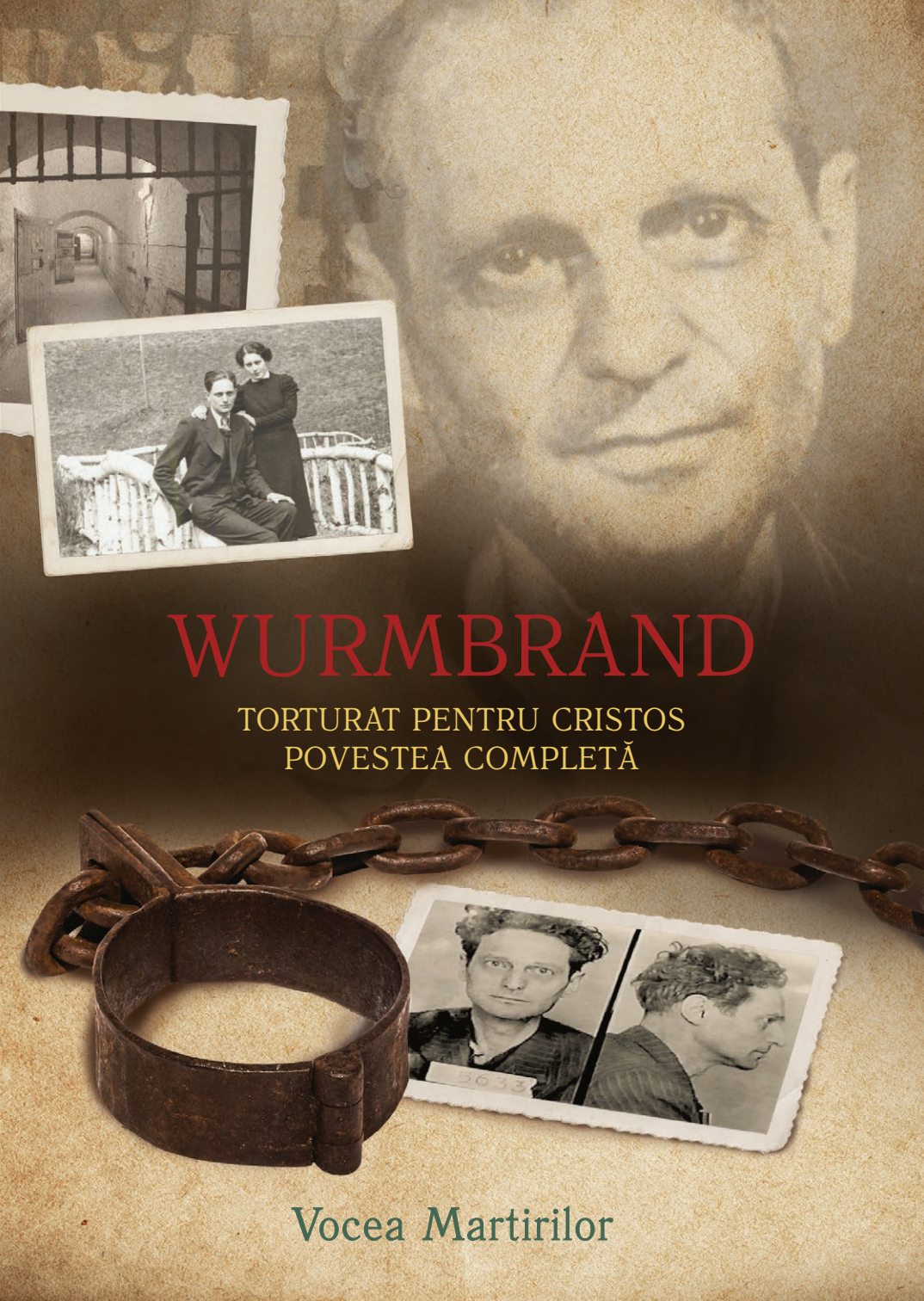

WURMBRAND

TORTURAT PENTRU CRISTOS
POVESTEA COMPLETĂ

Vocea Martirilor

WURMBRAND

TORTURAT PENTRU CRISTOS
POVESTEA COMPLETĂ

Vocea Martirilor

Ce spun oamenii despre...

POVESTEA FAMILIEI WURMBRAND

Când mi-am rupt gâtul, în 1967, şi am rămas imobilizată într-un scaun cu rotile, nu mi-am dat seama că în curând aveam să citesc o carte creştină, abia lansată, care avea să-mi influenţeze părerea despre suferinţa pentru Cristos. Cartea se numea „Torturat pentru Cristos", iar prietenii mei de la facultate au insistat să o citesc. Mi-au spus că mă va ajuta să mă confrunt cu propriile lupte pentru a mă încrede în Dumnezeu în mijlocul unei suferinţe şi pierderi profunde.

Până la accidentul cauzat de o plonjare în apă care mi-a provocat paralizia, am presupus că Dumnezeu dorea ca aleşii Săi să trăiască vieţi fericite, sănătoase şi lipsite de probleme. Dar, citind „Torturat pentru Cristos", mi-am dat seama că scopul lui Dumnezeu în răscumpărarea noastră nu este acela de a face din viaţă un pat moale de trandafiri, ci acela de a ne ajuta să semănăm mai mult cu Isus. Pierderea, durerea, necazul şi suferinţa sunt cele mai alese instrumente ale Sale pentru a atinge acest scop.

Acum, după ce am trăit cincizeci de ani într-un scaun cu rotile ca persoană cu handicap locomotor, respectiv cam tot atâţia ani cât a fost folosită de Domnul cartea „Torturat pentru Cristos" pentru a schimba vieţi, pot spune cu sinceritate că suferinţa profundă din viaţa unui creştin este cea care oferă cea mai puternică platformă

pentru succesul Evangheliei. De aceea îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru această carte remarcabilă și pentru mesajul ei atemporal.

Joni Eareckson Tada, fondatoarea organizației „Joni and Friends" („Joni și prietenii")

Îl laud pe Domnul pentru îndurarea și harul constant demonstrate prin viețile soților Richard și Sabina Wurmbrand. Mesajul lor a însemnat o uriașă provocare pentru sufletul meu. În primii ani ai organizației „Operațiunea Mobilizarea", am împărțit multe dintre cărțile lui Richard și ne-am rugat ca ele să fie folosite în mare măsură de Dumnezeu, în special cartea Sabinei, „The Pastor's Wife" („Soția pastorului"), deoarece simțeam nevoia de a avea mai multe texte care să atragă interesul femeilor. De asemenea, îl lăudăm pe Dumnezeu pentru cartea „Torturat pentru Cristos", din care am distribuit mai multe mii de exemplare în întreaga lume.

Indiferent de modurile în care l-a folosit Dumnezeu, Richard a continuat să umble cu smerenie și blândețe, mereu gata să învețe lecții noi la picioarele lui Isus. Mărturia lui Richard a atins inima creștinilor adormiți, care nu sunt conștienți de suferința altor creștini. Până în ziua de azi, mărturia și moștenirea sa prin Vocea Martirilor continuă să le deschidă ochii creștinilor în fața familiei lor persecutate. Cred că Dumnezeu i-a dat lui Richard o viziune să acționeze în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii, iar această revelație nu s-a schimbat în cincizeci de ani.

George Verwer, fondatorul organizației „Operation Mobilisation" (OM, „Operațiunea Mobilizarea")

Dragul nostru frate Wurmbrand ne-a atins direct la inimă cu exemplul său. Datorită lui, YWAM a început să introducă în mod clandestin Biblii în țările din spatele Cortinei de Fier. A fost un lucru minunat să fim parteneri cu VOM, spre gloria Împărăției, și vrem să păstrăm această misiune aproape de inimile noastre, deoarece unitatea pe care o vedem este rodul dragostei pe care Dumnezeu a

dăruit-o familiei Sale. Obiectivul nostru la YWAM este să păstrăm Cuvântul Domnului clar înaintea noastră și, în această misiune, am fost inspirați de lideri precum Richard și Sabina.

Loren Cunningham, fondatoarea organizației „Youth With A Mission" (YWAM, „Tineret cu o misiune")

În calitate de fiică de pastor în vârstă de doisprezece ani, inima mea a fost puternic mișcată când am citit „Torturat pentru Cristos". Îmi amintesc că mă întrebam dacă voi avea vreodată curajul soților Wurmbrand de a îndura greutăți de dragul Evangheliei. Deși am propria mea poveste legată de captivitate, nu am împărtășit niciodată suferințele lui Cristos așa cum au făcut-o soții Wurmbrand, prin întemnițare și tortură, deposedați de toate bunurile pământești. După atâția ani, îmi amintesc că nu există compasiune în inima dușmanului sufletelor noastre. Acum, ca și atunci, el pândește ca o fiară sălbatică în căutarea cuiva pe care să îl înghită. Dar vrăjmașul nu a obținut nici o victorie în aceste povești! Acești oameni răscumpărați plini de curaj – detestați pe pământ – se reunesc acum într-o cântare minunată pe înălțimi: „Cel care ne-a iubit și ne-a spălat de păcatele noastre, a Lui să fie slava și stăpânirea în vecii vecilor. Amin." Fie ca în aceste pagini să găsim curajul de a trăi eroic, așa cum au făcut-o Richard și Sabina, până când ne vom alătura corului, intonând magnificul lor cântec!

Gracia Burnham, misionară a organizației „New Tribes Mission" (NTM, „Misiune în triburi noi"), autoare a cărții „În prezența dușmanilor mei"

Deși Richard și Sabina Wurmbrand s-au născut cu mai bine de o sută de ani în urmă, povestea lor atemporală are o prospețime și o actualitate care transpar clar în aceste pagini. Da, ei au fost eroi pentru Evanghelie în timpul Războiului Rece, atunci când Occidentul se lupta cu expansiunea comunistă. Dar ei sunt eroi și în zilele noastre, demonstrând cu viețile lor o dragoste și un

angajament față de Cristos care nu s-au lăsat influențate sau diminuate de presiune, persecuție sau durere. Este pentru prima dată când poveștile lui Richard și Sabina sunt cuprinse amândouă într-un singur volum. Această carte conține o mulțime de informații despre viețile acestor doi eroi ai credinței. Povestea lor ne provoacă pe toți să „mergem și să facem la fel", în timp ce *ne trăim* cu îndrăzneală propria noastră experiență a credinței alături de Isus.

Todd Nettleton, prezentator, VOM Radio (VOMRadio.net)

În strânsa mea asociere cu creștinii persecutați – slujindu-i și slujind alături de ei în cele mai dificile și periculoase hotare misionare din lume, în mai mult de cincizeci de națiuni – am fost martor la puterea mărturiei lui Richard și Sabina. Puține povești din afara canonului Scripturii au însuflețit atât de mulți oameni pentru a sluji cu atâta credință. Atunci când luăm în considerare modul în care povestea familiei Wurmbrand i-a provocat pe creștinii occidentali la un angajament mai profund față de Cristos, de Biserica Sa și de Marea Sa Trimitere, ne vine ușor să vedem că aceasta este una dintre cele mai importante biografii creștine din întreaga istorie. *Wurmbrand* este mult mai mult decât o relatare istorică ce prezintă detaliile vieții a doi creștini care au suferit cumplit de pe urma comuniștilor români. Această poveste este o mărturie a credincioșiei lui Dumnezeu și a slujirii exemplare a sfinților Săi în fața închisorii, a torturii și a morții, poveste pe care Dumnezeu a folosit-o pentru a transforma milioane de oameni din întreaga lume. Fiecare creștin ar trebui să citească această carte.

Cole Richards, președinte al organizației „The Voice of the Martyrs" (VOM, „Vocea martirilor")

Originally published in English under the title
WURMBRAND, Tortured for Christ: The Complete Story
by Voice of the Martyrs
Copyright © 2018 The Voice of the Martyrs, Inc.

Publicată în original sub titlul *WURMBRAND, Tortured for Christ: The Complete Story*, scrisă pentru Voice of the Martyrs, USA.
Copyright © 2018 The Voice of the Martyrs, USA. Toate drepturile sunt rezervate.

Publicată de VOM Books, 1815 SE Bison Rd., Bartlesville, OK 74006.
Ediția în limba română © 2015, de Voice of the Martyrs, USA. Toate drepturile sunt rezervate.

eBooks for download:
https://voceamartirilor.org/materiale/

Toate drepturile rezervate. Nici o parte din această carte nu poate fi reprodusă sau difuzată în orice formă sau prin orice mijloace, exceptând cazul unor scurte citate sau recenzii, fără permisiunea prealabilă a editorului.

A fost folosită versiunea Bibliei în limba română, VDCC- Versiunea Dumitru Cornilescu Corectată- cu diacritice.

NOTĂ PENTRU CITITORI

În epoca noastră, cititorii şi spectatorii de film sunt obişnuiţi cu poveşti bazate pe fapte reale, ceea ce îi face adesea să se întrebe cât de mult a fost exagerat sau fabricat totul. Relatarea care urmează este exactă din punct de vedere faptic şi este redată cu fidelitate, conform documentelor, scrierilor şi înregistrărilor istorice reale.

Pentru ca cititorii să poată avea încredere în istoricitatea cărţii şi pentru a fi fideli moştenirii familiei Wurmbrand, nu am creat nici un dialog în această carte. Atunci când dialogul este între ghilimele, înseamnă că am folosit cuvintele lui Richard şi ale Sabinei, adaptându-le acolo unde a fost necesar.

PROLOG

29 februarie 1948
Bucureşti, România

O dubă neagră gonea pe străzile înzăpezite ale Bucureștiului. Cauciucurile au scârțâit, apoi s-au oprit, spărgând liniștea unei dimineți pașnice de duminică. Richard Wurmbrand știa că răpirile ordonate de guvern erau frecvente în orașul său comunist. Mai fusese arestat înainte și, la fel ca mulți alții, trăia cu teama constantă că se va întâmpla din nou. Dar nu se aștepta să fie o victimă tocmai în acea dimineață, în special în drum spre biserică.

În timp ce se gândea la punctele din predică, gândurile i-au fost întrerupte când duba a tăiat bordura de lângă el. Doi bărbați îmbrăcați în costume închise la culoare au sărit din vehicul. Ochii lor, reci și intimidanți, s-au fixat pe pastorul de treizeci și nouă de ani, în timp ce acesta încerca să-și revină din sperietură.

Chiar și la înălțimea sa, de 1,90, trupul subțire al lui Richard nu s-a putut împotrivi răpitorilor săi. S-au năpustit asupra lui. Unul dintre bărbați l-a apucat de brațe, moment în care celălalt i-a aplicat o lovitură zdravănă în coaste. Orice speranță de a striga după ajutor a pierit, în timp ce Richard se prăbușea la pământ, incapabil să își recapete suflul în aerul înghețat.

În timp ce bărbații îl înghesuiau pe bancheta din spate a dubei semănând cu un Ford în formă de dric, în mintea lui Richard a pătruns un gând răzleț. Cu două zile în urmă, în timp ce citea din „Cartea Iosua", observase o repetare obsedantă a mesajului „Nu

vă temeți". Richard devenise curios. De ce oare se repeta această poruncă de atâtea ori în Scriptură? De câte ori mai apărea? A decis să numere fiecare apariție și a descoperit că această expresie apare în Biblie de 366 de ori.

Adică pentru fiecare zi din an, inclusiv o zi în plus pentru anul bisect. Richard și-a dat seama că un creștin nu trebuie să se teamă. Promisiunea lui Dumnezeu acoperea chiar și ziua de 29 februarie, exact ziua în care Richard a fost răpit.

Șoferul a accelerat taman înainte ca ușa să se închidă, iar Richard a zâmbit. El și soția lui, Sabina, bănuiau că acest moment va veni cândva. Cunoșteau costul ridicat al activității lor creștine și socotiseră acest cost vreme de ani de zile. Chiar și acum, în timp ce Richard tocmai era răpit, își amintea de acea vorbă din Cuvântul lui Dumnezeu care îl încuraja să nu se teamă.

Un al treilea bărbat, aflat pe scaunul pasagerului, a îndreptat un pistol spre Richard, timp în care ceilalți doi bărbați, care îl flancau, îi încătușau piciorul de încheietura mâinii.

Richard a zâmbit liniștit, iar răpitorii au făcut un schimb de priviri îngrijorate. Prizonierul lor era arestat și, cu toate acestea, zâmbea. Oare își pierduse deja mințile? Aveau nevoie de informații de la el, iar un om nebun nu le-ar fi fost de mare folos.

„De ce zâmbești?", a întrebat unul dintre bărbați

„Pentru că este scris de 366 de ori", a spus Richard.

Acum bărbații erau siguri că prizonierul lor a înnebunit.

„Domnule, ce este scris de 366 de ori?"

„Exact lucrul de care aveam nevoie."

Bărbatul a suspinat exasperat. „Și totuși, de ce aveți nevoie?"

„Omul nu trăiește doar cu pâine", a răspuns Richard. „El trăiește și cu Cuvântul lui Dumnezeu, iar eu am primit câteva cuvinte de la Dumnezeu, care îmi spun că nu trebuie să mă tem."

Chiar dacă era în mâinile poliției secrete, Richard știa că, de fapt, se afla în mâinile Dumnezeului cel Atotputernic, iar acest lucru îi aducea pace în inimă.

PROLOG

În timp ce duba dispărea pe strada goală, Richard a închis ochii. Dumnezeu îl pregătise de mult pentru ceea ce avea să urmeze, astfel că a început să se roage ca să fie găsit credincios.

1

După al doilea pahar de țuică de prune, Richard își mai pierduse din agerimea simțurilor. Ziua lungă de la firma sa de brokeraj din București, România, se încheiase, iar acum își putea îndrepta atenția spre ceva mai plăcut: dansatoarea de cabaret în rochie roșie, cu pene. Părea să-l recunoască pe Richard, drept urmare i-a făcut cu ochiul de pe scenă mai toată seara.

Numărul dansatoarei s-a încheiat și, în timp ce se îndrepta spre el, Richard a zâmbit. Șarmul și constituția lui înaltă atrăgeau privirile multor femei, iar ochii lui albaștri ca gheața se potriveau cu costumele elegante pe care, în sfârșit, și le putea permite.

Richard știa ce își dorea această femeie. Visa la ceea ce visau toate femeile: evadarea. Și Richard voia să evadeze. Începutul anilor 1930 fusese bun cu el, iar în 1934, la vârsta de douăzeci și cinci de ani, Richard nu mai trebuia să își facă griji în privința banilor. Dar cu fiecare promovare, apăreau tot mai multe ocazii de a-și împlini dorințele trupești. Își câștigase pe bună dreptate reputația de playboy, însă toate bogățiile și femeile pe care le adunase nu reușiseră, în final, să atenueze amintirile amare ale copilăriei. Beția promitea o ușurare rapidă și, cu fiecare înghițitură arzătoare de țuică, trecutul dureros al lui Richard devenea neclar și ciudat de tolerabil.

În căutarea unei vieți mai bune, tatăl său, un dentist de succes, își mutase familia din București la Istanbul, în Turcia, în plin prim război mondial. Mutarea păruse profitabilă la început, dar, în curând, totul s-a destrămat. Viața pe care și-a imaginat-o pentru

copiii săi s-a sfârşit atunci când, la fel ca mulţi alţii, a fost răpus de ravagiile pandemiei mondiale de gripă spaniolă de după război. Richard avea doar nouă ani când tatăl său şi-a dat ultima suflare.

Pentru Richard, unele amintiri au fost mai uşor de şters decât altele. La un an după ce şi-a pierdut soţul, mama sa îndurerată, s-a mutat împreună cu cei patru copii, înapoi în Bucureşti. Primul război mondial îi lipsise pe membrii familiei lor nu doar de hrană, ci şi de haine. Garderoba lui Richard era formată mai mult din haine rupte, cusute de mână, care îl făceau adesea vulnerabil la iernile crude din România.

Odată, un bărbat s-a oferit să-i cumpere lui Richard un costum nou. Acesta a mers împreună cu el la un magazin de haine bărbăteşti, iar croitorul a sortat opţiunile disponibile, alegând un costum scump, de fapt cel mai bun pe care îl avea pe stoc. Dar când a pus hainele pe lângă tânăr, croitorul s-a încruntat. Richard nu avea să-i uite niciodată cuvintele: „Mult prea de calitate pentru un băiat ca acesta."

Dacă l-ar putea vedea croitorul acum...

Acum, ca agent de bursă care cunoştea succesul, Richard era mistuit de plăcerile lumeşti. Când nu era la birou, îşi petrecea timpul în locuri zgomotoase, cu femei pe jumătate dezbrăcate, muzică tare şi, bineînţeles, alcool la discreţie. Totuşi, cumva, aceste distracţii nu au reuşit niciodată să umple golul dinăuntrul lui. Când sala de cabaret îşi închidea uşile, în fiecare seară, Richard se trezea mereu tânjind după ceva mai mult, ceva substanţial.

În această seară, în timp ce clipea din ochi la luminile strălucitoare de pe scena cabaretului, s-a gândit la luptele sale timpurii cu privire la Dumnezeu. Familia Wurmbrand era de origine evreiască, dar credinţa lor rareori pătrundea în viaţa de zi cu zi. Ai lui evitau sinagoga şi nu respectau Sabatul. La trecerea lui Richard de la copilărie la adolescenţă, a lipsit chiar şi simbolul definitoriu al bărbăţiei evreieşti, ceremonia Bar Mitzvah. Ca tânăr adolescent, s-a luptat să împace religia cu suferinţa din jurul său,

iar, ani mai târziu, s-a trezit căutând răspunsuri la o slujbă din sinagogă. Acolo a văzut un bărbat care se ruga pentru fiica sa bolnavă, implorându-l pe Dumnezeu să o vindece. A doua zi, fiica lui a murit.

„Ce fel de Dumnezeu e acela care poate refuza o astfel de rugăciune disperată?", l-a întrebat Richard pe rabin. Omul nu a oferit nici un răspuns. Având în vedere atât de mulți oameni care mureau de foame în această lume, Richard nu putea să creadă într-un Dumnezeu tăcut, cu atât mai puțin să i se închine sau să îl slujească.

O atingere blândă l-a readus pe Richard în momentul prezent. Dansatoarea în rochie roșie și-a trecut mâna peste pliurile reverului de la costumul său, admirându-i, în mod evident, calitatea. Ochii ei străluceau îmbietor și buzele trandafirii i se întredeschiseră într-un zâmbet seducător. Richard i-a răspuns cu un zâmbet și a dat pe gât o ultimă înghițitură din băutură. În noaptea aceasta, femeia era gata să-i ofere toată plăcerea pe care și-o dorea.

Richard s-a ridicat, a luat-o de braț și a condus-o afară din cabaret, în aerul proaspăt al nopții din Micul Paris.

2

Pe la începutul anilor 1930, Sabina Oster se afla la Paris. Își înclină fruntea spre soarele călduț, razele acestuia punându-i în evidență trăsăturile delicate și încălzindu-i părul des și negru. Ultima oră de curs a zilei se terminase în sfârșit, iar ea fusese norocoasă să găsească un loc la cafeneaua aglomerată. Entuziasmul noii sale libertăți proaspăt descoperite începea să se instaleze.

Sabina nu era singura femeie care își descoperea libertatea studiind chimia, fizica și matematica la renumita universitate Sorbona din Paris. Cu patruzeci de ani mai devreme, o femeie pe nume Marie Sklodowska studiase și ea la această universitate, înainte de a-l întâlni și a se căsători cu omul de știință Pierre Curie și de a se alătura, în cele din urmă, corpului profesoral de elită al școlii. Poate că Sabina, la fel ca Marie Curie, ar putea câștiga și ea un premiu Nobel pentru munca sa. Aceste săli respectate au dat naștere la nenumărați oameni strălucitori... așa că atât bursa, cât și dragostea erau posibile pentru tânăra de doar șaptesprezece ani.

Copilăria Sabinei în orașul universitar românesc Cernăuți a fost modestă, dar fericită și îndestulată. Înconjurată de frați mai mari și mai mici și de o bogată cultură evreiască, rareori îi lipsiseră cele necesare vieții. Dar educația ei evreiască ortodoxă fusese strictă, iar ea s-a sufocat sub interdicțiile rigide care o înconjurau ca un gard viu.

Pentru prima dată în viață, se afla pe cont propriu, fără constrângeri și, mai ales, liberă. S-a scufundat înapoi în scaun, visând cu ochii deschiși la marele eveniment programat pentru acea seară.

CAPITOLUL 2

***

Sabina și-a strecurat picioarele mici într-o pereche îngustă de pantofi negri cu tocuri înalte. Ceasul de pe perete număra secundele până când clopoțelul de la intrare avea să sune și partenerul său avea să o însoțească la prima ei întâlnire.

A chicotit gândindu-se cum ar fi reacționat frații mai mari dacă ar fi fost aici, pentru a-l întâmpina pe chipeșul ei curtezan la ușă. Unde o va duce tânărul domn? Despre ce vor vorbi oare? Reușind să-și tragă puțin sufletul, nu meditase la gândul alarmant, care își făcuse loc cu forța în mintea ei. Dacă va încerca să o țină de mână? Căldura i s-a răspândit din piept până la gât și a înflorit în obraji.

Pretendentul Sabinei a sosit exact la timp, ca un adevărat gentleman. Sabina și-a îmbrățișat colega de cameră și a ieșit pentru a-și întâmpina partenerul. Pentru prima dată în viață, nu trebuia să se supună regulilor stricte ale părinților.

După cină, tânărul a condus-o pe Sabina din restaurantul plin de viață pe strada pietruită, luminată de lună. Cina fusese delicioasă, iar Sabina s-a minunat cât de lesne a curs conversația. Până acum, seara fusese mai mult decât ceea ce anticipase.

Partenerul Sabinei și-a trecut mâna peste palma ei, apoi și-a împletit degetele cu ale ei. S-au plimbat pe străzile Parisului, au trecut pe lângă Jardin du Luxembourg și pe lângă recent construitul Institut d'Art et d'Archéologie, o monstruozitate în stil mesopotamian, unde studenții de la istoria artei și arheologie asistau la cursuri. Perechea s-a îndreptat spre reședința studenților internaționali recent inaugurată, acolo unde locuia Sabina, minunându-se de modul în care orașul universitar era animat de activitatea unei comunități studențești care își triplase numărul de la sfârșitul primului război mondial.

La capătul serii, Sabina s-a întors pentru a-i mulțumi partenerului său. Dar când ochii ei i-au întâlnit pe ai lui, s-a blocat brusc și și-a dat capul înapoi, surprinsă. El tocmai se aplecase să o sărute.

Sabina s-a poticnit de peretele de piatră și a ridicat brațele în semn de protest. Părinții ei nu ar fi fost niciodată de acord cu așa ceva. S-a străduit să-i explice câte ceva despre educația ei și limitele morale ale vârstei sale.

Partenerul a râs. „Dacă tot crezi în Dumnezeu", a propus el, „de ce nu ai fi de acord că același Dumnezeu a creat mâinile și buzele?"

Sabina a roșit, neputând să-i dea un răspuns.

„Dacă pot să te țin de mână", a continuat individul, „de ce ar fi greșit să-ți ating buzele?"

S-a apropiat mai mult, strecurându-și brațele în jurul taliei ei subțiri, trăgându-i trupul spre al lui. Sabina s-a împotrivit, încercând să reacționeze.

„Și de ce nu ar fi în ordine să te strâng în brațe?", a insistat el.

Era conștientă că trupul lui se afla la doar câțiva centimetri de al ei.

Într-o sală de clasă, Sabina ar fi putut să-i contracareze logica cu răspunsuri raționale. Dar, cu capul înceţoșat și cu atracția aceasta fizică izvorând în interiorul ei, nu putea să inventeze un răspuns adecvat. Și cine oare ar putea să o judece? De părinții ei o despărțeau cam 2.000 de kilometri. Poate că exact așa arăta libertatea.

Sabina a cedat în fața argumentelor lui și mai apoi în fața avansurilor tot mai insistente. Ochii i s-au închis de plăcere când el i-a apucat tandru bărbia, apoi și-a lipit buzele de ale ei.

***

În săptămânile și lunile care au urmat, Sabina s-a bucurat de stilul de viață lipsit de griji al Parisului. Au dispărut zilele de morală, de puritate și de judecată părintească. Au dispărut mai toate constrângerile și restricțiile din România. Sabina și-a sacrificat cu plăcere convingerile anterioare pe altarul tentațiilor pariziene. Corpul îi aparținea, iar ea l-a oferit de bunăvoie iubitului ei.

La urma urmei, a motivat ea, o atee este liberă să facă ce vrea.

3

După doi ani fericiți, Sabina a părăsit Parisul pentru o vacanță acasă, în București. Și-a petrecut vacanța alături de familie și alte rude, dar și-a ascuns noul stil de viață liber de la Paris.

Într-o zi, unchiul ei, a cărui companie îi făcea mereu plăcere, a invitat-o la o plimbare cu mașina pentru o vizită acasă la un prieten. În timp ce mașina se apropia de reședința acestuia, Sabina a privit în sus și a văzut un tânăr în balconul casei. La o privire mai atentă, a observat cât de iritat părea, cu chipul încruntat îndreptat în direcția ei. Aproape că putea să-i simtă furia, în timp ce ea se pregătea să coboare din mașină.

Când bărbatul și-a mutat privirea înspre unchiul Sabinei, trăsăturile i s-au înmuiat și le-a făcut semn cu mâna. Câteva clipe mai târziu, se afla la intrare și îi întâmpina. Unchiul ei i-a prezentat-o pe tânăra sa nepoată lui Richard Wurmbrand, un bărbat la fel de chipeș ca oricare altul din cei pe care îi cunoscuse la Paris. Admirându-i înălțimea și înfățișarea plăcută, a simțit o ușoară tresărire de entuziasm.

Richard i-a condus în camera din față și i-a invitat politicos să ia loc. Simțindu-se stânjenit că i-a făcut o primă impresie negativă frumoasei sale musafire, a explicat: „Știi, mama mă tot bate la cap să mă căsătoresc. A ales chiar și fata, o bogătașă moștenitoare cu o afacere de familie, două case și o zestre de un milion de dolari."

„Sună foarte bine", a spus Sabina.

„Așa este", a răspuns el în timp ce râdea, „și cu siguranță nu mă deranjează să am afacerea și moștenirea. Pe mine mă deranjează

doar fata. Mama crede că este cea mai bună cale să devenim cu toții bogați." Richard s-a uitat la Sabina și a zâmbit. „Dar apoi am ieșit pe balcon și te-am văzut pe tine."

Sabina nu se aștepta la o asemenea sinceritate din partea lui, însă era fascinată.

„Mi-a trecut prin minte că, dacă aș putea avea o fată așa ca tine, nu mi-ar mai păsa de bani", a conchis el.

***

În urma acestei ciudate conversații inițiale, Richard și Sabina au început o relație fulminantă și au petrecut împreună fiecare moment disponibil din vacanța de vară. Sabina a fost încântată să afle că Richard era un agent de bursă în plină ascensiune și că făcea bani buni. Cu siguranță, nu părea să-l deranjeze să-i cheltuiască cu Sabina. În fiecare seară, mergeau la cluburi de noapte și teatre, petreceri și baruri, cazinouri și cabarete.

Cu cât se întâlneau mai mult, cu atât băieții din Paris însemnau mai puțin pentru Sabina, mai ales când a descoperit că ea și Richard nu numai că împărtășeau o mulțime de interese și experiențe comune, dar erau amândoi evrei care își abandonaseră religia pentru perspectiva bogăției, a luxului și a desfătării.

Într-o seară însă, Richard a surprins-o pe Sabina cu un comentariu care a provocat-o la reflecție.

„Nu sunt o persoană ușor de digerat", a spus el, sorbind un elixir întunecat dintr-un pahar. „Ai avea mult de suferit alături de mine."

Poate că da. Dar Sabina se îndrăgostise deja până peste cap. Iar dacă suferința făcea parte din viitorul lor, era sigură că va exista și suficientă plăcere pentru a o compensa.

4

Sabina nu s-a mai întors niciodată la Paris. Își găsise o viață mai bună alături de Richard la București și s-a angajat în curând la o agenție locală de asigurări. Relația lor a continuat până la data de 23 octombrie 1936, când cei doi s-au căsătorit în casa unui rabin. Perechea proaspăt căsătorită a stat sub un înveliș tradițional evreiesc, numit și *chuppah*, și a zdrobit un pahar de vin sub picioare, ca o amintire a jefuirii Ierusalimului de către babilonieni în 586 î.Cr. Simbolismul religios a însemnat prea puțin pentru cuplul ateu, dar au fost fericiți să își liniștească părinții cu acest ritual.

Nu se punea deloc problema să aibă copii. Nu puteau permite ca vreun lucru – mai ales cei mici – să le îngreuneze viața liniștită și prosperă. Scopul lor era simplu și realizabil: urmau să alerge după plăceri, oriunde le-ar fi găsit.

Obiceiurile de afemeiat ale lui Richard au dispărut cu greu, chiar și după căsătorie. Fără un cod moral, pe care să se poată baza, Sabina a privit mereu în altă parte atunci când ochii și inima soțului ei se abăteau spre alte femei. Minciuna și indulgența au devenit vicii de rutină pentru amândoi. Cu toate acestea, în ciuda derapajelor lui, Richard și tânăra sa mireasă au petrecut primele zile ale căsniciei într-o veselie lipsită de griji.

***

Pentru cea mai mare parte a anului, tinerii căsătoriţi s-au bucurat de fericire. Totul s-a schimbat însă când stilul de viaţă desfrânat al lui Richard l-a ajuns din urmă. A început cu o tuse enervantă şi persistentă, pe care a reuşit să o ignore o vreme, dar, în cele din urmă, a cedat rugăminţilor insistente ale soţiei sale şi a făcut o programare la medic.

În ziua în care s-a întors acasă de la consultaţie, o paloare înfiorătoare îi ascundea trăsăturile de obicei zdravene.

În anii 1930, tuberculoza însemna aproape o condamnare la moarte. Una dintre cele mai critice crize de sănătate din lume, tuberculoza s-a răspândit în Europa cu o viteză înspăimântătoare. Medicii se străduiau să găsească un leac, dar avea să treacă aproape un deceniu până când un vaccin împotriva tuberculozei, recent dezvoltat, avea să fie administrat în mod curent.

Consumul excesiv de alcool a slăbit atât de mult sistemul imunitar al lui Richard, încât acesta a devenit sensibil la *mycobacterium tuberculosis*, bacteria care i-a invadat sistemul respirator. Pătura ameninţătoare de bacterii de pe plămâni s-a răspândit curând, provocându-i transpiraţii nocturne şi frisoane febrile, care au făcut ravagii în corpul său slăbit. Plămânii, care se umpleau cu lichid, se luptau să livreze oxigen către creier şi îl făceau pe Richard să tuşească sânge. Pe scurt, soţul de 27 de ani al Sabinei avea să se înece în curând în propriile secreţii.

Singura opţiune a lui Richard era să se mute într-un sanatoriu izolat în inima Munţilor Carpaţi, unde putea respira aer curat şi putea sta sub lămpi cu ultraviolete. Cu suficient repaus la pat, ar fi reuşit să-şi revină. Dar prognozele nu erau bune. Avea o şansă de supravieţuire de doar cincizeci la sută.

Sabina a deplâns condamnarea la moarte a noului ei soţ. Căsnicia lor se dovedise fericită, dar diagnosticul lui Richard a devenit o povară insuportabilă. Pentru prima dată în relaţia lor, şi-au îndreptat gândurile către viitor şi către probabilitatea obsedantă ca Sabina să rămână văduvă.

CAPITOLUL 4

În timp ce Richard s-a urcat în tren şi a călătorit printre dealurile înverzite ale peisajului românesc până la sanatoriu, Sabina s-a dus să locuiască la mama sa. O dată la două săptămâni, Sabina făcea lungul drum pentru a-şi vizita soţul bolnav, dar faptul că era cu el nu o împiedica să plângă până adormea. Şi alte femei îl plângeau pe Richard, inclusiv mama sa, ba chiar şi unele dintre doamnele pe care le sedusese cândva.

Pentru Richard însă, seninătatea sanatoriului i-a oferit răgazul care îi lipsise la Bucureşti. „Pentru prima dată în viaţa mea", i-a spus el soţiei sale, „mă odihnesc cu adevărat."

Dar liniştea din munţi l-a forţat, de asemenea, să se confrunte cu trecutul său, începând cu orele nesfârşite pe care le irosise în baruri, teatre şi cluburi de noapte, până la numeroşii oameni pe care îi rănise.

Valuri de amintiri dureroase îl asaltau, fiecare dintre ele chinuindu-l la fel de mult ca tuberculoza. Putea să vadă cu ochii minţii feţele asociaţilor din afaceri pe care îi înşelase şi să audă minciunile pe care le spusese la fel de limpede, de parcă atunci le rostise pentru prima dată. Aerul de munte aducea la suprafaţă fiecare gând, cuvânt, faptă şi păcat. „Îmi revin în minte asemenea unor scene dintr-o piesă de teatru agonizantă", se gândea. Richard îşi investise tinereţea în defăimarea, batjocorirea şi înşelarea altora – şi totul pentru ce? Peisajul vieţii i se înfăţişa ca un pustiu imens de prostie. Trăise doar pentru sine, iar acum avea să moară de unul singur.

Ironia izolării sale părea pe deplin meritată în aceste împrejurimi dezolante. Curând, prima rugăciune către Dumnezeu a ateului încăpăţânat a apărut atunci când se aştepta cel mai puţin. Deşi trupul îl trădase, sufletul se pregătea să rostească o rugăciune către acel Dumnezeu în care nu credea.

5

Tinerețea lui Richard fusese dificilă, astfel că s-a îndreptat către cărți, pentru a-și ușura chinurile copilăriei. Până la împlinirea vârstei de zece ani, devorase toate cărțile de literatură din casă. S-a identificat în special cu Voltaire, un sceptic religios francez, pe care a ajuns să-l admire. În ciuda vârstei sale, Richard devenea tot mai pesimist. Dacă Dumnezeu cel atotputernic trebuia să fie iubitor și bun, se gândea el, de ce îngăduise oare ca tatăl lui să moară?

Odată, în timp ce asista la o slujbă catolică, Richard s-a apropiat de o statuie ornată a Fecioarei Maria. A hotărât să se alăture celor din jur, care se rugau la ea.

„Bucură-te, Maria, cea plină de har", a început să se roage, dar cuvintele nu au putut umple golul din interior. Adaptând rugăciunea, a privit statuia Mariei și a spus: „Într-adevăr, ești ca piatra. Atât de mulți te imploră, iar Tu nu ai nimic pentru ei." Dacă Fecioara Maria nu i-a putut inspira lui Richard credința în Dumnezeu, nici slujba catolică, ținută în întregime în latină, nu putea să o facă. Se străduia să înțeleagă lecturile și rugăciunile, dar se împiedica de cuvintele doxologiei:

Domine Deus, Rex caelestis
Deus Pater Omnipotens.
Domine Fili unigenite Jesu Christe.
Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris.

CAPITOLUL 5

Total dezamăgit de Biserica Romano-Catolică, tradiția ortodoxă răsăriteană l-a impresionat la fel de puțin. Încă din vremea adolescenței, Richard Wurmbrand s-a dovedit a fi un ateu convins. Nu voia să aibă nimic de-a face cu biserica. În plus, pentru un evreu, antisemitismul Bisericii Ortodoxe era imposibil de justificat. Religia părea prea preocupată de tradiții și de falsuri pentru a avea vreo relevanță în viața lui.

În Vechiul Testament, Iahve îi eliberase pe israeliți din prizonieratul lor în Egipt și chiar le oferise mană, o pâine asemănătoare unei napolitane, pentru a o mânca în pustiu. Dar în România era criză de pâine. Richard știa ce înseamnă foamea adevărată, acea durere care te rodea sub coaste. Banii erau puțini pentru familia Wurmbrand, iar supraviețuirea însăși epuiza puținele resurse pe care familia le putea aduna.

Respingerea de către Richard a unui Dumnezeu atotputernic și iubitor de oameni l-a împins spre un materialism lipsit de sens, în care nu exista nimic dincolo de lumea naturală. A evitat orice idee de supranatural și a meditat constant la misterele pe care nu și le putea explica. Erau oamenii ceva mai mult decât atomi și minerale? Ce se întâmpla după moarte? Exista un asemenea lucru numit suflet? Richard nu mai credea așa ceva. Cu toate acestea, moartea tatălui îl bântuia și, chiar dacă mintea lui abandonase ideea de Dumnezeu, inima încă mai spera că El exista cu adevărat.

Iarna, Richard se plimba adesea printre morții înghețați din cimitirele din București. Admira pietrele funerare strălucitoare și se gândea că într-o bună zi va fi și el la fel. Zăpada va cădea pe mormântul său, în timp ce viii vor râde, se vor îmbrățișa și se vor bucura de viață în absența lui. Nu va mai exista, iar după o scurtă perioadă, nimeni nu-și va mai aminti de el. „Și atunci, la ce bun totul?", se întreba. Chiar dacă era convins că nu există viață după moarte – și nici măcar Dumnezeu – Richard își dorea în adâncul inimii să fie totul altfel. Oare nu ar trebui să existe un motiv pentru existența sa în univers?

Ateismul îl atrăgea pe Richard, iar tânărul de paisprezece ani devora orice carte care nega existența lui Dumnezeu. Era deosebit de captivat de scrierile filosofului din secolul al XIX-lea Karl Marx, care l-a convins că însăși ideea de Dumnezeu era toxică pentru mintea umană. La urma urmei, Richard căuta fapte, nu ficțiune. El tânjea după adevărul despre lume, nu după invenții mitologice îmbrăcate în haine religioase. Karl Marx a spus odată: „Religia este opiul popoarelor"[1] , iar Richard a fost de acord.

Cu un intelect ascuțit, un spirit enciclopedic și un talent înnăscut pentru limbile străine, Richard a devenit în curând activ în Mișcarea Tineretului Comunist. Dorind să își îmbunătățească educația, a călătorit la Moscova, pentru a aprofunda marxismul. Vorbind fluent nouă limbi, Richard nu a avut nici o problemă în a se orienta în cultura rusă și, când s-a întors în România, era deja agent al Cominternului, mai hotărât ca niciodată să răstoarne clasa burgheză și să înființeze o republică sovietică internațională.

Comunismul promitea răspunsuri pentru sărăcia pe care Richard o trăise în copilărie și la care fusese martor în toată România. Ideea proprietății comune a bunurilor și posesiunilor l-a atras pe tânărul ateu. De asemenea, tânjea după camaraderia adepților cu aceleași idei – o companie pe care nu o experimentase niciodată în biserică. În sfârșit, Richard găsise o cauză pentru care merita să lupte și o comuniune care merita să fie celebrată. Și-a îndreptat toată energia spre răsturnarea guvernului corupt al clasei superioare din România, cu speranța că, într-o zi, un partid comunist va restabili ordinea în țara sa.

Dar, în curând, Richard s-a lovit de o problemă. Deși agenda politicii sale de stânga i se părea incitantă, rămânea totuși atras de ideea de Dumnezeu. Richard trecea rar pe lângă o biserică fără să nu se oprească și să asculte o predică. Absența tatălui său pământesc a trezit în sufletul lui o dorință profundă pentru

[1] Karl Marx and Friedrich Engels, *On Religion* (Mineola, NY: Dover, 2008), 42.

un Tată ceresc a cărui inimă să bată și pentru el. Nici măcar marxismul, cu accentul său puternic pus pe comunitate, nu a putut să astâmpere acest dor.

***

Aflat acum într-un sanatoriu izolat, Richard a rostit prima sa rugăciune timidă. „Doamne, sunt absolut sigur că nu exiști. Dar dacă, din întâmplare, totuși, exiști, să știi că nu este treaba mea să cred în Tine. Este treaba Ta să mi te descoperi cumva."

După cum s-a dovedit ulterior, Richard nu era singurul om care se ruga lui Dumnezeu pe dealurile rurale din România. Sus în munți, într-un sat la fel de izolat ca sanatoriul, un tâmplar german în vârstă, pe nume Christian Wölfkes, își petrecuse întreaga noapte în genunchi rugându-se lui Dumnezeu. Ani întregi, el și soția sa au implorat pentru șansa de a conduce un singur evreu la o cunoaștere mântuitoare a lui Isus Cristos. Ore în șir, cei doi credincioși își revărsau inimile în fața Creatorului, rugându-se peste Biblie și mijlocind cu lacrimi sincere pentru mântuirea evreului pe care nu-l cunoscuseră niciodată.

„Dumnezeul meu", se ruga Christian cu voce tare, „Te-am slujit pe pământ și vreau să am răsplata Ta atât pe pământ, cât și în ceruri. Iar răsplata mea pământească ar trebui să fie aceea de a nu muri înainte de a aduce un evreu la Cristos, pentru că și Isus provenea din poporul evreu." Apoi a suspinat. „Dar eu sunt sărac, bătrân și bolnav. Nu pot să mă duc de colo-colo și să caut un evreu. În satul meu, nu există nici unul. Adu Tu un evreu în satul meu și promit că voi face tot posibilul să-l conduc la Cristos."

***

Richard se afla într-o stare de meditație profundă, când Sabina l-a vizitat în sanatoriu.

„M-am gândit mult la trecut", i-a spus el, „la toți oamenii pe care i-am rănit... mama mea, la toate femeile de care nici măcar nu știi." A tras aer în piept și a mărturisit: „Toată viața mea, m-am gândit doar la mine."

„Nu-ți face griji", a spus Sabina cu indiferență. „Viața mea nu a fost cu mult diferită. Suntem tineri; așa fac oamenii."

Sabina a încercat să-l înveselească cu povești despre momentele frumoase pe care le vor petrece atunci când se va întoarce la București. Dar, în adâncul sufletului său, Richard se întreba dacă va reveni așa cum plecase. Căutarea sa interioară produsese un rezultat neașteptat, pe care soția lui nu l-ar înțelege. Păcatele din viața de dinainte păreau mai puțin apetisante decât și le amintea. Cumva, pofta lui își pierduse din farmec. Era mai puțină strălucire în frecventarea cluburilor de noapte și a femeilor de ocazie.

***

Pe măsură ce sănătatea lui Richard se îmbunătățea, sufletul i se însănătoșea la rândul lui. Seducțiile Sabinei nu au reușit să stârnească reacția pe care o anticipase. Când a văzut noua carte ciudată pe care o citea Richard, a fost îngrozită. Biblia creștină! Soțul ei evreu, și ateu pe deasupra, citea, de fapt, Noul Testament, pe care i-l împrumutase un coleg de salon.

Crescând într-o familie tradițional evreiască, Sabina nu avusese voie nici măcar să rostească numele lui Isus Cristos. Când treceau pe lângă o biserică creștină, ea și frații ei erau instruiți să se uite în altă parte. Și de ce nu? După toate persecuțiile și umilințele pe care creștinii le provocaseră poporului evreu, resentimentele familiei Sabinei erau ușor de înțeles. Istoria evreilor era scăldată în sângele vărsat de mâinile urmașilor lui Cristos, ca să nu mai vorbim de botezurile forțate și de slujbele catolice. Își amintea chiar că a studiat despre evreii care au ales să-și ucidă copiii și apoi să

se sinucidă pentru a evita să se convertească la creştinism şi să fie astfel dezonoraţi.

Sabina nu putea să uite cum, în copilărie, se întorcea acasă de la şcoală temându-se să dea colţul străzii, unde stăteau adesea două fete mai mari. „Evreică mică şi jegoasă!", strigau ele. Fetele râdeau în timp ce o trăgeau de păr şi o înhăţau de braţele ei mici.

Cele mai puternice organizaţii antisemite erau creştine: Biserica Ortodoxă, Biserica Luterană şi Liga Naţională de Apărare Creştină, al căror scop principal părea să bată studenţi evrei şi să distrugă întreprinderi evreieşti. Dacă acest lucru reprezenta creştinismul, Sabina nu voia să aibă nimic de-a face cu el.

Iar acum, în timp ce îl asculta pe soţul ei descriindu-l pe Isus cel întâlnit în Noul Testament, Sabina nu-şi putea ascunde şocul şi consternarea. Creştinismul pângărea toată istoria, iar acum îi mai ameninţa şi căsnicia. Înainte, au căzut de acord să nu aibă copii. Dar acum soţul ei vorbea întruna despre cum să poată creşte copii cu principii morale. Distrugea totul.

Richard se cufundase şi în alte lecturi ciudate. I-a înmânat Sabinei o carte de la un coleg pacient despre creştinii care îi iubeau atât de mult pe evrei, încât îşi dădeau viaţa pentru a-i ajuta. „Este despre fraţii Ratisbonne", a spus. „Au fondat un ordin călugăresc menit să-i convertească pe evrei."

Şi-a întors privirea dezamăgită, în timp ce îl asculta pe Richard descriindu-i pe aceşti creştini din trecut care îi slujeau pe evrei.

„Există oameni care s-au rugat pentru mine în timp ce eu îmi iroseam viaţa", a mai spus.

***

Pe măsură ce săptămânile de convalescenţă s-au transformat în luni, plămânii lui Richard s-au îmbunătăţit suficient pentru ca să poată părăsi sanatoriul de tuberculoşi şi să se retragă într-un sat liniştit din munţii apropiaţi, pentru a-şi continua recuperarea.

Într-o după-amiază, în timp ce el şi Sabina se plimbau pe străzile pietruite, Richard a întâlnit un bătrân slăbănog, care i-a invitat la el. Numele lui era Christian Wölfkes. Când acesta a descoperit că Richard era evreu, ochii i s-au umplut de lacrimi. „L-am rugat pe Dumnezeu să-mi acorde o favoare la sfârşitul vieţii mele", a spus el, apucând braţul lui Richard cu o mână bătătorită. „Deoarece Cristos a fost evreu, am vrut să conduc un evreu la El. Dar cum nu există nici unul pe aici şi cum eu nu pot să îmi părăsesc satul, am ştiut că Dumnezeu trebuie să-mi trimită unul. Aşadar, iată-te pe tine! Eşti răspunsul la rugăciunea mea!"

Richard s-a gândit la fraţii Ratisbonne şi, la despărţire, Christian i-a înmânat o Biblie zdrenţuită, uzată de atâta folosire. În timp ce Richard răsfoia paginile pătate de lacrimi, Christian a adăugat: „Eu şi soţia mea ne-am rugat săptămâni întregi pentru asta, implorând convertirea ta."

Inima lui Richard a fost ciudat de înfiorată în faţa generozităţii noului său prieten, dar îşi dădea seama că Sabina era distrusă. Privirea din ochii ei transmitea trădarea pe care o simţea.

6

În zilele și săptămânile următoare, Richard a studiat cu atenție Biblia lui Christian. Fiecare zi și-o petrecea pe canapeaua din mica lui căsuță, îngropat în istorisirile din Noul Testament. Când era mai tânăr, citise Biblia întâmplător, mai mult din curiozitate. Citise despre Pavel, care fusese întemnițat pentru credința sa și declarase: „Mie nu mi-e rușine de Evanghelia lui Cristos, fiindcă ea este puterea lui Dumnezeu pentru mântuirea fiecăruia care crede: întâi a iudeului, apoi a grecului;" (Rom. 1:16) Richard s-a întrebat dacă acest lucru putea fi adevărat. Oare Isus Cristos a oferit mântuirea mai întâi evreilor?

Fiecare cuvânt din Noul Testament trezea în el dorința de a continua să citească. Chiar și punctuația dintre cuvinte părea să strălucească de un adevăr nou, pe care nu-l observase niciodată înainte. Creștinismul îl intrigase în copilărie, dar acum îl făcea să se simtă vinovat pentru plăcerile din trecut. Richard a examinat pildele lui Isus și a meditat la cuvintele Sale uimitoare: „Dar Eu vă spun: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă asupresc și vă prigonesc, ca să fiți fii ai Tatălui vostru care este în ceruri;" (Matei 5:44-45 a) Evreii fuseseră persecutați de secole. Putea oare să-i ierte cu adevărat pe cei care le făceau rău și îi urau? Richard a continuat să citească de parcă viața lui depindea de acest lucru.

Curând, Isus a devenit la fel de prezent pentru Richard ca femeia care îi aducea masa. În fiecare seară, adormea dorind să cunoască mai multe despre El. Un adevărat război civil se dezlănțuia în

interiorul lui. Inima îi era atrasă de Dumnezeu, dar mintea aduna argumente împotriva Lui. „Nu mă vei avea niciodată ca ucenic", se ruga el. „Eu vreau bani. Vreau să călătoresc. Am nevoie de plăceri. Am suferit destul." Richard și-a încleștat pumnii. „Calea Ta este calea crucii și, chiar dacă este și calea adevărului, nu o voi urma."

Deodată, a avut revelația unui răspuns, ca o rugăminte, întrerupându-i șirul gândurilor. *Vino pe calea Mea! Nu te teme de cruce! Vei descoperi că este cea mai mare bucurie posibilă.*

Richard a plâns la ideea de a descoperi bucuria. Poftа o cunoștea, dar bucuria era o senzație nouă și nefamiliară. Oare putea Isus să-i ierte viața de dinainte, atât de pătată de păcat și egoism? Putea Cristos să schimbe vinovăția lui Richard cu harul Său? Cuvintele lui Isus i-au vorbit inimii: „Veniți la Mine, toți cei trudiți și împovărați, și Eu vă voi da odihnă." (Matei 11:28) Richard avea nevoie de odihnă mai mult decât de orice. De aceea se refugiase la sanatoriu. Dar odihna promisă de Isus era mai mult decât cea fizică, era una spirituală.

Richard și-a amintit de vechea poveste chinezească despre omul epuizat, care se târa sub căldura insuportabilă a soarelui. Și-a găsit odihna la umbra unui stejar impunător și a spus: „Ce coincidență fericită că te-am găsit!"

Stejarul i-a răspuns: „Nu este deloc o întâmplare. Te aștept de patru sute de ani."

Brusc, Richard a deschis ochii. Calea spre mântuire era limpede. Isus Cristos îl așteptase – dorind să-l învețe cum să se odihnească în dragostea Sa. Poate că până și tuberculoza făcea parte din planul lui Dumnezeu de a-l scoate din confortul lumii și de a-l acoperi cu umbra crucii.

Chiar acolo, într-o căsuță pitorească cuibărită în Munții Carpați, Richard a îmbrățișat dragostea lui Isus Cristos, o dragoste care a refuzat să-l respingă.

„Doamne", s-a rugat Richard, „am fost ateu. Acum lasă-mă să merg în Rusia, să lucrez ca misionar printre atei și nu mă voi

plânge dacă, după aceea, va trebui să-mi petrec tot restul vieții în închisoare."

***

Pronunțarea numelui interzis al lui Isus a înfuriat-o teribil pe Sabina. Schimbarea care cuprinsese atât de rapid viața lui Richard era inacceptabilă. Se căsătorise cu un ateu, nu cu un creștin.

„Nu am nevoie de El!", a insistat Sabina. „Nici tu nu ai nevoie de El. Nu este firesc." A bătut furioasă cu piciorul în podeaua cabanei. „Noi suntem evrei! Avem un mod de viață total diferit." Cu toate acestea, nu putea să nege schimbarea care se produsese în viața soțului ei. Noua lui credință în Isus Cristos îl transformase. „Mai degrabă mor decât să te văd devenind creștin!", a izbucnit Sabina.

I-a oferit lui Richard un ultimatum. Dacă trebuia să aibă neapărat o religie, putea să-și practice propria credință evreiască. Dar când acesta a pomenit de dorința sa de a fi botezat, Sabina aproape și-a pierdut mințile. Botezul creștin ieșea absolut din discuție.

Pentru o vreme, acest aranjament a părut să funcționeze. Richard a frecventat sinagoga și a trecut prin ritualurile necesare. Dar chiar și acolo, vorbea în principal despre Isus. Odată, pe când se aflau acasă, în București, Richard a convins-o pe Sabina să tragă cu ochiul înlăuntrul unei biserici. Speriată, dar curioasă, și-a urmat soțul prin ușile grele din lemn de la intrare și a trecut pragul. Sabina s-a ținut strâns de haina lui și a cercetat pereții colorați, decorați cu imagini de sfinți. Erau sfinți creștini. Richard i-a atras atenția asupra fiecăruia dintre ei, amintindu-i că jumătate dintre ei erau evrei, inclusiv Isus și mama Sa.

Ochii Sabinei s-au adaptat la naosul slab luminat și a examinat tavanul boltit, în timp ce Richard îi explica semnificația din spatele celor Zece Porunci. Și-a amintit cum tatăl ei prețuia acele porunci înscrise în Cartea evreiască a lui Moise. Richard i-a explicat cum creștinii au îmbrățișat scrierile din Vechiul Testament, cum ar fi

colecția evreiască de psalmi a regelui David. De fapt, întregul Vechi Testament – cartea sfântă a evreilor – conținea numeroase profeții despre Mesia, Cel care urma să vină, respectiv Isus Cristos.

„Adevărul este", a spus Richard, „că religia creștină este pur și simplu credința noastră evreiască reinterpretată și deschisă tuturor națiunilor de pe pământ." Întorcându-se cu fața spre Sabina, a întrebat-o: „Cine a făcut posibil ca valorile, morala și înțelepciunea noastră evreiască să se răspândească în întreaga lume? Și cine a făcut posibil să ajungă la atâtea sute de milioane de oameni de-a lungul a două mii de ani?"

Sabina asculta, în vreme ce discursul soțului ei se aprindea.

„Numai Cristos ar fi putut să o facă", a continuat el. „Datorită lucrării Sale, cartea sfântă a evreilor a fost tradusă din ebraică într-o mie de limbi." Vocea i s-a intensificat de emoție. „Iar acum Biblia poate fi citită de țărani neștiutori și de cei mai străluciți oameni de știință, precum Pasteur și Einstein."

Dar atunci cum rămâne cu tot răul pe care creștinii l-au provocat evreilor? Nu erau adepții lui Isus cea mai puternică dovadă împotriva creștinismului? Timp de săptămâni întregi, Sabina a meditat la aceste întrebări. A simpatizat cu Gandhi, care a spus odată: „Îmi place de Cristosul vostru. În schimb, nu-mi plac creștinii."[1] Oare cum ar putea să-l accepte pe Cristos, dar fără creștinism?

Richard a clătinat din cap. „Nu-l poți accepta pe Isus fără să-i accepți ucenicii. El nu i-ar fi părăsit pentru a veni la tine. Și nu poți să-i accepți pe ucenici fără să-l numești chiar și pe Iuda prieten, așa cum a făcut Isus."

Sabina știa că Richard își dorea ca soția lui să împărtășească entuziasmul noii sale credințe proaspăt descoperite. Acesta i-a explicat cu răbdare frumusețea Evangheliei și îndemnul de a-i ierta pe ceilalți în același mod în care Dumnezeu l-a iertat pe el. Când

[1] Mahatma Gandhi, citat în Bill Wilson, *Christianity in the Crosshairs: Real Life Solutions Discovered in the Line of Fire* (Shippensburg, PA: Destiny Image, 2004), 74.

CAPITOLUL 6

Sabina a fost în sfârşit de acord să citească Noul Testament, pe faţa lui Richard s-a răspândit o expresie de bucurie. O nouă zi tocmai răsărise pentru soţii Wurmbrand. După o vreme, Sabina s-a trezit chiar admirându-l şi începând să-l placă pe Mântuitorul soţului ei.

***

Obiecţiile intelectuale ale Sabinei faţă de credinţa creştină fuseseră depăşite, dar legăturile emoţionale cu iudaismul, impregnate de miile de ani de persecuţii împotriva evreilor, erau încă profund înrădăcinate în sufletul ei.

„Richard are dreptate", îi şoptea mintea. Dar ura înflăcărată faţă de creştini continua să se dezlănţuie în interiorul ei.

Într-o noapte, Richard s-a întors acasă de la o întâlnire de rugăciune la Misiunea Anglicană pentru Evrei. S-a repezit la soţia lui, i-a luat mâinile într-ale lui şi a anunţat-o cu mare emoţie că tocmai îşi predase public inima lui Cristos. Următorul pas era să fie botezat.

Vestea a fost de nesuportat pentru Sabina. Şi-a imaginat dezamăgirea de pe feţele părinţilor ei când aveau să afle. Nu i se permisese nici măcar să privească spre o biserică creştină, cu atât mai puţin să-i dea soţului binecuvântarea de a se boteza în una dintre acestea. De obicei puternică şi rezistentă, acum Sabina n-a mai putut să îndure. A început să plângă în bucătărie, a aruncat prosopul de vase pe tejghea şi s-a închis în camera ei. Timp de ore întregi a rămas în pat, plângând. Dacă Richard era în stare să ia o astfel de decizie îngrozitoare, la fel putea şi ea.

În cele din urmă, a hotărât: în ziua botezului lui Richard, îşi va lua viaţa.

7

Era în 1938. Ziua botezului lui Richard sosise. A plecat la gară, deoarece sărbătoarea urma să aibă loc într-un oraș vecin. Sabina se aștepta să fie plecat câteva ore bune, suficient timp pentru ca să-și ducă planul la bun sfârșit. În disperare de cauză, a încuiat ușa și s-a aruncat la podea. Trupul ei, obosit de atâta jale, nu avea să mai sufere mult timp.

„Isuse, crede-mă, nu pot veni la Tine!", s-a tânguit amar. „Și nici nu vreau ca Richard să devină al Tău. Nu mai pot suporta!"

Sinuciderea avea să fie ultimul ei argument. Sabina a reflectat la viața pe care ea și Richard ar fi putut s-o aibă împreună – una îndestulată, cu un statut social înalt și distracții cât cuprinde. Creștinismul, așa cum îl înțelegea ea, era un îndemn la moarte, nu la viață. Și dacă nu putea avea traiul fericit pe care și-l dorea, atunci prefera moartea. Când Richard s-ar fi întors acasă, i-ar fi găsit trupul și ar fi realizat, în sfârșit, cât de destructivă era credința lui. Își va aminti, cu tristețe în suflet, de ziua botezului, până la sfârșitul vieții. Sabina s-a ghemuit într-un colț al camerei și s-a gândit la diverse opțiuni.

Ore întregi a cugetat cum ar fi fost să moară. În sinea ei, credea în realitatea pe care o promiteau ateismul și comunismul: moartea era sfârșitul suprem al vieții, iar viața de după moarte era doar un basm propagat de cei săraci, care sperau la o existență mai bună dincolo de lume. Sabina era, la urma urmei, alcătuită doar din minerale și atomi. Când își va da ultima suflare, va fi îngropată și se va dezintegra pur și simplu.

CAPITOLUL 7

Dar totuși, dacă Richard avea dreptate? Dacă, după ce va închide ochii pentru ultima oară, îi va deschide într-o nouă realitate, una mai rea decât cea pe care o trăia în prezent? Soțul ei credea în conceptul de iad, adică o separare veșnică pregătită de Dumnezeu pentru cei care nu îmbrățișează oferta dragostei lui Cristos. Gândul de a suferi în focurile veșnice ale chinurilor o neliniștea la fel de mult ca gândul la durerea lui Richard când va da peste trupul ei fără suflare. Oare își va găsi o nouă soție, o soție creștină care să meargă mereu cu el la biserică? Își vor crește copiii în această credință absurdă?

Cu cât se gândea mai mult, cu atât devenea mai senină. Riscul de a muri părea pur și simplu un risc prea mare în acel moment. Poate va descoperi o altă cale. În inima ei a început să se petreacă o schimbare timidă, treptată. Viața, cea pe care fusese atât de dispusă să o încheie în acea dimineață, a început să se întoarcă la ea. Dacă Dumnezeu exista cu adevărat, poate că o și iubea.

Sabina și-a revenit în fire, s-a ridicat de la podea, apoi și-a netezit bine rochia. Cu ochii umflați de plâns, a aruncat un ochi spre ceasul de perete. Dacă se grăbea puțin, ar fi putut ajunge la gară să-și aștepte soțul proaspăt botezat.

Știa prea bine că botezul în tradiția creștină era un prag fără întoarcere. Era un simbol al mântuirii – însemna a muri pentru viața cea veche și a învia din morți pentru a trăi din nou, cu adevărat. Și-a amintit de emoția lui Richard când a ieșit din casă în acea dimineață, așa că a luat un buchet de flori și a plecat să-l întâmpine la gară.

Familia Wurmbrand a rămas trează până la primele ore ale dimineții discutând despre evenimentele de peste zi. Richard a simțit că i se rupe inima când a aflat despre deznădejea soției sale. Cu toate acestea, pe măsură ce vorbea, își dădea seama că a observat o schimbare la ea, pe care nu o mai remarcase până atunci. Era aceeași metamorfoză pe care o simțise în el însuși,

chiar înainte de a-şi deschide inima în faţa lui Dumnezeu mai demult, în refugiul bucolic din Munţii Carpaţi.

***

În lunile următoare, şoapta de nădejde din inima Sabinei nu se maturizase încă pe deplin. Încă nu era dispusă să-şi însuşească numele de creştin. Arăta un interes din ce în ce mai mare faţă de Dumnezeu şi, în plus, se lupta să-şi schimbe tabieturile. Noaptea, când închidea ochii, Sabina se gândea oare cum ar fi să moară pentru firea sa pământească. Dar în timpul zilei, plăcerile trecutului reveneau vii şi proaspete. A continuat să petreacă mai departe în baruri şi cluburi de noapte, iar teatrul încă îi captiva atenţia mai mult decât predicile pe care le auzea la biserică. Fusese atât de strict crescută în primii ani de viaţă, încât nu era pregătită să renunţe la viitorul roz la care visa. Tânără şi frumoasă fiind, ar fi găsit în cele din urmă o modalitate de-a recupera timpul pierdut.

Richard şi-a urmat o vreme vechile obiceiuri, dar ea ştia că o făcea mai ales de dragul ei. Într-o seară de duminică, i-a sugerat să meargă la o slujbă religioasă. Frustrată, Sabina a izbucnit în lacrimi şi a insistat să meargă în schimb la un film.

„În ordine. Mergem... însă doar pentru că te iubesc."

Au mers din cinematograf în cinematograf în căutarea filmului perfect. Apoi, în mod ciudat, Richard a cumpărat bilete la cel mai vulgar şi decadent film pe care l-a putut găsi. Sabina a fost uimită. Cine ştie, poate credinţa lui fusese doar o modă trecătoare.

Când filmul s-a încheiat, s-au plimbat până la o cafenea din apropiere pentru un desert. Mai apoi, Sabinei nu i-a venit să creadă cuvintele auzite din gura soţului ei.

„Acum, tu du-te acasă şi culcă-te", a spus el. „Eu vreau să găsesc o fată, pe care să o duc la un hotel."

Şi-a întors capul, cu ochi înflăcăraţi. „Ce-ai spus?"

CAPITOLUL 7

S-au privit direct în față. „Este destul de simplu", a declarat el. „Tu te duci acasă. Eu vreau să găsesc o fată pe care să o duc la un hotel."

„Cum poți spune așa ceva?", a șuierat ea, aruncând linguriţa pe masă.

„E limpede. M-ai făcut să mă duc la un film și ai văzut și tu ce-a făcut eroul. De ce n-aș putea face și eu același lucru?"

Sabina s-a încruntat, dar el a continuat. „Dacă mergem și mâine, și poimâine la filme ca acestea..." Cuvintele au rămas nerostite mai departe.

Sabina a înțeles exact unde voia să ajungă. De ce nu ar trebui Richard să încerce să devină la fel ca bărbații libertini și fatali din filmele de la cinema?

„Fiecare om devine lucrul pe care îl admiră cel mai mult", a constatat Richard. „Dacă vrei să fiu un soț bun, vino cu mine la biserică, măcar uneori."

Richard își demonstrase punctul de vedere. Sabina chiar dorea să aibă parte de un soț bun, iar despre ea știa că putea fi o soție mai bună. Înainte de convertire, Richard o înșelase de nenumărate ori, încălcând astfel legământul căsătoriei. Dar credința lui nou descoperită a dus la o credincioșie neașteptată și față de ea. Richard a promis că nu se va mai culca niciodată cu alte femei, iar ea se întreba dacă nu cumva ar putea renunța și ea la atașamentul față o viață egoistă. Doar că existau încă atât de multe lucruri în lume pe care își dorea să le descopere.

Într-o altă seară de duminică, Sabina l-a convins pe Richard să viziteze un club de noapte din București. În loc să meargă la biserică, ceea ce era în rutina sa obișnuită, a însoțit-o din nou. Nori de fum i-au învăluit în timp ce scrutau sala. Vodca și brandy-ul curgeau la fel de liber precum conversațiile licențioase din sala arhiplină. Perechile făceau dragoste în mod deschis în penumbră, iar Richard și-a urmat soția prin labirintul de trupuri transpirate. Un bărbat în stare de ebrietate și-a vărsat băutura

pe pantofii Sabinei, iar ea s-a dezechilibrat lovindu-se de alți doi iubiți îmbrățișați.

Richard a condus-o pe Sabina până la o masă mică, unde stăteau prietenii lor. În timp ce aceștia vorbeau și râdeau, Sabina își sorbea băutura cam în silă. Conversația a degenerat rapid, iar ea și-a dat brusc seama că nu se bucura de petrecere atât de mult pe cât visase. De fapt, nu se simțea deloc bine.

„Hai să mergem", a strigat în urechea lui Richard. „Oare putem să plecăm?"

„De ce?", a răspuns Richard. „Abia am ajuns." A insistat că ar fi nepoliticos să plece atât de repede. Mai era încă atât de mult dintr-o noapte de distracție pe cinste.

În jurul miezului nopții, Sabina a cerut iar să plece, dar Richard a refuzat din nou. O oră mai târziu, a mai întrebat o dată, dar, la fel ca ultima dată, el a găsit o scuză pentru a mai rămâne.

Pentru prima dată în viața ei, Sabina s-a simțit cu adevărat sătulă și dezgustată. Întreaga seară era un fiasco lamentabil. Richard a cedat în cele din urmă cererii ei, după care și-a ghidat soția prin încăperea aglomerată. Au deschis ușa și au respirat, în sfârșit, aerul curat al serii. Luna era înaltă și strălucitoare, lumina ei străjuind noaptea într-un mod pe care Sabina nu-l mai observase până atunci.

„Richard", a spus ea, „mă duc direct la casa pastorului și am de gând să-l oblig să mă boteze. Va fi ca și cum aș face o baie bună și caldă după toată mizeria asta!"

Richard a râs. „Ai așteptat atât de mult; poți să mai aștepți până mâine dimineață. Lasă-l pe bietul pastor să doarmă."

I-a strâns mâna cu căldură și a condus-o ușor spre casă, în vreme ce clubul acela infect dispărea în urma lor.

***

CAPITOLUL 7

În dimineața următoare, Richard și-a dus soția la Misiunea Anglicană din București, pentru a o prezenta pastorilor Adency și Ellison. Cei doi bărbați i s-au părut Sabinei ca aterizați din altă lume. Amândoi renunțaseră la tot pentru a-l urma pe Isus și împărtășeau același zel pentru creștinism pe care l-a remarcat la Richard. S-a întrebat cum oare au reușit să se despartă de viețile lor de dinainte.

În timp ce le asculta poveștile, inima i s-a încălzit din nou. Cei doi au deschis Biblia și i-au vorbit despre plinătatea pe care Dumnezeu o oferea celor dispuși să păşească în credință. Cristos nu voia doar o părticică din ea, ci căuta să-i răscumpere ființa întreagă. El voia să-i răscumpere trecutul, cu toate regretele și nemulțumirile lui. Sabina știa cât de aproape fusese să se sinucidă și, în acele momente, în care cei doi bărbați vorbeau, a simțit cum golurile din viața ei se umpleau încet de adevăr.

Pastorii i-au explicat cum cunoașterea lui Isus într-un mod profund și personal i-ar putea alina tensiunea nerezolvată din suflet. Dumnezeu îi putea oferi o inimă nouă – o inimă reînnoită – plus un nou set de dorințe. Cristos s-a oferit să îi șteargă necurăția și să o schimbe cu neprihănirea Sa. Ar putea chiar să-i dezlege încleștarea de moarte cu care se agață de lucrurile acestei lumi și să-i insufle un nou înțeles, mai trainic, în căsnicia ei.

Sabina dorea să creadă într-un Dumnezeu care putea realiza acest lucru, un Cristos care o putea preschimba și elibera. Voia să se încreadă, în sfârșit, în Singurul care o iubea în mod desăvârșit și neîndoielnic. Evanghelia îi stârnise deseori sensibilitatea, dar acum nu mai putea ignora tulburarea pe care a simțit-o în clubul de noapte. Putea în sfârșit să vadă desfrâul limpede ca lumina zilei – o pură găunoșenie. Păcatul își pierdea încet puterea de seducție și nu o mai putea stăpâni. Odată pentru totdeauna, Sabina era pregătită să se încredințeze lui Isus Cristos. Gata cu plăcerile lipsite de noimă. Gata cu serile de beție. Gata cu gândurile de sinucidere. Sabina l-a mărturisit limpede pe Cristos și a fost botezată a doua zi.

În lunile următoare, Sabina nu și-a putut ascunde de nimeni fericirea proaspăt înmugurită. Le-a spus tuturor celor pe care îi întâlnea despre descoperirea credinței sale. Viața și moartea aveau în sfârșit un sens. O ruptură clară cu trecutul a fost următorul lucru pe ordinea de zi, drept urmare a renunțat la fosta ei viață, pentru a nu-i mai străbate niciodată căile.

Richard i-a explicat că a-l urma pe Cristos ar putea fi o treabă costisitoare, chiar periculoasă. Dar Sabina era dispusă să își asume riscul. La locul ei de muncă din București, a tras-o deoparte pe cea mai bună prietenă, o evreică, și i-a împărtășit Evanghelia. Ochii Sabinei străluceau în timp ce explica febril schimbarea din inima ei. Cu toate acestea, cu cât vorbea mai mult, cu atât prietena o asculta mai puțin.

S-a îndepărtat de Sabina și a dat din cap. „Deci acum te-am pierdut complet!", a izbucnit ea.

Cuvintele acestea au durut-o, dar Sabina a înțeles ce obiecții avea prietena ei. Și ea fusese cândva în situația asta, suspendată între regulile imposibile ale iudaismului și realitatea dătătoare de viață a crucii. Dar, cu toate acestea, nu putea fi împiedicată să-și împărtășească credința. A mers la biserică în fiecare săptămână cu Richard, bucurându-se de noi prietenii făurite din experiențe similare. Predicile o atingeau și îi domoleau neliniștea pe care o resimțea. Richard progresa și el în credință. Relația lui cu Cristos devenea mai profundă și mai activă. Ea îi admira pasiunea și se întreba oare unde i-ar putea conduce toată această aventură.

Într-o bună zi, Richard a venit acasă de la serviciu cu o strălucire entuziastă pe față. Sabina era curioasă de exuberanța lui, dar nu era deloc pregătită pentru a afla motivul acesteia.

Richard visa să devină pastor.

8

Norii negri ai invaziei naziste se adunaseră de ceva vreme deasupra României, dar în 1939 climatul politic devenise insuportabil de-a dreptul, pe măsură ce țara intrase în colimatorul sinistru al lui Adolf Hitler. Evreii au resimțit ascensiunea dictatorului german, iar frica – aproape palpabilă – a cuprins națiunea. Zvonurile privind persecuția au devenit subiectul central la fiecare masă evreiască, inclusiv la cele din familia Wurmbrand.

A fost un an dificil pentru a aduce un copil pe lume, dar Dumnezeu a răspuns rugăciunilor lui Richard și ale Sabinei. Deși odinioară se feriseră de ideea de a avea copii, cei doi și-au întâmpinat primul născut cu brațele larg deschise și l-au botezat Mihai.

„Este brunet ca tine", i-a spus Richard Sabinei, „și la fel de frumos." Un zâmbet jucăuș s-a așternut imediat pe chipul lui. „Dar nu face decât să plângă. Oare când va spune ceva deștept?"

Richard și-a sărutat fiul, apoi și-a înfășurat brațele în jurul soției. Familia Wurmbrand, care se temuse cândva că pruncii nu vor face decât să le încurce stilul de viață aplecat spre distracții, era acum nespus de fericită. Înainte de convertire, Richard ar fi divorțat de Sabina, fără să se gândească prea mult, dacă aceasta i-ar fi stânjenit stilul de viață afemeiat. Dar acum, sosirea fiului nounăscut accentua marea schimbare spirituală care avusese loc în viața sa, iar Richard și-a asumat cu totul responsabilitățile de tată.

***

Câteva luni mai târziu, într-o altă parte a orașului, nouă bărbați zăceau întinși pe podeaua unei biserici ortodoxe, cu brațele în formă de cruce, în timp ce se pregăteau pentru dimineața sângeroasă care urma. Asasinii – un avocat instruit de Gestapo, mai mulți tineri fanatici și un atentator a cărui strategie urma să ghideze atacul – fuseseră atent selectați de către fasciștii din Germania, Italia și România. În vizorul escadronului morții se afla tocmai Armand Călinescu, noul prim-ministru al României, care era în funcție de numai șase luni, dar a cărui conducere se dovedise problematică pentru Garda de Fier.[2] Acum, în seara zilei de 20 septembrie 1939, aceștia se pregăteau de asasinat.

***

Pe tot parcursul ocupației naziste a României, Garda de Fier i-a folosit pe membrii Bisericii Ortodoxe ca pioni în planurile lor politice. În dimineața zilei de 21 septembrie 1939, asasinii au reușit să îl ucidă pe premierul Călinescu, în timp ce acesta era condus de șofer pe străzile Bucureștiului, la întoarcerea sa la Palatul Cotroceni. Garda de corp și șoferul au fost, de asemenea, uciși. Ulterior, din corpul fără viață al lui Călinescu au fost scoase douăzeci de gloanțe. Cu timpul, Garda de Fier l-a adus la putere pe protejatul lui Hitler, generalul Ion Antonescu. Garda de Fier a forțat, de asemenea, abdicarea regelui Carol, controversatul conducător al României, în favoarea fiului său, Mihai, în subordinea căruia Antonescu a condus România ca un dictator veritabil. Garda de Fier își mutase ultima piesă din puzzle la locul ei.

[2] Garda de Fier a fost o organizație fascistă din România care a exercitat o influență socială și politică în țară. A început la sfârșitul anilor '20 și s-a încheiat în 1941. Grupul era antisemit și punea un accent puternic pe naționalism. A se vedea *Encyclopedia Britannica Online*, s.v. „Iron Guard", accesat la 20 septembrie 2017, www.britannica.com/topic/Iron-Guard

CAPITOLUL 8

Militanții în uniformă verde puteau să se ocupe nestingheriți de cei pe care îi considerau un pericol la adresa puterii. Evreii, comuniștii și protestanții au căzut în capcana lor, drept urmare crimele au împânzit străzile României. Garda de Fier a acuzat misiunea familiei Wurmbrand din București de trădare, iar Richard a căzut victimă amenințărilor zilnice.

Într-o duminică, la amvon fiind, a privit spre comunitatea sa și a văzut un grup de bărbați în uniforme verzi intrând tăcuți în sanctuar. Enoriașii, care se aflau cu fața spre amvon, nu au fost conștienți de prezența intrușilor, dar Richard le-a văzut revolverele. Dacă aceasta urma să fie ultima lui predică, ar fi fost bine să fie una reușită.

Richard a predicat așadar despre mâinile lui Isus. A zugrăvit imagini cu mâinile Sale ștergând lacrimi, ridicând copii și hrănindu-i pe cei flămânzi. A povestit despre mâinile Mântuitorului vindecând bolnavii, apoi despre răstignirea pe cruce sau despre aceste mâini binecuvântându-i pe ucenici, înainte de-a se înălța la cer. Apoi, Richard a făcut o pauză, după care și-a ridicat ochii din Biblie. Privind spre adunare, a tunat: „Dar voi! Voi ce-ați făcut cu mâinile voastre?" Membrii bisericii au clipit cu surprindere. În mâinile lor țineau niște biete cărți de rugăciune. Oare ce voia să spună pastorul?

Richard s-a îmbărbătat, apoi și-a continuat tirada. „Ucideți, bateți și torturați oameni nevinovați! Vă numiți creștini? Curățați-vă mâinile, păcătoșilor!" În partea din spate a bisericii, soldații Gărzii de Fier pufneau. Dacă ar fi reacționat, ar fi atras atenția asupra prezenței lor, așa că au rămas cu armele scoase, în timp ce Richard încheia slujba.

După ce aproape toți credincioșii au ieșit din clădire, Richard a coborât de la amvon și s-a strecurat în spatele unei perdele. În urma lui, au răbufnit strigătele: „Unde e Wurmbrand? După el!"

Richard a pătruns printr-o ușă mică, închizând-o în urma lui. Pasajul secret fusese construit acolo cu ani în urmă, așteptând ziua

în care-i va salva viața lui Richard. De acolo și-a croit drum pe o stradă laterală și a dispărut pe bulevardele agitate ale Bucureștiului.

Pe măsură ce războiul înainta, mulți membri ai confesiunilor creștine minoritare au fost masacrați sau duși în lagăre de concentrare împreună cu evreii. În timpul anilor de război, naziștii l-au arestat pe Richard de trei ori. Procesele, interogatoriile, bătăile și încarcerările au prevestit cruzimea care avea să vină sub regimul comunist.

***

Înainte de căsătorie, Richard o avertizase pe Sabina: „Vei suferi mult alături de mine." Iar în conflictul încins al celui de-al doilea război mondial, avertismentul s-a transformat în realitate. După ce s-au alăturat Misiunii Anglicane pentru Evrei din București, soții Wurmbrand au început să slujească familiile răvășite de război. Au scos clandestin orfanii evrei din ghetouri, au predicat zilnic în adăposturi antiaeriene, au organizat programe de ajutorare pentru romi de origine maghiară și au participat la activități creștine clandestine – toate acestea fiind ilegale.

Sub conducerea generalului Antonescu, marioneta lui Hitler, fasciștii români au dezlănțuit noi valuri de persecuții împotriva evreilor. Soții Wurmbrand au fost nevoiți să se mute într-un apartament mult mai mic, îndurând ironiile și disprețul vecinilor violent antisemiți. În curtea apartamentului lor, erau afișate postere și materiale de propagandă antievreiești. Nu puteau scăpa de propria imagine, deoarece cuvântul EVREU era ștampilat pe cărțile de identitate ale lui Richard și ale Sabinei. Ura față de evrei a făcut metastaze în întreaga Europă și s-a răspândit chiar și printre creștinii care nu s-au opus fobiei aprobate la nivel național. Dintr-o populație de nouă milioane de evrei care trăiau în Europa, naziștii aveau să extermine între cinci și șase milioane.

CAPITOLUL 8

Chiar şi aşa, Richard a mers din uşă în uşă, construind relaţii cu antisemiţii şi împărtăşind dragostea lui Cristos cu vecinii săi. În mod strategic, s-a împrietenit mai întâi cu noul proprietar, apoi cu cei care locuiau în apropierea apartamentului său. Folosirea abilă a limbajului, carisma naturală şi spiritul său alert au deschis la fel de multe inimi, cât şi uşi.

Domnul Pârvulescu, de la etajul al treilea, i-a spus odată lui Richard: „Voi, evreii, nu aţi făcut niciodată nimic bun!"

Richard i-a răspuns folosind un exemplu: „Aveţi aici o maşină de cusut foarte bună. Ce marcă e? O, e un Singer! Staţi puţin... Nu cumva a fost inventată de un evreu? Domnule Pârvulescu, dacă chiar credeţi că evreii sunt atât de inutili, oare nu mai bine aţi scăpa de ea?"

Doamna Georgescu, o antisemită de vârstă mijlocie, vorbea adesea cu ură despre „evreii ăia". Richard a ascultat-o vorbind despre frământările ei şi, în scurt timp, aceasta şi-a deschis inima în faţa lui. I-a descris durerea pe care a simţit-o atunci când soţul ei şi-a abandonat familia şi neliniştea pe care o simţea pentru fiul ei, care ducea o viaţă desfrânată şi fără căpătâi. Îşi făcea griji că bietul copil va lua o boală venerică.

„Dar chiar dacă ar fi să contracteze o asemenea boală", a asigurat-o Richard, „aceste lucruri pot fi vindecate acum. Deşi, leacul a fost inventat de un evreu."

Vecinii lui Richard erau fermecaţi de noul pastor cu ochi albaştri, foarte spiritual, care îi putea face să râdă. Nici chiar cei mai duri vecini, cum ar fi poliţistul alcoolic care îşi maltrata fizic soţia, nu au putut scăpa de bunătatea şi prietenia lui Richard. Relaţia lui Richard cu acest bărbat a dus la o schimbare de atitudine şi, în cele din urmă, la convertirea lui. Ulterior, Richard i-a permis să îl ia pe Mihai la plimbări lungi cu motocicleta, un privilegiu extrem de rar pentru băieţii evrei în timpul războiului. În timpul temutelor raiduri aeriene, când era ilegal ca evreii să călătorească în afara oraşului, poliţistul l-a plimbat pe Mihai până în interiorul

țării pentru a-l feri de pericol. Dacă era cumva prins, polițistul l-a instruit pe Mihai să spună că numele său este Ion M. Vlad.

Personalitatea plăcută și empatică a lui Richard a câștigat treptat încrederea celor din blocul de locuințe. Zi de zi, a lucrat neobosit pentru a demonta prejudecățile vecinilor și pentru a-și împărtăși credința. Cândva o țintă a urii, locuința familiei Wurmbrand a devenit un spațiu plin de prietenie, încurajare și pace. În interiorul curții, diverse postere cu versete din Biblie au înlocuit propaganda antievreiască. Deși afară era iadul dezlănțuit, Mihai era înconjurat de iubire, de prieteni noi și de toată fericirea care se putea aduna. Richard nu a acceptat niciodată ca programul său încărcat să îl împiedice să se joace cu Mihai și să îi spună povești pe subiecte variate.

***

Mulți români au subestimat sau ignorat persecuția evreilor, ceea ce a dus la uciderea în masă a mii de oameni care ar fi putut fi salvați. Richard și Sabina nu puteau să nu observe acest fapt, mai ales că au simțit personal suferințele poporului lor și au plâns pentru cei care trăiau ororile Holocaustului. Și-au riscat chiar și viețile pentru a salva evrei, cum ar fi șapte tinere care au supraviețuit unui masacru în orașul Iași. Familia Wurmbrand a negociat ca fetele să fie arestate și aduse la București cu trenul. În timpul transportului au interceptat trenul și au condus copilele în siguranță la destinație.

Au urmat alte misiuni periculoase, care au dus la arestarea și întemnițarea soților Wurmbrand. Au fost acuzați frecvent de organizarea de adunări religioase neautorizate, iar gardienii i-au bătut adesea, înainte de a putea să se apere în fața judecătorilor naziști.

La un moment dat, o româncă a intrat hotărâtă în secția de poliție unde erau reținuți Richard și Sabina. „I-ați arestat pe frații

mei evrei", a spus. „Ar fi un privilegiu pentru mine să sufăr alături de ei."

Poliţiştii i-au îndeplinit rugămintea, alături de dorinţele multor altor persoane care au susţinut tânăra pereche. Mărturiile de la tribunal au fost numeroase, cum ar fi cea a pastorului Fleischer, un baptist german, care şi-a riscat viaţa pentru a furniza dovezi care să asigure eliberarea lui Richard şi a Sabinei.

În 1940, relaţia dintre România şi Marea Britanie s-a dezintegrat, iar anglicanii care slujeau la Bucureşti au fost nevoiţi să părăsească oraşul. Richard, care lucra ca secretar al pastorului George Stevens, şeful misiunii Bisericii Anglicane, a fost nevoit să continue să slujească singur. La sfârşitul războiului, aproape 5 ani mai târziu, Richard a decis să adopte o nouă tradiţie creştină. Luase în considerare posibilitatea de a deveni creştin ortodox, tradiţia căreia îi aparţinea cea mai mare parte a populaţiei, dar nu-i plăceau formalităţile exterioare, ritualurile şi fastul lor aparent lipsit de sens. A refuzat să devină romano-catolic din motive similare şi detesta în special folosirea limbii latine, care, în opinia sa, nu făcea decât să disimuleze litera Scripturii.

Pe de altă parte, Richard a admirat simplitatea şi directeţea cultului protestant, cu accentul pus pe propovăduirea simplă a Bibliei. A fost fascinat de viaţa şi moştenirea reformatorului protestant din secolul al XVI-lea, Martin Luther, drept urmare a decis să fie hirotonit pastor luteran. A admirat mereu predicarea directă şi pasională a lui Luther şi angajamentul său de neclintit în a-l face cunoscut pe Isus Cristos oamenilor de rând.

Ambii bărbaţi credeau în puterea Evangheliei de a transcende barierele confesionale. Opunându-se sistemului religios al vremii sale, Luther putea fi beligerant şi certăreţ. Cu toate acestea, încăpăţânarea lui Luther, ca şi cea a lui Richard, s-a născut dintr-o vitalitate spirituală inspirată de Cuvântul lui Dumnezeu. Pentru Luther, mântuirea avea loc prin har, nu prin fapte. Cunoscând foarte bine profunzimea propriei sale depravări, Richard a înţeles

că nimeni nu putea fi suficient de bun sau sfânt pentru a merita mântuirea. De asemenea, Richard tânjea profund după aceeaşi trezire spirituală la care Luther a fost martor în timpul Reformei Protestante din Europa. Ar putea oare renaşterea să cuprindă din nou Europa? România nu era dincolo de raza de acţiune a reformei. Iar dacă, la fel ca Luther, Richard va fi nevoit să îndure să fie vânat de adversari, persecutat de orice guvern, răpit şi întemniţat în izolare, atunci aşa să fie.

Popularitatea lui Richard ca predicator s-a răspândit curând în întreaga ţară, iar parohia sa luterană – compusă în principal din evrei convertiţi – a ajuns la 1.000 de persoane. A slujit în închisori, bordeluri şi cârciumi; a lucrat pentru misiuni norvegiene, suedeze şi britanice; a participat la Consiliul Mondial al Bisericilor; în plus, a jucat un rol central în formarea mişcării clandestine româneşti. Până la sfârşitul celui de-al doilea război mondial, Richard a ajutat la tipărirea a peste o sută de mii de exemplare ale Noului Testament în limba rusă şi le-a distribuit trupelor comuniste care trăiau în România.

Pastorul şi-a exprimat recunoştinţa faţă de Dumnezeu pentru aceste posibilităţi, rugându-se: „Doamne, oare cum pot să-ţi mulţumesc fiindcă sunt printre cei bătuţi şi batjocoriţi şi, prin harul Tău, nu printre cei care bat şi batjocoresc?"

***

Vreme de cinci ani, familia Wurmbrand a rezistat persecuţiilor agresive ale naziştilor. Intrând şi ieşind mereu din închisoare, Richard şi Sabina au fost pe punctul de a fi condamnaţi la moarte. În timpul procesului lor la tribunalul militar românesc – şi doar cu câteva ore înainte de execuţie – redactorul-şef al celui mai popular ziar din România a mobilizat suficient interes din partea unor lideri religioşi proeminenţi pentru a face presiuni asupra instanţelor de judecată să îi elibereze pe soţii Wurmbrand. Alţi

cetățeni, ba chiar politicieni, și-au riscat reputația pentru a-i ajuta. Intervențiile repetate ale diplomatului suedez Reuterswärd au făcut ca Richard să nu-și petreacă epoca nazistă în spatele gratiilor. Influența semnificativă a diplomatului asupra generalului Antonescu a dus la eliberarea lui Richard, după ce a fost arestat și obligat la muncă silnică.

La 23 august 1944, un grup de militanți politici, care lucra sub umbrela conducerii Regelui Mihai, l-a detronat cu curaj pe generalul Antonescu, punând astfel capăt, în mod eficace, loialității acestuia față de Germania nazistă.

La Moscova, s-a convocat o reuniune pentru a se stabili configurația lumii postbelice. Winston Churchill și Iosif Stalin s-au așezat, ca doi buni aliați, unul în fața celuilalt, în biroul lui Stalin de la Kremlin.

„În ceea ce privește Marea Britanie și Rusia", a început Churchill, „cum ar fi ca voi să aveți o dominație de 90% în România,[1] noi să avem 90% de spus în Grecia și să mergem la un 50-50 în privința Iugoslaviei?"[2]

Churchill și-a mâzgălit propunerea pe o singură foaie de hârtie și, după un moment de gândire, Stalin a adăugat o bifă albastră în semn de aprobare.

În cel mai scurt timp, un milion de ruși s-au infiltrat în România, iar țara s-a trezit în prag cu un nou set de așa-ziși „aliați".

***

Sovieticii au năvălit în Berlin cu o furie fără precedent, cerând răzbunare pentru naziștii care le violaseră, torturaseră și jefuiseră poporul. Al doilea război mondial a revendicat viețile a 3% din populația lumii. Statele Unite au pierdut aproape o jumătate de

[1] Sursa din acele timpuri folosea grafia de „Rumania".

[2] Joseph M. Siracusa, „The Night Stalin and Churchill Divided Europe: The View from Washington", *Review of Politics* 43, no. 3 (July 1981): 381.

milion de vieți; germanii au pierdut aproximativ șapte milioane de vieți. Dar pierderile de vieți omenești în rândul sovieticilor au fost mult mai mari decât cele două la un loc – peste 20 de milioane de oameni.

Sabina avea 31 de ani când Adolf Hitler s-a sinucis în buncărul său, după ce a pierdut lupta pentru Berlin. Mihai avea pe atunci doar 6 ani. Bătăile pe care Richard și Sabina le-au îndurat în timpul naziștilor au fost severe, dar au pălit în comparație cu toate cruzimile care urmau să le fie aplicate de către comuniști. Aceștia aveau să provoace cel mai mare carnagiu la care a fost martoră lumea vreodată, făcând aproape 100 de milioane de victime. Mai mult, în comparație cu Hitler, care tolera creștinismul sponsorizat de stat și chiar pretindea că este el însuși credincios, în România controlată de comuniști nu era loc pentru religie. Convingerile marxiste ale lui Iosif Stalin au interpretat creștinismul ca pe o amenințare directă la adresa guvernului – o amenințare care trebuia eradicată. Ca atare, creștinii au fost luați în vizor, torturați și executați într-o asemenea măsură cum nu fuseseră niciodată sub naziști.

Dar Domnul îi pregătise pe Richard și Sabina pentru oroarea care avea să se petreacă. Faptul că au trăit în România controlată de naziști i-a antrenat să își desfășoare lucrarea creștină în secret. Au învățat să identifice persoanele cărora li se puteau încredința informații confidențiale și cum să învingă prejudecățile etnice cu dragoste.

Soții Wurmbrand au înțeles că, prin ajutorul Duhului Sfânt, puteau rezista la orice fel de tortură și că își puteau ierta dușmanii. Indiferent cât era de chinuitor, umilitor sau degradant, abuzul fizic și psihologic pe care l-a exercitat comunismul asupra lor putea fi îndurat, iar ei puteau să-i iubească pe cei care le-au provocat suferință. Cristos fusese torturat pentru ei, iar El îi va ajuta atunci când, la rândul lor, vor fi torturați pentru El.

9

Războiul a oferit numeroase ocazii de a-i ierta pe criminali. Când România a intrat în război, zeci de mii de evrei fuseseră uciși sau deportați. Numai în orașul Iași, 11.000 de oameni au fost măcelăriți într-o singură zi. Pentru că Richard și Sabina locuiau în București în 1939, viețile lor au fost cruțate, dar părinții evrei ai Sabinei, cele trei surori, fratele mai mic și alte rude care locuiau în Bucovina au fost adunați și trimiși într-o provincie de graniță dezolantă numită Transnistria.[3] Călătoria spre Transnistria a fost anevoioasă și a costat viața multora. Cei care au ajuns vii la destinație aveau să înfrunte foametea, umilința și chiar execuția. În cadrul acestui genocid de amploare din Transnistria, toți membrii familiei Sabinei au fost uciși.

Când Richard i-a dat vestea Sabinei, parcă totul s-a prăbușit. Amintirile din copilărie au năvălit imediat în mintea ei. Era de necrezut, dar nu avea să-și mai vadă niciodată mama și tatăl. Nu-și va mai îmbrățișa niciodată surorile și fratele mai mic. Cum adică au murit? Cine le-a luat viața? Își frângea mâinile, plângând cu sughițuri.

---

[3] „Chiar înainte ca România să cadă în orbita Germaniei naziste, autoritățile române au dus o politică de antisemitism dur – în special împotriva evreilor care trăiau în zonele de frontieră din est, care erau asociați în mod fals cu comunismul sovietic, dar și a celor care trăiau în Transilvania, identificați cu dominația maghiară din trecut." „România", Holocaust Encyclopedia, Muzeul Memorial al Holocaustului din Statele Unite, accesat la 15 august 2017, www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005472.

Dacă Sabina a mai plâns vreodată pentru familia ei, Richard nu a văzut-o. „N-am de gând să mai plâng", spunea ea, îndreptându-şi umerii şi încetinindu-şi respiraţia. „Tu meriţi o soţie împlinită, iar Mihai ar trebui să aibă o mamă fericită. Biserica noastră merită un slujitor plin de curaj."

Nu după mult timp, proprietarul casei familiei Wurmbrand, un creştin devotat, i-a spus lui Richard că în casa lui mai era cazat un soldat. „L-am cunoscut înainte de război", a spus el, frecându-şi mâinile. „Doar că s-a schimbat complet. A devenit o brută absolută, care se laudă că s-a oferit voluntar să extermine evrei din Transnistria. Mai nou, se laudă că a omorât sute de oameni cu propriile sale mâini."

Transnistria? Richard a simţit un fior pe şira spinării. Se poate oare aşa ceva?

În cursul cinei alături de Sabina şi Mihai, Richard a ţinut vestea despre soldat pentru sine, întorcând-o pe toate părţile în minte şi meditând la ce ar trebui să facă. După ce Sabina şi-a culcat fiul, a adormit şi ea. Dar Richard a rămas treaz, cu gândurile tulburate. Dumnezeu nu-l lăsa să doarmă. A coborât din pat şi a urcat la etaj, în apartamentul proprietarului, pentru o veghe combinată cu rugăciune, care urma să dureze noaptea întreagă. Richard a bătut la uşa proprietarului. Când aceasta s-a deschis, a văzut silueta unui soldat trândăvind în sufragerie.

În timp ce gazda făcea prezentările, soldatul s-a ridicat în picioare, dominându-l pe Richard. Numele lui era Borila, un veteran cu experienţă de luptă, care umplea încăperea cu o aură intimidantă. Richard aproape adulmeca mirosul metalic al sângelui, care parcă mai persista pe hainele lui. S-a alăturat celor doi bărbaţi, iar Borila a început să-şi povestească experienţele din timpul războiului, lăudându-se că măcelărise nenumăraţi evrei. S-a lăudat chiar şi cu uciderea unor copii aflaţi încă în braţele părinţilor lor.

Richard i-a ascultat poveştile, oscilând între sentimente de furie şi tristeţe. Borila s-a oprit pentru a sorbi din pahar. „Este o poveste

înspăimântătoare", a intervenit Richard, „dar nu mi-e frică pentru evrei. Dumnezeu îi va despăgubi pentru ceea ce au suferit." S-a uitat direct la soldat. „Sunt neliniștit, gândindu-mă la ce se va întâmpla cu ucigașii lor atunci când vor sta în fața tronului de judecată al lui Dumnezeu."

Borila a sărit de pe scaun, o venă mare pulsându-i pe gâtul gros. Proprietarul a sărit și el în sus, temându-se de ceea ce s-ar putea întâmpla. Richard și Borila erau amândoi oaspeți în casa lui și nu ar fi permis o încăierare. Borila l-a privit pe Richard cu suspiciune, în timp ce acesta își recăpăta calmul, apoi s-a întors în fotoliu, încercând să se relaxeze.

Pe parcursul serii, conversația a alunecat înspre subiecte mai neutre. Richard a observat că Borila putea deveni un interlocutor chiar plăcut. Îi plăcea muzica și a descris cum, în timp ce era staționat în Ucraina, se îndrăgostise de cântecele locale. „Mi-aș dori să le pot asculta iar", a cumpănit Borila cu nostalgie.

Richard cunoștea și el câteva dintre acele cântece vechi și a văzut aici o bună ocazie de a prelungi seara. „Peștele a intrat în plasa mea!", a cugetat. „Dacă vrei să asculți câteva dintre ele", i-a spus lui Borila, „vino la mine acasă. Cu siguranță, nu sunt un pianist prea bun, dar câteva melodii ucrainene pot să cânt."

Deși familia lui dormea, Richard i-a primit pe cei doi bărbați în casă și a cântat încet melodiile pe care le iubea Borila. Ochii soldatului s-au umplut de lacrimi, iar fața i s-a îmbujorat de emoție. La fel ca David, păstorul evreu care obișnuia să cânte la harpă în fața regelui Saul, Richard știa ce efect profund putea avea muzica.

Nu a durat mult până când Richard și-a epuizat repertoriul. Și-a desprins mâinile de pe clapele pianului și l-a înfruntat pe ucigaș, schimbând tonul. „Am ceva foarte important să-ți spun."

Borila și-a șters ochii. „Chiar te rog."

„Dacă te-ai uita prin acea perdea", a spus Richard, arătând spre perete, „ai vedea că cineva doarme în camera alăturată. Este

vorba de soția mea, Sabina. Părinții ei, surorile ei și fratele ei de doisprezece ani au fost cu toții uciși, împreună cu restul familiei."

Soldatul a aruncat o privire spre camera ascunsă după perdea. „Iar tu mi-ai spus că ai ucis sute de evrei lângă Golta."

Borila a aprobat din cap.

„Exact acolo au fost duși. Tu poate nu mai ții minte pe cine ai împușcat, așa că putem presupune că te numeri printre cei care i-au ucis familia."

Borila a sărit de pe scaun.

Richard a ridicat mâna. „Așteaptă, vreau să încerc ceva. Haide să facem un experiment. O să-mi trezesc soția și o să-i spun cine ești și ce ai făcut. Și pot să-ți spun exact ce se va întâmpla."

Borila l-a privit pe pastor cu nedumerire.

„Soția mea nu-ți va spune nici un cuvânt de reproș", l-a asigurat Richard. „De fapt, te va îmbrățișa de parcă ai fi fratele ei, și îți va oferi cea mai bună cină pe care o poate găsi în această casă."

Evident, Borila nu putea crede așa ceva. Dacă îi omorâse cu adevărat familia, cu siguranță l-ar fi rănit înapoi, măcar cu câteva reproșuri grele.

Richard a continuat: „Deci, dacă Sabina, care este o păcătoasă la fel ca noi toți, poate ierta și iubi astfel, imaginează-ți cum te poate ierta și iubi Isus, care este iubirea desăvârșită. Dacă te întorci la El cu sinceritate, tot ceea ce ai făcut îți va fi iertat."

Înfățișarea împietrită a lui Borila s-a destrămat pe dată. Confruntat cu vinovăția și cu iertarea, criminalul și-a apucat cămașa cu ambele mâini și a sfâșiat-o. „O, Doamne, ce-i de făcut? Acum ce să mă fac?" Și-a cuprins capul în mâini și a plâns amarnic. „Sunt un ucigaș. Sunt tot mânjit de sânge nevinovat. Oare ce aș putea face?"

Richard a declarat: „În numele Domnului Isus Cristos, îi poruncesc diavolului urii să plece din sufletul tău!"

Borila a început să tremure, în vreme ce amândoi bărbații se rugau împreună cu voce tare. În repetate rânduri, Borila i-a cerut

cu smerenie lui Dumnezeu să-l ierte, să-i ușureze conștiința de crimele făcute.

Când Borila s-a istovit de rugăciunile fierbinți, Richard i-a spus: „Ți-am promis un experiment și am de gând să mă țin de cuvânt."

A tras perdeaua care ținea loc de ușă și s-a strecurat în camera Sabinei. „Draga mea, este aici un domn pe care trebuie să-l cunoști", a șoptit el, mângâind-o pe umăr pe Sabina. Ea și-a frecat ochii și s-a ridicat. „Bănuiesc că este omul care ți-a ucis familia", a adăugat el, „dar s-a pocăit, iar acum a devenit fratele nostru."

Sabina s-a înfășurat într-un halat, a stat în liniște câteva minute, apoi s-a dus să-l întâmpine pe ucigașul familiei ei.

Borila a fost uimit când Sabina l-a îmbrățișat. Cei doi s-au strâns în brațe și au plâns împreună, sărutându-și obrajii unul altuia. Richard cunoștea prea bine inima soției sale. Dacă Dumnezeu o putuse ierta pentru faptele din trecut, cu siguranță și ea îl putea ierta pe Borila. Dacă Dumnezeu îi putuse spăla conștiința de toți oamenii pe care îi rănise, de toți străinii pe care îi înșelase, de toate daunele pe care le provocase, atunci Dumnezeu cu siguranță putea face același lucru și pentru crimele lui Borila. Apoi, exact așa cum prevăzuse Richard, Sabina s-a dus în bucătărie să pregătească o masă pentru ucigașul familiei sale.

În timp ce Sabina prepara mâncarea, Richard a mers în camera alăturată pentru a-și aduce fiul de doi ani. L-a purtat pe micul Mihai, încă adormit în brațele tatălui, pentru a-l arăta oaspetelui său. Trecuseră doar câteva ore de când Borila se lăudase cu uciderea copiilor evrei aflați în brațele părinților lor.

„Vezi ce liniștit doarme?", a întrebat Richard. „La fel ca el și tu ești acum un nou-născut, care se poate odihni în brațele Tatălui său. Să știi că sângele pe care l-a vărsat Isus pentru noi te-a curățat."

***

Borila a rămas cu familia Wurmbrand peste noapte şi s-a trezit nespus de înviorat. „De mult n-am mai dormit atât de bine", a mărturisit. După micul dejun, a mers cu Richard pe la casele altor creştini evrei, de fiecare dată spunându-şi povestea şi de fiecare dată fiind primit precum fiul risipitor la întoarcerea acasă.

Richard i-a dat lui Borila un exemplar al Noului Testament şi i-a împărtăşit istorisiri despre cum Isus Cristos îi poate transforma chiar şi pe criminali. I-a explicat cum Saul din Tars a ucis la rândul lui oameni din poporul ales al lui Dumnezeu şi cum, după ce l-a întâlnit pe Cristos pe drumul spre Damasc, a primit numele de Pavel, devenind pe urmă un apostol şi un misionar plin de zel.

Dar curând a venit vremea ca Borila să se reîntoarcă la regimentul situat într-un oraş vecin. Unitatea sa primise ordin să revină pe front şi a fost nevoit să ia o decizie.

„Ce să mă fac acum?", l-a întrebat el pe Richard. „Se pare că va trebui să încep să ucid din nou."

„Nu", a spus Richard, „ai ucis deja mai mult decât trebuie să o facă un soldat." Şi-a îmbrăţişat noul frate apoi a spus: „Mai bine lasă-i pe alţii să te ucidă, în schimb. Biblia nu interzice treaba asta."

Borila a încuviinţat din cap, şi-a pus şapca militară şi a plecat.

Cu timpul, a devenit unul dintre cei mai apropiaţi prieteni ai familiei Wurmbrand. După cum a consemnat mai târziu Richard, singurii doi bărbaţi pe care Sabina i-a sărutat vreodată după căsătorie au fost soţul ei şi acest bărbat străin, omul care i-a ucis familia.

10

„Vin!”, țipă băiatul în timp ce pedala frenetic cu bicicleta spre Richard și Sabina. „Vin rușii!”

În timp ce primele coloane de soldați ruși se apropiau de București pe 31 august 1944, soții Wurmbrand înfruntau căldura și soarele sufocant, în încercarea de-a lua tramvaiul 7, pentru a le veni în întâmpinare. „Trebuie să o facem”, spuse Richard. „Să le vorbești rușilor despre Cristos este raiul pe pământ.”

Fiind pastor în timpul războiului, Richard cunoscuse mulți ruși în lagărele de prizonieri din România. În ciuda a 25 de ani de spălare a creierului ateu, rușii au rămas instinctiv niște oameni religioși, drept urmare, cu suflete însetate, s-au adăpat pe săturate din Evanghelie.

Un grup de steaguri roșii punctau orizontul deasupra unui grup de comuniști locali, care ieșiseră din ascunzători pentru a saluta „glorioasa Armată Roșie”. Comuniștii îi priveau cu interes pe Richard și Sabina, în timp ce o pereche de oficiali români din apropiere repetau cu nervozitate salutul rusesc. Pe o tavă țineau darurile tradiționale de întâmpinare – o pâine și o grămăjoară de sare.

Războiul se terminase, iar Richard și Sabina simțeau ușurarea binevenită a noilor perspective. Richard stătea în picioare, iar umerii săi largi reprezentau parcă ecoul siguranței pe care o avea cu privire la viitor și la propria credință. Soția micuță și fragilă stătea lângă el, zâmbind. În depărtare se auzeau clopote și, slavă

Domnului, nu se mai auzeau focuri de armă. Poate că, de acum încolo, puteau fi cu toții din nou camarazi.

Richard și Sabina priveau drumul pustiu și se întrebau oare la ce să se aștepte. Rușii deveniseră aliați acum, dar erau, de asemenea, o armată cuceritoare cu un apetit bine cunoscut pentru jafuri și violuri. Cât timp aveau să rămână în București? Richard și Sabina auzeau vuietul motocicletelor care se apropiau. Tancuri uriașe umpleau străzile, pământul cutremurându-se sub greutatea lor. Din turele se iteau capete în căști cu stele roșii.

Comuniștii români stăteau țepeni în poziție de drepți, în timp ce camarazii lor pătrundeau în oraș. Au rostit cu voci tremurânde versurile imnului socialist „Internaționala", iar glasurile li s-au stins când șenilele primului tanc au încetinit până la oprire. Sabina a privit oțelul gri prăfuit al tancului, ochii ei îndreptându-se în sus spre tunul enorm montat deasupra.

Când oficialii români și-au terminat discursul de bun venit, au ridicat ofranda de pâine și sare către comandantul tancului. Tânărul sergent a aruncat o privire către Sabina, pe atunci în vârstă de 31 de ani și una dintre puținele femei de pe stradă în acea după-amiază. „Ei bine, dulceață", a spus aplecându-se peste marginea tancului și zâmbind. „Ce ai de oferit?"

Sabina s-a întins pe vârfuri și i-a întins o carte. „Ți-am adus o sfântă Biblie."

„Na, poftim – pâine, sare și Biblii, când noi nu vrem decât ceva tare de băut!" Apoi a chicotit, și-a dat casca la spate, părul lui blond sclipind în soare. „Mulțumesc, oricum!"

Tancul a repornit, cu șenilele lui metalice mușcând din carosabilul încins de soare. Richard și Sabina au fost învăluiți de norii negri de gaze de eșapament care țâșneau din motoarele turate, în timp ce coloana se scurgea amenințător.

În drum spre casă, Richard și Sabina au privit de la fereastra tramvaiului cum soldații jefuiau magazinele sărăcăcioase care se înșirau pe stradă. Au rostogolit butoaie de vin pe trotuar și au

umplut saci întregi cu șunci, pui și cârnați. Bucureștiul fusese deja devastat de ocupația nazistă, dar pentru tinerii soldați ruși, era un oraș bogat dincolo de orice imaginație.

Când soții Wurmbrand au coborât din tramvai, Richard a încercat o conversație cu unul dintre ruși, dar singurul răspuns al soldatului a fost: „Ia zi, unde putem găsi niște vodcă?"

Richard și Sabina s-au întors acasă pentru a formula un nou plan. Dumnezeu fusese furat de la ruși, în schimbul promisiunii unui paradis pământesc, care nu putea fi împlinit niciodată doar prin mijloace umane. Teroarea nazistă luase sfârșit, iar poporul român spera că și rușii vor pleca în curând, în pace. Prea puțini au fost cei care au intuit că România tocmai pornea pe un drum lung și periculos. Iar acesta ducea către teroare, pușcărie și avea să fie marcat de mormintele a nenumărați prieteni.

În viețile oamenilor tocmai își făcea loc o nouă și înfiorătoare tiranie.

11

Când ruşii au invadat ţara, populaţia României număra 24 de milioane de locuitori, iar Partidul Comunist era format din doar 10.000 de membri – abia dacă erau suficienţi pentru a umple un stadion. Dar ţara era acum condusă direct de la Moscova, deşi comuniştii locali încă se mai jucau de-a democraţia.

„Vrem prietenie cu toată lumea!", susţineau ei. „Libertate de cult? Absolut! Un cabinet format din toate partidele, cu regele Mihai ca monarh constituţional? De ce nu?"

Comuniştii au păcălit Occidentul cu promisiunile lor pentru România şi, pentru o scurtă perioadă, ţara s-a bucurat de libertate religioasă. Liderii ortodocşi care exercitaseră tirania asupra evreilor şi protestanţilor şi-au pierdut puterea absolută, iar dictatorul Antonescu a fost executat. În sfârşit, România părea să aibă un guvern democratic. Dar masca a căzut curând.

„Trebuie să numiţi comunişti în guvern!" Oficialul Uniunii Sovietice, Andrei Ianuarievici Vîşinski, a urlat la tânărul Rege Mihai şi a bătut cu pumnul în masa din biroul acestuia. Armata şi poliţia română au fost dezarmate şi desfiinţate, iar comuniştii au preluat brutal puterea. În Rusia, Biserica Ortodoxă a fost rapid transformată într-un pion al statului. Oare cât timp va mai dura până se va întâmpla şi în România acest lucru?

***

CAPITOLUL 11

Noii ocupanți sovietici aveau o singură viziune asupra vieții: să bea, să fure și să devasteze. Bărbații erau jefuiți pe stradă de biciclete și de ceasuri. Soldații ruși au dat buzna în case și au violat mii de femei, de la cele tinere până la cele suferinde. Între timp, Armata Roșie a restabilit o ordine formală în rândurile ei cu ajutorul armelor, dar, cu toate acestea, jafurile au continuat pe scară largă.

Sovieticii au deposedat România de întreaga sa flotă navală, de cea mai mare parte a flotei comerciale, de jumătate din trenurile și vagoanele de pe calea ferată și de toate automobilele. Au jefuit produsele agricole, animalele și petrolul și le-au cărat rând pe rând în Uniunea Sovietică. România, care fusese recunoscută drept grânarul Europei, a devenit o națiune sărăcită, iar țara a fost lovită de foamete.

Într-o bună zi, Anuța, o româncă zveltă locuind în Norvegia și una dintre cele mai apropiate prietene ale Sabinei, a vizitat apartamentul familiei Wurmbrand, la o cafea. „Of, rușii ăștia! Ați auzit de noua noastră înțelegere cu Moscova?" Ochii îi străluceau de revoltă. „Ne iau tot grâul și, pe deasupra, le dăm și tot petrolul. Ieri am văzut un soldat sovietic care avea trei ceasuri pe fiecare mână. Le iau de la oameni de parcă ar colecționa bilete de autobuz!"

Anuța a râs, dar pentru România nu era deloc de râs. Armata sovietică a jefuit bunuri în valoare de miliarde de dolari. Magazinele erau goale, iar oamenii așteptau la cozi interminabile pentru cele mai elementare necesități. Românii aveau totuși speranța că Stalin se va ține de cuvânt și că Armata Roșie va pleca atunci când Germania va fi învinsă definitiv. Totul urma să se termine în curând, așa spera lumea.

***

Pe toată durata ocupației naziste, soții Wurmbrand au lucrat neobosit pentru a ajuta victimele minorităților fasciste. Acum se

crease o nouă minoritate, iar vânătorul a devenit vânat. Trupele germane au fost abandonate după retragerea naziștilor și au fost lăsate de izbelişte, să se descurce singure în fața trupelor rusești, care le urmăreau pe străzi. Germanii erau înfometați și îngroziți, iar mulți au murit. Cei care nu de mult timp omorâseră milioane de oameni, devastaseră țări și uciseseră familia soților Wurmbrand și pe prietenii lor, erau acum la fel ca ei – simple victime ale unui război absurd. Richard și Sabina nu puteau refuza să-i ajute.

„Dumnezeu este întotdeauna de partea celor persecutați", le-a răspuns Richard celor care îl ironizau pentru că își risca propria siguranță de dragul unor criminali. Dumnezeu le oferise celor doi șansa de a răspunde răului cu bine.

Așadar, prin casa lui Richard și a Sabinei trecea un flux constant de soldați și ofițeri germani. Odată, o anexă mică din curtea lor a fost folosită pentru a ascunde trei ofițeri. Înaintând prin zăpada până la genunchi, Richard și Sabina le aduceau mâncare și le goleau latrinele noaptea. Urau profund atrocitățile pe care le comiseseră, dar acum îi găzduiau pe acești soldați, încercând să îi facă să se simtă mai puțin ca niște animale în cușcă.

Într-o noapte, un căpitan german a oprit-o pe Sabina. „Trebuie să vă spun ceva la care mă gândesc. Știți că adăpostirea unui soldat german poate echivala cu o condamnare la moarte, și totuși o faceți – pe deasupra, mai sunteți și evreică!"

Chiar și în întuneric, Sabina l-a văzut cum a clătinat din cap.

„Dacă armata germană va recuceri Bucureștiul, ceea ce va face cu siguranță", a spus el, „mă tem că nu aș face niciodată pentru dumneavoastră ceea ce ați făcut dumneavoastră pentru noi."

Sabina s-a așezat pe o cutie răsturnată și a încercat să explice. „Ascultați. Eu sunt gazda voastră. Familia mea a fost ucisă de naziști, dar chiar și așa, atâta timp cât vă aflați sub acoperișul meu, vă datorez nu doar protecție, ci și tot respectul cuvenit unui oaspete." A văzut expresia ciudată de pe fața lui și a continuat. „Biblia spune: Dacă varsă cineva sângele omului, și sângele lui

să fie vărsat de om; (Geneza 9:6) Vă voi apăra cât de mult pot de poliție, dar de mânia lui Dumnezeu să știți că nu vă pot apăra."

„Asta îmi sună cam ridicol", a spus căpitanul, bătând-o pe Sabina pe umăr drept consolare.

Ea s-a dat un pas înapoi, ferindu-se de mâna care vărsase sânge nevinovat.

„Îmi pare rău", a răspuns el. „Nu am vrut să spun asta cu răutate. Mă întrebam doar de ce o evreică și-ar risca viața pentru un soldat german. Nu-mi plac evreii și nici nu mă tem de Dumnezeu."

Sabina i-a descris porunca lui Dumnezeu de a-i iubi pe străini și de a-i ierta pe ceilalți în același mod în care Dumnezeu i-a iertat pe copiii Săi, dar nu existau urechi de auzit cuvintele ei.

„Stați puțin", a continuat ofițerul. „Evreii au comis crime împotriva poporului german și a întregii omeniri. Onestitatea îmi cere să vă spun asta în față. Dar, din perspectiva dumneavoastră, ne priviți ca pe niște oameni care au comis nelegiuiri împotriva evreilor. Și îi iertați pe toți?"

Sabina s-a apropiat și a încercat încă o dată să explice. „Chiar și cele mai rele delicte sunt iertate prin credința în Isus Cristos. Eu nu am autoritatea de a ierta, dar Isus o va face, însă doar dacă vă pocăiți."

Bărbatul și-a aprins o țigară, pe care Richard i-o procurase. A tras adânc un fum și i-a pasat țigara prietenului său. „Doamnă", a spus căpitanul, „nu pot pretinde că vă înțeleg logica. Dar poate că, dacă nimeni nu ar avea acest dar de a răspunde răului cu bine, atunci nu s-ar pune niciodată capăt uciderilor."

Acești soldați au trecut în cele din urmă frontiera în Germania, dar multe mii asemenea lor au fost capturați și condamnați la ani de muncă silnică în lagărele sovietice, împreună cu creștinii ruși, care i-ar fi putut învăța multe despre credință. Acești soldați germani, alături de numeroși alți oameni, au fost beneficiarii milosteniei creștine a soților Wurmbrand.

12

În 1945, aflată în tranzit undeva între București și Budapesta, Sabina – singura femeie dintr-un tren plin de soldați ruși – stătea într-un vagon de marfă, ascunsă printre colete. Își sprijinea picioarele pe pachetele cu mâncare și bunuri împrăștiate în jurul ei.

„Nu poți pleca!", o implorase Anuța. „Soldații sovietici sunt ahtiați după femei. Mergi pe străzi și găsești fete cu gâtul tăiat și nimeni nu poate face nimic!"

Dar Sabina știa că, fără provizii, personalul umanitar din Ungaria nu ar fi putut să-i hrănească pe evreii și creștinii înfometați din Budapesta. Rușii jefuiseră orașul, iar Richard nu putea părăsi Bucureștiul. Nimeni altcineva nu s-a oferit voluntar să facă livrarea, așa că a trebuit să plece Sabina.

După o lungă căutare, a găsit un colț într-unul dintre puținele vagoane de tren disponibile. Rușii le rechiziționaseră pe toate celelalte.

Călătoria, care ar fi trebuit să fie rapidă și ușoară, a durat zile întregi. Când trenul a intrat în Budapesta, Sabina a făcut ochii mari. Soldații încă luptau, iar totul era în ruine. Mijloacele de transport în comun din oraș fuseseră distruse, iar clădirile emanau fum din cenușa care ardea.

Cu pachetele în spate, Sabina umbla împiedicat pe străzile orașului devastat de război. Oamenii pe care îi căuta nu erau de găsit nicăieri. Unii fuseseră uciși în ultimele zile de luptă, iar germanii îi deportaseră pe restul. În cele din urmă, a găsit doi lideri creștini – pastorul Johnson de la Misiunea Norvegiană și pastorul

Ungar, un creştin evreu care conducea biserica unde se închinau evrei şi alte naţionalităţi. Pentru ei, Sabina era un adevărat înger trimis de Dumnezeu.

În Budapesta, era cea mai cumplită foamete. Oamenii ieşeau timid din subsoluri doar pentru a constata că mâncarea devenise tot mai puţină. Sute de persoane rămăseseră fără adăpost, clădirile bisericilor fuseseră rase de pe faţa pământului, iar câţiva ajunseseră să mănânce dintr-un cal ucis în timpul luptelor. Ajutorul modest al Sabinei a sosit exact la timp.

De la Budapesta, Sabina plănuia să meargă la Viena. Oraşul austriac era, de asemenea, în ruine, iar locuitorii erau groaznic de înfometaţi. A ajuns la gara din Budapesta pentru a lua trenul spre Viena, dar oamenii atârnau deja de uşi şi se revărsau pe acoperişul vagonului disponibil. Dintr-o dată, Sabina şi-a auzit numele şi odată cu el o cascadă de râsete vesele.

„Nu e loc, dar o să facem!", a strigat o fată care se afla cu un grup înghesuit pe acoperişul vagonului de tren. Erau refugiaţi de la Auschwitz, care stătuseră la familia Wurmbrand din Bucureşti. Sabina s-a urcat în vârful vagonului şi s-a alăturat fetelor. Călătoria de patru ore de la Budapesta la Viena dura acum şase zile. Timp de câteva săptămâni, Sabina nu a putut nicicum lua legătura cu Richard, dar a rămas în Austria până şi-a dus la îndeplinire misiunea. Munca ei din Viena se încheiase, însă sarcina din Bucureşti părea de acum încolo nesfârşită.

***

„Veşti ciudate", a spus pastorul Solheim, întrerupând munca lui Richard de aranjare a bisericii pentru slujba de duminică. „Guvernul convoacă ceea ce numeşte un Congres al Cultelor. Fiecare confesiune – fiecare religie, de fapt – este rugată să trimită o delegaţie numeroasă." Solheim a strâmbat din nas. „Şi

conferința va avea loc în clădirea parlamentului! Cine a mai auzit de așa ceva? Oare ce mai pun la cale acum?"

Amestecul de uimire și de teamă de pe chipul prietenului său l-a îngrijorat pe Richard. Toată lumea împărtășea presupuneri și zvonuri despre semnificația viitorului congres. Mulți au crezut în promisiunea guvernului referitoare la libertatea religioasă deplină, dar Richard a întrezărit o imagine mai largă, mai întunecată. Se întreba: Nu cumva se întâmplă aici exact cum s-a întâmplat în Rusia? Lenin a apărat cultele persecutate... până în ziua când a ajuns la putere. Apoi, zeci de mii de oameni au murit în lagărele de concentrare. Mai întâi, Biserica este ademenită să accepte. Apoi urmează lovitura de grație. Richard s-a cutremurat, în vreme ce în minte au început să i se deruleze scene teribile.

Richard și colegii săi s-au întâlnit cu pastorul Solheim, pentru a discuta despre implicarea lor în iminenta adunare. Solheim, șeful misiunii, urma să dea verdictul final, iar Richard a văzut determinarea din ochii lui întunecați.

„Vom merge și ne vom exprima", a spus el. Decizia a fost luată.

***

În România, Biserica creștină începuse un dans periculos cu puterea comunistă. Liderii ortodocși și protestanți păreau să concureze între ei în ceea ce privea supunerea față de comunism. Un episcop ortodox chiar și-a cusut secera și ciocanul pe veșmintele clericale și a cerut să i se spună „tovarășe episcop", nu „Înalt Preasfinția Voastră".

Alți preoți au devenit ofițeri ai poliției secrete, iar conducătorii de seminarii au adăugat o nouă teologie periculoasă în programa de învățământ. Episcopul adjunct al Bisericii Luterane din România le-a explicat studenților săi că, de fapt, Dumnezeu a dat trei revelații, nu două: una prin Moise, una prin Isus și una prin Stalin. Biserica se pare că trăia acum sub revelația ultimă, cea a lui Stalin.

CAPITOLUL 12

Comuniştii îi „aleseseră” pe liderii bisericii, iar aceasta nu prea avea încotro, decât să-i accepte. Un grup de baptişti din oraşul Reşiţa a arborat steagul roşu deasupra adunării lor anuale şi a cântat imnul Uniunii Sovietice, de parcă ar fi fost un imn al credinţei creştine. Preşedintele baptiştilor l-a lăudat pe Stalin ca fiind un mare maestru cunoscător al Bibliei şi a proclamat împlinirea de către acesta a poruncilor lui Dumnezeu. Preoţii care au refuzat să danseze cu comuniştii au avut mult de suferit. Iar acum, toţi aceştia s-au adunat la Congresul Cultelor.

***

În dimineaţa adunării, Richard şi Sabina s-au alăturat colegilor lor membri ai clerului, urcând pe Dealul Parlamentului. Înghesuiţi în tribune şi pe platoul sălii mari se aflau 4.000 de lideri religioşi. Episcopi ortodocşi şi preoţi catolici se alăturară pastorilor şi credincioşilor protestanţi. Rabini evrei şi musulmani stăteau unul lângă altul. Mulţimea a aplaudat cu entuziasm când tovarăşul Stalin, al cărui portret enorm stătea ameninţător deasupra sălii, a fost numit oficial patron al congresului. Nimeni nu părea îngrijorat de faptul că Stalin era de fapt un ateu şi un ucigaş în masă al creştinilor.

Steagurile roşii umpleau sala, iar liderii comunişti (prim-ministrul şi ministrul de interne al României) se alăturară unui grup de lideri religioşi importanţi de pe platformă. Adunarea s-a întrunit, fiind binecuvântată de bătrânul şi fragilul patriarh ortodox Nicodim, a cărui mână liderii comunişti o sărutau pioşi, în timp ce îşi făceau cruce şi se închinau la icoanele ortodoxe, aplecaţi cu smerenie. Prim-ministrul Groza a deschis congresul cu o serie de asigurări privind sprijinul guvernului român pentru tot ce însemna religie – respectiv orice credinţă – cu garanţia că guvernul va continua să sprijine financiar clerul. De fapt, cică ar urma să existe chiar majorări. Cei adunaţi au salutat promisiunile generoase de

sprijin religios din partea guvernului, iar uralele și aplauzele au însoțit fiecare discurs.

După asigurările comuniste, suspect de pozitive, au urmat răspunsurile preoților și pastorilor. Unul câte unul, aceștia i-au lăudat pe liderii guvernului pentru sprijinul acordat religiei și și-au declarat loialitatea față de noul guvern român. Statul se putea baza pe biserică dacă și biserica se putea baza pe stat. Comunismul și creștinismul erau în mod fundamental identice, au spus liderii, și puteau, cu siguranță, să coexiste în bună înțelegere. De-a lungul istoriei, toate culorile politice s-au alăturat marelui fluviu al bisericii, a spus un episcop cuprins de entuziasm. Apoi a salutat perspectiva ca acum să intre în scenă și un steag roșu. Pe calea undelor radio, bucuria și fervoarea liderilor religioși precum și a marionetelor comuniste erau transmise în direct în toată țara.

Sângele lui Richard a început să fiarbă. Și-a smucit gulerul cămășii care îi strângea gâtul gata să-l sufoce și a răbufnit revoltat de lașitatea liderilor religioși. Comunismul ura religia! Preoții vorbeau așa doar de teamă pentru familiile lor, pentru slujbele și salariile lor, dar de ce nu puteau pur și simplu doar să tacă din gură?

***

Lângă Richard, Sabina se foia pe scaun și ofta exasperată, furia ei crescând cu fiecare minciună lingușitoare pe care o auzea. Comunismul era evident dedicat distrugerii religiei, nu apărării ei. Liderii religioși văzuseră ce se întâmplase în Rusia. De ce ar fi fost atât de proști încât să creadă că aici lucrurile ar fi stat altfel? Biserica fusese sedusă de înșelătoriile goale ale comunismului. Acest congres nu făcea altceva decât să-l scuipe pe Cristos în față.

În cele din urmă, Sabina nu a mai putut îndura batjocura. A răsuflat încet, apoi și-a șters palmele transpirate de fustă. Inima a început să-i bată de să-i spargă pieptul, după care s-a aplecat

spre soțul ei și l-a apucat de mână. Respirând sacadat, i-a șoptit lui Richard la ureche: „Richard, te rog ridică-te și spală această rușine de pe fața lui Cristos!”

Richard s-a întors încet spre Sabina și a privit direct în ochii ei mâhniți. Era clar, știa că soția lui avea dreptate. Pe de altă parte, ea își dădea seama și că el înțelegea prea bine consecințele.

„Dacă fac acest lucru”, a avertizat el, „s-ar prea putea să-ți pierzi soțul.”

Privirea Sabinei s-a pironit în cea a lui Richard și i-a strâns mâna mai tare. Unghiile i s-au înfipt în palma lui. Cu un curaj venit doar de la Duhul Sfânt, a rostit din nou.

„Un soț laș nici nu-mi doresc, să știi.”

13

Richard şi-a trimis aşadar cartea de identitate, solicitând să ia cuvântul. Liderii congresului au fost încântaţi să îl conducă spre podium. S-au uitat unul la altul şi au zâmbit, imaginându-şi comunicatul de presă de a doua zi: „Pastorul Wurmbrand de la Misiunea Bisericii Suedeze şi de la Consiliul Mondial al Bisericilor felicită guvernul comunist pentru sprijinul acordat religiei în România!" Aproape că puteau vedea titlul în ziare şi se felicitau deja pentru victoria lor propagandistică. Dar pastorul Wurmbrand avea cu totul altceva pregătit pentru Congresul Cultelor.

A urcat pe podium şi în sală s-a aşternut o mare linişte. Sabina a simţit cum se pogora Duhul Domnului peste adunare. Când Richard şi-a început discursul, în sală s-a făcut o mare linişte. Obiectul elogiului lui Richard nu era comunismul, ci Isus Cristos.

Cu un curaj inspirat de adânca sa credinţă, Richard le-a reamintit colegilor că datoria lor ca preoţi era de a-i slăvi pe Dumnezeu Creatorul şi pe Cristos Mântuitorul, Cel care a murit pe cruce, nu puterile pământeşti vremelnice. A lăudat chemarea Bisericii de a susţine Împărăţia veşnică a iubirii lui Cristos, împotriva deşertăciunilor zilei, şi a ignorat linia partidului, rostind în schimb adevărul biblic.

Pe măsură ce continua să vorbească cu înflăcărare, atmosfera din întreaga sală a început să se schimbe. Preoţii care stătuseră nemişcaţi ore întregi, absorbind pasiv elucubraţiile măgulitoare ale Partidului Comunist, au părut să se trezească din visare. Privirile glaciale s-au deşteptat ca din somn. Inima Sabinei s-a umplut de

bucurie, când și-a dat seama că mesajul mobilizator al soțului ei tocmai era difuzat în direct, în întreaga țară.

Dintr-o dată, cineva a început să aplaude. Tensiunea a cedat, iar sala a fost cuprinsă de ropote de aplauze în crescendo. Delegații s-au ridicat în picioare și au ovaționat plini de entuziasm. Pentru o clipă, biserica românească se redeștepta la viață.

De la tribună, ministrul cultelor, un fost preot ortodox pe nume Burducea, a sărit în picioare. „Dreptul dumneavoastră de a vorbi este retras!", a strigat. Cu venele pulsânde pe gâtul înroșit, a lătrat câteva ordine scurte către slugile sale de la etajul de jos. „Tăiați imediat microfonul ăla!"

Publicul i-a strigat să renunțe. „Pastorul! Pastorul!", au scandat ritmic. Din doar „un pastor", Richard devenise „Pastorul".

Richard a ignorat ordinul lui Burducea, amintindu-i că dreptul său de a vorbi venea de la Dumnezeu. În timp ce Richard a rostit mesajul pe care toți liderii creștini doreau în inima lor să-l rostească, mulțimea l-a susținut cu aplauze furtunoase.

Scandalul a continuat minute în șir, lacheii comuniști alergând prin sala parlamentului într-un efort frenetic de a-l reduce la tăcere pe pastorul Wurmbrand și de a-i calma pe delegați. Au tăiat firele microfonului, dar nu au reușit să potolească entuziasmul din sală. Liderii creștini au strigat și au aplaudat multă vreme după ce Richard a părăsit scena.

Congresul se încheiase pentru ziua în curs, iar Richard și Sabina și-au croit încet drum prin agitația și haosul de pe străzile Bucureștiului. Riscul pe care și l-a asumat Richard va fi validat în timp, însă avea să plătească scump pentru curajul său.

***

Mama lui Richard butona de zor la radio. Ascultase transmisia în direct a congresului, dar când radioul a amuțit, a început să se teamă de ce era mai rău.

Când fiul şi soţia lui au intrat pe uşă, ceva mai târziu în acea după-amiază, a încremenit. „Am crezut că v-au arestat imediat pe amândoi! Oare ce se va întâmpla de acum înainte?" Figura ei palidă de îngrijorare trăda teroarea pe care o resimţise în acea după-amiază.

„Mamă", a spus Richard, învăluind-o într-o îmbrăţişare călduroasă, „să ştii că am un Mântuitor puternic. El va rezolva totul cum este mai bine pentru mine."

Richard a aflat la scurt timp că ministerul cultelor plănuia să-i anuleze licenţa de pastor şi a fost sfătuit să caute ajutor la Iustinian, puternicul patriarh ortodox. Richard a încercat să ia legătura cu el de mai multe ori, dar de fiecare dată întâlnirea a fost contramandată. În cele din urmă, a reuşit.

Iustinian fusese proaspăt ales, fiind de curând numit responsabil peste Biserica Ortodoxă, reprezentând 80% din populaţia credincioasă a României. Într-un moment de inspiraţie divină, Richard a decis să renunţe la a-şi susţine propriul caz în faţa patriarhului; în schimb, a decis că-şi va folosi timpul preţios al întâlnirii pentru a-l încuraja pe acest om în noul său rol. În cadrul acelei întâlniri hotărâtoare, Richard a început o relaţie de influenţă cu şeful Bisericii Ortodoxe, într-o perioadă în care comunismul făcea ravagii în jurul său. L-a deprins pe Iustinian cu câteva noi interpretări ale Scripturii, s-a rugat pentru el şi l-a încurajat să-şi conducă turma folosind exemple biblice. Dar în timp ce Iustinian creştea în cunoaşterea lui Dumnezeu şi credinţa i se adâncea, Partidul Comunist a lansat o campanie pe scară largă împotriva religiei în România.

Până în acel moment, viaţa de pastor a lui Richard fusese plină de satisfacţii. Salariul îi ajungea pentru a-i întreţine pe Sabina şi Mihai, iar familia extinsă a bisericii sale îl iubea şi avea încredere în el. Dar Richard nu era împăcat. Cum de îi permisese Dumnezeu să trăiască în tihnă, ca de obicei, în timp ce o dictatură tiranică distrugea totul în jurul său, în vreme ce alţi creştini sufereau

pentru credința lor? Richard și Sabina s-au rugat multe nopți la rând ca Dumnezeu să le dea o cruce pe care să o poarte. În curând, rugăciunile lor aveau să primească răspuns.

14

La scurt timp după nefericitul Congres al Cultelor, comuniștii au luat în vizor biserica familiei Wurmbrand. Congregația în creștere se mutase recent într-o clădire nouă, mai mare, iar protestatari comuniști au fost trimiși să perturbe slujbele. Săptămână de săptămână, o seamă de tineri cu aspect dur își croiau drum cu forța în spatele sălii pentru a hărțui, fluiera și întrerupe predica.

„Ar trebui să ne bucurăm", a spus pastorul Solheim. „Mai bine un public gălăgios căruia îi pasă, decât unul pasiv, care doar se preface că ascultă!" Între timp, Richard și Sabina au decis să adopte o strategie radicală, de predicare pe stradă. Dacă unii oameni erau prea sfioși pentru a intra în biserică, atunci ce-ar fi să meargă biserica la ei? Un mic grup se întrunea așadar la un colț de stradă pentru a cânta imnuri, ceea ce era o practică nouă, necunoscută românilor. Mai mereu se aduna o mulțime curioasă și, în fața publicului, Sabina transmitea răspicat un scurt mesaj evanghelic. Predicile trebuiau să fie percutante și concise, pentru a evita să atragă rapid atenția comuniștilor mereu prezenți.

Într-o după-amiază, în fața fabricii de locomotive Malaxa, Sabina s-a trezit în mijlocul unui protest împotriva preluării conducerii întreprinderii de către comuniști. Ea le-a vorbit muncitorilor adunați acolo despre Evanghelie, iar pentru unii dintre ei, aceasta s-a dovedit a fi ultima lor șansă de mântuire. A doua zi, poliția a deschis focul asupra mulțimii și numeroși muncitori au fost uciși. În România comunistă, timpul se dovedea a fi nu doar prețios, ci și efemer.

CAPITOLUL 14

Într-o altă după-amiază deosebit de reuşită, Sabina a vorbit de pe treptele Universităţii din Bucureşti. Mulţimea tot mai mare a umplut în curând piaţa, provocând un blocaj masiv în trafic, pe bulevardul adiacent. Oamenii au aclamat şi au aplaudat mesajul creştin mobilizator al Sabinei. În timp ce îi povestea lui Richard despre succesul neaşteptat, Anuţa a dat buzna în casă.

„Se vorbeşte în tot oraşul că Ana Pauker a ţinut un discurs în faţa universităţii!" Nimeni nu-şi putea da seama de ce tovarăşa Pauker, o mare militantă a Armatei Roşii, i-ar fi spus mulţimii să se pocăiască. Richard, Sabina şi Anuţa au râs în hohote.

În anii care au urmat, Sabina a ţinut sesiuni de închinare zilnică pentru sute de lideri religioşi din România, de toate confesiunile. A predicat pe străzi în faţa unor adunări mari. O oratoare plină de forţă şi carismatică, micuţa femeie a devenit un adevărat gigant al Împărăţiei lui Dumnezeu.

***

Din cauza ochiului pătrunzător al guvernului comunist, devenea din ce în ce mai periculos ca activitatea de propovăduire să se desfăşoare în aer liber. Aşa cum se întâmplase în Rusia, creştinii din România au creat în curând o versiune diferită de biserică, pentru a predica Evanghelia şi a ajunge la inima copiilor, cu scopul de a-i câştiga pentru Cristos. În timp ce biserica oficială din România s-a conformat interdicţiei comuniştilor cu privire la activităţile creştine, noua grupare de gherilă nu a făcut-o... drept urmare, slujirea lor a înflorit.

Împreună cu alţi credincioşi, Richard şi-a desfăşurat lucrarea „în subterană". La suprafaţă, a deţinut poziţii oficiale respectabile – pastor al Misiunii luterane norvegiene şi reprezentant al filialei din România a organizaţiei de ajutorare a Consiliului Mondial al Bisericilor – iar aceste poziţii i-au oferit o acoperire pentru adevărata sa lucrare de slujire, cea clandestină. Nimeni nu l-ar fi

suspectat pe respectabilul Richard Wurmbrand de vreo activitate subversivă. În secret, prin intermediul bisericii subterane, Richard și Sabina au început o slujire eficientă și plină de spirit față de soldații ruși și față de oamenii înrobiți din România.

***

În ziua convertirii sale, Richard se rugase ca Dumnezeu să-i îngăduie să ajungă la ruși cu Evanghelia lui Cristos. Dar, în loc să-l trimită pe Richard în lunga călătorie spre Rusia, Dumnezeu i-a adus pe ruși la el. Și, deși Richard, cu buna sa cunoaștere a limbii ruse, putea vorbi ușor cu noii locuitori ai țării, comuniștii nu i-au înțeles întotdeauna mesajul.

Într-o zi, într-un magazin, Richard a întâlnit un căpitan și o femeie ofițer, când s-a oferit să le traducă ceva pentru vânzătorul român. După ce au cumpărat bunurile necesare, cei doi au fost de acord să i se alăture lui Richard acasă la el pentru prânz.

„Sunteți într-o casă creștină și noi avem obiceiul de a ne ruga", a explicat el înainte de masă. Impresionați de rugăciunea fluentă în limba rusă a lui Richard, ofițerii ruși și-au pierdut orice interes pentru mâncare și au pus întrebare după întrebare despre Dumnezeu, Isus și Biblie.

„Cum poate acest Isus să aibă 100 de oi?", au întrebat ei, când Richard le-a istorisit parabola oii pierdute. „De ce n-au fost rechiziționate de către colectiv?"

Când Richard l-a prezentat pe Isus drept rege, au spus: „Toți regii au fost oameni răi care și-au asuprit poporul, așa că Isus trebuie să fie și El un dictator, asemeni lor."

Când a explicat parabola slujitorilor vicleni din vie, aceștia au răspuns: „Ei bine, tipii ăștia au fost deștepți să se răzvrătească împotriva proprietarului viei. Vița-de-vie trebuie să aparțină colectivului, să fie un bun comun!"

CAPITOLUL 14

Pentru a le predica ruşilor Evanghelia, Richard şi-a dat seama că trebuia să adopte o strategie complet diferită. Anii de spălare sistematică a creierului le înrădăcinase ideologia comunistă, aşa că Richard a schimbat tactica şi a folosit limbajul marxist ca punct de contact cu ofiţerii. Nu ar fi avut succes de unul singur, dar, cu ajutorul Duhului Sfânt, cei doi au devenit creştini a doua zi şi, în cele din urmă, au jucat un rol esenţial în slujirea clandestină a lui Richard şi a Sabinei faţă de ruşi.

***

Familia Wurmbrand împreună cu biserica lor au tipărit şi distribuit în secret mii de exemplare ruseşti ale Evangheliei după Ioan şi ale altor lucrări creştine. Prin intermediul soldaţilor convertiţi, au introdus ilegal, în Rusia, Biblii sau diverse secţiuni ale Bibliei. În cele din urmă, aveau să tipărească peste 100.000 de Evanghelii în limba rusă şi peste 100.000 de cărţi creştine, care au fost apoi distribuite în parcuri, în trenuri, în cafenele, în gări şi oriunde se găseau soldaţi ruşi.

Au profitat, de asemenea, de sensibilitatea din inimile soldaţilor – o afecţiune aparte pentru copii şi năzuinţa de a-şi revedea propriii copii. Mihai Wurmbrand şi alţi copii se apropiau de soldaţi în parcuri şi pe stradă. Soldaţii îi abordau cu întrebări pline de afecţiune şi îi mângâiau uşor pe cap, oferindu-le ciocolată sau bomboane. În schimb, copiii le ofereau o Biblie, carte pe care, în acel moment, soldaţii erau nerăbdători să o accepte. Iată cum copiii puteau face în mod deschis şi în deplină siguranţă ceea ce ar fi fost prea periculos pentru adulţi. Aceşti tineri creştini au devenit adevăraţi misionari printre soldaţii armatei aşa-zis eliberatoare.

Activitatea aceasta nu a fost însă lipsită de mari riscuri. Mulţi creştini din biserica subterană au fost prinşi şi bătuţi fără milă, însă nu au trădat niciodată cauza pentru care luptau.

***

În primele zile ale ocupației rusești, creștinii din întreaga Românie și-au asumat mari riscuri pentru a-i echipa pe frații și surorile lor din țările vecine, folosind strategiile învățate de la Richard.

Într-o noapte de iarnă extrem de friguroasă, un grup de patru creștini români a început o călătorie periculoasă peste graniță, în Ucraina, țară care făcea de acum parte din Uniunea Sovietică. Erau înarmați cu Biblii pentru vecinii lor. Călătoria prin zăpadă a fost complicată de decizia lor curioasă de a păși nu înainte, ci înapoi, mergând practic cu spatele.

Un gardian rus staționat de-a lungul granitei dintre România și Uniunea Sovietică patrula liniștit, făcându-și rondul de rutină, fiind unul dintre nenumărații oameni însărcinați cu prevenirea a două amenințări primordiale: cetățenii sovietici care încearcă să evadeze și contrabandiștii care încearcă să introducă ilegal în țară diverse articole. În timp ce se plimba încet în frigul liniștit, își trecea lanterna înainte și înapoi peste zăpada proaspăt căzută.

Dintr-o dată, s-a speriat când lumina lanternei a dat peste niște amprente în zăpadă. Urme de pași! Se îndreptau spre România! A suflat strident din fluier și a dat o alarmă lungă, constantă și răsunătoare. În câteva secunde, alți gardieni cu câini l-au înconjurat, în timp ce patru creștini români au încremenit în întunericul din apropiere, ascultând cu inima cât un purice.

„Pe aici! Pe aici!" Paznicul a sărit și a strigat, făcând semn cu mâna spre cele patru seturi de urme. „Nu pot fi departe! Poate că îi putem prinde înainte să ajungă în România!"

În timp ce gardienii dispăreau în aerul nopții, iar strigătele și lătratul se stingeau încet, cei patru creștini și-au zâmbit unul altuia. La un semn din cap al liderului lor, și-au continuat călătoria, mergând cu grijă mai departe cu spatele spre granița cu Ucraina cu tot cu încărcătura lor prețioasă de Biblii pentru biserica subterană.

CAPITOLUL 14

***

La scurt timp după ce sovieticii au ocupat România, Richard a început să aducă acasă soldați ruși.

„Ai grijă, Sabina!", a spus Anuța. „Ce te faci dacă armata germană și cea rusă își vor încrucișa drumurile tocmai în casa ta?"

Richard și Sabina au orchestrat un dans atent al ospitalității. Richard și-a început activitatea de apropiere de ruși mergând la cazarma Armatei Roșii, dându-se drept comerciant pe piața neagră de ceasuri ieftine. Românii care doreau un ceas trebuiau să cumpere unul de la barăcile armatei, răscumpărând adesea propriile ceasuri furate. Era ceva obișnuit ca românii să facă afaceri în cazărmi, așa că Richard avea o acoperire solidă. Odată ce se aduna un grup mai mărișor, ghida discuția spre Biblie. Soldații mai în vârstă recunoșteau manevrele lui Richard.

„N-ai venit să cumperi ceasuri", a spus un bărbat. „Ai venit să ne vorbești despre credință. Stai jos și vorbește, dar fii atent. Noi știm de cine să ne ferim." Bărbatul a aruncat o privire către soldații care stăteau în apropiere. „Oamenii din jurul meu sunt cu toții oameni buni, dar când îți pun mâna pe genunchi, vorbești doar despre ceasuri. Când îmi trag mâna, poți continua mesajul."

Armata Roșie era plină de informatori. Aceștia își spionau camarazii și îi raportau superiorilor lor. Tinerii ruși nu știau nimic despre Dumnezeu – nu văzuseră niciodată o Biblie sau nu intraseră niciodată într-o biserică. Sabina a aflat curând de ce Richard a spus că era „raiul pe pământ" să le transmită Evanghelia rușilor.

Într-o zi, doi tineri soldați au bătut la ușa familiei Wurmbrand. „Nu vreți să cumpărați o umbrelă?", a întrebat unul dintre ei, oferind trei mostre evident furate.

„Păi, noi suntem creștini", a răspuns Richard. „Nu cumpărăm lucruri furate, dar în schimb avem ceva de vândut."

I-a invitat înăuntru, iar Sabina le-a adus pahare cu lapte rece. Cel mai în vârstă dintre cei doi, un bărbat blond care nu avea

mai mult de douăzeci și ceva de ani, a rămas cu gura căscată privindu-o pe Sabina.

„Tu ești cea care mi-a dat Biblia!"

În acel moment, Sabina l-a recunoscut. „Tu ești sergentul din primul tanc care a intrat în București!"

Sergentul pe nume Ivan încă mai avea Biblia, bine ascunsă în dulapul cazărmii. Pe deasupra, o și citise. La cină, Ivan le-a povestit lui Richard și Sabinei despre un evreu alături de care luptase, în timp ce unitatea sa își croia drum prin Europa de Est. Un bărbat mai în vârstă din unitate obișnuia să îl chinuie pe soldatul evreu cu afirmații șocante: „L-ai omorât pe Cristos!", striga el. Evreul credea că este nebun.

„Omorâse oameni tot drumul de la Stalingrad la București", a explicat Ivan. „De unde știa el pe cine a omorât?" Numele lui Cristos îi era total străin soldatului evreu.

Ivan l-a adus pe acest bărbat în casa familiei Wurmbrand, iar Richard i-a explicat pe scurt întregul mesaj al Bibliei, de la Geneza la Apocalipsa. Cu timpul, au renunțat la Stalin pe post de Dumnezeul lor, iar soldații îi vizitau tot mai des pe Richard și Sabina.

Când regimentul său s-a mutat, Ivan le-a lăsat soților Wurmbrand un cadou de adio – o sobă electrică, strălucitoare, nou-nouță. Sabina i-a aruncat o privire fulger lui Richard; aceasta fusese în mod evident furată.

„Este frumoasă!", a spus Anuța. „Exact ce le-ar trebui celor din familia Liebmann!"

Era o familie care se întorsese săracă lipită de la Auschwitz, drept urmare Richard le-a dăruit soba. Ivan o furase din recunoștință, pentru că i se arătase calea lui Isus Cristos.

Dragostea unui suflet simplu se dezvăluie adesea în moduri ciudate, se gândi Sabina. Ce frumos că sângele lui Isus a acoperit chiar și furtul unei sobe de către acest credincios naiv pe nume Ivan.

15

În 1947 au început arestările. Comuniștii au falsificat alegerile prin fraudă și violență, preluând controlul total al țării. Liderii opoziției, ofițerii de poliție și funcționarii publici au fost lichidați într-un val rapid de teroare. Apoi, comuniștii și-au concentrat privirile asupra bisericii. Următoarea țintă au fost episcopii catolici și nenumărați clerici, alături de călugări și călugărițe. Zeci de mii de oameni obișnuiți au dispărut, fiind trimiși în închisori și lagăre de muncă. Alții au fugit în munți pentru a se alătura luptătorilor pentru libertate. Viața oamenilor nu avea să mai fie niciodată la fel.

Evreii au putut părăsi România în primele zile ale ocupației rusești. Mii de oameni au fugit, lăsându-și în urmă toate bunurile și preferând viața de refugiați săraci, în locul „libertății" pe care o ofereau sovieticii. Acum se aflau prinși în capcană.

Anuța se temea că se afla pe lista evreilor care urmau să fie arestați, drept urmare plănuia să fugă către viața misterioasă de dincolo de zidurile comuniste. A fost un adio sfâșietor pentru Sabina și pentru prietena ei dragă.

„Voi face tot posibilul să vă scot pe amândoi din țară", a promis Anuța. „Ne vom întâlni din nou în libertate." A acționat neobosit, dar aveau să treacă aproape douăzeci de ani înainte ca cele două prietene să se întâlnească din nou.

În România se răspândise teroarea. Securitatea intra în case și percheziționa ore în șir, iar în cele din urmă îi ridica pe rezidenți pentru a „face o declarație". Promisiunea de a fi plecați doar pentru câteva ore nu s-a dovedit niciodată adevărată. Străzile Bucureștiului

erau împânzite de dubițe pe care scria Carne, Pește și Pâine, iar jurnaliștii străini relatau cum că rușii furnizau alimente pentru populația României. În realitate, dubele transportau prizonieri în drumul lor spre captivitate.

Familia Wurmbrand a primit primul avertisment atunci când un securist în civil l-a găsit pe Richard la sediul misiunii.

„Sunt inspectorul Roșianu", a spus. „Sunteți domnul Wurmbrand?" Cei doi bărbați aveau o cunoștință comună, iar inspectorul a pus cap la cap piesele de puzzle, atunci când a dat peste niște hârtii suspecte în biroul său. „Am venit să vă dau un pont."

Richard s-a încruntat și a așteptat ca bărbatul să continue.

„Există un dosar mare și gras despre dumneavoastră la sediul securității. L-am văzut. Cineva s-a informat serios în ultima vreme. Ați vorbit cu o mulțime de prieteni ruși, nu-i așa?" Roșianu și-a frecat mâinile de nerăbdare. „Dar m-am gândit că am putea ajunge la o înțelegere..." Vocea i s-a întrerupt în timp ce se uita cu atenție la Richard. Pentru un preț corect, inspectorul ar fi distrus raportul.

Sabina s-a alăturat conversației, iar cei trei au fost de acord asupra unei sume.

Împăturind bancnotele și băgându-le în buzunar, Roșianu a spus: „S-a făcut. Numele informatorului este..."

„Nu!", a intervenit Sabina. „Nu vrem să știm."

Dacă Richard și Sabina nu cunoșteau numele informatorului, nu puteau nici să aibă resentimente față de el. În acele zile, nu puteau să știe nenumăratele vieți pe care informatorii le-ar fi distrus.

Inspectorul a ridicat din umeri, apoi și-a pus pălăria pe cap. „Cum doriți." Cu aceste ultime cuvinte, a dispărut în negura nopții, la fel de repede cum apăruse.

La scurt timp după aceea, Richard a fost adus la sediul poliției, pentru a fi interogat. Dar, în absența unei acuzații oficiale de subminare a Armatei Roșii, prietenii influenți ai familiei Wurmbrand au reușit să obțină eliberarea sa după aproximativ trei săptămâni.

CAPITOLUL 15

Totuşi, eliberarea aceasta nu a fost defel sinonimă cu sfârşitul drumului. Aproape zilnic, erau arestaţi tot mai mulţi prieteni. Şi adesea, odată cu aceste arestări, venea şi tortura.

***

Deşi evreii din întreaga ţară erau acum prinşi în capcană în România, nu era prea târziu pentru familia Wurmbrand să plece. Mii de oameni încă îşi mai cumpărau drumul spre evadare. Sabina ştia că Richard nu voia să plece, dar asta nu însemna că nu-şi punea întrebări: „Sub guvernarea lui Antonescu, nu am fost niciodată închişi mai mult de două sau trei săptămâni la rând. Cu comuniştii, povestea putea dura ani întregi. Şi s-ar putea să te aresteze şi pe tine. Iar Mihai – cine va avea grijă de el?"

Conversaţiile ciudate cu prietenii şi cunoscuţii păreau să întărească ideea înţeleaptă de a pleca, iar soţii Wurmbrand se întrebau dacă nu cumva acestea erau mesaje de la Dumnezeu.

„Dacă mergem în Occident", a spus Richard, „oare nu vom putea face mai mult pentru biserica din România? Dacă rămânem, îi vom urma pe ceilalţi în închisoare. Va fi sfârşitul vieţii noastre împreună. Voi fi torturat, poate ucis. Iar dacă şi tu vei fi închisă, acest lucru va însemna sfârşitul misiunii noastre. Soţii Solheim sunt străini, nu vor avea voie să rămână. Mihai va creşte pe străzi, educat şi spălat pe creier ca un comunist. Cui îi va folosi treaba asta?"

Într-o noapte, răspunsul celor doi a devenit limpede ca lumina. Cincizeci de credincioşi se adunaseră pentru o întâlnire secretă de rugăciune în casa unui vecin. Aproape de miezul nopţii, o femeie îngenuncheată a strigat brusc: „Iar tu, cel care te gândeşti să pleci! Aminteşte-ţi că Bunul Păstor nu şi-a părăsit turma. A rămas alături de ea până la sfârşit." Evident, femeia nu ştia nimic despre dilema lui Richard, iar cei doi soţi s-au privit unul pe altul cu surprindere.

Când s-au ivit zorii zilei, Richard şi Sabina au plecat spre casă pe străzile reci. Era ianuarie şi cădeau fulgi fini de zăpadă. „E limpede. Nu putem pleca", a spus Sabina, iar soţul ei a fost perfect de acord.

Mulţi ani mai târziu, când Richard şi-a recăpătat libertatea, după aproape o eternitate de închisoare şi tortură, aceeaşi femeie l-a întâmpinat la gară cu flori în mână, pentru a-i ura bun venit acasă.

„Nu regret că ţi-am urmat sfatul", i-a spus Richard. „Îţi sunt recunoscător pentru asta."

***

În anii care au urmat – ani marcaţi de persecuţii şi torturi de nedescris – Richard şi Sabina au lăsat amprenta lui Cristos asupra poporului român. Au deghizat literatură creştină, introducând pasaje din Scriptură în cărţi de propagandă comunistă, apoi le-au distribuit în cafenele şi pe străzi. Au găzduit copii orfani, foşti nazişti, foşti deţinuţi sau creştini care urmau să fie exilaţi în Siberia. Au iniţiat un soi de cantină şi au hrănit zilnic sute de victime ale războiului, în timp ce ţara suferea de secetă şi de o foamete necruţătoare, şi au organizat două tabere de vară pentru liderii creştini de toate confesiunile, în Munţii Carpaţi.

Pe măsură ce biserica lor din Bucureşti creştea, ajungând la o mie de evrei convertiţi şi alţi creştini, slujirea familiei Wurmbrand a atras mânia regimului comunist.

16

Ziua de 29 februarie 1948 a început într-o notă liniștită. Richard s-a aplecat să o sărute pe Sabina de bun rămas și a ieșit din casă în aerul proaspăt al Bucureștiului. Pastorul înalt și subțire în vârstă de treizeci și nouă de ani a pornit în scurta sa plimbare spre biserică, pe drumul șerpuind de pe strada Olteni prin pitorescul cartier Văcărești.

Era o plimbare obișnuită, pe un trotuar lângă care se aflau mașini parcate. Semnele de viață erau puține la acea oră matinală. Liniștea acestei zile de duminică parcă i-a eliberat mintea, făcând loc punctelor principale ale predicii sale de dimineață. Clădirile istorice se înălțau pe de lături, flancând strada și amintindu-i de istoria bogată a orașului. Se îndrepta spre biserica luterană, unde soția urma să i se alăture peste doar o jumătate de oră. Mai târziu, în acea după-amiază, trebuia să oficieze nunta unor tineri prieteni, dar deocamdată sufletul lui – la fel ca pașii – urma topografia rutinei de duminică dimineața.

Când s-a apropiat o dubă neagră cu doi bărbați care au sărit din ea și l-au înhățat, Richard și-a dat seama rapid că planurile sale erau deșarte. Nu avea să se întâlnească cu soția, nu avea să țină predica, nici nu avea să oficieze nunta de după-amiază. Câteva clipe mai târziu, a fost forțat să se urce pe bancheta din spate a dubei, cu un pistol la tâmplă, captiv al unui membru al poliției secrete. Fordul a pornit în trombă spre o destinație necunoscută. Richard a aruncat o privire afară pe geam, dar brutalitatea răpitorilor i-a răpit capacitatea de a se concentra limpede. Vehiculul a traversat

cu viteză centrul oraşului, apoi a încetinit când s-a apropiat de nişte porţi imense, din fier.

Richard nu-şi putea abate gândurile de la politicianul pe care îl cunoştea şi care se sinucisese în celula de închisoare, la doar câteva săptămâni după ce fusese răpit şi arestat. „Oare voi avea şi eu aceeaşi soartă?", se întreba Richard. Apoi şi-a amintit că îndemnul „Nu vă temeţi" apare în Biblie de exact 366 de ori, o dată pentru fiecare zi a anului, inclusiv pentru anul bisect. Pentru Richard, a fost cumva providenţial faptul că a fost sechestrat pe 29 februarie, un memento că nu va trebui să se teamă de ceea ce îi pot face oamenii. Frica a fost singura emoţie căreia nu i-a permis să intre în celula sa de închisoare. Cu ajutorul lui Dumnezeu putea îndura tortura, traiul cumplit, boala şi chiar moartea, atâta timp cât ceilalţi îl puteau vedea pe Cristos în ochii lui.

În seara precedentă, Richard şi Sabina găzduiseră câţiva prieteni la ei acasă, când unul dintre ei a spus despre un politician: „Cred că bietul om a trecut prin iad."

„Richard, chiar, ce crezi că înseamnă iadul?", a întrebat un alt prieten.

În timp ce barele de oţel ale porţii se închideau în spatele vehiculului, Richard a presupus că acesta va fi poate unul dintre ultimele sunete pe care le va auzi vreodată.

„Iadul înseamnă să stai singur în întuneric, amintindu-ţi de relele pe care le-ai făcut", a răspuns el atunci.

***

La treizeci de minute după ce şi-a sărutat soţul de rămas-bun, Sabina a plecat spre biserică, urmând traseul pe care Richard îl făcea adesea. Când a ajuns, l-a găsit pe pastorul Solheim, şeful misiunii, plimbându-se în biroul său, derutat şi distras.

CAPITOLUL 16

„Richard nu a apărut”, a spus. „Dar are atât de multe pe cap. Probabil că și-a amintit de vreo întâlnire urgentă și a uitat că trebuie să vină aici.”

Sabina nu era la curent cu nici o altă întâlnire. „Mi-a promis că mă va întâmpina aici peste o jumătate de oră”, a spus.

„Poate că s-a întâlnit cu un prieten care avea nevoie de ajutor”, a răspuns pastorul supărat. „O să vină el.”

În timp ce pastorul Solheim a condus serviciul de închinare fără Richard, Sabina le-a telefonat prietenilor, dar aceștia nu știau unde se afla soțul ei.

„Acum, fraților, nu vă faceți griji”, a spus Solheim după ce s-a încheiat slujba. „Nu se știe niciodată cu Richard. Îți amintești când am avut acea tabără de vară și el a plecat să cumpere un ziar dimineața și apoi a telefonat la prânz să ne spună că nu se va întoarce pentru micul dejun?”

Sabina a dat din cap, dar teama creștea încet în inima ei.

Prietenele s-au bucurat de obișnuitul prânz de duminică pe care Sabina l-a pregătit în acea după-amiază la ei acasă. Era punctul culminant al săptămânii pentru mulți, dar apetitul ei dispăruse de mult. În timp ce oaspeții mâncau și cântau, ea spera în continuare că Richard își amintise de vreo sarcină urgentă și că se va întoarce curând. Ba chiar și l-a imaginat deschizând ușa, râzând și cerându-și scuze pentru întârziere. Ea îl va ierta și totul va fi din nou în regulă.

După ce pastorul Solheim a oficiat nunta, Sabina a telefonat la toate spitalele din oraș, gândindu-se că Richard ar fi putut fi lovit de o mașină, apoi a căutat frenetic pe la toate secțiile de urgență, dar fără nici un rezultat. Nu era nici un semn de la soțul ei, doar amintirea promisiunii lui de a o vedea pe Sabina la treizeci de minute după ce va fi plecat spre biserică.

Când după-amiaza s-a transformat în seară și seara s-a cuibărit în noapte, Richard tot nu se întorsese. Sabina aștepta în tăcere lângă ușă. Orele se scurgeau lent până când acel lucru teribil

de care se temea a devenit singura explicație posibilă pentru absența lui.

***

Oamenii securității comuniste l-au scos pe Richard din dubă și l-au băgat în sediul lor. I-au smuls cravata, i-au golit buzunarele de actul de identitate și de documente și l-au dezbrăcat de haine. Șireturile pantofilor, pe care deținuții îi foloseau adesea pentru a se spânzura, au fost și ele îndepărtate cu brutalitate.

„De acum înainte", a spus unul dintre funcționari, „ești Vasile Georgescu."

Numele era suficient de generic pentru a disimula identitatea oricărui deținut. Având în vedere popularitatea lui Richard și abilitatea de a scăpa de urmărirea penală, nici măcar gardienii nu ar fi putut să-l identifice atunci când ar urma să fie interogat. Astfel, vechiul Richard ar fi dispărut pur și simplu fără urmă.

Această închisoare, aflată sub una din străzile principale ale Bucureștiului, respectiv Calea Rahovei, era nouă și relativ necunoscută. Fiind primul său prizonier, Richard știa că susținătorii săi nu se vor gândi niciodată să-l caute acolo.

Celula de beton era îngustă și primitivă. O pată mică de lumină solară intra în cameră, de la fereastra plasată prea sus în perete pentru ca deținuții să poată evada prin ea. Richard s-a așezat pe un pat de scândură lângă o găleată aflată în colțul celulei și a așteptat calm să intre anchetatorii. Așteptarea era întotdeauna cea mai grea parte a închisorii – partea infernală. Își imagina întrebările pe care i le vor arunca anchetatorii și tehnicile de tortură pe care i le vor aplica pentru a-i slăbi rezistența.

Amenințarea cu durerea fizică scosese multe informații de la alți prizonieri, dar frica pe care Richard o simțise în timpul răpirii sale deja se îndepărtase. În locul ei își făcuse loc o determinare neclintită de a suferi orice de dragul Evangheliei. Richard credea

cu tărie că Dumnezeu îi va da puterea de a rezista chiar şi la cea mai violentă agresiune fizică pe care i-o puteau provoca răpitorii.

Richard a stat aşa în tăcere. Nemişcat ca pietrele zidurilor care îl înconjurau, a început să-i mulţumească lui Dumnezeu că l-a adus în această închisoare. Fiecare secundă care trecea, devenea un răspuns la rugăciunile lui şi ale Sabinei de a fi şi ei vrednici să poarte o cruce. Oare ce ocazii ciudate şi minunate aveau să înflorească între aceste ziduri? Ce fel de prietenii ar putea să construiască cu gardienii? Richard nu ştia încă. Dar spera ca Dumnezeu să strălucească prin el, în timp ce suferea în izolarea din această nouă şi secretă închisoare din Calea Rahovei.

***

Comuniştii nu doar că îi luaseră lui Richard identitatea, ci, la fel ca soţul ei, şi Sabina a încetat să mai existe. În calitate de soţie a unui deţinut politic, nu primea nici cartele de raţie alimentară şi nici nu putea fi angajată. Achiziţionarea de alimente a devenit o provocare săptămânală.

„Iar eu cum şi din ce ar trebui să trăiesc?", i-a întrebat pe oficiali. „Şi fiul meu?"

Ei răspundeau întotdeauna la fel: „Asta este treaba ta."

Luni de zile, Sabina l-a căutat pe Richard, umblând de la un birou la altul în speranţa de a obţine informaţii. Funcţionari de toate gradele i-au respins cererile şi au refuzat să recunoască încarcerarea soţului ei. Ajunsă seara acasă, Sabina stătea la fereastră, aşteptând şi plângând. Poate că în seara asta se va întoarce. La urma urmei, în trecut, fasciştii îl eliberau după o săptămână sau două de detenţie.

Dar fasciştii nu mai erau la putere, iar comuniştii se dovedeau mai agresivi chiar decât naziştii. Hotărâtă să sesizeze cea mai înaltă autoritate, Sabina a pornit spre Ministerul de Interne. Ştia că prizonierii de rang înalt erau adesea reţinuţi în subsolul

instituției și văzuse clădirea plină de oameni care căutau informații despre cei dragi.

În timp ce Sabina se îndrepta spre biroul de informații de la etajul al doilea, a urcat o scară înțesată de mame și copii care așteptau la coadă. Un slogan afișat pe peretele de deasupra declara sus și tare: „Vom fi nemiloși cu dușmanul de clasă."

Sabina a auzit frânturi din conversațiile femeilor din fața ei la coadă. Funcționarii le ascultau rugămințile sincere și chiar le scotoceau prin dosare, prefăcându-se că cercetează printre paginile cu nume dactilografiate. Erau deschise fișete, erau notate cereri, dar răspunsul era întotdeauna același. Nu exista nici o urmă de soții lor în dosare.

Întrebarea Sabinei s-a lovit de aceeași punere în scenă, iar Sabina a părăsit biroul descurajată și învinsă. A decis să se adreseze pentru ajutor diplomatului suedez, domnul Reuterswärd.

Pastorul Solheim a însoțit-o pe Sabina la întâlnirea cu acesta. El îl mai salvase pe Richard în trecut, iar Sabina era încrezătoare că Reuterswärd îl putea elibera din nou. Împotriva sfaturilor pline de scepticism ale superiorilor săi, diplomatul și-a riscat reputația pentru a culege orice indiciu posibil despre Richard. A vorbit până și cu ministrul de externe, Ana Pauker, care i-a spus: „Informațiile noastre spun că pastorul Wurmbrand a fugit din țară cu o valiză plină de dolari, care îi fuseseră încredințați pentru lucrări de ajutorare a victimelor foametei. Se zice că acum s-ar afla undeva în Danemarca."

Diplomatul, deloc impresionat de informația aceasta evident fabricată, a vorbit cu prim-ministrul Petru Groza, care i-a răspuns jovial: „Deci Wurmbrand ar trebui să fie în închisorile noastre? Dacă puteți dovedi acest lucru, îl voi elibera!"

Dovezile vor fi teribil de greu de obținut, dar Sabina nu avea de gând să renunțe la căutări. După ce își epuizase toate resursele și neavând pe nimeni altcineva care să intervină în favoarea lui Richard, va trebui să recurgă la mită.

17

Schimbul de informații contra bani a dus-o pe Sabina în cartierele periculoase și pline de infracțiuni din București. Era dispusă să plătească pe oricine promitea să știe unde se afla soțul ei. Unii spuneau că Richard fusese răpit și transportat la Moscova. Alții vorbeau despre moartea lui, susținând chiar că înmormântarea avusese deja loc.

Într-o zi, Klari Meir, prietena din copilărie a Sabinei, a avut o idee. „Îl știi pe Teohari Georgescu, de la minister?", a întrebat.

Sabina a dat din cap că da.

„Fratele lui locuiește aproape de noi și am auzit că poate deschide ușile închisorii pentru o sumă potrivită de bani. O să vorbesc cu soția lui pentru tine."

Sabina l-a întâlnit pe domnul Georgescu într-un ghetou mizerabil de la periferia orașului. Era un bărbat scund, îmbrăcat într-un costum scump. „Sunt Georgescu", a spus. „Eu aranjez lucruri. O vorbă la fratele meu și treaba e ca și făcută. Garanția? Aveți cuvântul meu."

Prețul lui Georgescu era exorbitant, dar Sabina a reușit să strângă fondurile necesare. Pentru ea nici o sumă nu era prea mare când venea vorba de viața soțului ei.

Timp de câteva săptămâni nu s-a întâmplat nimic. Nici un cuvânt de la Georgescu, nici un semn despre vreo întâlnire. Sabina a ajuns în cele din urmă la concluzia pe care instinctele i-o sugerau de mult timp. Încă o dată, un șarlatan o înșelase pe față.

Vreme de luni de zile, tot soiul de şmecheri au profitat de disperarea Sabinei. Infractori de toate rangurile şi din toate categoriile sociale i-au secat fondurile, sărmanei femei fiindu-i tot mai greu să adune bani pentru astfel de servicii. A transferat banii de care avea nevoie pentru hrană şi necesităţi în buzunarele oricui pretindea că are capacitatea de-a obţine informaţii din interior. Dar fiecare nou contact se dovedea a fi un nou impostor. Sabina a ajuns să aştepte răspunsuri inexistente la tot soiul de promisiuni deşarte.

***

Într-o noapte, un politician de rang înalt a venit la apartamentul Sabinei. „Cine ştie ce va urma?", a spus el. „Poate vin britanicii şi americanii."

Sabina ştia că tensiunile dintre Statele Unite şi Uniunea Sovietică se intensificau şi, pentru o scurtă clipă, a găsit o licărire de speranţă la gândul eliberării.

Politicianul respectiv a ajutat-o pe Sabina aşa cum a putut, punând la bătaie chiar şi o recompensă în bani. Dar, la fel ca în cazul celorlalţi, eforturile sale s-au dovedit a fi zadarnice. Sabina a întâlnit apoi un alt oficial comunist, prin intermediul unei prietene care-i fusese colegă de şcoală cu mulţi ani în urmă. Oficialul comunist şi prietena Sabinei au pretins că sunt îndrăgostiţi, întâlnindu-se în secret fără a fi suspectaţi, dar nici negocierile lor nu au dus la vreun rezultat, cât de mic.

După interminabile întâlniri cu infractori şi luni întregi de investigaţii şi mite inutile date unor dubioşi, într-o seară, Sabina a auzit o bătaie în uşă.

Străinul nou apărut avea un aspect brutal şi mirosea a ţuică de prune – un miros pe care Sabina îl cunoştea bine.

„Ştii, l-am întâlnit pe soţul tău", a spus scurt.

Sabina nu l-a crezut, dar a continuat să asculte.

CAPITOLUL 17

„Sunt gardian la o pușcărie", a mai spus. „Nu mă întreba unde exact. Dar eu îi duc zilnic mâncarea și mi-a spus că m-ai plăti bine pentru a obține niște vești."

„Depinde", a răspuns Sabina. „Cât de bine?"

Străinul și-a zis prețul. „Îmi risc pielea, să știi că nu e de joacă."

Prețul era iarăși enorm, iar Sabina se îndoia că putea strânge suficienți bani pentru a-l plăti. Totuși, dacă acest străin putea obține dovezi concrete că soțul ei era în viață, poate ar fi meritat să încerce.

I-a spus toate acestea pastorului Solheim, care, deși era la fel de sceptic, s-a întâlnit și el cu presupusul gardian. I-a înmânat un baton de ciocolată și i-a spus: „Du-i asta lui Wurmbrand și adu înapoi un mesaj scris cu mâna lui."

Au trecut două zile fără nici un semn de la străin. Dintr-o dată, o nouă bătaie la ușă a făcut-o pe Sabina să tresară. Când a deschis ușa, gardianul și-a scos șapca și i-a înmânat Sabinei ambalajul de pe batonul de ciocolată. L-a examinat cu atenție, fără să-i vină să creadă cuvintele pe care le citea.

„Draga mea soție, îți mulțumesc pentru dulceața trimisă. Află că sunt bine. Richard."

Scrisul de mână aparținea clar soțului ei! Nu exista nici un dubiu. Ar fi putut să-i recunoască literele perfect caligrafiate și îndrăznețe de la o poștă. Imediat, ochii i s-au umplut de lacrimi.

„Să știi că este relativ bine", a mai spus gardianul. „Îți transmite dragostea lui."

Sabina a încercat să-și imagineze condițiile oribile în care trăia Richard și a sperat că acea bucată de ciocolată i-a adus măcar puțină alinare. Ar fi dat orice să fie alături de el, chiar și pentru câteva minute.

„Unii nu rezistă mai defel în izolare", a spus gardianul. „Nu le place propria lor companie."

Sabina știa că Richard nu era cu adevărat singur. Așa cum îi spunea adesea, în pușcărie, prezența lui Cristos era nemijlocită.

Trebuia să continue să-l încurajeze cu mesaje, aşa că l-a mituit mai departe pe gardian cum a putut mai bine.

„Unii oameni au primit 12 ani de temniță pentru ce fac eu", a spus el. „Să ştii, aici nu este vorba doar despre bani."

Gardianul îşi risca libertatea pentru a transmite mesaje verbale de la un capăt la altul, iar Sabina a simțit o enormă recunoştință față de acest om. Era confirmarea vie a faptului că Richard era încă în viață.

„Ce faci cu banii pe care-i primeşti de la mine?", l-a întrebat odată Sabina.

„Păi, ce să fac? Mă-mbăt!", a răspuns râzând.

Dacă această stare de ebrietate putea să atenueze disconfortul lui Richard, înseamnă că tranzacția merita din plin. Richard era în viață şi asta era tot ce conta. Sabina i-a dat gardianului destui bani ca să se înece în țuică, vreme de mai multe luni. Cu toate acestea, în mod neaşteptat, acest om a legat o prietenie sinceră cu Richard, drept urmare îi strecura pe furiş bucăți de pâine în plus, atunci când ceilalți nu erau atenți.

Când Sabina le-a spus pastorului Solheim şi soției sale, Cilgia, despre vestea încarcerării lui Richard, cei doi au renunțat la toate celelalte responsabilități şi s-au concentrat pe încercarea de a-l elibera. Solheim a dus-o din nou pe Sabina în vizită la diplomatul suedez, de data aceasta cu ambalajul de ciocolată drept dovadă. Avea, în sfârşit, o probă palpabilă a situației lui Richard. Diplomatul a redactat imediat o scrisoare către prim-ministrul de la acea vreme: „Ați promis că îl veți elibera pe pastorul Wurmbrand dacă vom putea dovedi că se află într-o închisoare din România. Acum am această dovadă în mâinile mele."

Groza, uimit de faptul că gluma s-a întors împotriva sa, a transmis informația ministrului de externe, Ana Pauker, care a solicitat imediat o întâlnire cu diplomatul. Furioasă şi jignită, aceasta i-a reproşat lui Reuterswärd că ar fi insinuat că este o mincinoasă şi a insistat încă o dată asupra faptului că Richard

a fugit în Danemarca. Vădit enervată, nu a tolerat amestecul indiscret al diplomatului în acest caz și a refuzat să primească cererea acestuia de anchetă. Reuterswärd nu putea lăsa un om nevinovat să sufere, așa că i-a cerut insistent cooperarea. Dar pentru ministrul de externe cazul era închis.

Superiorii diplomatului au pus la îndoială înțelepciunea intervenției sale, așa că a fost declarat *persona non grata*. Cu reputația pătată și cu influența pierdută, nu a mai putut s-o ajute pe Sabina în demersul ei de a-l găsi pe Richard, chiar dacă avea dovezi că acesta era în viață, închis undeva în România. Cariera diplomatică a lui Reuterswärd era încheiată. A fost rechemat la Stockholm și, supus presiunilor, s-a retras din activitatea diplomatică.

Și mai descurajantă pentru Sabina a fost vestea teribilă că cei mai apropiați prieteni ai ei, pastorul Solheim și soția sa, nu mai puteau rămâne în România. În momentele ei de cea mai adâncă disperare, Sabina dobândise curaj și putere de a rezista prin încurajarea lor. Când simțea că se află pe punctul să renunțe și să cedeze minciunilor, acești oameni îi susțineau speranța și încrederea. Cum ar fi putut supraviețui fără ei? Dar activitatea misionară a lui Solheim se încheiase, iar puținul ajutor pe care îl puteau oferi acum era doar unul de la distanță.

Înainte de-a pleca însă, Dumnezeu a răspuns la rugăciunea de luni de zile a Sabinei și a prietenilor ei dragi. Richard fusese, în sfârșit, găsit!

***

Zvonul s-a răspândit rapid pe străzile Bucureștiului. De două ori pe săptămână, într-un anumit birou guvernamental de pe Calea Rahovei, rudele persoanelor dispărute se puteau prezenta în fața funcționarilor și cică puteau afla unde se aflau cei dragi lor. Pentru

acest ultim efort, Sabina s-a adresat prietenei sale Bianca şi a rugat-o să se prezinte în numele „fratelui" ei, Richard.[1]

Bianca şi-a scris petiţia şi s-a prezentat la ceea ce s-a descoperit ulterior a fi sediul securităţii statului, respectiv exact clădirea de deasupra închisorii lui Richard. Femeile aşteptau în curtea exterioară pentru a intra în birou şi pentru a afla dacă numele rudelor lor se aflau pe lista neagră sau nu. În timp ce Bianca aştepta, doamna de lângă ea a arătat spre una dintre ferestrele mici de la subsolul clădirii.

„Uită-te la fereastra aceea din dreapta, dar ai grijă să nu fii observată", i-a şoptit femeia. „Se pare că acolo se află un bărbat şi arată cu degetul spre tine, de parcă ar vrea să-ţi transmită un mesaj."

Bianca s-a întors încet şi a început să distingă chipul unui bărbat scheletic, nebărbierit. Şi-a frecat ochii şi a încercat să se concentreze asupra figurii din umbră. Era chiar Richard! Iată dovada vie că se afla în viaţă!

Bianca şi-a ascuns entuziasmul, iar Richard şi-a dat seama de situaţia periculoasă, astfel că doar a ridicat o mână şi i-a zâmbit.

Curând a venit rândul Biancăi să intre în birou. „Wurmbrand, Wurmbrand... Hmm, nu, nu e pe lista noastră", a spus ofiţerul. „Asta înseamnă că nu este încarcerat la noi şi nu ştim unde se află."

Într-o clipă, Bianca a înţeles că această farsă era încă unul dintre trucurile crude şi înşelătoare ale comuniştilor, cu scopul de a tortura şi mai mult familiile deţinuţilor. Fiecare aparţinător a primit acelaşi refuz standard.

Dar informaţiile oficialului nu au descurajat-o cu nimic pe Sabina. Din clipa în care şi-a dat seama unde se afla Richard, s-a prezentat de două ori pe săptămână la sediul central al securităţii, aparent pentru a căuta informaţii despre soţul ei dispărut. Şi de fiecare dată, în timp ce aştepta în curte, „vorbea" cu Richard prin

[1] Mărturia Biancăi Adler's apare în cartea ei *Serving God in Hostile Territory* (Penrith, Australia: Stephanus, 2003).

priviri, semne şi căutături pline de dor. Cât timp Richard a rămas în închisoarea din Calea Rahovei, Sabina l-a vizitat permanent.

Însă nimeni nu ştia cât vor dura aceste vizite clandestine.

18

Spre surprinderea şi bucuria Sabinei, Israelul a devenit oficial stat independent la 14 mai 1948. În urma masacrului evreilor români de către naziști, vestea a determinat un exod masiv din țara acum controlată de comuniști. Deși Richard suferea în celula sa, Sabina ştia că va fi încântat de împlinirea promisiunii străvechi a lui Dumnezeu față de profetul Ieremia: „Iată, îi voi strânge din toate țările unde i-am izgonit în mânia Mea, în urgia Mea şi în marea Mea supărare; îi voi aduce înapoi în locul acesta şi-i voi face să locuiască în liniște acolo." (Ieremia 32:37) Dacă, după aproape 2.700 de ani, Dumnezeu a putut să-şi aducă poporul acasă, cu siguranță poate face acelaşi lucru pentru Richard, la vremea cuvenită.

Cu toate acestea, la fel ca în zilele captivității babiloniene, călătoria spre Țara Făgăduinței s-a dovedit a nu fi un pelerinaj uşor. Mâna de fier a comunismului ținea populația în captivitate; puțini erau cei care scăpau din strânsoarea sa. Soldații ruşi făceau frecvent raiduri pe străzi pentru a-i aresta pe evrei şi a-i forța să muncească în adâncurile minelor sovietice. Mulți români au fost şi ei arestați pe capete. După ce erau răpiți de oamenii securității, erau urcați în camioane, duşi undeva şi uneori nu se mai auzea niciodată nimic despre ei.

Undeva în regiunea natală a Sabinei, Bucovina, un tânăr i-a povestit următoarele: „Fratele meu a stat patru luni ascuns într-o gaură din spatele unui dulap pentru a evita deportarea în Uniunea Sovietică. Eu am scăpat doar cu hainele de pe mine. I-am spus

unui birocrat sovietic că poate avea apartamentul meu cu tot ce conține, plus fiecare bănuț pe care îl aveam, în schimbul unui pașaport. L-am primit și gata, am plecat." Bărbatul a suspinat adânc. „Despre asta e vorba cu tot acest comunism – este pur și simplu hoție generalizată, toată lumea fură de la toată lumea."

Exodul era viu în mintea tuturor, dar evadarea era o treabă costisitoare, problematică. Având nevoie disperată de valută, Republica Populară Română, condusă de ministrul de externe de atunci, Ana Pauker, a semnat un pact secret cu Israelul, care permitea României să își vândă evreii noii națiuni Israel. Drept urmare, o sumedenie de profesori, medici și oameni de știință au fost cumpărați pe bani grei.

Mulțimi întregi de evrei stăteau adunați în fața biroului de vize din București, așteptând nerăbdători ca țara lor să îi vândă. Cei mai vulnerabili și indezirabili – bunici cu copii în brațe – dormeau pe trotuarul din fața instituției, așteptând, la fel ca toți ceilalți, o șansă cât de mică de a fugi din România. O coadă lungă de evrei, care sperau să obțină vize israeliene, se întindea de la secția de poliție până în Piața Parlamentului.

„Pentru ce e coada asta?", l-a întrebat odată un străin pe un evreu.

„Portocale", a răspuns evreul.

„Bine, dar în magazinul de vizavi se vând portocale fără nici o coadă."

„Păi, da", a spus evreul, „dar noi vrem să le mâncăm direct din copac."

Topografia Israelului, al cărui pământ era irigat pentru prima dată în ultimele secole, promitea suficiente produse pentru a susține o națiune. Drept urmare, plecau din țară zeci de trenuri de marfă înțesate cu evrei. Până și unii care nu erau evrei se alipeau de noua națiune, plătind sume exorbitante pentru vize false. Deoarece guvernul a încercat să păstreze secretul Operațiunii Israel, trenurile nu aveau voie să plece din gara centrală din București. În schimb, acestea plecau sub acoperirea nopții din

felurite gări obscure. Sabina mergea săptămânal în aceste locuri, cu lacrimi în ochi, urându-le prietenilor ei la revedere şi succes în călătoria spre o nouă viaţă.

Sabina s-a gândit să plece şi ea din ţară, dar nu îşi imagina că ar putea-o face fără Richard. Indiferent de câţi ani ar fi fost nevoie pentru a obţine eliberarea lui, ea nu l-ar fi abandonat pe soţul ei, nu ar fi fost dispusă să sufere exilul doar împreună cu copilul.

„Anul viitor la Ierusalim!", era strigătul inimii evreilor din fiecare ghetou şi sinagogă din oraş. Sabina plângea şi ea pentru asta. Tânjea să se urce în tren împreună cu Richard şi Mihai spre Israel – să trăiască cea mai sfântă întoarcere acasă, în ţara pe care Dumnezeu le-o promisese.

Chiar şi soldaţii şi gardienii îşi riscau viaţa, pentru a scăpa de serviciul militar. Un ofiţer de poliţie de rang înalt i-a spus odată Sabinei: „Dacă îmi dai bani şi mă ajuţi să obţin o viză de evreu pentru a părăsi ţara, îl pot scoate pe soţul tău din închisoare."

O prietenă a Sabinei, în care aceasta avea încredere din toată inima, a confirmat sinceritatea poliţistului şi a asigurat-o că omul îşi poate îndeplini promisiunea. Mihai a sărit în sus de emoţie la aflarea veştii. Spera din inimă că-şi va revedea, în sfârşit, tatăl. Înalt pentru vârsta sa şi foarte matur pentru anii săi, Mihai căpătase o reputaţie de renegat printre colegii săi. Se străduia să le explice celorlalţi elevi de la şcoală de ce tatăl său era atât de des încarcerat. Respingerea pe care Mihai o resimţea din partea colegilor nu i-a scăpat niciodată Sabinei.

„Mami, am avut un vis", a spus Mihai în dimineaţa de după ce a aflat de oferta securistului. „L-am văzut pe vecinul nostru întinzând pălăria şi rugând două păsări să aterizeze în ea. Au dat din aripi primprejur, apoi au zburat şi duse au fost."

Sabina înţelegea prea bine semnificaţia visului. Omul securităţii avea să eşueze în încercarea sa de a-l elibera pe Richard. Câteva zile mai târziu, visul s-a împlinit întocmai când respectivul om a fost arestat.

CAPITOLUL 18

Mihai avea şi alte intuiţii cu privire la viitor, dar visele sale, la fel ca multe alte experienţe din copilărie, sfârşeau de obicei în coşmaruri.

Evreii dispăreau în fiecare zi, fiind răpiţi de pe străduţele lăturalnice ale Bucureştiului. Cu o anumită ocazie, a fost eliberat din închisoare un număr mare de deţinuţi cunoscuţi. Maşinile salvării i-au dus pe fiecare dintre ei la casele lor, pentru ca aceştia să-şi poată arăta familiilor vânătăile şi să le povestească despre torturile suferite. A doua zi, au fost arestaţi din nou.

Sabina şi-a făcut griji cu privire la capacitatea lui Richard de-a suporta tortura. Comuniştii erau mult mai pricepuţi decât naziştii în ceea ce priveşte extragerea de informaţii de la prizonieri. Isus a spus odată: „Nu vă temeţi de cei care ucid trupul, dar care nu pot ucide sufletul" (Matei 10:28 a), dar Sabina ştia de pastori care l-au renegat pe Cristos sub tortură, ba chiar şi-au trădat familiile şi prietenii cei mai apropiaţi. Gardienii foloseau adesea ameninţări cu amputarea, castrarea sau alte practici oribile, reportând un succes alarmant prin această metodă. La început, corpul uman poate rezista chiar şi celor mai grave traume fizice. Dar atunci când corpul este rănit în mod repetat, memoria durerii se tot acumulează până când, treptat, frânge voinţa.

Sabina se temea că rezistenţa lui Richard se va prăbuşi, mai ales după ani de tortură. El i-a promis odată, că mai degrabă va muri, în loc să-şi trădeze prietenii, dar Sabina şi-a amintit că până şi apostolul Petru şi-a încălcat promisiunea de-a nu se lepăda de Cristos. Oricât de rezistent ar fi fost Richard, chiar şi cel mai bun dintre oameni putea ceda. Isus le-a reamintit ucenicilor Săi: „Vegheaţi şi rugaţi-vă, ca să nu căderi în ispită; duhul, în adevăr, este plin de râvnă, dar carnea este neputincioasă." (Matei 26:41) Dacă se întâmpla cel mai rău scenariu şi Richard urma să fie ucis în timpul torturii, Sabina ştia că îl va revedea în ceruri. Ei vorbiseră anterior despre dorinţa lor de a se reîntâlni în cer la una dintre cele douăsprezece sfinte porţi – Poarta lui Beniamin.

19

În 1948, în celula sa subterană de sub Calea Rahovei, Richard abia dacă putea zări marginea curții prin fereastra înaltă a celulei sale. Se întreba adesea dacă credința sa era suficient de puternică pentru a rezista la tratamentul crud care urma să vină. S-a încurajat cu numeroasele pasaje din Scriptură pe care le memorase de multă vreme.

Anchetatorii au fost plini de răbdare în timpul interogatoriilor. La fel ca o bibliotecă bine aprovizionată, închisorile comuniste conțineau arhive de date – dar în loc de date stocate în cărți, acestea erau adăpostite în corpuri umane. Informațiile sensibile și oportune erau extrase treptat de la prizonieri, atunci când era nevoie de ele, și niciodată toate deodată. Richard însuși era un imens tezaur de informații în ochii anchetatorilor săi. Dar aceștia nu se grăbeau să extragă numele din rețeaua sa de relații cu bisericile occidentale și din Consiliul Mondial al Bisericilor. Numeroasele sale afilieri reprezentau o trădare pentru comuniștii români. Era prizonierul lor politic și, cel mai probabil, avea să moară de mâna anchetatorilor săi.

Dar, lucru neștiut de răpitorii săi, Richard deținea o armă secretă și puternică – se antrenase ani de zile pentru încarcerare. La fel ca un soldat pe timp de pace, Richard își pregătise mintea și corpul pentru interogatorii, tortură și înfometare. În ziua răpirii era perfect apt să suporte bătăile, hărțuirea verbală și condițiile brutale din viitoarea sa celulă.

CAPITOLUL 19

Richard își petrecuse mulți ani studiind modul în care alți creștini au îndurat suferințe intense. Devenise chiar un fel de specialist în martirologie, adaptându-și și ajustându-și în mod constant stilul de viață pentru a anticipa greutăți similare. În timp ce prizonierii mai puțin pregătiți cedau sub presiunea încarcerării și adesea furnizau informații anchetatorilor, Richard își câștigase o reputație în rândul gardienilor pentru rezistența sa cu totul neobișnuită.

O replică folosită în mod obișnuit în timpul interogatoriilor era următoarea: „În calitate de creștin, trebuie să promiți că ne vei spune tot adevărul despre orice." Dar acest lucru nu a funcționat niciodată cu Richard. De fapt, nici o strategie nu a funcționat cu acest prizonier. Întrucât orice lucru pe care l-ar fi spus putea duce la încriminare – sau, mai rău, la apostazie – Richard a conceput un plan: își va deruta și își va induce în eroare anchetatorii, până când aceștia nu vor mai putea continua investigația.

Dar mai întâi, a găsit o modalitate de a le trimite mesaje Sabinei și prietenilor săi pentru a-i anunța unde se află. Pastorii și liderii bisericilor din Scandinavia și Marea Britanie și-au exprimat, de asemenea, îngrijorarea cu privire la dispariția sa.

Chiar și cei mai curajoși dintre bărbați s-au intimidat în fața tovarășei Pauker, o femeie pe care Richard o cunoștea personal. Tatăl Anei era un cleric pe nume Rabinovici, care i-a spus odată lui Richard, cu tristețe în glas: „Ana nu simte nimic evreiesc în inima ei." Inițial, ea a studiat medicina, înainte de-a preda pentru scurt timp la English Church Mission. În tinerețe, Ana a devenit suficient de familiarizată cu religia pentru a încerca să o distrugă, imediat ce a ajuns în sferele puterii.

După ce s-a căsătorit cu un inginer pe nume Marcel Pauker, Ana a îmbrățișat strâns comunismul și a fost arestată de către adversarii politici, pentru participarea la diverse conspirații. Fiind o sovietică devotată, Ana și soțul ei s-au mutat la Moscova. Cu toate acestea, în timpul uneia dintre epurările lui Iosif Stalin de dinainte de război, Marcel a fost executat. Ana a urcat rapid

în rang ca funcţionar rus, înainte de a se întoarce ca ministru de externe în România. Reputaţia sa necruţătoare a propulsat-o pe coperta revistei Time, unde a fost descrisă ca fiind „cea mai puternică femeie în viaţă”.[1]

Ana Pauker era atât de fascinată de Rusia, încât, într-o zi senină şi frumoasă, a fost văzută plimbându-se prin Bucureşti cu umbrela deschisă.

„De ce vă plimbaţi sub umbrelă?”, a întrebat-o cineva.

„Fiindcă la Moscova plouă”, a răspuns Ana. „Tocmai am auzit la radio.”[2]

[1] „A Girl Who Hated Cream Puffs”, *Time*, 20 septembrie 1948.

[2] „Raining in Moscow”, *Time*, 9 iunie 1952.

20

Lui Richard nu i-a venit să-și creadă ochilor când i s-a deschis ușa celulei. Bărbatul care a intrat nu era nimeni altul decât ministrul justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, politicianul responsabil pentru aducerea comunismului în România. Ce onoare să fie interogat de un oficial de rang atât de înalt.

Dar când ușa s-a trântit în urma lui, Richard a zărit pantofii lui Pătrășcanu – fără șireturi. Iar cămașa, lipsită de cravată, era descheiată larg la gât. Era deci și el un biet prizonier.

Pătrașcanu s-a așezat pe patul de lemn, vizavi de Richard. Atitudinea lui directă dezvăluia cât de respectat obișnuia să fie acest om. Închisoarea nu avea să-i modifice politicianului rasat prestanța obișnuită. Richard cunoștea rolul distructiv pe care Pătrășcanu îl jucase în coruperea României și câte nedreptăți provocase. Dar, pe măsură ce vorbeau, Richard i-a remarcat sinceritatea și a crezut că poate discuta cu el de la om la om.

Pătrășcanu fusese arestat de mai multe ori înainte, de către liderii anteriori. Dușmanii săi politici, geloși pe popularitatea sa în creștere, complotaseră pentru a elibera România de prezența sa. Cu câteva zile mai devreme, ministrul de interne, Teohari Georgescu, reușise să îl prezinte publicului drept un trădător burghez. Cu sprijinul lui Vasile Luca, ministrul de finanțe, împotriva lui Pătrășcanu a fost lansată acuzația că ar fi acordat ajutor puterilor imperialiste.

Relatările despre diverși prizonieri și contrarevoluționari torturați l-au tulburat profund pe Pătrășcanu. Când s-a informat

mai serios despre aceste zvonuri, şi-a pierdut buna reputaţie de comunist loial cauzei partidului. Iar ultimul cui în sicriu i-a fost bătut de către vechea sa prietenă, Ana Pauker.

„Când am ieşit din sală", i-a mărturisit lui Richard, „am văzut un şofer nou care mă aştepta la maşină." Acesta a spus: „Şoferul dumneavoastră, Ionescu, s-a îmbolnăvit, tovarăşe Pătrăşcanu."

Richard s-a aplecat, ascultând cu atenţie.

„Am intrat în maşină urmat de doi oameni ai securităţii şi, deodată, iată-mă aici!"

Richard primea de obicei la cină nişte porţii sărăcăcioase de orz fiert. În schimb, gardianul i-a adus lui Pătrăşcanu o porţie delicioasă de pui, plus brânză şi fructe. Ba mai mult, înainte i s-a destupat şi o sticlă de vin bun, doar că noul prizonier nu prea avea poftă de mâncare. A împins tava sub nasul lui Richard, care a devorat tot ospăţul cu o mare lăcomie.

De pe buzele lui Pătrăşcanu curgeau poveşti pline de umor, în timp ce Richard înfuleca în tăcere. Şi-a amintit de poanta cu senatorul elveţian care a cerut să devină ministru al marinei. „Bine, dar noi nu avem flotă!", a spus prim-ministrul.

„Ce contează treaba asta?", a întrebat senatorul. „Dacă România poate avea un ministru al justiţiei, de ce nu ar putea să aibă şi Elveţia un minister al marinei?"

Richard a pufnit în râs la gândul flotei de nave a Elveţiei, o ţară fără ieşire la mare. Pătrăşcanu a râs şi el.

În dimineaţa următoare, doi gardieni l-au escortat pe Pătrăşcanu afară din celulă pentru interogatoriu. Richard s-a întrebat oare cum un om de o asemenea anvergură putea fi interogat cu brutalitate. În acea seară, Pătrăşcanu s-a întors în celulă pentru a-l informa pe Richard că, de fapt, nu fusese deloc interogat. În schimb, ţinuse o prelegere despre drept la universitate. Încarcerarea sa trebuia să rămână un secret. Nici măcar soţia sa nu ştia de detenţie, crezând că acesta călătorea şi stătea prin diverse hoteluri. Deoarece era convins că Richard va fi executat sau va fi ţinut în spatele

gratiilor pe termen nelimitat, ex-ministrul a continuat cu cele mai sincere destăinuiri.

Pătrășcanu devenise comunist nu pentru că fusese convins de idealurile sale, ci din cauza a ceea ce se întâmplase după război. Tatăl său îi susținuse pe germani în primul război mondial, iar după victoria aliaților, întreaga sa familie a fost proscrisă, iar Pătrășcanu a fugit în Germania pentru a beneficia de pregătire universitară. Când s-a întors în România, singurul partid politic care l-a primit a fost Partidul Comunist. S-a căsătorit chiar cu o comunistă înfocată, care se împrietenise cu Sabina, pe când erau eleve la aceeași școală.

„Ai pățit exact ca Marx și Lenin", a spus Richard.

Comentariul l-a prins pe Pătrășcanu cu garda jos.

„Marx se simțea întruchiparea unui geniu", a continuat Richard, „dar, ca evreu în Germania, când antisemitismul făcea ravagii, nu a găsit nici o ieșire onorabilă pentru el decât ca revoluționar. Iar după ce fratele lui a fost spânzurat pentru un atentat la viața împăratului, furia și frustrarea l-au făcut pe Lenin să vrea să răstoarne lumea cu susu-n jos. Cam la fel a fost și cu tine."

Pătrășcanu nu a fost tocmai de acord cu ideea asta, dar Richard putea vedea că vorbele lui atinseseră un nerv sensibil. Cei doi au continuat să vorbească despre justiție, suferință și rolul bisericii. Pătrășcanu a cheltuit destul de multă energie pentru a denunța corupția și abuzurile papilor Borgia, Inchiziția spaniolă, nelegiuirile cruciadelor și persecuția nedreaptă a lui Galileo.

„Dar păcatele și derapajele bisericii sunt cele care ne dau destule motive de a o admira, totuși", a spus Richard, întrerupând tirada interlocutorului său.

„Ce vrei să spui cu asta?"

„Un spital poate mirosi a puroi și sânge", a explicat Richard. „În chiar asta constă frumusețea lui, pentru că îi primește pe bolnavi cu toate rănile lor dezgustătoare și bolile lor oribile. Biserica este propriul spital de campanie al lui Cristos. Milioane de pacienți

sunt trataţi în ea, cu dragoste. Biserica îi acceptă pe păcătoşi; ei continuă să păcătuiască, iar pentru fărădelegile lor, biserica este şi va fi mereu învinovăţită."

Richard a continuat: „Pentru mine, pe de altă parte, biserica este ca o mamă care stă alături de copii, chiar şi atunci când aceştia comit fărădelegi. Politica şi prejudecăţile slujitorilor săi sunt distorsiuni ale lucrurilor bune ce vin de la Dumnezeu – adică Biblia şi învăţăturile sale, închinarea şi sacramentele. Indiferent cât de mari sunt imperfecţiunile sale, biserica are multe lucruri frumoase în ea. Şi marea îneacă mii de oameni în fiecare an, însă, cu toate acestea, nimeni nu-i contestă frumuseţea."

Pătrăşcanu a reflectat o clipă la acestea şi a răspuns: „Aş putea face cam aceeaşi afirmaţie şi pentru comunism. Practicanţii săi nu sunt perfecţi – există o grămadă de escroci printre ei – dar asta nu înseamnă că principiile noastre nu sunt vrednice de urmat."

„Atunci, judecă după rezultate", a răspuns Richard. „Multe fapte triste au pătat istoria bisericii, dar aceasta a revărsat dragoste şi grijă asupra oamenilor din întreaga lume. A produs o multitudine de sfinţi şi, mai ales, îl are în fruntea ei pe Cristos, cel mai sfânt dintre toţi. Cine sunt idolii tăi? Oameni precum Marx, care a fost descris ca fiind un beţiv notoriu de către biograful său Riazanov, directorul Institutului Marx-Engels din Moscova. Sau Lenin, a cărui soţie ne spune că era un dependent împătimit de jocuri de noroc şi ale cărui scrieri sunt pline de venin. Comunismul a exterminat milioane de victime nevinovate, a falimentat ţări întregi, a împânzit lumea cu minciuni şi frică. Unde este partea sa bună? Toată lumea ştie că majoritatea tovarăşilor tăi de drum au fost pe rând întemniţaţi, executaţi sau distruşi într-un fel sau altul, în trecut. Cum puteţi spera să continuaţi să vă folosiţi de oameni, pentru ca apoi să-i aruncaţi pur şi simplu la gunoiul istoriei?"

„Pentru că sunt proşti", a replicat Pătrăşcanu. „La zece ani după primul război mondial, marele gânditor bolşevic Buharin s-a opus planurilor lui Troţki de-a face revoluţia mondială prin forţa armelor.

CAPITOLUL 20

El susținea că e mai bine să așteptăm până când țările capitaliste vor începe să se lupte între ele, canibalizându-se. Atunci Rusia s-ar putea alătura taberei învingătoare și ar putea lua partea leului din țările cucerite. Drept urmare, dacă Occidentul ar fi știut că jumătate din Europa și două treimi din Asia vor deveni comuniste, poate că ultimul mare război nu ar fi avut niciodată loc."

Richard nu prea s-a lăsat convins. „Nu vezi că așa cum voi v-ați folosit de oameni și apoi i-ați dat la o parte fără urmă de regret, tot așa v-au folosit și v-au aruncat tovarășii voștri în temniță? Nu cumva v-a orbit logica malefică a doctrinei lui Lenin?"

Pătrășcanu nu și-a putut ascunde amărăciunea. „Când Danton a fost condus la ghilotină și l-a văzut pe Robespierre privindu-l de la balcon, i-a strigat: «Tu vei urma după mine!»"

Richard a detectat o strălucire de răzbunare lucind în ochii bărbatului.

„Și eu te asigur acum", a continuat Pătrășcanu, „că și ei vor urma după mine – Ana Pauker, Georgescu, inclusiv Luca."

După cinci ani, profeția lui Pătrășcanu avea să se împlinească.

21

Într-o seară din anul 1948, în închisoarea din Calea Rahovei, la ora 22:00, trei gardieni au dat buzna în celula lui Richard și i-au cerut să se îmbrace. „Pune-ți haina groasă pe tine", i-a șoptit Pătrășcanu. „Ar mai putea atenua loviturile." Unul dintre gardieni, pe nume Appel, i-a pus lui Richard niște ochelari de protecție negri și l-a condus printr-un coridor lung până la o încăpere care conținea o masă și un scaun luminat.

Când Appel i-a îndepărtat ochelarii, Richard a strâmbat din ochi la lumina brutală. Deodată, s-a făcut văzută silueta unui bărbat, prezent și el în încăpere. Câteva secunde mai târziu, chipul acestuia a căpătat o formă precisă, iar Richard l-a recunoscut ca fiind Moraveț, un fost inspector de poliție care fusese promovat recent drept conducător de interogatorii.

„Vasile Georgescu", a spus Moraveț, „ai aici hârtie și pix. Treci pe scaun și scrie totul despre activitățile și viața ta."

Richard s-a conformat.

„Ca preot", a continuat inspectorul, „ai auzit destule mărturisiri. Acum te-am adus aici ca să ni te spovedești chiar tu."

Timp de aproape o oră, Richard și-a scrijelit povestea, acoperind principalele repere ale biografiei sale spirituale. La fel ca anchetatorii săi, și Richard fusese cândva ateu, înainte ca în inima lui să se petreacă schimbarea.

„Ajunge pentru seara asta", a spus în cele din urmă Moraveț, smulgând creionul din mâna lui Richard.

CAPITOLUL 21

După numeroase anchete asemănătoare, Richard a învățat rapid metodele și strategia răpitorilor săi. În loc să folosească tacticile polițienești care profitau de șocul arestării pentru a culege mărturisiri relevante, comuniștii preferau o abordare mult mai răbdătoare – prizonierul trebuie ca mai întâi să fiarbă la foc mic. Scopul era de a crea suficientă vinovăție și îngrijorare, pentru a extrage informațiile treptat. Prizonierilor li se spunea arareori motivul pentru care au fost arestați, ceea ce îi arunca într-o stare de autoanaliză și incertitudine. Trucurile acestea nesfârșite aveau scopul de-a crea tensiune, îndoială și teamă în mintea prizonierilor. Au fost programate chiar și procese false, care erau apoi amânate, în ultimul moment. În curtea din fața celulelor deținuților aveau loc simulări ale unui pluton imaginar de execuție. Existau țipete înregistrate pe bandă magnetică și diverse strigăte animalice la întâmplare, care se puteau auzi în difuzoare pe tot parcursul nopții, cu scopul de a crea o stare de panică.

După săptămâni întregi de astfel de jocuri psihologice, rezistența devenea tot mai dificilă. Mintea începea să cedeze pas cu pas. Epuizat și simțindu-se vinovat, deținutul făcea raționamente greșite, iar o simplă scăpare a unui nume era urmată imediat de o alta. Astfel se rosteau acuzații false, iar prietenii erau pe rând trădați. În scurt timp, anchetatorul obținea informațiile confidențiale pe care le căuta.

Chiar înainte de prăbușirea psihică a deținutului, anchetatorul își schimba atitudinea și devenea înțelegător față de situația dificilă a deținutului, se prefăcea că empatizează cu el. Intimidarea se transforma într-o falsă compasiune. Imediat urmau promisiuni de a pune capăt suferinței, dar numai și numai dacă prizonierul își recunoștea vinovăția și își mărturisea delictele.

Câteva zile mai târziu, Richard a fost scos din nou din celulă și dus într-un subsol unde îl așteptau doi anchetatori. Appel a băgat mâna în servietă, a scos o caramea și i-a dat-o lui Richard.

„Care erau legăturile tale cu tovarășul Teodorescu?", a întrebat Appel cu dezinvoltură.

„Teodorescu? Este un nume destul de comun. La care din ei vă referiți?"

Appel nu a explicat, dar a schimbat rapid subiectul, punând întrebări despre Biblie și despre profețiile lui Isaia despre Mesia. S-a arătat profund interesat de perspectiva lui Richard, dând din cap și ridicând din sprâncene plin de interes. Apoi, aparent la întâmplare și fără nici un avertisment, Appel a întrebat despre numele celor care l-au ajutat pe Richard să distribuie literatură creștină soldaților sovietici. Auziseră oare ei despre profețiile lui Isaia? Appel a ascultat politicos, fiind mai interesat de reacțiile lui Richard decât de răspunsurile sale.

Următorul anchetator, un bărbat mărunt și nesigur, pe nume Vasile, a fost mai puțin cordial. „Scrie imediat numele tuturor celor pe care-i cunoști", a cerut el. „Spune unde i-ai cunoscut și ce relații ai avut cu ei."

Richard a ezitat, fiind foarte atent și selectiv în ceea ce privește numele pe care le-a enumerat.

„Nu alege", a răbufnit Vasile. „Am spus să scrii pe toată lumea."

Richard a inclus pe listă numele multor membri comuniști ai parlamentului și ale diferiților vizitatori întâlniți aiurea, pe care îi cunoștea vag. Dacă din greșeală ar fi pus pe listă numele unor slujitori creștini reali, familiile lor ar fi fost imediat arestate și bătute cu sălbăticie.

„Întrebarea numărul doi este să ne spui ce-ai făcut împotriva statului."

Richard s-a uitat în ochii lui Vasile. „Oare pot ști de ce anume sunt acuzat?"

Vasile a bătut cu pumnul în masă. „Știi prea bine ce ai făcut! Scuipă tot. Începe prin a ne povesti despre legăturile tale cu colegul tău ortodox, părintele Grigoriu, și ce părere ai despre el. Scrie și nu te opri. Zi tot!"

CAPITOLUL 21

Richard a derulat atâtea capitole din biografia sa spirituală câte au dorit anchetatorii. Cu privire la orice alte chestiuni însă, a dezvăluit cât mai puțin posibil.

Richard a fost anchetat timp de săptămâni întregi, fără să fie lăsat să doarmă prea mult. Noaptea, își mai liniștea conștiința repetând versete învățate pe de rost din Scriptură.

Dumnezeu i-a mai trimis și mici încurajări, cum ar fi frizerul care i-a șoptit că Sabina se simțea bine și că își continua lucrarea de slujire. Faptul de a ști că soția lui era bine i-a oferit doze suplimentare de putere. Richard putea îndura interogatoriile, dar gândul că Sabina ar fi fost interogată și torturată ar fi fost prea mult pentru un soț grijuliu ca el. Dacă Sabina ar fi fost arestată, oare ce s-ar fi întâmplat cu bietul Mihai? Nenumărați copii împărtășiseră deja această soartă. Poate ar fi rămas orfan și ar fi fost obligat să trăiască pe străzi.

Într-o seară, în timp ce încerca să ațipească, dintr-o celulă din apropiere a răsunat vocea unei femei care plângea de mama focului. „Nu, nu!", țipa ea implorând. „Te rog, nu mă mai lovi. Nu, nu din nou! Nu mai suport!" Coridorul răsuna de țipete, în timp ce gardienii o băteau pe femeie de mai să o lase moartă.

Richard a ascultat cu atenție până ochii i s-au făcut mari, plini de groază. I s-a părut că aude vocea Sabinei! Fusese capturată și adusă pe Calea Rahovei. Richard și-a petrecut noaptea plângând și strigând-o în întuneric. Oare ea îl putea auzi? Ce îi făceau?

Richard a aflat mai târziu că vocea femeii nu era a Sabinei, ci era doar o înregistrare menită să fie ascultată de fiecare prizonier, fiecare din ei crezând că sunetul aparținea soției, iubitei sau mamei sale.

***

Promisiunea pe care Richard i-o făcuse Sabinei – că se va sinucide înainte de a-și trăda prietenii – îi ocupa mintea noapte de

noapte. Își amintea că citise despre o femeie din biserica primară care s-a sinucis mai degrabă, decât să-și piardă virginitatea în fața barbarilor, care îi jefuiseră mănăstirea. Dacă biserica o canonizase, Dumnezeu l-ar fi putut ierta și pe Richard, dacă sinuciderea îi salva pe alții de la masacru.

Dar închisoarea îi confiscase șireturile. Celula îi era verificată frecvent pentru a se căuta cioburi de sticlă, cordoane sau lame de ras. Medicii îi dădeau câte un somnifer în fiecare seară, iar gardienii îi verificau mereu gura, pentru a se asigura că îl înghițise. Poate că, dacă ar putea ascunde pastila sub limbă, ar reuși să adune o colecție. Pentru a ascunde pastilele recuperate, Richard le-a depozitat în salteaua de paie a lui Pătrășcanu, strecurându-le prin câteva găuri. În decurs de o lună, Richard adunase treizeci de pastile – mai mult decât suficient pentru a-l adormi pentru totdeauna.

Sinuciderea îi dădea lui Richard o oarecare putere asupra adversarilor săi, dar sunetele orașului îl implorau să se răzgândească: o tânără fată care cânta undeva, un tramvai care scârțâia după colț. Richard își dedicase viața slujirii lui Dumnezeu. Ar fi fost oare înțelept să-i pună capăt?

Anchetatorii aprindeau lămpi puternice în ochii prizonierilor pentru a-i tulbura, dar și Dumnezeu avea propriile Sale lumini. Într-o seară, Richard a privit pe cerul de la miezul nopții și a văzut o singură stea care ardea în întuneric. Lumina stelei călătorise prin întregul univers pentru a-l consola. Poate că și viața lui putea călători pe distanțe mari pentru a ajunge la viitorii prizonieri care suferă pentru Mântuitorul. Steaua îl implora să continue să trăiască, dar Richard era încă nesigur. Poate că moartea lui ar fi putut face mai mult bine decât viața lui neînsemnată.

În dimineața următoare, gardienii au dat buzna în celula sa și au dus salteaua jerpelită a lui Pătrășcanu la un alt prizonier. Planurile de sinucidere ale lui Richard au fost brusc zădărnicite. La început a fost supărat, dar în curând s-a liniștit, convins fiind

că Dumnezeu îl va ține în viață, indiferent cât de grea ar fi fost suferința care îl aștepta.

22

„Te-ai cam jucat cu noi", a strigat colonelul Dulgheru, dându-i lui Richard un pumn fulgerător în obraz. „Nu vezi că eşti complet la mila mea şi că Mântuitorul tău, sau cum îl vei fi numit, nu va deschide nici o uşă de închisoare?"

„Numele lui este Isus Cristos", a spus Richard, cu faţa tumefiată, „şi dacă El vrea, mă poate elibera."

„Foarte bine, atunci", a spus Dulgheru. „Mâine îl vei întâlni pe tovarăşul Brânzaru."

Richard, la fel ca toţi ceilalţi prizonieri, se temea de acest nume. Maiorul Brânzaru avea reputaţia de a fi un sadic rafinat şi inteligent, cu braţe păroase ca ale unei gorile şi cu un talent deosebit de-a extrage informaţii. Înainte de a deveni anchetator, lucrase pentru un politician popular al cărui fiu fusese arestat pentru că a condus o mişcare patriotică.

„Obişnuiam să te ţin pe genunchi când erai copil", îi spusese Brânzaru tânărului băiat. Imediat după aceasta l-a ucis cu mâinile goale.

Richard ştia că zilele interogatoriilor blânde ajunseseră la sfârşit. Brânzaru l-a dus într-o cameră plină cu o mare varietate de instrumente de tortură. „Este ceva aici ce îţi place în mod deosebit?", a întrebat Brânzaru, arătând spre o masă plină de cuţite curbate şi cleşti. „Ne place să fim democratici."

Brânzaru l-a forţat pe Richard să stea în vârful degetelor de la picioare, cu braţele atingând tavanul. Când sângele i s-a scurs din membre, s-a prăbuşit, doar pentru a fi bătut ca să revină pe

poziție. Timp de câteva ore în fiecare zi, Richard a fost forțat să adopte diverse posturi obscene, grosolane și ridicole. Dacă scopul torturii era să-i fure demnitatea, gardienii reușeau, deoarece râdeau de fiecare poziție.

Zidul din fața lui Richard îi amintea de o frază din Biblie: „ Preaiubitul meu seamănă cu o căprioară sau cu puiul de cerboaică. Iată-l că este după zidul nostru, se uită pe fereastră, privește printre zăbrele." (Cântarea Cântărilor 2:9). În timp ce gardienii îi abuzau corpul, făcându-i nenumărate vânătăi, deținutul și-a imaginat că Isus stătea de cealaltă parte a zidului, mângâindu-l și suferind împreună cu el. Dacă Cristos își putea întinde brațele pe cruce, și Richard putea să și le ridice pe ale sale. Moise, conducătorul israeliților, i-a venit și el în minte. Atâta timp cât mâinile lui Moise au stat ridicate, evreii au triumfat în războiul împotriva amaleciților. (vezi Exodul 17:11)

Fiind adesea legat la ochi, Richard nu putea construi o hartă mentală a închisorii. Dar o încăpere pe care o cunoștea bine era destinată unui exercițiu pe nume *manej* sau ringul de antrenament, așa cum îl numeau prizonierii. Îngrozitor de mică, întreaga celulă putea fi ocolită în doisprezece pași. După patru pași, era un zid. Apoi încă doi pași și încă un zid. Brânzaru l-a obligat pe Richard să meargă în cerc în jurul acestui perimetru timp de ore întregi.

„Mergi!", a cerut el. „Continuă să te învârți!"

Richard s-a supus, în timp ce ricoșa din pereți, învinețindu-se. Era amețit, iar ochii îl usturau din cauza transpirației. După câteva ore, camera a început să își piardă contururile. Richard a închis ochii și s-a tot izbit de pereți în timp ce încerca să-și păstreze suficientă claritate mentală pentru a se ruga pentru gardienii care îl hărțuiau.

„Mai repede!", îi strigau aceștia.

Unul dintre gardieni l-a pocnit peste cot cu o bâtă, trimițându-i o durere radiantă în susul brațului. „Ridică-te! Mișcă-te!"

A doua zi, Richard a fost instruit să se ghemuiască pe podea cu brațele la spate. Gardianul i-a împins o bară de metal în spatele coatelor, i-a ridicat corpul în aer și i-a biciuit picioarele, coapsele și coloana vertebrală cu un bici de nailon. Ochelarii înnegriți de pe cap îl împiedicau să se pregătească pentru impactul loviturilor de bici, ceea ce făcea ca durerea fiecărei lovituri să se dubleze. După doar câteva lovituri, și-a pierdut cunoștința. Dar gardienii l-au readus la realitate aruncând peste el o găleată cu apă rece ca gheața.

Săptămâna următoare, Brânzaru a intrat în celula lui Richard și i-a pus un cuțit la gât. Lama i-a penetrat pielea de mai multe ori și i-a brăzdat pieptul. Richard s-a trezit și a descoperit că avea tot trunchiul plin de sânge.

Când înjunghierile nu reușeau să îi provoace suficientă durere, Brânzaru îi introducea o pâlnie în gură și îi turna apă pe gât până când stomacul aproape că îi pleznea. Apoi le ordona gardienilor să îl lovească pe Richard până când vomita.

Într-o zi, a fost legat la ochi, iar în celula sa au fost eliberați doi lupi. I s-a spus că fiarele erau înfometate și antrenate să atace prizonierii dacă se mișcau, iar Richard a stat nemișcat, simțindu-le respirația fierbinte la doar câțiva centimetri de fața lui.

Pe măsură ce lunile treceau, intensitatea torturii creștea. Gardienii i-au vârât bucăți de fier încins în coaste. Pielea i-a sfârâit sub arsură și, în câteva secunde, a leșinat. Apoi, gardienii l-au readus la viață cu durerea usturătoare a unor noi arsuri. Să fie însemnat cu fierul înroșit a devenit un chin atât de infernal cum nu mai cunoscuse niciodată, așa că i-a compătimit pe gardienii care aveau să-și petreacă veșnicia într-un iad similar.

Pentru a se asigura că Richard nu moare prematur, un medic prezida întotdeauna ședințele de tortură. Uneori, moartea părea să fie la doar câteva secunde distanță. Richard era sufocat până își pierdea cunoștința, iar corpul îi era biciuit până când plămânii nu mai aveau puterea de a inspira aer.

CAPITOLUL 22

Şi Isus a fost biciuit, îşi amintea Richard. Ce privilegiu de-a împărtăşi aceleaşi suferinţe pe care le-a îndurat Cristos. Strigătele şi gemetele prizonierilor din apropiere au răsunat toată noaptea, mai ales atunci când braţele le erau smulse din articulaţii pe un rastel, un dispozitiv care întindea corpul până când oasele prizonierului ieşeau din încheieturi. Simpla menţionare a rastelului insufla teamă şi extrăgea multe mărturisiri.

„Care sunt numele celor cărora le-ai transmis secretele?", a cerut Brânzaru.

Richard a notat numeroase nume şi adrese, dar nu şi-a trădat niciodată prietenii. În general, numele aparţineau celor care muriseră deja sau fugiseră în Occident.

Înainte de arestare, Richard nu se temuse niciodată de batjocură sau de umilinţă. Dar toate acestea s-au schimbat atunci când doi gardieni l-au scuipat şi i-au urinat în gură, în timp ce alţii priveau şi râdeau. Sub tortură, Richard a fost forţat să mărturisească faptul că era homosexual, adulter, hoţ, spion şi trădător. Noaptea se retrăgea în celula sa, plângând din cauza traumei emoţionale din timpul zilei şi rugându-se pentru a primi puterea de a îndura chinul de a doua zi.

„De ce nu cedezi?", a întrebat Brânzaru. „Totul este atât de zadarnic. Eşti doar un trup de carne, aşa că vei ceda în cele din urmă."

Comuniştii credeau că un om ar face orice pentru a evita să fie condamnat la moarte. Un prizonier, credeau ei, ar mărturisi orice faptă pentru a fi eliberat. Richard stătea singur în izolare, temându-se de tortura pe care i-o va aduce ziua următoare, dar credea că viaţa consta în mai mult decât carne, sânge şi oase. Cei care l-au capturat puteau să-l brutalizeze, să-l biciuiască, să-l batjocorească şi să-l umilească. Dar nici unul dintre toţi comuniştii din Europa la un loc – nici măcar Brânzaru – nu-i putea răpi sufletul. Sufletul îi era ţinut în mâini prea puternice pentru a fi desfăcute.

23

Richard stătea într-o celulă fără lumină, în timp ce asupra lui se abăteau valuri de singurătate. Pereții erau la fel de cenușii precum culoarea uniformei lui, iar în scurt timp, izolarea i-a spulberat mai toate amintirile despre râuri, flori, soare și stele. La treizeci de metri sub clădirea Secretariatului de Stat pentru Afaceri Interne din București, aerul pătrundea în celula fără ferestre printr-un mic tub. Primind doar o singură felie de pâine pe săptămână, foamea i-a devenit cel mai fidel tovarăș. Mâncarea care i se dădea conținea doar atâtea calorii cât să nu moară de foame.

În primii trei din cei paisprezece ani de detenție, Richard a trăit în izolare, respectiv complet singur. Tăcerea era asurzitoare. Singura dată când ieșea din celulă era pentru a fi bătut și interogat. Gardienii umblau pe tăcute, lipindu-și straturi de pâslă pe tălpile pantofilor. În lipsa stiloului sau a hârtiei, Richard a uitat să scrie. Singurele cuvinte la care avea acces erau cele stocate în memorie înainte de arestarea sa surpriză, în drum spre biserică, în februarie 1948, cu doi ani înainte ca și soția lui să fie încarcerată.

Când Richard s-a alăturat celorlalți deținuți, viața nu prea i s-a îmbunătățit. De la ora 5:00 dimineața până la ora 22:00, deținuții erau obligați să stea în poziție verticală, cu mâinile încătușate la spate. Slabi ca niște schelete, își lingeau mâncarea ca niște câini din farfuriile aruncate pe jos. Timp de 17 ore pe zi, nu puteau să-și sprijine capul sau să închidă ochii. Legat la ochi, bătut și brăzdat de răni, Richard purta pe trup însemnele credinței. Ani mai târziu, atunci când a depus mărturie în fața Senatului SUA, avea să își

dea jos cămașa pentru a dezvălui rănile adânci provocate de cuțite în timpul încarcerării sale.

„În jurul meu erau o seamă de oameni ca Iov", a spus el, „unii chiar mult mai chinuiți decât fusese Iov. Dar eu cunoșteam finalul poveștii lui Iov, cum a primit de două ori mai mult decât avusese înainte. Aveam în jurul meu și oameni precum cerșetorul Lazăr, cel flămând și plin de furuncule. Dar știam că îngerii îi vor duce pe acești oameni în sânul lui Avraam. Îi vedeam așa cum vor fi în viitor. Vedeam în martirul zdrențăros, murdar și slab de lângă mine pe sfântul cel splendid încoronat, de mâine."

Spălarea creierului a spart tăcerea. Orele de interogatoriu neîncetat au fost zadarnice, deoarece Richard a refuzat să-și trădeze frații și surorile din biserica românească.

Gardienii nu erau singurii care îi spălau creierul. Uneori simțea fizic prezența răului în celula întunecată și rece. În copilărie, Richard îl văzuse pe Satana rânjind la el, iar acum, în mijlocul izolării, Diavolul se întorsese pentru a-și bate joc de el. Richard aproape că-i putea auzi batjocurile: *„Unde este Isus? Mântuitorul nu te poate apăra. Ai fost păcălit și i-ai păcălit și pe alții. El nu este Mesia. Ai urmat omul greșit*." Lipsit de apărare și argumente, Richard se simțea părăsit.

Gardienii îi drogau pe deținuți până când le erodau mai toate simțurile. Richard se străduia să-și focalizeze mintea, iar uneori chiar și Rugăciunea Domnească devenea prea lungă pentru a o putea rosti. Puterea de concentrare îi lipsea. Odată, și-a adunat puțina putere care îi mai rămăsese și a murmurat ca pentru sine: „Isuse, să știi că te iubesc."

Mă iubești?, a răspuns Isus. *Atunci îți voi arăta și Eu cum te iubesc.*

Dintr-o dată, inima lui Richard a început să ardă precum inimile celor doi ucenici dezamăgiți de pe drumul Emausului. „Am cunoscut dragostea Celui care și-a dat viața pe cruce pentru noi toți. O astfel de iubire nu-i poate exclude pe comuniști, oricât de

grave ar fi păcatele lor." Cu cât Richard suferea mai mult, cu atât mai multă dragoste simțea față de gardieni. El credea în dragostea atotcuprinzătoare a lui Cristos, Cel care dorește mântuirea tuturor.

În alte momente, mai ales în zilele negre de izolare, Richard își ținea mintea vie, meditând la Scriptură. Desculț, umbla toată noaptea făcând cei trei pași din mica sa celulă, străduindu-se să pregătească predici și să le țină în prezența lui Dumnezeu și a îngerilor. Deodată, simțea că personajele biblice prindeau viață. Îl vedea pe Avraam și cămilele sale, pe Isus cu ucenicii Săi și pe Pavel deplasându-se în călătoriile sale misionare de-a lungul și de-a latul Mediteranei. Mâncarea fizică era puțină, dar hrana spirituală abunda.

Richard și-a petrecut nopțile rugându-se pentru alți creștini din întreaga lume, ba chiar și pentru răpitorii săi. Într-o zi, în timp ce stătea singur în penumbră, rugăciunile i-au fost iluminate brusc de raze strălucitoare de lumină. Pereții cenușii ai odăii luceau ca niște diamante. Muzica a spulberat tăcerea. Întunericul a dispărut, în timp ce Dumnezeu parcă îi transformase temnița într-o lume a frumuseții, o lume umplută de Însuși Cristos. Richard avea să cugete mai târziu: „Am simțit că Regele regilor, Isus, era cu noi."

***

Deși era complet singur în celulă, Richard a simțit cu putere prezența lui Cristos. Persecuția exista, dar exista și iertarea. Și ar fi fost destule de iertat.

În cele mai întunecate zile ale sale, când răul părea mereu prezent, Richard a compus în minte o meditație, care a zădărnicit amenințările diavolului:

Dragostea este propria sa justificare.
Iubirea nu este pentru cei înțelepți.
Printr-o mie de chinuri ea va răzbi,

CAPITOLUL 23

nu va înceta să iubească.
Deşi focul arde şi valurile o îneacă,
dragostea va săruta mâna care loveşte.
Dacă nu găseşte nici un răspuns la întrebări,
ea este încrezătoare şi aşteaptă.
Într-o zi, soarele va străluci în locurile
ascunse şi totul va fi lămurit.

Becul de deasupra capului lui Richard ardea toată noaptea, dar nu bâzâia defel. Liniştea umplea celula. Lumea de afară parcă dispăruse cu totul – ploaia, vântul, legănarea copacilor. Toate aceste sunete dispăruseră demult din memoria lui Richard. Celula asta blestemată îi răpise chiar şi amintirea vocii Sabinei.

În absenţa zgomotului, îndoielile îi circulau liber prin minte. Experimentase oare cu adevărat puterea lui Dumnezeu sau păstorirea lui fusese doar o reprezentaţie ridicolă? Îi iubea cu adevărat pe semeni, sau se slujea doar pe sine însuşi? Nu ar fi fost mai bine să devină om de stat, milionar sau arhitect? Oare Dumnezeu exista cu adevărat sau comuniştii aveau dreptate? Unde era Dumnezeu, de fapt?

Richard şi-ar fi dorit să aibă un exemplar din cartea sa preferată, *Patericul egiptean*. Nu a mâncat şi nu a băut nimic prima dată când i-a citit toate cele patru sute de pagini. Cartea descria istoria creştinilor din secolul al V-lea care s-au retras în deşertul egiptean, pentru a-şi păstra credinţa şi a împiedica societatea romană păgână să o corupă. Unul dintre călugării din deşertul acela îndepărtat l-a întrebat pe bătrânul său coleg de peşteră: „Părinte, ce este tăcerea?”

„Fiule”, a spus stareţul, „liniştea înseamnă să stai singur în chilia ta, în înţelepciune şi frică de Dumnezeu, ferindu-ţi inima de săgeţile arzătoare ale gândului... O sfântă linişte, în care nu te preocupă lucrurile lumeşti şi prin care vorbeşti numai cu Isus Cristos! Cel care tace este cel care cântă: «Inima mea este gata să Te laude doar pe Tine, Doamne!»”

La început, tăcerea l-a împovărat pe Richard. Dar în curând a devenit o binecuvântare. „În tăcere", şi-a amintit el mai târziu, „am simţit sărutul lui Cristos, şi toată lumea tace atunci când este sărutată. În inima mea s-au întors liniştea şi bucuria."

Amintirea celorlalţi creştini l-a îmbărbătat pe Richard. Acum nu mai era un însingurat. În solitudine, stătea de fapt în compania a mii de credincioşi din toate timpurile, care s-au bucurat de prezenţa lui Cristos. Un nor de martori l-a învăluit pe Richard şi, în scurt timp, a simţit încurajarea mărturiilor şi a biruinţelor lor. Isus Însuşi, după ce a petrecut 40 de zile şi 40 de nopţi în pustietatea dezolantă a deşertului, a fost însoţit de îngeri care l-au mângâiat. (vezi Mat. 4:11) Richard a simţit că propriii Săi îngeri îl vegheau.

În copacul tăcerii atârnă fructul păcii. Richard a ajuns să creadă acest adevăr şi a mâncat din el zilnic. Dumnezeu *chiar* există. În plus, simţea prezenţa lui Cristos în fiecare zi. Dumnezeu *chiar* îl chemase să fie pastor – să meargă prin pustietate, să îi iubească şi să îi slujească pe alţii şi poate chiar să se jertfească pe sine. Unde era Dumnezeu în mijlocul suferinţei copiilor Săi? Richard s-a minunat la acest gând. Dumnezeu ştia cum este să îl privească pe propriul Său Fiu suferind. De fapt, l-a trimis pe Cristos pentru a stârpi orice suferinţă în lumea care va veni. Richard se simţea revigorat în noua sa convingere că era un credincios autentic. Fiecare atom din viaţa lui îi aparţinea lui Dumnezeu, fiecare respiraţie şi bătaie a inimii sale.

Dar, pentru a-şi păstra sănătatea mintală, trebuia să urmeze o rutină. În fiecare seară, la ora zece, răsuna un clopot în toată închisoarea, semnalând că era timpul să se culce. Sunetul marca, de asemenea, începutul programului lui Richard, un protocol pe care l-a respectat în fiecare seară timp de mai bine de doi ani de izolare.

Rutina începea cu o rugăciune care rareori nu era însoţită de lacrimi. Asemenea undelor radio care călătoresc mai clar pe cerul nopţii, rugăciunile rostite de Richard păreau să treacă rapid în

zigzag prin ușa celulei sale, pe coridor și spre cer, până la tronul de slavă al lui Dumnezeu.

După timpul de rugăciune, Richard ținea o predică întreagă, așa cum o făcuse în calitate de pastor în fața adunării sale. Dar, spre deosebire de trecut, predicile sale erau acum libere de constrângeri – de grija a ceea ce ar fi crezut enoriașii și episcopul, de teama de arestare, de spioni sau de trădare. Richard predica în liniște, pentru a nu alerta gărzile, dar predicile sale nu erau simple monologuri. Predica în fața lui Dumnezeu, a îngerilor, a demonilor și a chipurilor împrăștiate prin memoria lui, dar mai ales înaintea Sabinei.

Richard a îndreptat multe gânduri către soția sa, rugându-se ca Dumnezeu să le transmită cumva, în mod tainic, către mintea Sabinei. Știa că era constrânsă să divorțeze de el. Dacă rămânea căsătorită și își continua munca de slujire, comuniștii ar fi arestat-o, ar fi torturat-o sau poate chiar mai rău.

După ce se gândea la Sabina, Richard îmbrățișa salteaua mizerabilă de paie pentru noapte, prefăcându-se că îl ținea în brațe pe fiul său, Mihai. Într-o noapte, nu a mai putut suporta absența fiului său și s-a năpustit asupra ușii de oțel, izbind cu pumnii în ea până au intrat gardienii și l-au liniștit cu un tranchilizant. Richard s-a trezit a doua zi dimineață cu un sentiment de disperare. Oare nu cumva își pierdea mințile, așa cum făcuseră atâția alți prizonieri?

S-a gândit la mama lui Isus stând la picioarele crucii. Maria fusese și ea neputincioasă, și-a amintit Richard. Dar nu se plânsese. *Dă-mi și mie putere*, s-a rugat el, *să accept fără să mă plâng soarta fiului meu, Mihai*. Dumnezeu își trimisese Fiul în lume, potrivit lui Ioan, „pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3:16). Poate că și el ar putea face același lucru.

John Wesley a afirmat odată că nu a fost niciodată trist în viață, nici măcar un sfert de oră. Amintindu-și de Wesley, Richard s-a supus poruncii lui Dumnezeu de a fi vesel și a găsit puterea de a râde, de a dansa, de a inventa glume, ba chiar de a juca șah cu el

însuşi. A confecţionat piese de şah din pâine – piesele mai închise la culoare ţineau loc de negre şi erau identice cu cele mai deschise, albe, cum ar veni. Nu a pierdut nici o partidă de şah în doi ani!

Tăcerea a devenit esenţială pentru pasiunea spirituală a lui Richard. Izolatorul a devenit un spaţiu sacru în care se putea vindeca şi se putea ruga în prezenţa lui Cristos. Nu a putut pune în cuvinte extazul de a se scălda în prezenţa incandescentă a lui Dumnezeu, dar simţea că explodează de bucurie. Isus îi promisese: „Ferice de voi când oamenii vă vor urî, vă vor izgoni dintre ei, vă vor ocărî şi vor lepăda numele vostru ca ceva rău, din pricina Fiului omului! Bucuraţi-vă în ziua aceea şi săltaţi de veselie, pentru că răsplata voastră este mare în cer;" (Luca 6:22-23) Drept urmare, a sărit de bucurie şi a dansat prin chilia sa, plin de Duhul Sfânt şi simţindu-se privilegiat să sufere pentru Regele său.

Richard ştia că poporul lui Dumnezeu, asemenea omizilor, trebuie să îndure coconul strâmt şi întunecat înainte de a putea zbura în lumină. Coconul acesta al comunismului îi furnizase un câmp de luptă. S-a hotărât aşadar să-i iubească pe persecutorii săi nu aşa cum meritau, ci pentru ce erau. Dacă Dumnezeu a putut să-l convertească pe Saul din Tars, cu siguranţă îi putea transforma chiar şi pe cei mai brutali dintre securişti. Mulţi dintre gardienii lui Richard aveau să mărturisească mai târziu credinţa în Isus Cristos şi să sufere pedepse aspre datorită convertirii lor.

„Abia în momentul în care am fost torturaţi, am învăţat să-i iubim cu adevărat", avea să afirme mai târziu Richard. „Porţile paradisului nu sunt închise pentru comunişti. La fel, nici lumina nu se stinge pentru ei."

24

Teama din ochii vărului ei a alarmat-o pe Sabina. „A zis că a venit de la Biroul de evidența populației", i-a spus tânărul, transmițându-i informații despre vizitatorul suspect care trecuse mai devreme în acea seară. „A vorbit despre cum să pună mai mulți chiriași în apartament, dar sunt sigur că ceea ce voia să afle cu adevărat era câte ieșiri există în afară de ușa din față."

Sabina a răsuflat încet, în timp ce perle de sudoare îi răsăreau pe frunte. Știa ce însemna asta și nu era de bine. În curând urma să aibă loc o razie a securității.

***

Ochii Sabinei s-au deschis brusc și a clipit confuză, încercând să înțeleagă de unde venea zgomotul de bătăi în ușă. Loviturile zdravene făceau ca ușa din față să vibreze. S-a ridicat buimacă și a simțit cum femeia de lângă ea, o prietenă dragă care rămăsese cu mica ei familie, se agită. Sabina a strâns din ochi, în timp ce se străduia să vadă ceasul. Era cinci dimineața. Începuse razia.

Auzea vocea vărului ei, amestecată cu strigăte de furie. Bocancii au tropăit curând pe scări, îndreptându-se spre dormitorul Sabinei. Dacă Richard ar fi fost aici, ar fi știut cum să se descurce cu securiștii. Dar Richard nu mai fusese aici de doi ani. Sabina și prietena ei s-au agățat de cuvertura patului și au așteptat.

„Sabina Wurmbrand!", a strigat un bărbat cu gâtul gros, care, evident, era șeful. „Avem informații că ascunzi arme aici! Arată-ne unde sunt. Acum!"

Înainte ca Sabina să poată protesta, șase bărbați au început să golească dulapurile și să arunce pe jos conținutul sertarelor. Au scos totul din cufere și au împrăștiat un raft cu cărți pe podea. Prietena Sabinei s-a năpustit să le adune.

„Lasă cărțile!", a strigat bărbatul. „Îmbrăcați-vă!" Cele două femei s-au îmbrăcat în fața bărbaților, în timp ce ofițerii răscoleau camera. „Așadar, nu ne spuneți unde sunt ascunse armele? O să distrugem tot locul ăsta!"

Înflăcărată de furie, dar calmă datorită prezenței Duhului Sfânt, Sabina a spus cu îndrăzneală: „Singura armă pe care o avem în această casă este aici." Și-a luat Biblia de pe grămada de cărți de sub picioarele lor.

Comandantul a răcnit: „Vii cu noi pentru a face o declarație completă despre arme!"

Sabina a așezat Biblia pe o masă și a spus: „Vă rog să ne lăsați câteva minute să ne rugăm. Apoi voi merge cu voi."

Securiștii se holbau la ele în timp ce se rugau. Apoi Sabina și-a îmbrățișat vărul și prietena, spunându-i vechiul dicton evreiesc: „Anul viitor, la Ierusalim!"

În timp ce bărbații o conduceau spre ușă, a înșfăcat un pachet mic de pe masa de pe bufet.

***

Indivizii au împins-o pe Sabina pe bancheta din spate a unei dube negre și i-au pus niște ochelari de motociclist vopsiți în negru. Drumul a durat doar câteva minute. Bărbații au târât-o apoi din mașină și au urcat-o pe scări ca pe un animal legat. Șoldurile i s-au lovit tare de un colț de perete. Apoi, unul dintre bărbați i-a smuls ochelarii de protecție, iar ușa s-a trântit în urma ei.

CAPITOLUL 24

Sabina a privit în jurul camerei lungi, înțesată de femei așezate pe bănci și pe podea. A recunoscut o personalitate mondenă de la un ziar, o actriță de film într-o rochie sumară și o femeie de serviciu de la palat. Sabina se potrivea cu aceste elemente „putrede din punct de vedere social" ale societății românești.

Până seara, erau deja înghesuite în acea încăpere câteva sute de femei. În cinstea aniversării Zilei Eliberării, așa cum o numeau comuniștii, aceștia adunaseră nenumărate elemente subversive din întreaga țară. Femeile s-au ghemuit sub singurul bec care atârna din tavan, fiecare fiind învăluită în propria frică. Orele treceau, însă nimeni nu le aducea nimic de mâncat sau de băut.

Oare cât va dura interogatoriul?, se întrebau toate. Ce se va întâmpla cu copiii lor? Mihai își pierduse deja tatăl, iar acum îi fusese luată și mama. Casa lor și tot ce se afla în ea urma să fie confiscat. Sabina s-a rugat pentru Mihai, care va fi lăsat acum în seama bunăvoinței prietenilor. Nimeni nu se afla în siguranță.

Lângă ea, o femeie a sărit și a bătut în ușă. „Copiii mei! Copiii mei!", a strigat. Nimeni nu i-a răspuns.

„Voi fi eliberată", a spus actrița. „Veți vedea."

Ușa s-a deschis din nou, iar noile captive au strigat la gardieni. „Dar eu nu am făcut nimic rău!", insista fiecare, de parcă nevinovăția le-ar fi salvat. Femeile păreau să fi uitat că se aflau în 1950, într-o națiune comunistă.

Fiecăreia i se spusese: „Ești solicitată de poliție pentru a face o declarație." Pentru unele dintre ele, acea declarație avea să dureze zece ani.

***

Sabina și-a petrecut noaptea în încăperea supraaglomerată. Odată cu dimineața următoare a venit și zgomotul fanfarelor care răsunau pentru paradoxala paradă de Ziua Eliberării.

Dacă parada trece pe lângă noi, s-a gândit Sabina, *trebuie că ne aflăm în arestul Miliției de pe Strada Victoriei.*

Proaspetele prizoniere puteau auzi mii de cizme mărșăluind și pe posesorii lor obligați să scandeze ritmic, în gura mare, lozinci specifice:

„Ziua de 23 august ne-a adus eliberarea!"

„Moarte hoților și trădătorilor din închisori!"

„Lanțurile rupte rămân în urma noastră!"

Femeile se încruntau privindu-se reciproc și murmurau. Niciodată în istoria României nu fuseseră atât de mulți oameni în lanțuri.

În cele din urmă, gardienii le-au livrat deținutelor niște bucăți de pâine neagră și câte o supă chioară.

După cina sărăcăcioasă, femeile s-au așezat care pe unde au putut, pregătindu-se pentru noapte. Sabina și-a petrecut ceasurile acestea interminabile în rugăciune și scurte reprize de somn agitat.

25

A doua zi, un sergent a intrat în cameră și a început să strige nume. Sabina Wurmbrand a fost prima pe listă.

Gardienii i-au pus din nou ochelari negri și au condus-o la o dubă care o aștepta. Mai târziu a aflat că fusese predată la sediul securității de pe Calea Rahovei.

„O cunoașteți pe această femeie?", i-a întrebat o femeie gardian pe ocupanții unei celule mici. Nimeni nu a confirmat, așa că Sabina a fost poftită să li se alăture. Securitatea comunistă impunea ca prietenii să fie ținuți separat, împiedicând orice formă de confort sau camaraderie. În timpul etapei de interogare, gardienii au efectuat o manevră complicată de amestecare a prizonierilor, menită să evite formarea de noi prietenii. Fiecare nou-venit în celulă putea fi un informator.

În afară de o tânără studentă la medicină, noile tovarășe ale Sabinei erau simple țărănci. Un număr necunoscut de țărani care se opuneau colectivizării fuseseră deja executați în timpul unor procese fulger, desfășurate chiar pe câmp, în timp ce comuniștii puneau stăpânire pe pământurile fermierilor. Alți aproape o sută de mii așteptau sentințe de condamnare la închisoare.

Câteva zile mai târziu, gardienii au mutat-o pe Sabina la izolator. Celula ei minusculă conținea doar un pat de fier. Aruncând o privire în jurul celulei, a realizat cu groază un lucru cumplit: nu exista nici o găleată pentru a-și face nevoile. Mâncarea și stresul vieții din închisoare i-au provocat o suferință intestinală constantă, iar Sabina a aflat curând că gardienii îi permiteau să folosească

latrina doar la fiecare șapte-zece ore, adică la 5:00 dimineața, la 15:00 și seara la 22:00. Între pauzele pentru toaletă, se afla la mila stomacului ei deranjat.

Deși era august, celula Sabinei era umedă și rece. Barele de fier obstrucționau o mică fereastră aflată la înălțimea capului ei. Tremura toată ziua în haina de vară și în ciorapii de lână, pe care-i înhățase la ieșirea din casă. Era recunoscătoare chiar și pentru aceste amărâte articole de îmbrăcăminte.

Oare cât timp avea să treacă până când o vor chema? Ce anume aveau să o întrebe? Sabina și-a amintit de comentariul de mai demult al lui Richard: „Iadul înseamnă să stai singur în întuneric, amintindu-ți de tot răul pe care l-ai făcut." Sabina avea multe păcate și se întreba dacă nu cumva acestea îi vor fi scoase la iveală în timpul interogatoriilor care aveau să vină.

„E mai gros azi", a mormăit un gardian bătrân în timp ce-i livra Sabinei ovăzul fiert de zi cu zi. Se purta frumos cu Sabina – cei mai în vârstă erau adesea așa. Păreau să creadă că americanii vor pune capăt în curând problemelor din România. Nu bănuiau că vor trece câteva decenii bune până când românii vor vedea iar libertatea.

Noaptea, Sabina stătea în pat încercând să-și astupe urechile împotriva sunetelor terifiante din jurul ei – izbiturile ușilor de oțel, zgomotul cizmelor cu crampoane și înjurăturile neîncetate ale gardienilor. În celulele din apropiere, se auzea zgomotul ușii de fier, în timp ce prizonierii erau duși la interogatoriu. De fiecare dată, Sabina credea că ea va fi următoarea, dar aveau să treacă mai multe zile de așteptare stresantă până când îi va veni vremea.

***

„Întoarce-te cu spatele!", i-a strigat gardianul, deschizând ușa celulei și potrivindu-i ochelarii negri pe ochi. Panica tenebroasă a beznei a năpădit-o în timp ce doi bărbați o târau prin coridoarele

CAPITOLUL 25

invizibile ale închisorii. La stânga, la dreapta, la stânga, la dreapta. Oare o vor împuşca? Va muri fără avertisment aşa, pe întuneric?

În cele din urmă, drumul s-a încheiat. Un gardian i-a smuls ochelarii de pe faţă. Se afla într-o cameră mare, orbită de lumina soarelui. Gardianul a condus-o către un scaun, iar ea s-a sprijinit cu mâinile pe biroul mare de stejar. S-a uitat la petele de cerneală de pe suprafaţa acestuia. În spatele biroului stăteau doi agenţi ai securităţii – un maior masiv de vârstă mijlocie cu mustaţă şi un locotenent blond mai tânăr, care fusese prezent la descinderea din casa Sabinei. S-a uitat la locotenent şi i s-a părut ceva familiar la el. Când a zâmbit, Sabina a încremenit. Arăta exact ca tânărul adolescent pe care-l iubise cu mulţi ani în urmă la Paris. Asemănarea era extraordinară.

Sabina se aştepta să i se citească acuzaţia, dar, cu o răbdare obosită, maiorul a spus: „Ştiţi prea bine, tovarăşa Wurmbrand, care a fost infracţiunea dumneavoastră împotriva statului român. Acum veţi scrie pentru noi o declaraţie detaliată în legătură cu aceasta."

„Dar ce ar trebui să scriu?", a întrebat Sabina. „Nu înţeleg de ce m-aţi adus aici."

Maiorul s-a încruntat. „Ba ştii foarte bine", a insistat.

Pe o măsuţă laterală se aflau un stilou şi nişte hârtie. Pentru a-i linişti pe ofiţeri, Sabina a scris câteva rânduri în care spunea că habar nu avea de ce fusese arestată. Maiorul a aruncat o privire la declaraţia ei, a dat din cap şi a chemat următorul prizonier.

Pe tot drumul de întoarcere spre celula ei, gardianul a urlat şi a îmbrâncit-o de pereţii de piatră, aşa legată la ochi cum era. Ajunsă în celulă, i-a văzut ochiul pironind-o cu privirea prin mica vizetă de metal din uşă.

„Acum vei sta şi te vei gândi până când vei scrie tot ceea ce ţi-a spus ofiţerul să scrii! Dacă n-o faci, îţi vei primi pedeapsa."

Sabina ştia bine ce presupune cuvântul pedeapsă. Tortură. Intimidare. Batjocură. Umilinţă. Auzea în difuzoarele de pe coridoare voci înregistrate ţipând în celulele din apropiere, precum

și sunetele unui pluton de execuție. Era un scenariu de tortură mentală, pentru a supune prizonierul la următorul interogatoriu.

Dar chinul nu se oprea la nivelul minții. În aceste celule, în săptămânile și lunile care au urmat, Sabina avea să vadă cu ochii ei rezultatele torturii fizice la care erau supuși prizonierii.

Problema de a ști ce să le spună anchetatorilor nu era una nouă. Se mai confruntase cu aceleași tactici în timpul ocupației naziste. Unii creștini considerau că nu puteau minți niciodată – nici măcar pentru a-i salva pe alții – drept urmare, acționau conform acestei credințe. O astfel de persoană nu-i spune unui hoț unde sunt ținuți banii în casă, credea Sabina. Iar un medic are dreptate să înșele un nebun care are o armă, pentru ca acesta să fie dezarmat. Ura comunistă era o nebunie irațională, iar creștinii aveau datoria de a-i induce în eroare pe cei al căror unic scop era doar să distrugă.

***

A doua zi dimineața, maiorul și locotenentul o așteptau deja pe Sabina. Pe un carnețel, maiorul enumerase un șir de întrebări, pe care le bifase una câte una în timp ce i le lătra în față, în succesiune rapidă. Scopul lui era să extragă informații care puteau fi folosite împotriva lui Richard.

„Fiecare om are punctul său slab", a spus maiorul. Comuniștii îl căutau din răsputeri pe cel al lui Richard, iar Sabina știa că interogatoriul soțului ei va fi necruțător.

Ofițerii au întrebat ce le spusese Richard colegilor săi. Sabina a răspuns că discutaseră doar despre religie, nu despre politică.

„Tovarășa Wurmbrand", a răspuns maiorul, zâmbind, „Biblia este plină de politică. Profeții s-au răzvrătit și s-au plâns împotriva dominației egiptene. Isus a vorbit împotriva clasei conducătoare din vremea Sa." A privit-o țintă pe Sabina. „Dacă soțul tău este creștin, atunci trebuie să aibă opinii clare despre guvern."

„Soțul meu nu are nici un interes în politică."

CAPITOLUL 25

Maiorul a făcut diverse presiuni asupra Sabinei, dar ea a rămas fermă pe poziții.

„Acum, tovarășa Wurmbrand", a spus el, debordând de o falsă sinceritate. „Sunteți o femeie foarte inteligentă. Nu vă pot înțelege atitudinea. Dumneavoastră și soțul dumneavoastră sunteți evrei. Noi, comuniștii, v-am salvat de naziști. Ar trebui să fiți mai recunoscătoare. Ar trebui să fiți de partea noastră!" Ochii i s-au îngustat și vocea i-a coborât cu un ton. „Soțul dumneavoastră este acuzat de grave activități contrarevoluționare. Ar putea fi împușcat. Colegii lui au vorbit și susțin acuzațiile care i se aduc."

Mintea Sabinei s-a frământat și inima i s-a strâns. Maiorul mințea, bineînțeles, și-i urmărea atent reacția. Prin urmare, ea încerca să afișeze o expresie absentă.

Maiorul a continuat. „S-ar putea ca aceștia să încerce doar să-și scape pielea. Poate că ei sunt adevărații contrarevoluționari. Nu putem judeca decât dacă ne povestești tot ceea ce spuneau oamenii care lucrau cu misiunea voastră. Totul." A făcut o pauză înainte de a continua. „Așa că vorbește, denunță-i pe adevărații contrarevoluționari, iar mâine soțul tău ar putea fi liber."

Maiorul s-a întors și i-a zâmbit locotenentului, invitându-l să se alăture viziunii fericite a viitorului familiei Wurmbrand. Bărbatul cel tânăr s-a întors spre Sabina și i-a zâmbit încurajator. „Ai putea ca foarte curând să te duci acasă la familia ta."

Sabina s-a înmuiat la gândul de a se întoarce la Mihai și la familia ei dragă din biserică, dar l-a îndepărtat rapid. „Sincer, nu știu nimic", a zis ferm.

Maiorul a rămas în picioare, privind-o pe Sabina cu o privire ca de oțel și fălcile încleștate. S-a îndreptat încet spre ea ridicând pumnul. S-a încordat, știind că urmează să înceapă bătăile.

După ce s-a întors în celulă, și-a numărat vânătăile. Și-a ridicat picioarele pe patul ei tare și a simțit cum îi ating capătul. Bietul Richard, se gândi ea. E atât de înalt, încât cu siguranță picioarele îi atârnau jos din pat.

Oare lui ce-i făceau acum? Trecuseră doi ani de când nu-i mai văzuse chipul. Își dorea ca el să supraviețuiască, dar totodată își dorea și să reziste, iar aceste dorințe contradictorii s-au războit în inima ei toată noaptea.

***

Maiorul o privi pe Sabina cu ochii înceţoşaţi, dar ea văzu în oglindirea lor și un licăr de triumf. Linia lui de întrebări se axa de data aceasta pe naziști. Ce germani cunoștea? Ce legături avea familia Wurmbrand cu ei? Nu știa că oamenii erau împuşcaţi dacă adăposteau naziști? De ce ascunsese Sabina ofițeri în casa ei?

Sabina putea spune cu sinceritate că nu ascunsese niciodată naziști. Pentru ea, ei nu erau naziști, erau pur și simplu oameni. Erau persoane aflate în nevoie, iar soții Wurmbrand încercau să-i sprijine în același mod în care îi ajutaseră pe mulți alții înaintea lor.

„Atunci, neagă cu totul această acuzație", a spus maiorul, zâmbind. „Fiindcă atunci avem o surpriză pentru tine."

A apăsat o sonerie de pe birou, iar gărzile au adus un bărbat pe care Sabina l-a recunoscut imediat. Ștefănescu trăise cu familia Wurmbrand în 1945 și știa tot ce făcuseră ei pentru germani. Palmele Sabinei au început să transpire în timp ce bărbatul înainta, cu ochii neliniștiți, care treceau de la maior la locotenent și apoi la Sabina. A înghițit în sec și a închis ochii, de parcă ar fi vrut să țină lumea departe de sine.

„Acum, tovarăşe Ştefănescu", a spus maiorul, aprinzându-și o țigară și trăgând un fum adânc în piept. „Spune-ne cum au găzduit acești oameni naziști în casa lor." A făcut semn cu capul spre Sabina. „O cunoști pe această femeie, nu-i așa?"

„Nu."

„Ce?"

„Jur că n-am văzut-o niciodată."

„Minți!"

CAPITOLUL 25

„Nu, domnule.” Ştefănescu a închis din nou ochii şi s-a pregătit pentru ocările care urmau să vină. Maiorul a ţipat şi a răcnit, cu faţa la un centimetru de cea a deţinutului. Ţipa din toţi rărunchii, în timp ce prizonierul său, ameţit, repeta iar şi iar că nu o cunoştea pe Sabina.

În cele din urmă, maiorul a cedat, aparent împăcat de absurditatea faptului că nişte evrei puteau ascunde ofiţeri nazişti. Apoi s-a întors spre Sabina şi a chestionat-o cu privire la activitatea familiei Wurmbrand în legătură cu Armata Roşie. Sabina a reuşit să se eschiveze de la întrebările periculoase.

Mai târziu, stând trează în celula ei, şi-a amintit de droaia de băieţi gălăgioşi din Armata Roşie care le umpluseră cândva apartamentul. Cu ce minunată simplitate ascultaseră Cuvântul lui Dumnezeu! Şi-a amintit de un băiat care dansa de bucurie prin bucătărie când Richard i-a spus că Cristos a înviat din morţi.

Evenimentele din acea zi au încurajat-o mult. Chiar şi singură în celulă, simţea prezenţa divină a lui Dumnezeu. El îi dăduse puterea şi inteligenţa de a respinge întrebările despre tipărirea Evangheliilor ruseşti şi primirea de fonduri pentru ajutoare. Poate că ce era mai rău trecuse.

Cu o bucată de tencuială calcaroasă desprinsă de pe peretele celulei, a desenat pe pătura ei întunecată o cruce mare şi albă.

26

Următorul anchetator al Sabinei era un bărbat gras și transpirat, chel și cu brațe păroase. În timp ce răsfoia documente într-un dosar maro, Sabina stătea în fața biroului pătat de cerneală și aștepta. Locotenentul blond își lua notițe dintr-un manual gros, uitându-se din când în când la ea cu o privire șireată, de vulpe. Părea să știe ceva ce ea nu știa.

În sfârșit a început interogatoriul. I-a pus o serie de întrebări personale despre familie, prieteni și călătoriile în străinătate. A întrebat-o despre zilele când era studentă la Paris. Modul său de interogare părea cald, prietenos și suspect de liniștit.

„Iar acum", a spus, folosind tonul nedesluşit al unui funcționar guvernamental care dă instrucțiuni de completare a unui formular, „vrem să ne descrii istoricul tău sexual."

Sabina și-a ridicat privirea, confuzia încrețindu-i fruntea.

El a explicat cu răbdare. „Istoria sexuală în detalii. Presupun că ai una, nu-i așa? Prima ta experiență. Primul băiat cu care te-ai culcat. Cum a fost, cum te-a mângâiat... Cum i-ai răspuns la sărutări? Ce s-a întâmplat după aceea? Te-a luat pe loc și, mai ales, în care loc? Sau ai fost lăsată pe seama următorului venit? Vrem să ne povestești detalii despre îmbrățișările lui. Compară-le pe cele două. Sau trei. Continuă cu ceilalți iubiți. Vrem o relatare cât mai completă... detalii peste detalii, ca să spunem așa."

Tonul lui calm și politicos a fost ca o palmă peste fața Sabinei. Locotenentul s-a uitat la ea, trecându-și limba peste buze până a descoperit o mică rană roșie în colțul gurii.

CAPITOLUL 26

„Scrie absolut totul. Vrem fiecare detaliu. Sunt sigur că sunt multe."

Sabina a încercat să rămână calmă. „Nu aveți nici un drept să mă întrebați despre toate astea. Puteți să mă acuzați că sunt contrarevoluționară sau ce vreți voi, dar acesta nu este un proces de moravuri."

Degetele păroase ale bărbatului au bătut mecanic în tăblia biroului. „Asta este ceea ce alegem noi să facem. S-a răspândit povestea că sunteți un fel de sfântă. Ei bine, noi credem exact contrariul. Știm că nu este cazul. Acum plănuim să vă dezvăluim adevărata față..."

„... de târfă", a încheiat locotenentul.

„Nu voi face una ca asta", a spus Sabina.

„Mai vedem noi!" Anchetatorul chelios a aruncat o litanie de întrebări obscene către Sabina, un șuvoi de înjurături ieșindu-i apoi din gură. Și-a punctat diatriba lovind cu palma cărnoasă pe tăblia biroului.

Sabina era leoarcă de sudoare. Capul i se învolbura, dar refuza să scrie. După o oră, anchetatorul s-a oprit. După ce a pus și altor femei același set de întrebări, părea să se fi plictisit.

„Timpul este de partea noastră", a spus. „Soțul tău a mărturisit deja că este un trădător și un spion. Să știi că te afli în drum spre groapa de gunoi a istoriei." A privit-o fix și îndeaproape, în timp ce ea tremura ca varga.

Gărzile i-au pus la loc ochelarii negri și au târât-o înapoi în celulă prin coridoarele întortocheate. I-au smuls ochelarii cu o clipă înainte de a o împinge la loc în celulă și atunci a fost pentru prima dată când a văzut numărul de deasupra ușii.

Șapte.

Se afla în celula cu numărul 7. Numărul sfânt. Numărul zilelor Creației. Numărul de ramuri de pe Menora. Sabina a căzut pe pat și a plâns în hohote. În cele din urmă, s-a mai liniștit. Trupul îi zăcea în întuneric, dar sufletul i se ridica deasupra zidurilor

închisorii. A fost răstignită împreună cu Cristos şi poate va veni o vreme când va spune: „S-a sfârşit." Dacă va fi aşa, dorea să le ofere doar cuvinte de dragoste părinţilor şi prietenilor, ba chiar şi tâlharului de lângă ea. Dumnezeu era alături de ea în nenorocire.

***

Luni de zile, Sabina a trăit în izolator, părăsindu-şi celula doar pentru a răspunde la întrebările neîncetate ale unor anchetatori înverşunaţi. Mânca supa unsuroasă de la prânz şi zâmbea la amintirile din primele zile de căsnicie cu Richard. Cât de pretenţios mai era în privinţa mâncării!

În fiecare seară, în celula cu numărul 7, Sabina recita pasaje din Exodul, amintindu-şi cum Dumnezeu i-a eliberat pe copiii lui Israel din sclavia din Egipt. Ştia că, undeva, şi Richard făcea acelaşi lucru. Dumnezeu îi eliberase pe israeliţi din robie şi la fel îi va elibera şi pe ei.

Anchetatorul cel chel şi-a continuat ritualul de întrebări obscene despre viaţa sexuală a Sabinei, iar ea şi-a continuat obiceiul de a refuza să răspundă. Din pricina epuizării, a găsit puterea de a mai spune: „Nu vă voi spune niciodată ceea ce vreţi să ştiţi." Ea ştia în sinea ei că nici cea mai proastă „istorie sexuală" posibilă nu ar putea împiedica o fiinţă să ajungă la sfinţenie. Vechiul Testament, de exemplu, o descria pe Rahab ca pe o prostituată de cea mai joasă speţă, dar trei pasaje din Noul Testament se refereau la ea ca la o persoană de o mare credinţă, venerabilă şi evlavioasă. (vezi Iosua 2:1; Matei 1:5; Evrei 11:31; Iacov 2:25)

În cele din urmă, anchetatorul a renunţat la modul original de interogare, iar după câteva zile Sabina a fost transferată înapoi într-o celulă de drept comun. Se apropia iarna, iar camera era rece ca un congelator. Haina ei sărăcăcioasă de vară şi ciorapii de lână erau invidia celulei, iar ea îşi împărţea cum putea puţinele bogăţii cu colegele de suferinţă. Haina ei a devenit o pătură, un

halat de casă și o ținută de ceremonie pentru interogatorii. Sabina și-a oferit ciorapii uzați de ață unei fete care purta doar o rochie subțire de bumbac, iar pe fața palidă a fetei s-au prelins lacrimi de recunoștință.

***

„Tu, Wurmbrand", i-a poruncit un gardian, chinuindu-se să-i pronunțe numele german. „Pune-ți ochelarii de protecție."

Marșul orb de-a lungul coridoarelor urât mirositoare s-a încheiat într-o cameră plină de bărbați. Liniștea s-a așternut în toată încăperea, iar Sabina a simțit toți ochii ațintiți asupra ei.

„Scoate-ți ochelarii!" Luminile puternice au orbit-o, dar în cele din urmă a reușit să distingă o cameră lungă și fără ferestre, unde se aflau zece ofițeri în uniformă.

„Știi cumva ce s-a întâmplat cu soțul dumitale?", a întrebat unul dintre ei. „Ia loc. Dacă ești de treabă, cooperezi și răspunzi la toate întrebările noastre, poate îți vom da voie să-l vezi."

Sabina chiar credea că acest lucru s-ar putea întâmpla. De fapt, nici ea, nici Richard nu comiseseră nici o infracțiune. Poate că Richard fusese deja judecat și achitat, se gândea. Cât de naivă putuse fi în primele zile ale încarcerării.

Cu o repetiție exasperantă, bărbații au asaltat-o cu întrebări despre Richard și partenerii lor. La unele întrebări nu a putut răspunde, iar la altele nu a vrut. Capul i se învârtea și nervii i se întindeau până la punctul de frângere.

„Nu ai voie să plângi", a avertizat un gardian. Dar ea nu se putea opri. Timp de două ore, lacrimile i s-au revărsat pe obraji fără încetare.

Ofițerii au adăugat felurite amenințări, după care i-au oferit eliberarea pe tavă. I-au făcut oferte promițătoare și chiar au susținut că-i vor da bani.

„Fiecare femeie de pe lumea asta are prețul ei", a spus anchetatorul chel. „Ești o femeie cinstită, așa că ai putea să-ți ridici prețul. Iuda a fost un prost că și-a vândut șeful pentru doar treizeci de arginți. Ar fi putut plusa pentru trei sute. Spune-ne ce vrei. Libertate pentru tine și pentru soțul tău? O parohie bună pentru el? Știi, am putea avea grijă de familia ta. Ai putea fi foarte valoroasă pentru noi. Dar numai dacă ne oferi numele trădătorilor."

Când a terminat cu vorba, camera a fost învăluită în tăcere.

În cele din urmă, Sabina a spus: „Vă mulțumesc, dar deja m-am vândut altcuiva. Fiul lui Dumezeu a fost răstignit pe cruce, prin urmare și-a dat viața pentru noi. Prin El, am intrare liberă în paradisul Său. Oare îmi puteți voi oferi ceva mai mult de-atât?"

***

Aniversarea nunții soților Wurmbrand de pe 23 octombrie a venit și a trecut, iar toamna s-a transformat curând în iarnă. Sabina s-a gândit mult la Mihai. Întotdeauna răcea atât de ușor. Când se dezvelea noaptea, oare cine-l acoperea la loc cu pătura? O sută de îndoieli și neliniști îi străbăteau mintea în fiecare zi.

În noiembrie, directorul închisorii a venit personal în celulă. A spus unui mic grup de femei să fie gata de plecare în zece minute. Nu era permisă nici o întrebare. Sabina a văzut neliniștea de pe fețele colegelor ei de celulă. Și-au adunat puținele mărunțișuri, așteptându-se să fie ori eliberate, ori împușcate.

După mulți ani, Sabina avea să afle că, de fapt, fusese acuzată într-un raport al lui George Boru, locotenent de securitate: „În calitate de slujitoare a Bisericii Evanghelice Luterane de pe strada Olteni nr. 45, persoana desfășura activități ostile guvernului comunist, lucra împotriva regimului și lupta împotriva ideologiei marxiste." Acuzațiile se refereau, de asemenea, la credința ei, menționând că le cerea celor din biserică să se roage pentru cei aflați în închisoare. „Este de-a dreptul fanatică în credința ei. Pe

deasupra, este foarte convingătoare și posedă o putere malefică asupra oamenilor."

Fără un proces oficial, Sabina a fost condamnată la 24 de luni de muncă silnică într-un lagăr de muncă. La expirarea acestui termen, i-a fost adăugată o nouă sentință. Era unul dintre miile de deținuți clasificați ca rezidenți „administrativi" ai lagărelor de prizonieri, a căror muncă era esențială pentru economia comunistă. În ziare, guvernul era felicitat pentru crearea de noi locuri de muncă; nu s-a spus absolut nimic despre arestări și încarcerări. Statul făcea ce-i convenea și publica doar ce-i plăcea.

Lagărele apăruseră peste tot în țară, iar „sabotorii" care nu respectau normele comuniste, respectiv țigani, criminali, preoți, prostituate, chiaburi, erau trimiși acolo pentru „reeducare". Deținuții cu vârste cuprinse între 12 și peste 70 de ani alcătuiau populația permanentă de peste 200.000 de bărbați, femei și copii. Cu această schemă în vigoare, „reconstrucția socialistă" s-a răspândit peste tot în statele sovietice din întreaga lume. România a devenit un exemplu de țară care și-a rezolvat cu succes problemele legate de șomaj.

Totuși, înainte ca Sabina să poată lua parte la această soluție de succes, a fost mutată într-un centru de tranzit. Jilava era cea mai temută închisoare din întreaga țară.

27

O serie de bătăi slabe au răsunat din peretele celulei lui Richard din Calea Rahovei. La început a crezut că erau doar o închipuire, dar bătăile au persistat. Curând a descoperit că un nou prizonier ocupa celula de lângă el și încerca să comunice printr-un cod. O bătaie însemna A, două bătăi B și așa mai departe.

„Cine ești?", a bătut încet străinul.

„Sunt pastor", a răspuns Richard.

Conversația lor s-a desfășurat greoi și frustrant de lent, în următoarele câteva ore.

„Ești creștin?", a întrebat Richard.

A trecut un minut, urmat de: „Nu pot pretinde că aș fi."

Richard a aflat că noul său prieten era un inginer de radio în vârstă de 52 de ani, care aștepta să fie judecat pentru comiterea unei infracțiuni capitale. Se căsătorise cu o necredincioasă, regresase în credință și era profund deprimat. În fiecare seară, Richard îl liniștea prin noul sistem de comunicare. O bătaie indica primele cinci litere din alfabet, două bătăi pentru al doilea grup de cinci, și așa mai departe. Astfel, litera B era o singură bătaie urmată de o pauză și apoi încă două bătăi; litera F era marcată prin două bătăi urmate, după un spațiu, de o singură bătaie. Nici măcar acest cod îmbunătățit nu l-a mulțumit pe noul vecin al lui Richard. Inginerul radio cunoștea codul Morse și i-a transmis literele una câte una, până când Richard le-a învățat pe toate.

Într-o seară, bărbatul a bătut: „Aș vrea să-mi mărturisesc păcatele." Printr-un staccato de bătăi, bărbatul și-a descărcat inima,

începând cu amintirea că a lovit un băiat evreu pe vremea când avea șapte ani. Mai apoi s-au derulat o multitudine de alte păcate. Ca răspuns, Richard l-a consolat cu versete din Biblie, care au bucurat nespus inima omului. Cei doi prizonieri au împărtășit povești despre libertate, au făcut glume și chiar au jucat șah împreună, bătând poziția și mișcarea figurilor de pâine.

Când gardienii au auzit bătăile din pereții celor două celule, l-au transferat pe Richard într-o încăpere nouă. Dar Richard deprinsese o nouă limbă și a predat codul Morse fiecărui nou coleg de celulă. Cu cât gardienii îl mutau mai mult pe Richard prin închisoare, cu atât mai mult el își răspândea abilitățile de comunicare. În scurt timp, majoritatea deținuților din izolator au învățat cum să comunice eficient între ei.

Mărturisirile pe care Richard le auzea prin pereții de piatră începeau adesea prin cuvintele „Când eram copil...” sau „Când eram la școală...”. Închisoarea expunea mintea la păcate demult uitate, din trecut. Amintirile vinovate ale cuvintelor spuse către tați, mame, frați și surori îi animau pe deținuți și le provocau regrete profunde. Chipurile prietenilor calomniați, ale soților trădați și ale copiilor bătuți se revelau, acuzând fiecare deținut de purtarea sa nesăbuită. Nimic nu rămânea îngropat pentru o perioadă lungă.

Într-o dimineață, Richard s-a trezit și a descoperit că era Vinerea Mare. Cu un cui pe care l-a găsit în toaletă, a scrijelit numele lui ISUS pe peretele celulei sale. Poate acest nume îl va liniști pe următorul deținut care îl va vedea.

„Azi te prezinți la carceră”, a spus gardianul, când l-a prins în flagrant.

28

Richard se împiedică pe culoar, în timp ce gardianul îl aruncă într-un spațiu îngust săpat în perete. Locul arăta mai mult ca un dulap sau ca un sicriu vertical nu mai lat de jumătate de metru de jur împrejur. Era prevăzut peste tot cu cuie și îl împiedica pe prizonier să se miște. Când gardianul a trântit ușa, câteva puncte mici de lumină au împânzit întunericul – mici găuri de aer. Richard s-a aplecat pe spate, dar s-a înțepat. S-a smucit înainte, dar a fost străpuns de o altă pătură de țepi. Panicat și împuns din toate părțile, s-a chircit de durere, în timp ce cuiele îi perforau brațele și pieptul. Doar dacă stătea vertical perfect nemișcat, putea evita să fie împuns.

Câteva ore mai târziu, paznicul a deschis dulapul. Rănit și incapabil să stea în picioare, Richard s-a prăbușit. După o scurtă pauză de odihnă, a fost împins la loc. În unele momente a simțit că se sufocă în întuneric. A încercat să se consoleze cu vorbele regelui David: „Chiar dacă ar fi să umblu prin valea umbrei morții, nu mă tem de nici un rău, căci Tu ești cu mine; toiagul și nuiaua Ta mă mângâie" (Ps. 23:4).

Richard se simțea complet blocat. Nu putea nici măcar să se balanseze în întuneric, cu atât mai puțin să se miște. A închis ochii, apoi și-a imaginat peșterile grecești de pe Muntele Athos. Înghesuiți împreună în muntele acela tot scobit, călugării creștini care trăiau acolo au scris o rugăciune care era astfel ritmată, pentru a se potrivi cu respirația și bătăile inimii: „Doamne, Isuse Cristoase / Fiul lui Dumnezeu, / Miluiește-mă pe mine,

păcătosul." Richard a repetat aceste cuvinte vreme de ore întregi. În cele din urmă, mintea i-a dat voie inimii să repete rugăciunea fără să se gândească, în timp ce trupul său îndura chinul.

Richard a petrecut două zile în carceră, înainte ca un medic să ceară scoaterea lui de acolo. Din cauza absenței luminii soarelui și a hranei, părul lui Richard nu mai crescuse. Unghiile îi erau moi și ofilite. Avea treizeci și nouă de ani și fusese un bărbat chipeș, când gardienii l-au răpit pe o stradă oarecare din București. Dar acum, privind într-un ciob de oglindă pe care îl găsise în latrină, nu-l mai recunoștea pe bătrânul care se uita la el din reflexia sticlei. Richard devenise un străin în propriul corp, o umbră a fostului sine. Oare familia lui îl va recunoaște măcar? Ceașca de tinichea din colțul celulei sale a devenit singura lui confirmare că nu se afla în iad. În iad nu exista apă.

În fiecare noapte avea vedenii. Înaintea lui erau așternute ospețe fabuloase. Se făcea că Sabina îi aducea o farfurie plină cu cârnați afumați, mâncarea lui preferată. Putea simți fiecare mușcătură suculentă, în timp ce mesteca încet, cu poftă.

Dintr-o dată, pereții s-au desfăcut pentru a dezvălui o bibliotecă imensă. Milioane de cărți se îngrămădeau peste tot pe pereți. Plin de încântare a răsfoit romane, cărți de poezie, biografii și numeroase reviste științifice. Apoi, deodată, biblioteca a dispărut. În locul ei, au apărut mii de chipuri, care îl priveau cu nerăbdare și așteptau de la el un discurs. La final, cu toții l-au aplaudat.

Richard a avut și viziuni mai întunecate. A fost martor la diferite acte de violență inimaginabile. A văzut gardieni mutilând prizonieri și alte chinuri de nedescris. Adesea stătea treaz, transpirat din cauza fanteziilor sexuale imposibil de reprimat și a viselor erotice care îl chinuiau. La fel ca Sfântul Anton din deșert, a văzut femei care încercau să îl seducă cu trupurile lor goale. Nici măcar nu-și mai amintea cum era să facă dragoste cu Sabina. În mod ciudat, singurătatea, împreună cu simptomele necontrolate ale tuberculozei, i-au sporit apetitul sexual. Cu cât

căuta mai mult să le îndepărteze, cu atât mai perverse deveneau viziunile. Richard aproape că a început să simtă că își merita tortura. Frustrat și măcinat de vinovăție, a strigat la Dumnezeu, rugându-se pentru eliberare.

Dumnezeu i-a răspuns la rugăciune și, în cele din urmă, Richard a dezvoltat o strategie pentru a scăpa de toate aceste vedenii sinistre. Trebuia să se gândească la ele ca la niște intruși, ca fiind simple ispite, nu păcate. În loc să se învinovățească pentru viziunile sale, s-a înarmat cu rațiune. Dumnezeu îi dăduse lui Richard un intelect strălucit. De-a lungul întemnițării sale, a compus trei sute de poezii conținând o sută de mii de cuvinte în total. Doar că, datorită bătăilor, drogurilor și lipsei de somn, avea să le uite pe toate. După eliberare, a început încet să și le amintească și a rescris unele dintre ele.

În curând, Richard și-a dezvoltat abilitatea de a bloca anumite părți din mintea sa în timpul interogatoriilor. În acest fel, nu trebuia să-și facă griji cu privire la mărturisirea numelor și adreselor prietenilor săi. Sincer vorbind, nu și le mai putea aminti, erau blocate. În același mod în care medicii folosesc viruși pentru a combate alți viruși, Richard s-a hotărât să-și înfrângă adversarii virtuali cu propria lor muniție. Săgețile diavolului puteau fi aruncate înapoi spre dușman.

Zi după zi, Richard și-a domesticit halucinațiile, supunându-le intelectului și rațiunii. A refuzat să îngăduie gândurilor păcătoase să-i domine celula, găsindu-și pacea interioară în promisiunea lui Dumnezeu: „Orice armă făurită împotriva ta va fi fără putere" (Isaia 54:17 a).

29

În 1951, după trei ani de izolare, Richard a început să-și piardă speranța de a-și revedea vreodată soția și fiul. Și-a amintit de un tată pe care îl cunoștea personal și care, fiind încarcerat, a lăsat în urmă o soție bolnavă și șase copii. În pragul foametei și neputând să se angajeze, cele două fiice mai mari – de 17 și 19 ani – au devenit prostituate pentru a întreține familia. Văzându-și surorile mai mari cum își vindeau trupurile, fratele mai mic și-a pierdut mințile și a trebuit să fie internat într-un azil psihiatric. După eliberarea tatălui din închisoare, când acesta și-a văzut familia suferind în asemenea hal, l-a implorat pe Dumnezeu: „Du-mă înapoi la închisoare. Nu mai suport să văd toate astea."

Richard s-a rugat deseori pentru acea familie, întrebându-se oare de ce creștinii din alte țări nu interveneau pentru a-i sprijini pe frații și surorile care sufereau sub ravagiile comunismului. Poveștile altor prizonieri, precum cea a pastorului Florescu, i-au amplificat rugăciunile. În celula lui Florescu erau introduși printr-o țeavă șobolani înfometați, mușcăturile lor împiedicându-l să doarmă și obligându-l să se apere constant. De asemenea, gardienii l-au obligat pe Florescu să stea în picioare timp de două săptămâni, împungându-l cu bucăți de fier încins și tăindu-i corpul cu cuțite.

Nereușind să obțină numele contactelor râvnite, anchetatorii l-au răpit pe fiul lui Florescu, Alexandru, în vârstă de doar 14 ani, după care l-au bătut în fața tatălui său. Florescu n-a mai putut suporta această privelițe.

„Alexandru, trebuie să le spun tot ce vor!", a exclamat. „Nu mai pot suporta să te văd chinuit în halul ăsta!"

„Tată", a răspuns băiatul, „nu-mi face nedreptatea de-a avea ca părinte un trădător. Te implor, fii puternic!"

Torționarii, înfuriați de rezistența încăpățânată a adolescentului, l-au bătut pe Alexandru până l-au ucis, împroșcându-i sângele peste tot pe pereții celulei tatălui său.

Richard a auzit și despre alte atrocități, cum ar fi tânăra femeie care a fost prinsă învățând copiii despre Cristos și făcând contrabandă cu Biblii pentru biserica subterană. Comuniștii au luat-o în vizor, dar nu au arestat-o decât în ziua nunții ei.

Câteva săptămâni mai târziu, când a început ceremonia de nuntă, ușa bisericii s-a deschis, iar oamenii securității au dat buzna înăuntru. Gărzile s-au apropiat de mireasa îmbrăcată în alb. Fără să ezite, aceasta și-a întins mâinile pentru a fi încătușată. A schimbat o ultimă privire cu mirele ei, a sărutat cătușele și a spus: „Îi mulțumesc Mirelui meu ceresc pentru aceste podoabe neprețuite, pe care mi le-a oferit chiar în ziua nunții. Îi mulțumesc că sunt vrednică să sufăr pentru El."

Polițiștii au îmbrâncit-o pe mireasă pe culoar, printre plânsetele și suspinele prietenilor și familiei. A fost dusă într-o celulă unde, în noaptea nunții, gardienii comuniști au violat-o în mod repetat. Cinci ani mai târziu, a fost eliberată și redată brațelor mirelui ei – doar că era o femeie distrusă, care părea cu treizeci de ani mai în vârstă. A fost tot ce a putut să facă pentru Cristosul ei.

Abuzurile pe care le-au îndurat femeile în comunism au depășit întotdeauna ceea ce au fost nevoiți să sufere bărbații. Richard s-a gândit la micuța Sabina, sperând și rugându-se ca ea să nu fie niciodată arestată și torturată.

În timpul iernii, Richard era forțat să poarte cătușe cu cuie înfipte în încheieturile mâinilor. Din cauza frigului năprasnic, brațele îi tremurau involuntar și, fiindu-i imposibil să rămână nemișcat, cuiele îi străpungeau mereu carnea. A văzut creștini

spânzurați cu frânghii de tavan și bătuți atât de rău încât trupurile lor zdrobite se legănau înainte și înapoi prin cameră, în timp ce se zvârcoleau de durere. Gardienii stingeau atât de multe țigări de prizonieri, încât pielea a ajuns să le putrezească.

Vara, gardienii îl dezbrăcau pe Richard și îl forțau să stea într-un congelator plin de gheață. Degetele de la mâini și de la picioare îi amorțeau, apoi toate membrele, până când, în cele din urmă, trupul pierdea din căldura care-l ținea treaz. Când medicul considera că era aproape mort, gardienii îl scoteau din congelator, îl înfășurau în pături și așteptau să se încălzească la loc. Era nevoie de câteva minute bune pentru ca să nu mai tremure, dar imediat ce îl stabilizau, îl aruncau din nou în congelator. În timp ce anchetatorul striga la Richard să își dezvăluie secretele, această tortură se desfășura iar și iar.

„Află că noi suntem însuși diavolul!", jubilau torționarii.

Un anchetator i-a împărtășit un secret lui Richard: „Știi, adevărul e că nu poți face omletă fără să spargi niște ouă."

Richard știa că, încet, devenea un om terminat. În timpul încarcerării din Calea Rahovei, gardienii i-au rupt patru vertebre și multe alte oase. Pielea îi era ciopârțită, brăzdată și plină de cicatrice în urma atacurilor repetate cu cuțitul. În țesutul muscular avea cicatricele a 18 găuri de arsură de la țigări și fiare încinse. Corpul subnutrit și lipsa de somn i-au compromis imunitatea. Pneumonia a devenit o amenințare constantă. În fiecare zi, la lăsarea serii, Richard zăcea pe jumătate mort în celulă, adunându-și puținele forțe rămase ca să se pregătească pentru tortura care urma în zori.

Cu toate aceste chinuri, a descoperit o formă de vindecare pe care nu o mai simțise până atunci. Cu fiecare contact cu gardienii, simțea cum furia și ura îi părăsesc corpul. Cumva, suferința producea simpatie. Spre deosebire de mulți dintre ceilalți prizonieri, care vorbeau cu răutate despre gardieni, Richard a început să îi iubească. A hotărât că Dumnezeu îl va judeca nu în

funcţie de cât de multă suferinţă putea suporta, ci de cât de mult îi putea iubi pe torţionarii săi.

Comuniştii nu erau de vină pentru crimele lor, credea Richard. Diavolul era cel care se afla în spatele a toate acestea. Comunismul era arma Satanei împotriva Bisericii. Richard a repetat cuvintele lui Pavel: „Noi n-avem de luptat împotriva cărnii şi sângelui, ci împotriva căpeteniilor, împotriva domniilor, împotriva stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutăţii care sunt în locurile cereşti. De aceea, luaţi toată armătura lui Dumnezeu, ca să vă puteţi împotrivi în ziua cea rea şi să rămâneţi în picioare, după ce veţi fi biruit totul." (Efeseni 6:12)

Comunismul n-a fost în primul rând o mişcare politică. A fost o mişcare spirituală – o revoltă a răului în Europa, care a avut ca scop distrugerea lucrării lui Dumnezeu în lume. Anchetatorii erau doar actori într-o tragedie mai amplă. Richard a regretat că fusese şi el unul dintre actori, dar cum Cristos îi iertase păcatele – oricât de oribile ar fi fost ele – acum avea libertatea de-a ierta păcatele oricui, chiar şi pe cele ale duşmanilor săi. Dacă aceşti comunişti nu lăsau loc pentru Isus în inimile lor, nici Richard nu lăsa loc pentru Satana în inima sa.

Poveştile despre suferinţa din închisoarea din apropiere, de la Piteşti, i-au pus greu la încercare hotărârea. Creştinii din acea închisoare erau legaţi de cruci pe podea, în timp ce zeci de alţi prizonieri îşi făceau nevoile pe feţele lor. Apoi, într-o sărbătoare anume, gardienii ridicau crucile pentru ca toată lumea să le vadă, râzând: „Uitaţi-vă la Cristosul vostru! Cât de frumos este! Ce parfum aduce El din ceruri!"

Un preot a luat-o complet razna din pricina torturii. În fiecare duminică, gardienii îl forţau să sfinţească excrementele umane şi urina şi să le servească celorlalţi prizonieri pe post de pâine şi vin la Cina cea de Taină. După ce aceştia vomitau conţinutul aşa numit sacru, creştinii erau nevoiţi să-l mănânce de pe jos.

CAPITOLUL 29

În mijlocul acestui întuneric absolut și teribil, au început să apară eroi. Milan Haimovici a fost un astfel de erou, un pastor care a îndurat plin de curaj bătăi, în numele altor prizonieri. Deoarece gardienii nu cunoșteau toate numele deținuților din închisoarea supraaglomerată, Haimovici se oferea voluntar ori de câte ori era strigat un nume și era biciuit de până la 25 de ori în fiecare sesiune. Procedând astfel, pastorul a câștigat respectul celorlalți deținuți și a demonstrat efectiv exemplul lui Cristos de a se jertfi pentru a-i salva pe alții.

***

Comuniștii au învățat că mutilarea corpului producea mărturisiri. Dar au descoperit, de asemenea, beneficiile spălării creierului. România a fost prima țară comunistă din Europa care a perfecționat arta reeducării prin spălarea creierului. Deținuții care își retrăgeau convingerile sau își trădau prietenii erau recompensați cu rații suplimentare, iar unii dintre ei erau chiar promovați ca anchetatori principali. Scopul final era de a-i convinge pe deținuți să tortureze alți deținuți. Un joc diabolic.

Un vast proiect de reeducare a fost lansat în decembrie 1949 de către șeful securității românești, Alexandru Nicolschi, și un deținut arestat pentru că ajutase la organizarea Gărzii de Fier fasciste cu zece ani înainte, Eugen Țurcanu. După încarcerarea lui Țurcanu, acesta a condus proiectul de organizare a deținuților cu convingeri comuniste. Pentru experimente, au fost selectați 15 deținuți. Dacă fiecare dintre ei reușea să parcurgă cu succes patru etape, era recompensat și promovat.[1]

[1] Această informație privind reeducarea provine de la Stéphane Courtois et al., *The Black Book of Communism: Crimes, Terror, Repression*, trans. Jonathan Murphy and Mark Kramer (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999), 420–21.

Prima fază consta în „demascarea exterioară", în care deținutul trebuia să își dovedească loialitatea față de comuniști prin mărturisirea vinovăției și trădarea prietenilor din afara închisorii. Cea de-a doua fază, „demascarea interioară", îi cerea să-și trădeze colegii deținuți care l-au ajutat după arestare. „Demascarea morală publică" cerea ca fiecare deținut să blesteme tot ceea ce considera sacru. Trebuia să renunțe la soția sau iubita sa, la membrii familiei și la cunoștințele apropiate. După parcurgerea acestor trei faze, urma cea de-a patra și ultima fază, prin care își dovedea în cele din urmă loialitatea totală. Prizonierul trebuia să încerce cu bună știință să își renege cel mai bun prieten, torturându-l cu propriile mâini.

Cum în joc era reputația lui Țurcanu, acesta a folosit toate mijloacele posibile pentru a-i motiva pe recruți să finalizeze cu succes cele patru faze. Știind că unii dintre prizonierii săi erau creștini, le-a profanat ritualurile. I-a botezat în găleți cu urină și excremente. A oficiat slujbe în timpul săptămânii mari și i-a obligat pe prizonieri să se îmbrace în coriști și preoți înfășurați în haine mânjite cu materii fecale. Au realizat acte pornografice în timpul liturghiilor și au numit-o pe Fecioara Maria „Marea Târfă". Timp de trei ani, Țurcanu a reușit să experimenteze toate mizeriile imaginabile cu un mare succes. Metodele sale s-au răspândit în toată România și au devenit un model pentru alte închisori, care au experimentat astfel de programe de reeducare.

Timp de 17 ore în fiecare zi – pe o perioadă de luni și chiar ani – Richard a fost forțat să stea singur într-o cameră și să asculte un difuzor care transmitea la volum ridicat propaganda comunistă: „Comunismul este bun! Comunismul este bun! Creștinismul este o prostie! Creștinismul este o prostie! Renunță! Renunță!"

Eficacitatea acestei tehnici de tortură consta în repetarea obsesivă a unor idei fixe. La început, după numai una sau două zile, mintea rezista destul de ușor propagandei. Dar când zilele se transformau în săptămâni și luni, creierul devenea, în mod inconștient, suspect de receptiv la afirmații. Cuvintele deveneau

ca niște prieteni, punându-l la adăpost pe prizonier de abuzuri fizice mai crude.

Richard a înțeles puterea pe care cuvintele o puteau avea asupra minții. Își petrecuse ani de zile memorând și repetând versete din Scriptură. După ani în care a ascultat sloganuri comuniste repetitive, a descoperit o armă mai formidabilă chiar decât spălarea creierului – spălarea inimii. Capul ascultă întotdeauna de inimă, iar dacă Isus Cristos a curățat inima, creierul o va urma cu siguranță. Cum bine zice Scriptura: „Din prisosul inimii vorbește gura." (Luca 6:45 b)

30

După ultimul an petrecut în izolare, Richard a devenit mult prea bolnav pentru a fi torturat. Sângele pe care continua să-l scuipe îl îngrijora pe doctorul care l-a spionat constant prin vizeta de la ușa celulei. Richard și-ar fi pierdut utilitatea pentru comuniști dacă ar fi murit. „Noi nu suntem criminali ca naziștii", se lăuda mereu anchetatorul său. „Vrem să trăiești, dar vrem și să suferi."

În acea noapte, Richard a fost scos din străfundurile clădirii și dus în aer liber. Uitase cum arătau luna și stelele. Aerul proaspăt era străin de plămânii lui, dar l-a inhalat cu nesaț, când gardienii l-au urcat într-o ambulanță. A reușit chiar să-și zărească pentru o secundă casa, în timp ce vehiculul mergea prin oraș. „Oare sunt dus acasă să mor?", s-a întrebat.

Când duba s-a oprit la spitalul închisorii, Richard a fost urcat pe scări și dus într-o celulă. Un gardian a intrat în cameră și l-a privit cu suspiciune. L-a întrebat ce făcuse ca să merite închisoarea.

„Sunt pastor și sunt un copil al lui Dumnezeu", a spus Richard.

Gardianul s-a aplecat și a șoptit: „Lăudat fie Domnul! Și eu sunt unul dintre ostașii lui Isus!" I-a povestit lui Richard că s-a alăturat grupării Oastea Domnului, o ramură a Bisericii Ortodoxe care a adunat sute de mii de membri. Numele acestui om era Tachici. Cu riscul de-a fi auzit, gardianul a făcut schimb de versete biblice cu Richard. Consecințele ar fi fost teribile dacă ar fi fost prins. Alți gardieni ca Tachici fuseseră închiși și torturați până la 12 ani, pentru simplul fapt că dăduseră un măr unui prizonier.

CAPITOLUL 30

Ţintuit la pat şi slăbit, Richard stătea întins, privind fix prin mica fereastră din perete. Pentru prima dată în ultimii ani, putea vedea o bucată de cer albastru. Pierduse cu totul din memorie acea culoare. Şi verdele, de asemenea. Iarba strălucea de lumină şi de viaţă. Un sunet ciudat l-a speriat deodată – ciripitul păsărilor. I-a povestit lui Tachici despre Martin Luther, care, atunci când se plimba prin pădure, le-a spus păsărilor: „Bună dimineaţa, teologilor – voi vă treziţi şi cântaţi, dar eu, bătrân nebun, ştiu mai puţin decât voi şi mă îngrijorez pentru orice lucru, în loc să mă încred în grija Tatălui ceresc pur şi simplu."

Epuizat dincolo de orice închipuire, Richard a căzut într-un somn adânc. Dar o voce l-a trezit curând.

„Eu sunt Leonte Filipescu. Tu cine eşti?"

Richard se străduia să-şi audă colegul de închisoare prin perete. Era unul dintre primii socialişti din România.

„Luptă-te cu boala", a spus bărbatul. „Nu renunţa cu nici un chip! Vom fi cu toţii liberi cam în două săptămâni."

„De unde ştii?", a întrebat Richard.

„Americanii tocmai îi alungă pe comunişti din Coreea. Precis vor fi aici în două săptămâni."

Richard a ezitat. „Dar, chiar dacă nu vor întâmpina nici o rezistenţă, cu siguranţă le va lua mai mult de două săptămâni să ajungă în România, nu crezi?"

„Nici vorbă!", a spus Filipescu. „Distanţa nu înseamnă nimic pentru ei. Acum au avioane supersonice!"

Richard l-a lăsat pe colegul său să creadă asta pentru un minut, dar a fost readus la realitate când gardienii au intrat în celulă. Fusese aranjat un proces. O femeie şi patru bărbaţi stăteau la o masă în calitate de judecători. „A fost desemnat un avocat al apărării numit din oficiu pentru tine", a spus preşedintele tribunalului. „Doar că a renunţat la dreptul tău de a chema martori. Poţi să te aşezi."

Procurorul s-a lansat, susţinând că Richard era un spion imperialist pentru misiunile bisericii scandinave şi pentru Consiliul

Mondial al Bisericilor, că a susținut idealurile anticomuniste și că și-a ascuns acțiunile subversive sub masca religiei. Delirând din cauza febrei, Richard a simțit deodată înțepătura unei injecții care i-a străpuns pielea.

Avocatul apărării s-a dovedit complet inutil în fața valurilor de acuzații. „Ai ceva de spus?", a întrebat președintele.

Richard a recurs la singura apărare care i-a venit în minte. „Eu îl iubesc pe Dumnezeu."

Procesul s-a încheiat în zece minute, iar Richard a fost condamnat la 20 de ani de muncă silnică.

31

La două zile după procesul lui Richard, Tachici s-a aplecat peste patul lui și i-a șoptit: „O să pleci de aici. Dumnezeu să fie cu tine!”

Gărzile au intrat în celulă, au bătut cu ciocanul niște lanțuri de 20 de kilograme în jurul gleznelor lui Richard și l-au escortat până la poarta principală. Acolo a oprit un camion în care se aflau 40 de prizonieri, iar Richard a fost îmbarcat, alăturându-li-se. Una dintre fetele din congregația sa a plâns lângă el.

„Nu-ți mai amintești de mine?”, a întrebat ea.

Richard își amintea bine de fată și a ascultat printre suspine povestea ei tristă. După ce fusese arestată, recursese la furt de alimente și provizii.

„Mi-e atât de rușine”, a spus printre lacrimi.

„Și eu sunt un păcătos, stai liniștită”, a asigurat-o Richard, „doar că sunt mântuit prin harul lui Dumnezeu. Crede în Cristos, iar păcatele îți vor fi iertate.”

Ea s-a aplecat să sărute mâna lui Richard, promițând că după eliberare o va anunța pe Sabina că l-a văzut.

Camionul i-a depus pe prizonieri într-un tren cu destinația Târgu Ocna, un sanatoriu pentru deținuții diagnosticați cu tuberculoză. Călătoria de peste 300 de kilometri a durat o zi și o noapte. Richard a fost dus într-o clădire mare de la marginea orașului, unde l-a examinat un creștin pe nume Dr. Aldea.

„Să știi că și eu sunt pușcăriaș”, a spus el, „dar mă lasă să lucrez ca medic.”

Un singur medic, se întreba Richard, pentru un sanatoriu plin de bolnavi de tuberculoză?

„N-am să te mint", a spus doctorul. „Nu putem face mai nimic. S-ar putea să mai ai aproximativ două săptămâni de trăit. Încearcă să mănânci orice ți se dă, deși nu ajută la mai nimic."

În următoarele câteva zile, au murit doi prizonieri. Richard l-a auzit pe un alt pacient, implorându-l pe doctor. „Vă jur că sunt mai bine, doctore", a bâiguit el răgușit. „Febra mi-a scăzut, știu. Ascultați, vă rog! Astăzi am scuipat sânge o singură dată. Vă implor, nu-i lăsați să mă bage în Camera 4!"

„Camera 4?", s-a întrebat Richard cu voce tare.

„Acolo ești dus când nu mai există nici o speranță", a explicat bărbatul care i-a adus lui Richard supa chioară.

Richard a încercat să înghită lichidul, dar îl tot vomita. Când nici alimentarea cu linguriţa nu a reușit, medicul i-a transmis vestea cea tristă. „Îmi pare rău, dar ei insistă", i-a spus. „Te vor muta în Camera 4."

***

Gărzile l-au condus pe Richard într-o cameră de dimensiuni mari, cu 12 paturi înghesuite în jurul câtorva mese. Ferestrele erau barate cu drugi de fier, dar ofereau o priveliște spre un lan de legume împrejmuit de ziduri și sârmă ghimpată. Teama de contaminare l-a împiedicat pe Richard și pe ceilalți pacienți din Camera 4 să interacționeze direct cu gardienii. Pentru că nu se aștepta nimeni ca unii dintre acești deținuți să părăsească camera în viață, infractorilor li se livra mâncare la ușă – în principal varză, fasole și niște terci din orz.

În timp ce altor deținuți li s-a permis să lucreze în grădină, Richard și-a petrecut următoarele 30 de luni în Camera Morții, oscilând între cele două lumi. Uneori, intra în comă, înainte de a se trezi doar pentru a se sufoca înecat cu propriul sânge. Escarele

de la statul prea mult la pat i s-au întins pe spate, supurând. Unii prizonieri din cameră îl considerau pe Richard deja ca mort şi îşi făceau cruce când treceau pe lângă patul lui. Alţi deţinuţi ajutau la uşurarea agoniei bietului pastor, întorcându-i corpul şi de 40 de ori pe noapte, repoziţionându-i membrele, în speranţa de a-i uşura suferinţa.

În decurs de două săptămâni, cei patru bărbaţi care erau în carantină cu Richard au murit. Alte zeci de persoane au cedat în faţa bolii, iar paturile lor au fost rapid umplute cu noi prizonieri.

Tuberculoza făcea din nou ravagii considerabile în corpul lui Richard. Cu pieptul umflat şi gâlgâind de sânge, Richard se străduia să facă faţă lichidului care îi umplea plămânii. Regele David a spus odată: „nu este decât un pas între mine şi moarte." (1 Samuel 20:3) Iar Richard aproape c-a făcut acel pas, şi nu doar o dată, ci de multe ori. Când închidea ochii, habar nu avea dacă îi va mai deschide în această lume sau în cea viitoare. Pendula mereu între două lumi.

„Dacă am avea nişte medicamente moderne...", a spus doctorul Aldea, în timp ce monitoriza simptomele lui Richard. Se zvonea că americanii descoperiseră un nou medicament împotriva tuberculozei, numit streptomicină, dar comuniştii au pus la îndoială legitimitatea zvonului, punându-l pe seama propagandei occidentale.

În mod miraculos, sănătatea lui Richard s-a îmbunătăţit treptat. Spre uimirea medicului, mintea pacientului s-a limpezit, febra a scăzut, iar plămânii au început să se vindece de la sine. Richard a început să mănânce din nou şi îşi împărtăşea credinţa cu o fervoare neobişnuită. În fiecare săptămână, moartea trecea prin Camera 4 pentru a răpi o altă victimă, dar nici măcar unul dintre prizonieri nu a murit ca ateu. Richard devenise pastorul lor provizoriu, ajutându-i chiar şi pe cei mai aprigi necredincioşi să se împace cu Dumnezeu, înainte de a-şi da ultima suflare. Moartea i-a oferit lui Richard o nouă parohie – o turmă de criminali, hoţi, păcătoşi şi foşti fascişti – şi fiecare dintre ei a îmbrăţişat o speranţă pe care comunismul nu i-o putea oferi.

Pentru o vreme, patul lui Richard a fost situat între un bărbat pe nume Vasilescu, un criminal de drept comun, care fusese pus responsabil peste un grup de preoți înrobiți într-un lagăr de prizonieri de la Canalul Dunării, și unul dintre starețiipe care îi torturase. Acum, aflați în Camera 4, ambii bărbați erau pe moarte.

Tuberculoza făcea ravagii în plămânii tânărului Vasilescu, iar într-o noapte s-a trezit gâfâind. „Pastore, simt c-o să mor!", a strigat. „Vă rog să vă rugați pentru mine!" A ațipit cu greu toată noaptea, trezindu-se din nou și strigând: „Cred în Dumnezeu!"

În zori, starețul Iscu a chemat doi prizonieri la patul său. „Ridicați-mă!"

„Ești prea bolnav ca să te miști", au protestat ei.

„Lasă-ne s-o facem noi pentru tine", au spus alții.

„Ridicați-mă!"

Așa că l-au ridicat.

„Duceți-mă la patul lui Vasilescu", i-a implorat Iscu.

Starețul s-a așezat lângă tânărul care îl torturase și i-a pus o mână ușor pe braț. „Fii calm", a spus el liniștitor. „Ești tânăr. Abia ai știut ce faci." A șters sudoarea de pe fruntea băiatului cu o cârpă. „Te iert din toată inima și la fel ar face și alți creștini. Există un loc în rai și pentru tine." Starețul Iscu a primit mărturisirea lui Vasilescu și i-a dat Sfânta Împărtășanie, înainte de a fi dus înapoi la patul său.

În acea noapte, atât starețul, cât și Vasilescu au murit.

32

Închisoarea de la Jilava era de fapt un fort din secolul al XIX-lea, cu un labirint de celule aflate în adâncurile subterane. Înconjurată de un șanț, închisoarea umedă, cu o capacitate prevăzută de 600 de prizonieri, avea acum 3.000. Jilava îi era familiară Sabinei. Vizitase închisoarea de două ori – o dată cu o fată în căutarea unei prietene, care era deținută, și o dată în căutarea lui Richard. În ambele rânduri, Sabina fusese trimisă la plimbare, fără să obțină informații. Acum era ea însăși deținută.

Camionul de la cartierul general al securității a coborât brusc pe o rampă, făcându-i pe Sabina și pe ceilalți deținuți să țipe de spaimă. Vehiculul s-a oprit, iar femeile au așteptat.

În cele din urmă, a venit comanda: „Scoateți-vă ochelarii!"

Sabina a privit în jur la subsolul mare și întunecat. Pereții erau îmbibați de umezeală, iar gardiencele în uniformă se agitau în jur. O femeie îndesată și musculoasă, cu părul roșcat, a lătrat la grup și le-a îndrumat către colega ei, o funcționară înarmată cu un registru.

„Toate articolele de îmbrăcăminte de prisos", a urlat sergenta Aspra, „se depun aici la intrarea în această unitate."

Gărzile au luat haina de vară a Sabinei și au înregistrat predarea în registrul de evidență. Sabina și-a amintit de o conversație cu două școlărițe, avută cu câteva săptămâni mai devreme, în celula din centrul de interogatoriu. „Numai Dumnezeu poate să te ajute, dacă vei ajunge vreodată la Jilava, în celula 4", a șoptit cea mai în vârstă dintre cele două.

În timp ce grupul Sabinei se apropia acum de o uşă grea, cu gratii de fier, a auzit cuvintele de temut: „Acest lot merge la celula 4!"

În interiorul celulei, se aliniau, pe lângă pereţi, două niveluri lungi de paturi supraetajate din lemn. Un coridor îngust se întindea în mijlocul camerei, iar un bec slab atârna de tavanul boltit. Singura fereastră fusese vopsită şi baricadată, iar căldura şi duhoarea umpleau celula lipsită de aer. Zeci de ochi se holbau la Sabina din paturile lor.

„Eu sunt Viorica, şefa ta de cameră. Dă-i patul din capăt."

Sabina s-a îndreptat spre cel mai întunecat colţ al camerei, unde singura găleată de toaletă – o găleată pe care o împărţeau 50 de femei, majoritatea cu probleme intestinale – stătea lângă o gură de scurgere deschisă. Trupurile stăteau atârnate de paturi, multe cu urme de tortură peste tot pe membre şi trunchiuri.

În prima ei dimineaţă la Jilava, Sabina a auzit pe cineva cântând un imn. Călugăriţele reprezentau o parte din populaţia închisorii, iar pe gardieni îi enerva enorm acest cântat în surdină.

„Aveţi voie să cântaţi?", a întrebat-o Sabina mai târziu pe una dintre călugăriţe. „Noi avem voie să cântăm", a răspuns sora Veronica, „iar ei au voie să ne bată."

***

La ora 11 dimineaţa, Sabina s-a alăturat colegelor sale de celulă la coadă pentru supă. Fiecare femeie a primit câte un polonic de lichid aburind şi o felie de pâine neagră. În momentul în care bidonul de supă a părăsit celula, temperamentele s-au dezlănţuit din cauza inechităţilor în ceea ce priveşte mărimea porţiilor, tot blocul de celule răbufnind de urlete feroce, până când gardienii au intrat în grabă cu bastoanele.

Sergenta Aspra a răcnit: „Suntem prea buni cu voi! Dacă asta continuă, mâine veţi muri de foame!"

CAPITOLUL 32

Supa vărsată zăcea în băltoace mici pe podea, iar din paturi se revărsau suspine. Imediat ce au plecat gărzile, haosul a revenit.

„Nu mai căpătați mâncare nici azi și nici mâine!", a urlat Aspra.

Fata de lângă Sabina i-a atins brațul. „Săraca de tine. Nu ai apucat să mănânci."

„E în ordine, oricum nu era foarte apetisant."

„De vină sunt morcovii stricați", a spus Elena, strâmbând din nas. „Cooperativa de stat pentru legume a aruncat aici trei sute de tone. Nimeni nu i-ar cumpăra, nici măcar pentru porci. Dar noi îi mâncăm de săptămâni întregi."

O femeie masivă, impunătoare, s-a uitat la Sabina. „Și tu cine ești? Ce cauți aici?", a întrebat ea. „Nu ai scos nici un cuvânt de când ai sosit." Femeile din jurul ei au privit cu interes cum femeia care comanda o privea de sus, din patul ei.

Sabina le-a spus cum o cheamă și a precizat că era soția unui pastor.

„Credincioasă, nu-i așa? Știi povești, chestii din Biblie?", a întrebat o țărancă cu părul cărunt.

„Da, te rugăm, spune-ne ceva!", au răsunat alte voci. „E atât de plictisitor aici."

Femeia cea bărbătoasă a devenit mai ostilă. „O să transformați locul ăsta în parohie!" Apoi s-a întors cu spatele, împietrită de furie.

„Nu o băgați în seamă pe Elsa Gavriloiu", a spus Elena. „Este o veche membră a partidului." Chiar și în celula întunecată, Sabina putea vedea ochii Elenei scânteind. „E atât de recunoscătoare pentru șansa care i s-a oferit de a-și aprofunda erorile ideologice în institutul de reeducare de la Jilava!"

Pentru a le înveseli pe femeile înfometate, Sabina le-a spus povestea lui Iosif și a fraților săi, amintindu-le că roata vieții se poate întoarce tocmai atunci când totul pare fără speranță. O mână de femei ascultau, în timp ce restul celulei zumzăia și ciripea ca o colivie plină de păsări. Sabina a surprins o privire precaută din partea roșcatei Viorica.

„Ai grijă", a șoptit ea. „Dacă Aspra te aude vorbind despre Dumnezeu, vor fi probleme."

***

În dimineața următoare, Viorica a apărut pe culoarul dintre paturi. „În sfârșit mi-am dat seama cine ești!" A arătat cu degetul spre Sabina, care a încremenit și a privit înapoi. „Știam că numele tău îmi este familiar. M-am întrebat: «Oare unde am mai auzit acest nume?»"

Celelalte femei se holbau la Sabina cocoțată pe patul ei, așteptând judecata.

„Da!", a spus Viorica triumfătoare. „Este predicatoare – soția pastorului acela, Wurmbrand!"

Șefa de cameră a explicat cu mândrie cum că unchiul ei era responsabil de o biserică ortodoxă din București și că auzise discursul lui Richard la Congresul Cultelor. „Tipul ăsta a fost singurul din cei 4.000 care s-a ridicat în picioare și a vorbit ca un om al lui Dumnezeu", a spus Viorica. „Știi că după aceea l-au concediat pe ministrul cultelor?" S-a întors spre Sabina. „Să știi că am fost și la biserica ta. Mi s-a părut că slujba a fost minunată."

Sabina a devenit eroina momentului, iar Viorica i-a găsit un pat mai bun, cu trei metri mai departe de găleata de la toaletă.

La micul dejun, Sabina a primit prima ei farfurie de terci – porumb fiert în apă – și s-a uitat în jur după ceva cu care să-l mănânce.

„Auzi, asta vrea o lingură!", a râs doamna Gavriloiu. „Înghite-o așa, cu blidul!"

Sabina a încercat să mănânce terciul subțire și cu miros de rânced din farfuria de tablă puțin adâncă, dar i s-a scurs pe bărbie. Să dea blidul pe gât i se părea prea animalic, așa că și-a donat terciul de dimineață. Mai târziu însă, și-a amintit de Ghedeon, generalul biblic căruia Dumnezeu i-a spus să-și înzestreze armata

doar cu cei care băuseră apa din izvor direct cu gura, „așa cum o face un câine." (Judecători 7:5) Până și Isus se umilise la maxim. Dacă ei puteau să accepte aceste umilințe, la fel putea și Sabina. Când a venit următoarea masă, Sabina și-a lins mâncarea direct din blid. Chiar și așa, femeile abia consumau suficiente calorii pentru a supraviețui de pe-o zi pe alta.

Înfometarea făcea parte din politica oficială a comuniștilor. Îi făcea pe prizonieri mai apatici și mai puțin problematici. De asemenea, le ofereau comuniștilor pe tavă voluntari dornici să participe mai cu zel la lagărele de muncă, momiți de promisiunile pentru o hrană ceva mai consistentă.

***

Sabina și alți creștini se adunau adesea în jurul paturilor călugărițelor, cântând cântece liniștite și îngrijindu-le pe celelalte femei din celulă. Cele mai multe dintre femei erau ortodoxe, iar țărăncile analfabete se temeau să nu moară fără ultima împărtășanie a preotului. Călugărițele repetau cuvintele de la slujba de înmormântare pentru muribunde, oferind astfel un minim de speranță.

„Folosește-ți experiența pe care o ai câștigat-o cu organizația de femei", i-a spus Sabinei doamna Stupineau, cea mai apropiată aliată a Elenei. „Ajută-ne să nu ne mai ciondănim."

Doamna Stupineau era o femeie înaltă și impunătoare, care fusese o văduvă bogată, până în ziua când comuniștii i-au luat totul. Sărăcită, fusese nevoită să vândă lumânări și să măture biserica unde fusese cândva o patroană generoasă, făcând donații consistente. Doamna Stupineau fusese trădată de un seminarist francez, pe care îl primise în biserică. Înarmat cu poveștile femeii despre persecuția religioasă, informatorul securității a denunțat-o. La 46 de ani, după un an de stat în Jilava, părul femeii era deja alb.

***

Jilava era un loc al nedreptății și al terorii. Adjuncta sergentei Aspra, caporalul Georgescu, era o fată plictisitoare, nătângă, cu fața și vocea palide, care aduna femeile pentru exerciții. „Când spun să ieșim afară, nimeni nu trebuie să fie ultimul. Toate împreună afară!" Nu se putea ca 50 de femei să folosească simultan ușa, dar Georgescu respingea categoric orice logică. „Când eu dau un ordin, vă supuneți." Bătrânele și bolnavele erau întotdeauna cele care primeau bătăi din partea ei.

„Nu știi ce este mila?", a strigat odată Sabina. „E scris în Biblie că cei care nu arată milă nu vor avea parte de milă din partea lui Dumnezeu la sfârșit!" (vezi Iacov 2:13)

„Nu, nu știu", a mormăit Georgescu. „Și nici nu vreau să știu."

Sabina era obișnuită cu oameni care iubeau și urau, dar aceste fete în uniformă cu inimile împietrite fuseseră transformate în marionete. Dacă ordinul era să bată, ele băteau. Trecuseră prin școlile de securitate, unde le fusese băgată în cap supunerea oarbă. Erau spălate pe creier. Majoritatea erau fiice de țărani, care nu avuseseră niciodată ceva atât de frumos ca uniformele lor noi sau atât de scump ca revolverele de la brâu. Acești oameni din aparatul represiv conduceau România, iar România era terenul lor de joacă.

Amintiri chinuitoare ale terorii bântuiau celula 4 de la Jilava, iar tulburarea unei singure femei putea declanșa adesea amintirile întregului bloc de celule. Timp de ore întregi, femeile se zvârcoleau și țipau, ca un ecou al ororii pe care o trăiseră de nenumărate ori. Sabina a combătut nebunia aceasta cu rugăciuni.

„Doamne", spunea ea, „dacă mi-ai dat o oarecare influență printre aceste femei, dă-mi și înțelepciunea de a le câștiga sufletele pentru Tine."

Șansa ei a venit în dimineața următoare.

***

CAPITOLUL 32

Sabina a ajuns față în față cu Elsa Gavriloiu, vechea membră de partid. „Începe din nou cu predicile astea aici și voi bate cu piciorul în ușă până vine gardianul", a amenințat ea.

„Elsa, tu mai crezi în partid?", a întrebat Sabina. „Cu siguranță." Apoi a rânjit. „Nu mi-am schimbat convingerile. Arestarea mea a fost o greșeală."

„Nici arestarea mea nu mi-a schimbat credința", a spus Sabina. „De fapt, este mai puternică. Vreau să le spun oamenilor despre prietenul pe care îl au în Isus."

„O să fie pedepsită toată celula din cauza prostiilor tale", a avertizat Elsa. „Nu intenționez să sufăr pentru tine și pentru Dumnezeul tău. Oricum, după cum se vede, nu te-a ajutat prea mult."

„Acest Dumnezeu, pe care văd că nu-l placi", a spus Sabina, „vorbește-mi despre El, despre cum consideri că este."

Elsa l-a descris ca pe un bătrân fanatic, care a înăbușit știința și a stors bani de la proletariat, folosind fondurile furate pentru a înălța biserici.

„Ceea ce numești tu Dumnezeu este cu siguranță foarte antipatic", a spus Sabina. „Dumnezeul pe care îl iubesc eu este total diferit. El a împărtășit sărăcia muncitorilor. A fost crescut printre cei oprimați. I-a hrănit pe cei flămânzi și i-a vindecat pe cei bolnavi. El ne învață iubirea. Iar pe deasupra, chiar a ales să moară pentru noi..."

„Iubire!", a bubuit vocea Elsei. „La ce bun chestia asta? Eu sunt toată numai ură. Dacă ai ști cât de mult îi urăsc pe tovarășii ăia trădători care m-au adus aici – sper să ardă în iad! Mi-am dăruit întreaga viață partidului și drept recunoștință, uite ce îmi fac." Și-a coborât capul și o lacrimă i-a alunecat din ochi. „Te rogi? Iartă-i, Părinte?" A scuipat cuvintele încărcate de frustrare. „Nu accept iertarea, totul este o minciună."

Elsa a început să plângă. „E tot una. Dacă vin americanii, voi fi spânzurată. Dacă rămân comuniștii, voi putrezi în închisoare. Poftim iertare!" Lacrimile îi curgeau pe obraji.

După un răstimp, s-a așezat și și-a șters fața pământie cu marginea fustei. „Sabina Wurmbrand", a spus ea, cu ochii larg deschiși, „tu ești o șireată. Îți spun să nu mai predici și în cinci minute îmi predici tocmai mie."

***

Supraaglomerarea din pușcăria Jilava s-a înrăutățit. Celula 4 avea loc pentru 30 de persoane, dar până la Crăciun au ajuns să fie în jur de 80. Sabina a continuat să împărtășească Evanghelia cu colegele ei de celulă și a predat lecții de franceză și germană, scriind în praful de insecticid DDT cu o așchie. Prietenii ei au suferit foarte mult, iar mulți au murit. Au început să se audă zvonuri despre eliberarea americană, dar speranța aceasta nu s-a împlinit niciodată. În schimb, în Celula 4, învăluită în suferință, se făureau poate viitorii sfinți.

Caporalul Georgescu a sosit într-o dimineață cu o foaie de hârtie. „Toți cei de pe listă trebuie să fie gata de plecare imediat!" Au fost citite numele, dar nu s-a oferit nici un motiv pentru plecarea lor. Unele, e drept, puține, credeau că se duc acasă, fiindcă nimic nu putea fi mai rău decât Jilava.

Sabina aștepta, zi după zi, ca și numele ei să fie strigat. Pe 6 ianuarie 1951, în ziua când Mihai împlinea 12 ani, a sosit clipa. La ora 8 dimineața, se afla afară, în frigul pătrunzător, așteptând camioanele care, în scurt timp, avea să le ducă pe deținute la Ghencea, un lagăr de tranzit de lângă București. După atâtea luni petrecute sub pământ, Sabina a savurat priveliștea limpede a cerului.

„Eliberare?", a strigat o fată slăbuță cu ochii negri, auzind murmurele pline de speranță ale noilor sosiți. „Ce idee tâmpită!" S-a uitat fix la Sabina. „Acesta este punctul de plecare spre Canal."

Într-un depou de manevră de lângă București, femeile s-au îmbarcat într-un tren care ducea spre Canalul Dunării. În sfârșit,

vor putea lucra în aer liber. Şi, în sfârşit, hrana va fi suficientă. Câteva ore mai târziu, trenul s-a oprit, iar Sabina a coborât, obosită şi chinuită. Pe un panou de pe peron scria CERNAVODĂ, numele unui orăşel de pe malul Dunării. Lagărul de prizonieri se afla la kilometri distanţă, iar convoiul a început marşul prin noaptea neagră de iarnă.

Sabina nu bănuia ce orori o aşteptau aici, la Canalul Dunării.

33

Ochii Sabinei s-au deschis brusc, iar inima i-a bătut cu putere, când a sărit în sus pe podeaua barăcii de închisoare unde dormise.

„Bestie!", a strigat femeia de lângă ea. „Ai sărit la mine-n pat!"

Sabina a auzit un foșnet și un scârțâit în întuneric și a recunoscut mirosul acru de animal. Șobolani!

Prima ei noapte la Cernavodă a fost agitată. Ajunsă în lagărul de prizonieri, a aflat că, la Canal, oficialii acordau adesea deținuților permise pentru vizite din partea rudelor. Cu speranța de a-l revedea în sfârșit pe Mihai rotindu-i-se în minte până la primele ore ale dimineții și cu șobolanii care îi întrerupeau cele câteva minute în care reușea să doarmă, Sabina nădăjduia acum să se odihnească și să aibă șansa de a-și spăla hainele murdare.

Dar odihna nu avea să-i fie acordată de docila Rina, prizoniera cu un lung cazier judiciar, care fusese aleasă să conducă întreaga secție feminină a lagărului. „Toate noile sosite se vor aduna afară pentru o vizită la camera de baie!", a strigat ea.

Sabina s-a aliniat alături de celelalte femei și a fost condusă în marș pe noroiul înghețat, gărzile înarmate flancând coloana de prizoniere. La baie, s-a dezbrăcat.

Deținutele politice de la Cernavodă erau femei educate și tinere mondene, dar în lagărul de prizonieri se aflau și infractoare, inclusiv o mână de prostituate. Acum, sub privirea vigilentă a gardiencelor, prostituatele se foiau și țipau, iar din masa de corpuri goale răzbăteau gesturi obscene. Gărzile râdeau și se călcau în picioare. Rina, chicotind, le-a îndemnat să continue.

CAPITOLUL 33

Epuizată, înfometată și rușinată, Sabina simțea cum lumea se învârtea în jurul ei. Fața i s-a izbit de podeaua de beton umedă și, deodată, totul s-a întunecat. Femeile au dus-o înapoi în baraca închisorii și au întins-o pe un pat. Cineva i-a aruncat o jachetă și o fustă ca un sac, cu dungi murdare gri și albe. Sabina s-a chinuit să îmbrace noile haine, cu capul pulsându-i de la impactul cu podeaua dură a băii.

Cu părul ei negru și frumusețea tipic evreiască, noul aspect al Sabinei a stârnit priviri curioase din partea colegelor ei de închisoare. Deținutele politice de elită știau că Sabina nu arăta ca una dintre ele și au presupus că trebuie să fie țigancă. Din acel moment, la Cernavodă, Sabina a devenit o țigancă prin adopție.

***

A doua zi, dis-de-dimineață, prizonierii s-au pregătit să mărșăluiască din lagăr spre Canalul Dunării. Un vânt aspru sufla peste câmpie dinspre Marea Neagră, pătrunzând prin hainele subțiri ale prizonierilor. Gardienii îmbrăcați în haine călduroase de iarnă le băteau pe femeile care îndrăzneau să se agite.

Șirul de femei s-a alăturat unui grup de zeci de bărbați. „Acum are loc ieșirea a două mii de criminali și contrarevoluționari!", a strigat gardianul principal, în timp ce grupul se îndrepta spre turnurile de pază din fier. Coloana de prizonieri șerpuia în depărtare ca o singură fiară enormă, o ființă cu viață proprie. Sabina s-a gândit la strămoșii ei din Egipt, care lucraseră în robia faraonului.

Dunărea, al doilea fluviu ca lungime din Europa, curgea prin țări prinse în strânsoarea de fier a comunismului. Prizonierii politici și infractorii din lagărele de muncă au fost forțați să excaveze canalul care lega Dunărea de Marea Neagră. Pe deținuții care nu reușeau să respecte cota de muncă zilnică îi așteptau foamea și pedeapsa. Mulți au recurs la mâncatul câinilor, șerpilor, șoarecilor și chiar a ierbii, pentru a-și completa mesele sărăcăcioase. Corpul micuț

al Sabinei nu era făcut pentru a săpa zilnic în pământ înghețat și a arunca bolovani în apă. Pietrele zimțate îi zdrobeau degetele mici, lăsându-le umflate și pulsând. Visele legate de aspirină și de alinare îi consumau nopțile. Proiectul se numea „Canalul Morții", pe bună dreptate.

Prizonierii de la Cernavodă construiau un dig de-a lungul Canalului. Femeile umpleau roabe cu pământ; apoi bărbații împingeau încărcăturile două sute de metri, înainte de a alerga cu greutatea lor pe o pantă abruptă până la parapetul barajului. După primele câteva încărcături, Sabina deja se clătina, în timp ce încerca să ridice lopata grea de pământ peste partea laterală a roabei.

Un șef de brigadă de prizonieri supraveghea fiecare echipă de muncitori, stabilind norma pentru munca din ziua respectivă și verificând evoluția volumului de muncă. Dacă, după un efort enorm, echipa cumva reușea să îndeplinească norma, șeful o creștea în ziua următoare. Dacă însă nu reușeau, erau pedepsiți.

„Haideți! Treziți-vă!", a răsunat vocea Rinei de la douăzeci de metri distanță. „Vreți cumva o noapte în carceră?"

Carcera era un cuvânt care îți îngheța sângele în vine. Richard îndurase două zile în cutia cu țepi, ca un sicriu vertical, din închisoarea de pe Calea Rahovei. Aceasta era o pedeapsă obișnuită în lagărele de la Canal și, după o zi de muncă istovitoare, prizonierii o considerau o tortură de neimaginat. A doua zi, prizonierul se întorcea din nou la muncă, de data aceasta și mai obosit, având o șansă și mai mare de-a primi ordin să se întoarcă din nou la carceră în acea noapte pentru că nu a lucrat suficient de repede.

La prânz, prizonierii primeau o bucată de pâine, plus niște supă și un terci de ovăz. Era o îmbunătățire față de hrana sărăcăcioasă de la Jilava, dar era departe de-a acoperi caloriile necesare raportate la munca istovitoare de la Canal.

După masa de prânz, oamenii munceau timp de încă patru ore. Când lumina zilei scădea, marea coloană se regrupa iar, pentru întoarcerea la tabără. Prizonierii extenuați se prăbușeau, bărbații

ceva mai puternici adunându-i pe tovarășii lor înainte ca gardienii să observe. Vântul rece părea să nu se oprească niciodată din suflat.

„Acum urmează întoarcerea a 2.000 de bandiți!", striga gardianul fruntaș când coloana ajungea la poartă. „Și ce briză răcoroasă avem!", striga vesel un altul, înfășurat în căldura paltonului său gros.

Sabina era înghețată până în măduva oaselor ei subțiri. Mâinile și picioarele bășicate îi pulsau la fel de tare ca toți mușchii și capul înghețat. A doua zi urma să aibă parte de o răceală cumplită.

***

Rândurile închisorii din Cernavodă erau pline de infractori frânți și împietriți, iar Sabina căuta modalități de-a strecura cuvinte de provocare și încurajare în inimile lor de oțel, folosind istorisiri din Scriptură.

„Un mare om și-a început viața ca un veritabil escroc", le-a spus ea femeilor. „Numele lui era Matei. Dar când l-a întâlnit pe Domnul, a fost atât de mișcat și atât de fermecat de bunătatea Lui, încât a lăsat tot ce avea și a devenit ucenicul Matei." (vezi Matei 9:9) A privit către fețele din jur, propria ei inimă fiind îndurerată de tristețea din ochii femeilor. „Un hoț a devenit un sfânt, iertat și iubit în întreaga lume până în ziua de azi. Un martir al bisericii și deopotrivă autorul Evangheliei citite în întreaga lume."

Unele femei au luat în derâdere povestea, dar altele tânjeau în mod clar să audă mai mult.

Prăpastia dintre un infractor de rând și un prizonier politic nu era adesea depășită. Aflată la mijloc între cele două grupuri, Sabina era o creștină evreică identificată drept țigancă, dar care le vorbea cu dragoste celor mai mari infractoare și mustra păcatele doamnelor din înalta societate. Făcând acest lucru, în mod firesc, a atras priviri încruntate din mai multe direcții.

Nu toți oamenii cu care vorbea Sabina erau de fapt prezenți alături de ea. Avea adesea conversații imaginare cu Richard, mai ales în timpul anilor de izolare, și simțea răspunsurile lui pentru ea. Despărțiți de ani întregi, soții Wurmbrand se mișcau încă exact ca un singur trup.

Sabina i-a întrebat pe toți cei care lucrau la Canal dacă au auzit ceva despre soțul ei, temându-se de veștile proaste, dar tânjind cu ardoare să afle ceva despre soarta lui Richard. Nimeni nu aflase nimic. Apoi, au sosit trei femei de la Văcărești, o închisoare unde erau duși mulți dintre bolnavi.

„De fiecare dată când vorbești despre Dumnezeu", i-a spus o femeie Sabinei, „îmi amintesc de Văcărești. Am fost acolo doar pentru puțin timp, dar am avut printre noi un predicator."

Inima Sabinei s-a precipitat în timp ce asculta.

„Așteptam pe palier să folosim baia", a continuat femeia, „când am auzit un bărbat vorbind în spatele ușii încuiate a unei celule solitare. Spunea: «Iubiți-l pe Isus și aveți încredere în bunătatea lui Dumnezeu.» Am fost atât de surprinse. Toată lumea din închisoare a întrebat cine era, dar nu am aflat niciodată." Acum, după ce o cunoscuse pe Sabina, era sigură că acel bărbat fusese Richard. Părea bolnav de moarte și, după câteva zile, a încetat să mai predice. Ea a înțeles că murise.

Înapoi în celulă, în timpul unui moment de singurătate, Sabina stătea plângând pe patul de fier. Lacrimile îi curgeau pe față, iar durerea îi sfâșia inima. Dar, prin durerea ei, a crescut și speranța. A continuat să se roage, cerându-i Domnului să adauge ani de viață și sănătate bărbatului care îl slujise cu multă credință, chiar și în izolator.

***

Lacrimile Sabinei s-au uscat repede, așteptând cu nerăbdare ziua în care Mihai ar putea veni s-o viziteze la Cernavodă. Gardienii au

pus la dispoziție cărți poștale pentru ca deținuții să scrie invitații pentru familiile lor. Rugându-se ca aceste vederi să nu fie un șiretlic pentru a-i păcăli pe deținuți să-și dezvăluie prietenii și rudele poliției secrete, Sabina i-a scris lui Mihai.

În duminica vizitei, Sabina s-a trezit cu mult înainte de ivirea zorilor. Gheața făcea crustă pe geamurile ferestrelor, iar ea tânjea să vină odată dimineața.

În cele din urmă a venit, iar Sabina a alergat afară, sperând să-i vadă pe vizitatori așteptând în complexul îndepărtat de lângă porți. Întredeschizând ochii și protejându-și fața de soarele care răsărea, l-a zărit pe Mihai. Era acolo, înalt și subțire, purtând niște haine zdrențuite. Sabina l-a recunoscut pe bărbatul de lângă el ca fiind pastorul bisericii lor. I-a făcut cu mâna cu fervoare, dar nu au putut s-o zărească printre toate celelalte femei care stăteau la coadă, pentru a-i vedea pe cei dragi.

Dintr-o dată, în spatele ei a izbucnit o bătaie. Rina se afla în mijlocul ei, țipând triumfător. Erau atât de mulți oameni care nu reușiseră să-și îndeplinească normele de muncă în ultima săptămână, încât vizita fusese anulată.

Mihai și pastorul călătoriseră toată noaptea de la București, cheltuindu-și degeaba economiile de care aveau imperios nevoie. Nu au putut să vorbească cu Sabina și nici măcar să lase mâncarea și hainele pe care le aduseseră cu ei.

Micul grup de vizitatori, aproximativ treizeci în total, a așteptat toată ziua la porți în speranța că, totuși, comandantul se va răzgândi. Nu a făcut-o, iar seara au plecat.

Dar prizonierii puteau să scrie din nou. Câteva duminici mai târziu, Mihai a făcut din nou drumul spre Cernavodă. De data aceasta, nu a existat nici o pedeapsă, iar vizitele au decurs în ordine alfabetică. Erau puține speranțe ca gardienii să ajungă la timp la litera W de la „Wurmbrand". Prizonierii din jurul Sabinei au îmbrăcat haine împrumutate între ei și au încercat să se facă prezentabili. Au repetat cuvintele pe care urmau să le spună

familiilor lor. Trebuiau să facă astfel încât cele cincisprezece minute de vizită să conteze, chiar dacă urmau să fie despărțiți de zece metri, cu gardienii mereu atenți la fiecare convorbire.

În cele din urmă, aproape de sfârșitul orelor de vizită, a fost strigat și numele Sabinei. Când și-a văzut fiul, a uitat că era prizonieră, a uitat cum arăta, a uitat unde se afla și pur și simplu l-a îmbrățișat cu privirea. Cât de slab era și cât de serios! Ea îl privea, el o privea și toate cele 15 minute au trecut într-o clipă. Abia dacă și-au vorbit, dar spre sfârșitul vizitei, de la cei zece metri care o despărțeau pe mamă de fiu, Sabina a strigat: „Mihai, să crezi în Isus din toată inima ta!" Rămăsese, ca mii de alți băieți și fete, fără un ghid în viață, iar comuniștii aveau să profite de asta.

Sabina nu a știut, dar cuvintele ei au prins rădăcini. Au răsărit în Mihai ca un copac dintr-o sămânță mică și l-au încurajat să se agațe de Cristos.

Gardianul a împins-o pe Sabina de umăr și a condus-o înapoi la baraca ei. Timp de câteva ore, nu a putut vorbi, amintirea prețioasă a fiului ei fiind un balsam liniștitor pentru sufletul ei obosit și împovărat.

34

Pe vremea când Sabina era copil, ura noaptea. Acum o dorea cu ardoare, ca pe singura eliberare din munca insuportabilă de la Canal. Cu toate acestea, când se lăsa întunericul, nu putea să doarmă. Stătea în picioare și se ruga pentru femeile din baraca ei și din tabăra de prizonieri, dar și pentru milioanele de deținuți din lumea comunistă, cât și pentru creștinii care dormeau liniștiți în Occident – pentru cei despre care își imagina că se rugau pentru condamnații români.

Fiecare duminică la Cernavodă aducea cu sine discursuri de îndoctrinare. Într-o sală de adunare, muncitorii obosiți se adunau pentru asalturi verbale împotriva lui Dumnezeu. „Afară toată lumea este acum comunistă", a început șeful de sală. „Numai voi insistați în această religie ridicolă, iar noi plănuim să vă educăm ca să renunțați la ea. Partidul este la putere acum și știe cel mai bine. Nu sunteți în *închisoare* – nici măcar nu vreau să aud acest cuvânt! Sunteți într-o instituție de reeducare. Vă veți construi propria fericire! Muncind pentru generațiile viitoare! Și, depășind normele de muncă în fiecare zi, s-ar putea foarte bine să vă grăbiți propria libertate ca cetățeni reabilitați."

După cursurile de îndoctrinare, urma un concert de propagandă, cu cântăreți de cabaret și actrițe de mâna a doua care cântau cântece de preamărire a comunismului. O nemțoaică, plinuță și drăguță cândva, dar care acum avea înfățișarea schimonosită tipică vieții în închisoare, își strângea mâinile patetic și cânta ode partidului, vocea ei cedând pe notele înalte, în falset. Ofițerii

din primul rând se prăpădeau de râs. Ce poate fi mai amuzant decât o *fräulein* demodată, care zici că face mișto de propria condiție? Lacrimile îi curgeau pe obraji, în timp ce tremura din toate încheieturile, dar se încăpățâna să cânte mai departe.

Puțini rezistau acestei mascarade. Iar cei care rezistau nu rămâneau complet neafectați de orele acestea de îndoctrinare forțată. Unele dintre mizeriile pe care gardienii le aruncau asupra deținuților erau menite să rămână fixate în mințile lor.

Sabina a refuzat să aplaude la toate aceste ode sinistre. „Dă-i drumul și prefă-te, ce mai contează?", o îndemnau colegele de celulă. „Merită să încasezi o bătaie pentru asta?" Dar când l-a auzit pe Dumnezeu calomniat și a văzut frumusețea mânjită cu noroi, nu s-a mai putut preface. S-a ascuns printre oamenii care stăteau în picioare în spatele sălii. Dar nu a scăpat.

***

„Am informații că nu ai aplaudat în timpul orei de curs și de reeducare din această după-amiază, Wurmbrand", a spus comandantul, privind-o încruntat pe Sabina de sub cozorocul șepcii militare. „Tot comportamentul tău aici a arătat că ești o forță contrarevoluționară, care nu se pretează la o reeducare adecvată." Și-a trecut lent limba peste buze. „Noi am încercat să fim buni cu tine. Acum vom folosi alte metode."

În loc să se întoarcă la baraca ei în acea noapte, Sabina a fost condusă la carceră. Ușa de fier avea câteva găuri pentru a face să circule aerul, iar gardienii treceau o farfurie mică de mâncare printr-o fantă în partea de jos. La Canalul Dunării, gardienii savurau orice ocazie de a-i băga pe prizonieri la carceră.

După câteva ore, Sabinei îi ardeau picioarele. De fiecare dată când se mișca, înjunghierea unei țepușe de fier îi străpungea partea laterală. „Câte ore mă vor mai ține aici?", se întreba. Știa că unii oameni înnebuniseră în aceste cutii de tortură, lăsând ca gândurile

de groază să îi copleşească. Dar cum oare ar putea să scape vie de aici şi, mai ales, întreagă la cap?

Picăturile de apă ricoşau, căzând în partea de sus a cutiei, iar Sabina s-a hotărât să se folosească de acest sunet dezolant pentru a face cumva timpul să treacă. Le-a numărat – una pentru Dumnezeu, două pentru tablele Legii, trei pentru Trinitate. A ajuns la 15 sau 16, înainte de a o lua de la capăt. În cele din urmă, când disperarea ameninţa să o copleşească, a început să strige: „Unu! Doi! Trei! Patru! Unu! Doi! Trei! Patru!" Curând cuvintele au devenit incoerente. Mintea i-a trecut de la haos la odihnă şi, cu toate că supliciul i se estompa în întuneric, spiritul continua să vorbească cu Dumnezeu. După o oră sau două, mintea şi-a revenit, limpede şi odihnită. Starea sănătăţii sale mintale tocmai fusese salvată.

***

La scurt timp după ce Sabina a fost eliberată din carceră, colonelul Albon a făcut un tur al taberelor de la Canal, plimbându-se prin Cernavodă şi aruncând priviri dispreţuitoare la rândurile de femei cenuşii şi fantomatice. Pe când se pregătea să plece, l-a abordat o femeie de etnie romă. Se întâlnea clandestin cu un locotenent al serviciilor de securitate şi acum rămăsese însărcinată.

Raportul lui Albon a determinat o anchetă din partea oficialilor de la Bucureşti, după care s-a luat decizia mutării femeilor de la Cernavodă într-un lagăr de muncă departe de bărbaţi. Sabina avea să facă în curând cunoştinţă cu sinistra Tabără Kilometrul 4.

***

De dimineaţa până seara, prizonierii din Tabăra K4 încărcau pietre la bordul unei barje pentru a fi transportate pe râu şi aruncate peste mal. Era imposibil să faci acest lucru fără să stropeşti foarte

tare, astfel că, în doar câteva minute de la începerea lucrului, toată lumea era udă. Vântul înghețat sufla peste Câmpia Bărăganului și congela de-a dreptul hainele de pe Sabina. Pietrele îi zgâriau palmele și îi însângerau unghiile. Spatele o durea. Se întreba dacă va mai putea vreodată să stea dreaptă.

Seara, prizonierii se întorceau la baracă pentru a dormi, tot în hainele ude. Cât de mult tânjea Sabina după un pic de soare, de căldură! Devenise aproape scheletică, iar rafalele de vânt înghețat păreau să treacă prin ea.

***

La ora 11 seara, ușa barăcii s-a deschis în forță și vreo 6 gardieni au dat buzna înăuntru. „Toată lumea în picioare! Inspecția comandantului!"

Femeile amețite de somn și oboseală au sărit tremurând de pe păturile gri, frica reflectându-se în ochii lor obosiți. S-au zbătut să-și adune lucrurile. Poate că urmau să fie mutate!

„Femei!", a anunțat comandantul, cizmele sale lustruite reflectând lumina de deasupra capului. „Vreau ca toate cele care știu să vorbească o limbă străină să facă un pas înainte." Multe femei au făcut un pas în față, inclusiv Sabina. Povestea cu limbile străine era o amintire palidă a unor vremuri burgheze demult uitate. Un gardian le-a înregistrat imediat numele.

Timp de ore întregi, femeile au încercat să ghicească semnificația întreruperii de la miezul nopții. „Au nevoie de traducătoare – asta este!", a spus o femeie. „Înseamnă că vin americanii! Și poate francezii!"

Restul deținutelor mureau de invidie la gândul slujbelor confortabile, de birou, care le așteptau pe colegele lor privilegiate.

În timp ce, în dimineața următoare, se îndrepta cu greu spre locul de muncă prin câmpia bătută de crivăț, Sabina visa la noile perspective. „Oare să fie adevărat?", se întreba ea. Să lucreze

ca traducător într-un birou călduros, la adăpost de acest vânt necruțător? Să fi avut loc vreo manifestare pe plan internațional? Cariera de piatră zumzăia de zvonuri entuziaste.

Sabina lucra în acea zi alături de o evreică micuță pe nume Jessica. Privind cu atenție la gardieni, femeia le-a explicat ce se întâmplase în baraca ei în timpul nopții.

„Chestia asta se întâmplă în fiecare baracă și în fiecare lagăr", a spus Jessica. „Uneori intră și întreabă cine este străin. Iar germanii și evreii se grăbesc să dea numele lor neromânești, crezând că li se va permite să emigreze." Jessica a ridicat o piatră mare și a aruncat-o pe barjă. „Dar nu are nici un sens. Totul e doar pentru a te face să suferi mai mult."

În scurt timp, Sabina a înțeles că femeia avea dreptate. Era pur și simplu un alt calvar, o nouă metodă folosită pentru a epuiza mintea și a secătui voința.

***

Între cel torturat și torționar se putea naște o relație de dragoste și ură. Gardienii îi maltratau și își băteau joc de prizonieri, iar aceiași prizonieri, care purtau vânătăile de la bâte, își numeau adesea torționarii cu porecle simpatice. Gărzile mai tinere fuseseră învățate că prizonierii erau toți „bandiți" și repetau fără să se gândească aceste calificative crude. Sabina a învățat să se ferească de fetele de 20 și ceva de ani care afișau niște priviri goale. Puteau fi mai brutale decât orice bărbat... atâta timp cât îndoctrinarea le ocupa mințile.

Dar apoi, aceste tinere gardiene erau trimise la Canal și, timp de luni și ani întregi, trăiau alături de prizonierii lor. Mărșăluiau kilometri întregi până la cariere. Stăteau alături de femei, în timp ce acestea munceau. Și uneori vorbeau cu ele. După o vreme, își dădeau seama că nu aveau de-a face doar cu „paraziți" și „bandiți", ci adesea cu simple femei de țărani, precum cele din propriile lor

familii. În toată România, pământurile și animalele fuseseră luate cu japca de la proprietarii lor pentru a impune colectivizarea, iar gardienii începeau să se îndoiască atunci când aflau că propriile rude mureau de foame și erau arestate. Își pierdeau treptat mândria față de slujbele lor și apoi încrederea în partid. Această repulsie crescândă față de consecințele comunismului a adus o schimbare minunată în cazul unora dintre gardieni.

Nina, o gardiană cu obrajii roșii, care fusese amabilă cu Sabina în trecut, a remarcat tinerețea unor prizoniere noi din lagărul de muncă forțată. „Uite la asta, e doar un copil!", a spus despre o fată. „Mi-au spus că mă voi ocupa de hoți și criminali, dar biata de ea este atât de tânără!" Nina le dădea prizonierelor pe furiș mâncare și le transmitea pe ascuns mesaje membrilor familiei de afară. Încrederea ei în comunism începea să se clatine.

Sabina a început să-i vorbească Ninei, răzbătând încet printre batjocurile care parodiau religia. Când i-a vorbit despre Isus, Nina a luat-o în derâdere. „Dar noi, comuniștii, suntem cei mai buni prieteni ai lui Cristos! Dacă există un rai și Cristos este ceva judecător pe-acolo, noi vom fi cei mai favorizați dintre toți. Soțul tău este pastor?", a întrebat-o pe Sabina. „Câți oameni crezi că a condus el la Cristos? Câteva zeci? Poate câteva sute?" Apoi a zâmbit. „Noi, comuniștii, ne asigurăm că în fiecare an Cristos primește în raiul Său mii de clienți care mor cu numele Lui pe buze. Cu alte cuvinte, nu facem altceva decât să-i umplem raiul; ar trebui să ne fie recunoscător."

Sabina a recepționat disprețul Ninei, după care i-a povestit despre Saul din Tars, a cărui ură față de creștinism a pus bazele viitorului Apostol Pavel, și despre cum Biblia spune că acolo unde sporește păcatul, harul sporește și mai mult. (vezi Fapte 9; Romani 5:20)

Nina a devenit în cele din urmă creștină, iar acest fapt nu a fost ușor de ascuns. Un trădător poate lucra nedescoperit timp de 20 de ani, pentru că răul este peste tot în jur și se poate adăposti în el.

CAPITOLUL 34

Sub fiecare piatră se află un alt gândac sau o râmă. Dar bunătatea este un fluture rar, care frapează chiar şi ochii insensibili. Nimeni nu-l poate trece cu vederea, chiar dacă unii vor dori să-l ucidă.

Cândva în 1951, Nina a dispărut din Tabăra K4.

„Nu o lua aşa în tragic", i-a spus Sabina prietenei sale, care simţea că acţiunile ei i-au compromis siguranţa şi viitorul Ninei. „Asta era ceea ce dorea să facă în inima ei. Va avea pentru restul vieţii o bucurie mai mare ca prizonieră decât a avut vreodată ca gardian."

Suferinţa îi va da Ninei o mare putere de-a vorbi cu ceilalţi. Dar dacă urma să moară în închisoare? Ar muri pentru o cauză bună, le-a reamintit Sabina prietenilor ei. Iar Dumnezeu nu lasă nerăsplătit nici măcar un pahar de apă dat cuiva aflat în suferinţă. El ar răsplăti-o şi pe Nina, pentru că cei care mor pentru credinţa lor lasă în urmă cea mai mare moştenire, aceea de a influenţa lumea în bine.

35

Gardienii de sex masculin însoțeau coloana de prizonieri spre și dinspre lagăr, iar aceștia erau singurii bărbați pe care deținutele îi puteau vedea. Sabina lucra în liniște pe malul Dunării, în timp ce femeile din jurul ei mânjeau liniștea cu glume lascive.

„Petre are mâinile ca o gorilă! Și tot părul ăla negru pe spate... Sunt sigură că e acoperit de el din cap până în picioare... asta dacă l-ar putea vedea cineva dezbrăcat vreodată!"

„Sunt pe-aici câteva femei care au făcut-o!", a strigat o prostituată, cu dinții ei de aur sclipind în lumina soarelui.

„Deși, cine știe ce poate să-i atragă la noi?", s-a întrebat o altă femeie.

„Nu-mi pot închipui! Îți poți imagina o bandă de creaturi mai puțin apetisantă și mai puțin sexy decât noi? În plus, sunt sigură că puțim toate ca naiba!" Hohotele de râs răsunau în urechile Sabinei.

„Micuței noastre sfinte nu-i plac vorbele urâte!", a spus prostituata.

Gărzile, care fumau și leneveau în timp ce femeile lucrau, au rânjit privind spre Sabina. Aceasta nu bănuia ce consecințe va avea mai târziu pălăvrăgeala deșucheată a femeilor.

***

CAPITOLUL 35

„Alinierea! Alinierea!", au urlat gardienii. Femeile au mărşăluit spre un punct de adunare unde aşteptau camioanele. Drumul noroios se întindea de-a lungul malului râului.

Sabina era conştientă că ochii lui Petre erau aţintiţi asupra ei. Un rânjet malefic i s-a reflectat în privirea rece. L-a împins pe bărbatul de lângă el şi a întins cizma astfel încât, în urma acestei piedici, Sabina a căzut în noroi. Gardiencele au râs în hohote. O mână s-a întins şi a ridicat-o. Plină de noroi, Sabina s-a zbătut şi a strigat în braţele lui Petre.

„Lucrul de care ai tu nevoie acum, doamna mea", a mârâit el, „este o baie bună."

Sabina a ţipat când Petre i-a strâns cu putere încheietura subţire a mâinii. „Arunc-o în Dunăre!", a strigat cineva. Un al doilea gardian a apucat-o pe Sabina de gleznele pline de noroi şi au ridicat-o în aer. Prizonierii extenuaţi priveau cum gardienii îi legănau trupul neajutorat spre apele îngheţate. În zilele de duminică, gardienii se distrau aruncând deţinuţii în apa îngheţată a Dunării, scoţându-i la mal doar pentru a-şi bate joc de trupurile lor dezgolite.

Primăvara tocmai înlocuise iarna aspră din România, dar bucăţi întunecate de gheaţă încă mai pluteau pe Dunăre. După încă o legănare amplă, bărbaţii i-au dat drumul din strânsoare, iar Sabina a aterizat drept în apa tulbure.

Raze de soare pătrundeau în adâncul apei, în timp ce Sabina se chinuia să respire, ieşind la suprafaţă. Aterizase deasupra stâncilor de pe malul puţin adânc al râului, iar acum se afla la mila curentului. Lichidul îngheţat îi tăia respiraţia, în timp ce se zgâria de pietrele ascuţite în încercarea disperată de a se târî spre mal. Cu cât se zbătea mai mult, cu atât se rănea mai tare. Încercările de-a se ridica în picioare erau zadarnice şi, de fiecare dată când îşi găsea echilibrul, Dunărea o copleşea.

Un gardian stătea deasupra ei pe mal, cu un rânjet amenințător, batjocorindu-i eforturile de-a ieși din apa înghețată. „Deci, ia zi, unde este Dumnezeul tău acum?"

Gărzile nu se puteau întoarce în tabără cu mai puțini prizonieri decât la plecare, așa că, în cele din urmă, două mâini s-au întins în râu pentru a o apuca, dar chiar și gardianul a alunecat pe pietre. Amețită și dezorientată, Sabina zăcea aproape fără viață pe mal. În gâtlej îi urcau și coborau valuri de greață și se întreba dacă sunetul apei curgătoare aparținea acestei lumi sau celei de dincolo.

Paznicul și-a continuat batjocura. „Deci, totuși, de ce nu te-a salvat Dumnezeu?"

Sabina și-a ridicat privirea de pe pământul înghețat. „Ba să știi că m-a salvat. Prin mâinile tale sunt încă în viață."

„Hai, că se simte bine, e vie. Ridică-te!", a intervenit un alt gardian. „Mișcă-te, altfel vei îngheța."

O tânără a ridicat-o în picioare, iar Sabina și-a stors fusta îmbibată cu apă. În timp ce șchiopăta din nou în rând, colegii deținuți au salutat-o cu priviri compătimitoare. O durere oribilă îi radia difuz de undeva din coaste. Ani mai târziu, medicii aveau să confirme dovezile a două fracturi netratate. Sabina știa că Dumnezeu o vindecase.

„Așa e mult mai bine", a spus Petre. „Nimic nu se compară cu o baie răcoroasă, iarna."

Hainele i se lipiseră de trupul tremurând. Pietrele îi zdreliseră pielea de pe picioare și mâini. Durerea se dovedea insuportabilă, în timp ce își strângea brațele pe lângă corp într-o încercare zadarnică de a se încălzi.

Când grupul a ajuns înapoi în lagăr, Sabina și-a dat jos hainele ude cu mâinile însângerate, apoi și-a examinat rănile. N-avea să doarmă prea mult în acea noapte, deoarece se mișca la fiecare câteva minute, nereușind să găsească o poziție de odihnă cât de cât confortabilă.

CAPITOLUL 35

În dimineața următoare, Sabina nu-și putea ridica brațele mai sus de talie. Vânătaia mare din dreptul coastelor arăta ca o hartă colorată a Africii. Și-a prezentat trupul zdrobit „doctorului" Crețeanu, așteptând temuta sentință.

„Aptă de muncă!"

36

Odată cu sosirea primăverii, Tabăra K4 a început să se dezgheţe. Prizonierii nu aveau voie să mănânce firele tinere de iarbă care răsăreau pe drumul carierei, dar le păşteau ca nişte vite atunci când gardienii nu se uitau. Carnea crudă de broască era o altă delicatesă, iar deţinuţii s-au luptat odată cu o pisică sălbatică pentru a avea o şansă la un şarpe gras mişunând prin iarba verde. Deficienţele de vitamine afectaseră tabăra, diareea, scorbutul şi infecţiile făcând ravagii printre muncitori. Pe picioare şi gambe li se formaseră ulceraţii, uneori cu diametrul de până la 10 cm, otrăvurile răspândindu-se în corpurile lor mutilate şi epuizând puţina energie rămasă.

Dar, pe măsură ce zilele de primăvară începeau să se lungească, minunate apusuri de soare purpurii umpleau cerul de dincolo de Dunăre. A devenit o bucurie să mărşăluiască spre muncă. Crenguţe fragede de urzică şi pătrunjel perlat de rouă răsăreau din şanţuri, mirosind a umezeală şi verdeaţă. Copacii îndrăzneau să scoată frunze tinere şi strălucitoare. Aerul îmbătător le afecta pe femei şi, cum totul se schimba – lumina, frunzele, iarba, soarele –, au început să se schimbe şi ele. Noi prietenii au înflorit alături de florile minuscule, proaspăt răsărite.

Având atâtea culte religioase diferite printre deţinuţi, au avut parte şi de dispute. Dar acum, virulenţa de altădată aproape că dispăruse. Parcă între femei se năştea o nouă înţelegere. Afară nu puteau trăi fără să se certe. Dar aici, în Tabăra K4, împărţeau o baracă, o găleată de toaletă şi asta era tot. Erau, fără să vrea, surori.

CAPITOLUL 36

***

Primăvara a devenit curând vară, iar prizonierele lucrau acum, ameţite de parfumul naturii şi clătinându-se de oboseală, sub soarele arzător. Orele treceau încet pe întinsa câmpie. Respiraţia le răzbătea în gât, iar limbile li se făceau ca de pâslă. Săpau pământul ore în şir, mişcându-se ca nişte maşini care nu puteau efectua decât o singură acţiune.

O femeie a gemut deodată: „O să leşin dacă nu primim apă cât de iute."

O alta a răspuns: „Nu leşina. Te vor lovi cu piciorul."

Soarele a urcat mai sus pe cer, iar Sabina şi-a amintit de mica figură, cu faţa subţire şi înlăcrimată, a fiului ei. Câte rugăciuni fierbinţi nu se ridicau oare din partea mamelor de la Canal?

Trecuse de prânz acum, iar prizonierii nu mai mâncaseră şi nu mai băuseră nimic din zori. Muştele mişunau în latrinele improvizate de la marginea drumului.

O căruţă trasă de cai a apărut, a avansat, apoi a început să se întoarcă. „Este căruţa cu mâncare!", a strigat o femeie.

„Apă! Vrem apă!" Masa de prizonieri s-a năpustit asupra căruţei, aruncând cu furie uneltele. Căruţa cu mâncare a ajuns, dar vizitiul, speriat, a sărit neatent peste o piatră. A tras frâul greşit, iar calul a derapat, răsturnând căruţa într-o rână. Gărzile au strigat, încercând să îndrepte atelajul, iar calul s-a cabrat.

Canistrele s-au răsturnat. Cincizeci de kilograme de macaroane fierte s-au prăbuşit pe jos într-o grămadă îmbâcsită, amestecată cu iarbă şi colb. Femeile s-au năpustit frenetic asupra căruţei şi au căzut grămadă peste preţioasa mâncare. Smulgeau mâncare amestecată cu iarbă direct de pe pământ şi o îndesau în gură cu poftă. Ceilalţi deţinuţi priveau îngroziţi la acest spectacol grotesc.

În acea zi nu a venit apă. În timp ce Sabina muncea, un văl de întuneric i se mişca în faţa ochilor. Propria limbă i se părea

enormă, însă deodată și-a amintit de cuvintele lui Isus pe cruce: „Mi-e sete." Cu siguranță că Isus îi înțelegea chinul.

***

În Tabăra K4, Sabina avea grijă atât de sufletele, cât și de trupurile surorilor sale. Le-a tratat rănile atunci când erau bătute și le-a purtat poverile atunci când nu mai puteau face nici un pas.

Vestea despre predicile ei a ajuns până sus în ierarhie, iar Sabina a fost chemată în fața comandantului adjunct al lagărului, o femeie cu fața roșie, cu antebrațe groase și dinți mari. „Le-ai predicat prizonierilor despre Dumnezeu." Apoi a rânjit amenințător. „Trebuie să încetezi!"

Sabina a răspuns că nimic nu o poate opri, iar femeia a ridicat un pumn pentru a o lovi. Apoi s-a oprit. „De ce zâmbești?", a întrebat ea.

„Dacă zâmbesc, este din cauza a ceea ce văd în ochii tăi", a spus Sabina.

„Și ce anume vezi?"

„Pe mine însămi. Oricine se apropie de o altă persoană se poate vedea pe sine în acea persoană. Și eu am fost cândva impulsivă", a explicat Sabina. „Obișnuiam să mă înfurii și să trântesc, asta până când am învățat ce înseamnă cu adevărat să iubești și să te jertfești pentru adevăr. De atunci, mâinile mele nu se mai strâng în pumni."

Mâna comandantului adjunct a alunecat de-a lungul trupului.

„Dacă te uiți în ochii mei", a continuat Sabina, „te vei vedea așa cum te-ar putea face Dumnezeu."

Femeia stătea ca o piatră în fața Sabinei. „Pleacă", a șoptit.

Sabina a continuat să-l mărturisească pe Cristos printre prizonieri și, din acea zi, comandantul adjunct nu a mai intervenit.

***

CAPITOLUL 36

Timpul se oprise în loc pentru femeile din Tabăra K4. Sclavia era întreaga lor viață, Canalul era întreaga lor lume. Fuseseră uzate moral până la o acceptare fără speranță a sorții lor. Nici măcar veștile din afara lagărului de prizonieri nu schimbau mai nimic: foamete, lipsuri, asuprire și speranța interminabilă că americanii vor sosi cândva și-i vor elibera pe sclavi.

Nivelul de muncă scădea pe măsură ce deznădejdea creștea, iar gardienii se jucau cu mințile femeilor în cel mai crud mod cu putință.

În cadrul unei întâlniri, au fost alese 20 de femei. „Ați fost cele mai muncitoare de-aici", le-au spus. „Pentru asta, veți fi eliberate."

Comandantul a ținut un discurs de adio, iar cele 20 de eroine au fost încărcate în spatele unui camion, ținând în mână pâini prețioase și fluturând steaguri roșii.

Cu doar 16 km mai încolo, în următorul lagăr de muncă, camionul s-a oprit, iar femeile au fost date jos și puse din nou la muncă.

***

Sabina a fost curând mutată din lagărul K4 în cealaltă parte a țării, călătorind într-un tren imposibil de aglomerat și sufocant. Prizonierii de lângă ea discutau despre alegerile prezidențiale americane și despre cum ar putea afecta rezultatul acestora România. Erau siguri că Eisenhower îi va salva pe toți.

Entuziasmul a făcut loc claustrofobiei, iar vagonul negru de tren, plin de femei bolnave, care se clătina vertiginos, a devenit curând un loc insuportabil. La o oprire, a fost aruncată înăuntru o pungă cu rații, dar pentru restul călătoriei de aproape o săptămână nu a mai venit mâncare. Curând, conversațiile s-au îndreptat spre Stalin.

„Știu că nu poate rezista la nesfârșit", a speculat femeia de lângă Sabina, „dar ce îl poate transforma pe un om într-un asemenea demon?"

„Adesea circumstanțele", a răspuns Sabina. „Ele nu explică totul, dar explică multe." S-a mișcat în cutia metalică lipsită de aer, căutând o aparentă ușurare. Apoi a explicat ce voia să spună.

Iosif Stalin a fost un copil ilegitim. Unii spun că tatăl său a fost ofițer de poliție, iar mama sa a lucrat ca servitoare în casa ofițerului, rămânând în cele din urmă însărcinată. Tatăl legal al lui Stalin era un bețiv notoriu, care știa că acel copil nu era al lui și, drept urmare, îl bătea fără milă. Stalin a intrat la un seminar ortodox, unde elevii erau mai mult deținuți decât cărturari. Sabina a putut vedea cum se fabricau revoluționarii.

Când ziua s-a transformat din nou în noapte, trenul s-a oprit brusc.

„Afară! Toată lumea afară!", au strigat gardienii.

Ușile vagonului s-au deschis, iar femeile au clipit confuze. Oare aici urmau să fie în sfârșit masacrate? Plângând și țipând, s-au prăbușit peste șine.

„Aliniați-vă! Rămâneți lângă sergent!"

După o oră de haos, femeile au fost înghesuite pe câmpurile care flancau șinele. Au mărșăluit prin întuneric, îmboldite de amenințările și loviturile gărzilor. Călătoria părea că durează de ore întregi.

În curând, în depărtare s-au ridicat zidurile înalte ale unei noi închisori, întinderi lungi de culoare prăfuite sub strălucirea lămpilor electrice. Coloana de prizonieri a trecut prin porțile grele din oțel și lemn, în rânduri de câte cinci. Prin mulțime se auzeau murmure: „Iată-ne la Târgșor."

De ce aici? De ce Târgșor? Era o instituție de maximă securitate unde erau închiși doar infractori violenți. Închisoarea era celebră în România. Oare ce putea să însemne asta?

„Înseamnă că nu mai au alte închisori disponibile", a declarat o femeie.

***

CAPITOLUL 36

La Târgşor, Sabina a fost repartizată la atelierul de croitorie. În această închisoare erau deținute cele mai înrăite infractoare din țară – criminale, agresoare sexual, escroace și sadice, iar unele erau în mod clar nebune. Femeia de la mașina de cusut de lângă Sabina înjunghiase mortal un doctor cu o foarfecă, iar Sabina privea neliniștită cum aceasta tăia materialul.

Sabina a aflat că generalul Eisenhower fusese ales președinte al Statelor Unite și a auzit că mai mulți lideri comuniști fuseseră răsturnați și epurați din partid. Era oare acesta începutul eliberării?

În curând, în România s-a răspândit un zvon, ajungând până la Târgşor, prin intermediul unui martor care fusese în lagărul K4: proiectul canalului Dunării urma să fie abandonat. Zvonurile s-au transformat în fapte, iar prizonierii de la Târgşor au aflat că inginerii Canalului urmau să fie judecați ca infractori pentru furtul fondurilor statului. Același gând se afla în mintea fiecărei femei: „La ce le vor folosi acum zecile de mii de prizonieri? Oare nu cumva vom fi puse în libertate?"

Săptămânile treceau și deținuții erau numărați de două ori pe zi. Puțini gardieni știau să numere, dar și mai puțini puteau adăuga rândurile din față la cele din spate. Sarcina dura ore întregi. Apoi, veneau verificările celulelor.

Într-o zi însă, numărătoarea a trecut cu o viteză uimitoare și imediat a venit apelul amenințător: „Adunați-vă lucrurile!" Prizonierele se aflau, iată, din nou în mișcare.

Acestea au fost duse în camioane deschise la cooperativa numită Ferma Roșie, unde și-au îndreptat eforturile spre munca zadarnică de-a acoperi ramurile de viță-de-vie cu pământ, pentru a le proteja de frig. Era prea târziu în an pentru a conserva via, dar nimănui nu părea să-i pese. Fostul grânar al Europei se confrunta acum cu foametea.

Într-o dimineață, în timp ce muncea ca o sclavă pe câmp, Sabina a leșinat și a fost dusă la spitalul închisorii din Văcărești. Cunoștea bine închisoarea. Richard predicase acolo pe vremuri, iar Sabina

venise de Crăciun cu decorațiuni pentru un brad. Acum dormea pe betonul gol al unei celule izolate, singura ei companie fiind o găleată murdară așezată într-un colț.

A doua zi dimineața, s-a uitat pe fereastra celulei și a văzut deținuți de sex masculin făcând exerciții fizice. Când au trecut pe lângă fereastra ei, i-a întrebat dacă nu cumva au auzit ceva despre Richard Wurmbrand. Primii doi bărbați au clătinat din cap, dar al treilea a răspuns: „Wurmbrand? Pastorul?" În sfârșit, cineva știa de soțul ei!

Bărbatul a încetinit și s-a oprit în fața celulei Sabinei. „L-am întâlnit", a șoptit el. „Nu regret cei zece ani pe care i-am petrecut în închisoare. Au meritat, pentru că pastorul m-a adus la Cristos, iar acum, iată, îi cunosc și soția!" Bărbatul îl cunoștea pe Richard din Târgu Ocna, dar nu știa dacă supraviețuise. „Se afla într-o celulă pentru muribunzi", a spus bărbatul. „Vorbea mereu despre Cristos, fără încetare."

Sabina nu știa dacă soțul ei mai trăia, dar acum știa că, în timp ce fusese întemnițat, continuase să fie același Richard, slăvindu-l pe Cristos și câștigând suflete.

***

Un doctor amabil a consultat-o în cele din urmă pe Sabina, tratându-i scorbutul cu o alimentație îmbunătățită și cu niște injecții. Rănile și escarele de pe corpul ei au început să se vindece, iar colita și diareea au încetat. Vederea Sabinei chiar s-a ascuțit. Într-o seară, ofițerul politic care o supraveghea și colegii săi în uniformă au venit în salonul spitalului. „Când avem spitale atât de bune ca acesta", a întrebat el, „cine mai are nevoie de Dumnezeu?"

„Domnule locotenent", a început Sabina, „atâta timp cât vor exista oameni pe pământ, vom avea nevoie de Dumnezeu și vom avea nevoie de Isus, Cel care dă viață și sănătate."

Indignat, bărbatul a certat-o pe Sabina, dar ea nu s-a oprit.

CAPITOLUL 36

„Toți cei care locuiesc într-o casă știu că aceasta a fost construită de un arhitect, așa cum toți cei care participă la un ospăț știu că acesta a fost pregătit de un bucătar. Cu toții suntem invitați la banchetul acestei lumi, care este atât de plină de lucruri minunate, și știm că Cel care l-a pregătit este Dumnezeu."

Locotenentul a rânjit, a luat-o în derâdere și a ieșit, trântind ușa în urma lui. A doua zi, un gardian i-a cerut Sabinei să împacheteze. Urma să fie trimisă înapoi la crescătoria de porci numită Ferma Roșie.

37

„Noaptea este mereu mai întunecată înainte de răsăritul soarelui", a spus Richard, aruncând o privire plină de compasiune către sergentul major Bucur.

Sergentul zăcea febril și muribund, frământat de vinovăția fărădelegilor sale din trecut. Neacționând la ordin, ci din propria sa inițiativă, Bucur omorâse zeci de evrei, inclusiv femei și băieți tineri.

„Vreau să mă spovedesc în fața voastră, a tuturor", a spus el. „Am păcătuit atât de mult. Nu pot să mor cu gândul la povestea asta."

„Nu mai ești acel ucigaș", l-a asigurat Richard. „Omul poate să se nască din nou."

În dimineața următoare, starea lui Bucur s-a înrăutățit. Cu câteva minute înainte de moarte, a spus: „Ieri nu v-am spus totul. Mi-a fost frică."

Sergentul a mărturisit că a împușcat copii aflați în brațele mamelor lor. Când i s-a terminat muniția, i-a lovit pe unii dintre ei cu patul de lemn al puștii până i-a ucis. Apoi a dezvăluit alte povești oribile, povestind despre setea sa nebunească de sânge, dar și nevoia fierbinte de iertare. Apoi a apucat strâns crucea de la gât și a adormit.

Richard a urmărit cum respirația sergentului devenea tot mai sacadată și mai dificilă. Liniile dure din jurul gurii, sculptate de ani de cruzime, s-au destins. L-a acceptat pe Isus Cristos ca Mântuitor personal apoi a alunecat în somnul de veci.

CAPITOLUL 37

Un profesor pe nume Popp şi-a luat ochii de pe trupul lui Bucur şi a spus: „Rămân nedumerit văzând atâţia atei convinşi transformându-se la final în credincioşi."

Richard a dat din cap. „Cândva, locuiam în apropierea unei căi ferate şi nu observam niciodată trenurile ziua, pentru că oraşul era prea zgomotos. Dar noaptea le auzeam clar fluierăturile." S-a aşezat pe pat şi a continuat. „La fel, zgomotul vieţii ne poate face surzi la vocea liniştită a conştiinţei. Atunci când moartea se apropie, cum ar fi în liniştea închisorii, unde nu există distrageri, oamenii aud acea voce pe care nu au mai auzit-o niciodată fiindcă în jur era prea multă gălăgie."

Popp a devenit cu vremea cel mai apropiat tovarăş al lui Richard. Noaptea schimbau poveşti şi glume la nesfârşit. Cei doi bărbaţi împărtăşeau dragostea comună pentru literatură, cultură, idei şi filosofie. Popp îl ajuta pe Richard să se spele şi să se îmbrace.

„Unde este Dumnezeu?", a întrebat odată Popp. „De ce nu ne ajută?"

Richard a relatat povestea unei fete care i-a pus aceeaşi întrebare unui coleg pastor, după ce şi-a pierdut tatăl. „Fata a întrebat: «Unde este braţul ocrotitor al lui Dumnezeu despre care predicaţi, domnule pastor?»"

„Ce i-a răspuns pastorul?", a întrebat Popp.

„A spus: «Este chiar pe umărul tău, sub forma braţului mamei tale.»"

Richard a explicat cum Cristos nu i-a părăsit în închisoare. Doctorii creştini erau reprezentanţii Lui. Cu riscul de a fi torturaţi, aceştia introduceau în celule medicamente pentru deţinuţi. Cristos a fost reprezentat şi de pastorii care au slujit cu abnegaţie o Evanghelie a vindecării pentru cei bolnavi şi muribunzi. Chiar şi povestaşii reflectau mâna divinului, în eforturile lor de a păstra vie speranţa şi imaginaţia.

***

Paştele a răsărit în Camera 4 cu o forţă neobişnuită. Slujirea lui Richard îi transformase pe atei în creştini, pe criminali în slujitori şi pe prizonieri în predicatori. În acea dimineaţă, un deţinut a introdus clandestin un pachet şi i l-a înmânat lui Valeriu Gafencu, un fost soldat al Gărzii de Fier.

„Deschideţi-l!", a strigat cineva.

Gafencu a desfăcut hârtia, dezvăluind două cuburi mici de zahăr. Prizonierilor nu le venea să-şi creadă ochilor. Trecuseră ani buni de când nu mai văzuseră seducătoarea şi ademenitoarea materie albă. Trupurile lor, care se istoviseră din pricina subnutriţiei, tânjeau după inegalabilul gust al dulceţii zahărului. Toţi îl priveau pe Gafencu, în timp ce acesta se gândea oare ce să facă cu darul de Paşte. A împachetat din nou zahărul în ambalajul de hârtie şi l-a aşezat frumos pe pat.

„Nu-l voi mânca încă", a spus el. „S-ar putea ca cineva să o ducă mai rău decât mine în decursul zilei."

Câteva zile mai târziu, capul lui Richard zvâcnea din cauza febrei. Slăbise atât de tare, încât nu mai putea nici măcar să stea în picioare. Deţinuţii au trecut zahărul din pat în pat până a ajuns la el.

„Este un dar", a spus Gafencu.

Pentru o clipă, Richard s-a gândit să-l mănânce. Totul în corpul lui tânjea după cubuleţele acelea irezistibile, dar totuşi a refuzat. Câteva zile mai târziu, i-a dăruit zahărul lui Soteris, un bătrân comunist grec, aflat în pragul morţii. Soteris se refugiase în România la sfârşitul Războiului Civil din Grecia şi, chiar dacă fusese arestat pentru laşitate în luptă, a profitat întotdeauna de ocazie pentru a se lăuda cu isprăvile sale. La Muntele Athos, unde călugării nu mai văzuseră o femeie de două mii de ani, Soteris adusese clandestin o trupă de tinere domnişoare.

„Trebuia să-i fi văzut pe băieţii ăia cum fugeau de ele!", se lăuda el, ameţit de trufie.

CAPITOLUL 37

În timp ce moartea i se apropia, Soteris l-a implorat pe Dumnezeu să-l mântuiască. Richard a călăuzit fosta bestie necredincioasă spre eternitate cu șoapte blânde legate de dragostea și iertarea lui Dumnezeu.

Timp de doi ani, deținuții au plimbat acele cuburi de zahăr de la un om la altul, fiecare predând prețiosul pachet cuiva aflat într-o stare și mai disperată. Nici un deținut nu a fost suficient de egoist încât să devoreze minunile acelea de cuburi albe.

***

Camera 4 i-a oferit lui Richard un moment de respiro. Dar când programul de reeducare a ajuns la Târgu Ocna, torturile au reînceput, ba chiar s-au intensificat. O scurtă vizită din partea lui Formagiu de la sinistra închisoare din Pitești a trimis valuri de teamă printre deținuți. Formagiu intenționa să-și inaugureze metodele în liniștitul sanatoriu de munte și nimeni nu se simțea în siguranță.

În închisoare, s-a mutat un nou lot de instructori comuniști, aleși cu grijă pentru duritatea lor. Aceștia fuseseră ei înșiși deținuți înainte de a-și dovedi loialitatea față de comunism prin torturarea altor prizonieri. Directorul închisorii le-a dat noilor instructori permisiunea de a-i intimida și bate pe pacienții cu tuberculoză, ori de câte ori doreau. Orice speranță de a scăpa de tortură s-a diminuat. La fiecare 50 de deținuți, existau între 10 și 20 de instructori specializați.

Medicii monitorizau cu atenție sesiunile de tortură tot mai agresive, injectându-le deținuților un ser special, pentru a le crește toleranța la durere și a le prelungi rezistența la brutalitate. Nebunia a cuprins treptat închisoarea. Richard și prietenii săi au fost dezbrăcați, aliniați pe podeaua rece de piatră și udați cu găleți de apă înghețată. Șocul resimțit de corpurile lor aproape că le-a oprit bătăile inimii și le-a agravat starea de rău.

Când au fost reduse rațiile de hrană, înfometarea a devenit ceva obișnuit. Gărzile i-au legat lui Richard mâinile la spate și l-au forțat să mănânce gunoiul putrezit servit de obicei porcilor.

Unul dintre cei mai noi prizonieri din Camera 4, un preot catolic, a povestit despre perioada petrecută la închisoarea din Pitești, când a fost aruncat în apele de canalizare și instruit să oficieze o slujbă acolo.

„Te-ai supus?", a întrebat Richard.

Preotul a început să plângă. „Crede-mă, am suferit mai mult decât Isus Cristos."

Cu sistemul de reeducare aflat în plină desfășurare, prizonierii au divulgat secrete ascunse anterior anchetatorilor. Soții, prieteni, părinți și pastori au fost, pe rând, trădați. Mii de oameni au fost arestați din cauza noilor mărturisiri ale prizonierilor.

Rata sinuciderilor în rândul deținuților a crescut, de asemenea. La închisoarea Gherla, deținuții au fost nevoiți să găsească modalități creative de a se sinucide. Unii au sărit de pe scările înalte până la parterul de dedesubt. Alții și-au sfâșiat gâtul cu sârmă ghimpată sau cu sticlă. Dacă un deținut reușea să adune suficientă energie, își putea sparge craniul izbindu-se de peretele de ciment al celulei sale. Alții au murit bând lichid de curățare. Un părinte ortodox, care nu a reușit prin alte metode, s-a sinucis aruncându-se în cap din patul supraînălțat. I-au trebuit mai multe izbituri pentru a reuși.

Richard a aflat și de alte atrocități, de la Bădăraș, ultimul deținut care li s-a alăturat în Camera 4. Era un fermier în vârstă, bătut și plin de vânătăi în urma unui interogatoriu recent. Bădăraș i-a blestemat pe comuniști și a jurat răzbunare. A povestit despre ultimul său anchetator, un bătăuș deosebit de crud. „Dacă voi pune vreodată mâna pe acel om", a spus, „îl voi jupui de viu." I-a spus lui Richard că rugăciunea sa zilnică devenise: „În numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, Doamne, distruge-i pe comuniști, fă-i să sufere. Zdrobește-i pe acești porci!"

„De ce spui astfel de lucruri?", a întrebat Richard. „Nu este tocmai ceea ce se așteaptă de la un creștin."

Bădăraș credea în Iad doar pentru că voia ca toți comuniștii să se prăjească veșnic în focul lui. „Dumnezeu nu va lăsa pe nimeni în Paradis, dacă nu-i blestemă pe aceşti nemernici!"

„Nu putem da curs urii", a spus Richard. „Acești oameni, cum e și Boris, au cedat aflându-se mereu sub o presiune teribilă."

Boris, unul dintre cei mai disprețuiți oameni din închisoare, era un anchetator feroce, care îl bătuse pe doctorul Aldea pentru că se împotrivise metodelor sale sadice. Umerii și spatele doctorului erau acum acoperite de cicatrice de la rănile provocate de Boris.

Pe măsură ce programul de reeducare găsea tot mai multă aderență, iertarea a devenit o sarcină mai dificilă. Zilnic erau executați prizonieri. Circulau zvonuri de protest și revoltă, în special printre deținuții cunoscuți, care erau obișnuiți să dea ordine înainte de a fi arestați. Putea oare o răzmeriță organizată să le aducă libertatea? În Camera 4 s-a desfășurat o dezbatere. Ar trebui ca bolnavii de tuberculoză aflați în carantină să participe la revoltă sau, în schimb, să întoarcă și celălalt obraz, așa cum a poruncit Isus? (vezi Matei 5:39)

„De obicei, Isus este prezentat ca fiind blând și smerit", a reflectat Richard. „Dar să nu uităm că El a fost și un luptător. Să nu uităm că i-a alungat pe negustorii din Templu cu biciul."

După multe discuții, Richard s-a hotărât să îi ajute pe rebeli în revolta lor și i-a convins și pe alții să i se alăture.

O astfel de ocazie s-a ivit pe data de 1 mai. În jurul orei 17:00, de Ziua Muncii, prizonierii au fost transportați la stadionul de fotbal din centrul localității Târgu Ocna, ca să urmărească un meci. Pentru unii dintre ei era prima dată când ieșeau dintre zidurile închisorii.

La scurt timp după începerea meciului, s-a auzit în depărtare sunetul unui geam spart, semnalând răscoala. Stadionul a izbucnit brusc în strigăte, iar prizonierii s-au întors împotriva gardienilor.

Cei care erau suficient de puternici pentru a lupta au fugit spre anchetatorii lor. A urmat un adevărat scandal, în timp ce gardienii au ripostat cu bâtele împotriva prizonierilor, ucigându-i pe mulți cu lovituri devastatoare.

Meciul s-a oprit în momentul în care cetățenii orașului au fugit de pe stadion și s-au revărsat pe străzi. Pentru unii dintre prizonierii care au rămas în sanatoriu, o evadare a devenit deodată posibilă. Profitând din plin de distragerea atenției gardienilor, unii și-au tăiat încheieturile mâinilor cu obiecte ascuțite.

Când gardienii au recăpătat controlul asupra prizonierilor, s-au dezlănțuit cu brutalitate asupra liderilor. Medicii au fost instruiți să nu acorde asistență medicală nimănui din închisoare. Revolta a eșuat, dar vestea răzvrătirii s-a răspândit rapid. În toată România, rebeliunea a insuflat teamă în rândul gardienilor și inspirație în rândul deținuților.

38

Un ac de seringă a intrat în pieptul lui Richard, trecând printre coaste și penetrând plămânul distrus. Procedura relativ nedureroasă de tratare a pneumotoraxului[1] a durat doar două minute și promitea să introducă oxigen în organul acum plin de lichid al lui Richard. Acesta s-a trezit în dimineața următoare, surprins de cât de ușor putea respira.

Iarna a adus viscole puternice la Târgu Ocna – cea mai friguroasă iarnă înregistrată în oraș de sute de ani. Doi metri de zăpadă au acoperit grădina de legume din fața ferestrei înghețate a camerei 4. Fără straturi suplimentare de haine, Richard tremura în pat ca o frunză. I-au revenit în minte amintirile despre cum fusese aruncat în carcera umedă și înghețată. Frontul de aer rece venit pe neașteptate a redus, de asemenea, rațiile de hrană alocate deținuților. Pâinea a devenit un lux uitat. Richard se chinuia să înghită morcovii putreziți cufundați în supa chioară.

Obișnuitele certuri, înjurături și râsete au făcut loc unei triste nostalgice, în timp ce deținuții se străduiau să sărbătorească Ajunul Crăciunului. Richard a început să țină o scurtă predică, dar clănțănitul dinților făcea ca vorbele sale să devină imposibil de înțeles. Iar membrele, înghețate și fără vlagă, deveniseră inutile.

---

[1] Pneumotorax înseamnă un plămân afectat, cauzat de pătrunderea aerului între cele două foițe pleurale. Aerul presează plămânul, provocând colapsul acestuia. Pentru detalii consultați „Pneumothorax", Mayo Clinic, 4 august 2017, www.mayoclinic.org/diseases-conditions/pneumothorax/home/ovc-20179880.

Era surprins că inima putea continua să pompeze sânge către extremitățile trupului său chinuit de durere.

Un tânăr pe nume Aristar a reluat predica de Crăciun acolo de unde Richard se oprise. Fiind un biet fermier la început de drum, nu primise nici un fel de pregătire universitară, dar a vorbit despre Nașterea Domnului cu aceeași naturalețe de parcă Cristos s-ar fi născut în propriul său hambar.

În câteva săptămâni, Aristar avea să moară, dar în Ajunul Crăciunului cuvintele sale – puternice și elogioase – au făcut să curgă lacrimi din ochii tuturor celor care îl ascultau. Curând, cineva din sală a început să cânte timid un colind de Crăciun. Vocea a început încet și apoi a crescut în volum, pe măsură ce sunetul trecea peste paturile pacienților bolnavi de tuberculoză. Melodia se înălța minunat și îi amintea lui Richard de iernile fericite petrecute cândva alături de Sabina și Mihai în jurul focului. Sunetul a răsunat pe coridor și toată lumea și-a oprit activitățile pentru a asculta. Nici măcar gardienii, înghesuiți în camerele lor în jurul unei sobe incandescente, nu l-au întrerupt.

***

În februarie, Richard și prietenii lui au săpat în zăpada mare un mormânt puțin adânc pentru bietul Aristar. Pământul din curtea închisorii era tare ca oțelul. Când s-au întors în Camera 4, l-au salutat pe înlocuitorul lui Aristar, un muzician pe nume Avram Radonovici.

Înainte de a fi arestat, Avram fusese un cunoscut critic muzical în București. El a onorat Camera Morții cu lungi pasaje din Bach, Beethoven și Mozart, pe care le fredona în surdină. Simfonia de sunete ricoșa din pereți, spre deliciul fiecărui deținut. Tuberculoza îi afectase coloana vertebrală, iar ghipsul cenușiu care îi încorseta trunchiul îl împiedica să cânte la un volum mai mare.

CAPITOLUL 38

Într-o zi, muzicianul i-a surprins pe toți cei din cameră când a extras din ghips o carte mică și zdrențuită.

„De unde ai luat-o?", a întrebat Richard cu ochii măriți de poftă. Nu mai văzuse o carte de ani de zile. Singura lectură erau amintirile rulate mereu în mintea sa.

„Este Evanghelia după Ioan", a spus Avram. „Am reușit să o ascund în ghips, când a venit miliția după mine. Vrei să o citești?"

Richard a mânuit Evanghelia cu atâta grijă, de parcă ar fi fost o pasăre cu aripile frânte. Paginile zdrențuite erau acum pentru el mai prețioase decât orice medicament. A întors fiecare filă cu sfințenie, uimit și revigorat de conținutul ei. Ochii i-au dat întâmplător peste pasaje pe care nu și le mai amintea de când fusese închis.

Pedeapsa cruntă de a fi prins cu o Biblie merita chiar și doar câteva secunde de lectură. Lui Richard nu-i păsa nici dacă-l executau. Ținea în mâini un izvor de viață și, după ce a băut un pahar care-i potolise sufletul însetat, a dat mai departe prețioasa carte prin cameră.

Săptămânile care au urmat au fost petrecute discutând despre cele cuprinse în Evanghelie. Deținuții i-au memorat rapid paragrafele, hipnotizați de simplitatea ei. Au avut loc numeroase convertiri, inclusiv cea a profesorului Popp, care mereu avusese o rezervă în a face un astfel de pas.

„Am încercat să mă rog", a spus el, „dar între a recita rugăciunile ortodoxe standard pe care le-am învățat în copilărie și a cerși mereu favoruri de la Cel Atotputernic, nu prea am ce să spun. Cuvintele mele se înalță, dar gândurile mele rămân jos."

Richard i-a împărtășit profesorului un secret. „Mie îmi place să cred că Isus stă lângă mine și că pot vorbi cu El exact așa cum vorbesc cu tine."

Popp nu era obișnuit cu o conversație atât de informală cu Dumnezeu și a ascultat curios cum Richard a dus gândul mai departe.

„Oamenii care l-au întâlnit pe Isus în Nazaret şi Betleem nu i-au recitat rugăciuni fabricate. I-au spus în mod firesc ceea ce aveau în inima lor şi mă tem că aşa ar trebui să facem şi noi."

Astfel, dintr-o singură lovitură, Richard a demolat ultima barieră care-l ţinea pe Popp departe de credinţă. S-a dăruit din toată inima lui Cristos şi a spus: „Când te-am văzut prima dată, am avut o premoniţie că ai ceva să-mi dăruieşti." Profesorul îi întorcea acum favoarea. „Ţi-am ascuns un lucru de la întoarcerea mea la Târgu Ocna. Dr. Aldea s-a gândit că ar putea fi un şoc prea mare, având în vedere starea ta."

Richard s-a aşezat pe marginea patului, cu ochii fixaţi pe profesor, ascultând atent.

„Soţia ta este acum în închisoare şi înainte a fost la Canal."

39

Inima lui Richard s-a cufundat imediat în disperare. Știa că lagărele de muncă de-a lungul canalului Dunării erau renumite pentru abuzurile asupra femeilor. Un comandant pe nume Kormos era cunoscut fiindcă violase treizeci de deținute. Mai târziu, el însuși a fost condamnat la închisoare, fiind acuzat de „prejudicierea prestigiului regimului comunist".

„A fost foarte bolnavă, dar va trăi", a spus profesorul Popp. „Ea știe că sunteți în siguranță."

Richard a ascultat atent cuvintele profesorului, fără a-și ascunde tulburarea vădită. Un deținut de la spitalul închisorii Văcărești, unde Richard petrecuse o lună după ce fusese izolat, vorbise cu Sabina în spital. „I-au spus soției că dumneavoastră trebuie să fi murit în 1950", a continuat Popp. „Dar ea a spus că nu crede. Era convinsă că sunteți în viață, în ciuda dovezilor."

Zile întregi, Richard a refuzat să mănânce. Sabina ajunsese sub autoritatea mult temutului colonel-șef Albon la Poarta Alba, unul dintre lagărele de muncă de pe Dunăre. Richard a încercat să-și imagineze cât de speriată trebuie să fi fost Sabina, iar gândurile lui au virat curând spre o adâncă vinovăție. Era doar vina lui pentru că se căsătorise cu ea, pentru că o adusese la Cristos, pentru că devenise pastor și pentru că lucra în biserica subterană. Dacă ar fi ales orice altă carieră, prețioasa lui mireasă ar fi fost în siguranță. Dar cum rămâne cu fiul meu? Richard a decăzut brusc la un nivel de disperare pe care nu-l mai resimțise de ani de zile.

Părintele Suroianu a observat suferința lui Richard și a spus: „Este nevoie de 17 mușchi ai feței pentru a zâmbi, dar de 43 pentru a te încrunta!"

Richard fusese fascinat de părintele Suroianu încă de când îl văzuse pentru prima dată în curtea închisorii, cu barba lui lungă și albă fluturând în vânt. O aură de sfințenie și autoritate umplea fiecare încăpere în care intra. Nu saluta niciodată un deținut cu „Bună ziua" sau „Bună dimineața", ci cu porunca biblică „Bucurați-vă!"

Suroianu avea mai multe motive de jale decât Richard sau decât oricare dintre prizonieri. Soțul fiicei sale infirme era întemnițat. O altă fiică i-a fost condamnată la 20 de temniță grea. Fiul său creștin murise în închisoare, iar celălalt fiu al său – care îl ura pe Cristos – și-a petrecut viața răzvrătindu-se împotriva credinței. Toți nepoții lui rămăseseră orfani.

„Ai avut parte de atâtea nenorociri", a spus Richard. „Cum poți continua să te bucuri?"

„Ei bine, află că este un păcat grav să nu o faci", a răspuns Suroianu. „Întotdeauna există un motiv ascuns pentru a te bucura. Există un Dumnezeu în cer și Unul ascuns în inima omului." S-a uitat cu tandrețe la Richard. „Fiecare zi în care refuzi să te bucuri este o zi pierdută, fiul meu! Nu te vei mai întâlni niciodată cu acea zi."

Richard știa că vorbele înțeleptului erau adevărate. De fapt, îi consolase adesea pe alți prizonieri cu același sfat. Dar, odată cu vestea arestării Sabinei, Richard parcă uitase să se bucure. Cum putea să-i păstorească pe alții în timp ce el însuși se îndepărta atât de mult de îmbrățișarea adevăratului Păstor?

Având în minte încurajările părintelui Suroianu, Richard s-a rugat pentru prima dată după câteva zile. I-a mulțumit lui Dumnezeu pentru că i-a salvat viața Sabinei și știa că o va revedea, fie în această viață, fie în următoarea. S-a bucurat că Dumnezeu îi oferise șanse de a-și împărtăși credința cu alții.

CAPITOLUL 39

Înainte de arestarea lui Richard, clopotele bisericii trebuiau să sune pentru a-și aduna enoriașii laolaltă. Dar acum, în spațiul strâmt al carantinei, el avea parte de audiențe imediat. În loc să predice o dată sau de două ori pe săptămână, putea acum să predice Evanghelia în fiecare minut din fiecare zi – și nu doar prin cuvinte. Întreaga viață a lui Richard, la fel ca cea a părintelui Suroianu, avea să devină o predică pe care o va rosti cu o ardoare și o frecvență parcă nou descoperite.

***

În timp ce soarele apunea peste închisoarea Târgu Ocna, în anul 1953, pe Richard îl chinuia un dinte, care îi transmitea valuri de durere prin maxilar. Plimbarea prin cameră promitea ușurare, dar cele peste 20 de kilograme de fier îi încătușau gleznele. Bătăile și alimentația precară și-au pus amprenta asupra trupului său șubred, la fel ca febra, pierderea în greutate, frisoanele și tusea cu sânge. Medicamentele erau puține, iar medicii, precum și dentiștii, erau greu de găsit, mai ales după recenta răscoală.

În cele din urmă, gardienii le-au permis prizonierilor din Târgu Ocna să primească pachete lunare de acasă. Richard i-a scris doctorului Filon, fostul său medic care locuia în București. Pe cărțile poștale furnizate, el cerea mâncare și țigări. Deși nu-i plăcea să fumeze, Richard știa că acestea ar fi fost un ajutor pentru ceilalți deținuți.

Cu o anume ocazie, Richard a scris o cerere curioasă pe o carte poștală. Îl provoca pe medic să descifreze următoarea ghicitoare: „Hainele vechi ale doctorului Filon."

Medicul de familie nu era la fel de înalt ca Richard, iar hainele sale nu i-ar fi fost de folos în închisoare. Dar accesul doctorului Filon la streptomicină, noul medicament promițător din America, deținea puterea de a trata tuberculoza lui Richard.

Richard se luptase cu tuberculoza vreme de doi ani și jumătate. Era singurul deținut din Camera 4 care nu murise. Zeci de oameni pe care îi cunoștea au capitulat din cauza simptomelor temutei boli.

La aproape o lună după ce Richard a trimis cartea poștală criptată, a primit un colet care conținea o sută de grame de streptomicină, suficient pentru a trata tuberculoza unui singur om. Dar, la fel ca în cazul cuburilor de zahăr, în loc să ia el însuși medicamentul, i-a cerut generalului Stavrat, un tovarăș deținut creștin și fost membru al armatei române, să administreze elixirul celui mai grav caz din Camera Morții.

Un fascist pe nume Sultaniuc, cunoscut membru al Gărzii de Fier, era cel mai aproape de moarte. Stavrat i-a aruncat lui Richard o privire dezgustată. „Sincer, e mult mai indicat să iei tu însuți marfa", a spus el. Dar Richard nu se putea lăsa convins.

Știind că un creștin anticomunist îi oferea medicamentul, Sultaniuc a refuzat să-l ia. Pentru a-l convinge era nevoie de o tactică ingenioasă – și, eventual, de construirea unei noi prietenii.

40

Perioada petrecută de Sabina la ferma de porci numită Ferma Roșie a fost cea mai dificilă din perioada în care a fost închisă. Mâncarea era la limita minimă de subzistență, iar în fiecare dimineață, la ora cinci, femeile se târau din pat, purtând încă zdrențele murdare în care se culcaseră cu o seară înainte. Cocioabele erau pline până la glezne de o mizerie lichidă, iar un miros infect și dezgustător plutea peste tot. Sabina și celelalte femei își potoleau foamea cu coji pe care le dădeau și la porci.

De la Ferma Roșie, Sabina a fost transferată la Ghencea, lagărul de tranzit din care plecase spre Canal cu mai bine de doi ani înainte.

„Ce gloată de femei!", își șopteau prizonierele între ele. „Locul ăsta e mai aglomerat ca niciodată. Ce se întâmplă?"

Sute de femei din lagărele din toată România au umplut barăcile de la Ghencea. Fie că oficialii plănuiau un nou și mare sistem de muncă în regim de sclavie, fie că... Dar nimeni nu îndrăznea să-și exprime speranța cu privire la cuvântul eliberare. Trecuseră prin prea multe și se păcăliseră pe ele însele de prea multe ori.

A doua zi însă, s-a răspândit un zvon: în birourile din Ghencea, zece oameni de la sediul securității lucrau la dosare. Dosare! Oare asta ar putea însemna cu adevărat libertate?

Gărzile au început să le ducă pe femei la interogatoriu în birourile din lagăr. Interogatoriile au fost asemănătoare cu cele pe care prizonierele le experimentaseră în trecut, dar de data aceasta au fost ceva mai politicoase. Înainte de sfârșitul lunii, grupuri mici de femei au început să părăsească Ghencea.

În cele din urmă, a venit rândul Sabinei pentru interogatoriu. Maiorul din spatele biroului era voinic și trandafiriu, cu tenul ca al unui copil. Avea degetele ca niște cârnăciori grași și cu ele tot ștergea de praf obiectele de pe birou, în timp ce vorbea.

Erau câteva întrebări speciale rezervate deținuților religioși. „În acest loc, tovarășă Wurmbrand, trebuie să știți că eu sunt mai puternic decât Dumnezeu. Cel puțin, El nu a făcut până acum nici un fel de intervenții în acest birou." Cele două asistente ale sale au zâmbit apreciativ. „Dar ați acceptat oare acest lucru? Ați văzut cu adevărat dincolo de impostura religiei? V-ați dat seama oare că, într-o societate comunistă, Dumnezeu este ceva de prisos? Că nu mai aveți nevoie de El? Dacă veți fi vreodată eliberată de aici, veți fi uimită de realizările înfăptuite în ultimii ani. Și suntem abia la început!"

Împletiturile de aur strălucitor de pe epoleți îi tremurau în timp ce scotocea un dosar plin de hârtii.

Sabina a tras aer în piept și a replicat: „Văd că sunteți un om puternic. Și probabil că aveți acolo hârtii și documente despre mine pe care eu nu le-am văzut niciodată, unele care îmi pot decide soarta. Dar poate ar fi bine să știți că și Dumnezeu ține dosare și nici dumneavoastră, nici eu nu am avea viață fără El. Așa că, fie că mă ține aici, fie că mă eliberează, voi accepta acest lucru ca fiind cel mai bun pentru mine."

Maiorul a bătut cu ambii pumni în birou. „Nerecunoscătoare, doamnă Wurmbrand, sunteți o nerecunoscătoare! Îmi pare rău să văd că nu ați reușit să vă însușiți lecția, drept urmare voi întocmi un raport în acest sens." A mai strigat cu o furie prefăcută timp de câteva minute.

Dar, trei zile mai târziu, numele Sabinei a fost citit de pe lista cu eliberați. Se pare că autorități mai înalte decât maiorul rozaliu decideau, într-adevăr, viitorul ei.

În curând, aștepta în curtea acoperită de zăpadă, ținându-și în brațe bietul pachet cu lucruri personale. Și alte persoane așteptau

la fel. Nici chiar acum, femeile nu erau deloc sigure că vor fi eliberate. Abia după ce au fost trecute dincolo de porțile de sârmă ghimpată și acum stăteau tremurând pe drum, gardianul a început lungul proces de distribuire a unor hârtii.

În aerul înviorător al nopții, Sabina și-a auzit strigat numele. „Wurmbrand Sabina, născută la Cernăuți în 1913, domiciliată la..."

A luat documentul care ordona eliberarea ei. „Certificat de eliberare" era titlul, dar afară era prea întuneric pentru a putea citi. Sabina și celelalte persoane s-au îngrămădit într-un camion și au fost conduse cei câțiva kilometri din Ghencea până undeva la marginea Bucureștiului.

Sabina a coborât din camion și a pornit-o în derivă, cu pachetul ei unsuros și urât mirositor în brațe. Pentru prima dată după aproape trei ani, vedea oameni care se grăbeau să se întoarcă acasă după serviciu și să facă niște cumpărături pentru familiile lor.

Dacă într-adevăr exista cuvântul Acasă – dacă mai exista așa ceva – avea să ajungă acolo în curând. Mihai ar fi trebuit să aibă 14 ani acum. Cum îl transformaseră anii?

Lumini strălucitoare și mirosuri noi, în valuri, au inundat simțurile Sabinei, în timp ce căuta stația de tramvai numărul 7. „Ar fi cineva amabil să-mi plătească biletul?", a întrebat ea în grupul din stație. O seamă de oameni au oferit imediat bani. Toată lumea, se părea, avea un prieten sau o rudă în închisoare.

În timp ce tramvaiul trecea pe lângă strada Victoriei, în mintea Sabinei au răsărit amintiri triste despre secția de miliție unde fusese reținută pentru prima dată. Nimic nu se schimbase. Portretele gigantice ale celor patru genii ale omenirii – Marx, Engels, Lenin și Stalin – încă priveau în jos, spre mulțimea care se plimba prin mocirlă.

A coborât din tramvai lângă un bloc de apartamente și a urcat scările unuia dintre ele. O prietenă i-a deschis ușa. „Sabina!" Și-a dus mâinile la gură și a făcut un pas înapoi, șocată. „Este posibil?"

Cele două femei s-au îmbrățișat, iar ochii Sabinei s-au umplut pe loc de lacrimi.

Cineva a alergat să-l aducă pe Mihai. Inima Sabinei parcă s-a oprit când l-a văzut intrând pe ușă. Era înalt, palid și extrem de slab. Însă acum era un bărbat în toată legea.

În timp ce mama și fiul se îmbrățișau, lacrimile au început să curgă șiroaie pe obrajii Sabinei. Plin de tandrețe, Mihai i le-a șters cu mâinile lui.

„Să nu plângi prea mult, mamă", a spus.

În acel moment, se părea că toate necazurile Sabinei s-au terminat. Nu va mai trebui să plângă niciodată.

41

În București fiind, imediat după eliberarea sa în 1953, Sabina l-a dus pe Mihai în Cișmigiu, cel mai mare parc din București. Era o zi paradisiacă de primăvară, chiar și zambilele se trezeau din somnul lor de iarnă. În sfârșit, după lungi ani de rugăciune și de închisoare, Sabina și fiul ei se reuniseră.

Dar nu-l mai cunoștea pe Mihai. Acum avea 14 ani și era un bărbat pe cinste. L-a condus prin iarba cu frunze moi, pe cărarea pe care o mai străbătuseră împreună pe când era copil. *Oare mai credea în Dumnezeu?*, se întreba.

Sabina și-a amintit când băiatul ei precoce avea doar cinci ani – era un evanghelist pasionat chiar și atunci. La șapte ani, a adus la Cristos un profesor care devenise pe urmă membru al comunității lor.

De atunci, viața lui Mihai fusese plină de traume. Oare comuniștii care îl deposedaseră de părinți reușiseră și să-l îndepărteze de credință? Propaganda anticreștină invadase școlile și reușea adesea să-i convertească pe elevii religioși.

Sabina și-a povestit pe îndelete anii de închisoare. I-a povestit lui Mihai cum gardienii au obligat-o să muncească pe malurile canalului Dunării și cât de mult i-a lipsit. Fiul ei nu lipsise din gândurile și rugăciunile ei nici măcar pentru o zi.

Atunci Mihai a surprins-o pe Sabina cu următoarele cuvinte: „Noi nu criticăm natura pentru faptul că ea conține atât ziua, cât și noaptea, lumina și întunericul. Așa că pot să accept

răutatea oamenilor. Aşadar, să încercăm să nu-i numim brute pe aceşti oameni."

Sabina s-a bucurat de acest comentariu. Mihai nu se clintise în credinţa lui. De fapt, ajunsese să îi antipatizeze pe comunişti şi toată îndoctrinarea lor făţişă.

Mihai avea dreptate. Dumnezeu crease atât soarele, cât şi luna – unul pentru a guverna ziua şi celălalt astru pentru a supraveghea noaptea. Dumnezeu chiar a numit noaptea bună. Dar cum putea un adolescent să răspundă la ideea de ură cu atâta maturitate? Mulţi adulţi nu le puteau oferi iertare sau milă duşmanilor lor. Sabina a fost uimită să-l vadă pe Mihai reuşind acolo unde alţii eşuaseră. Capacitatea sa de adaptare a uimit-o, iar în vocea lui a detectat urme din dragostea şi bunătatea tatălui său.

Mergând pe sub pomii care înfloreau, Mihai a spus: „Şi tu, mamă, şi tata aţi ales calea crucii ca fiind cea mai bună cale de a-l sluji pe Dumnezeu. Nu ştiu dacă aş alege-o şi eu. Mă simt cel mai aproape de Dumnezeu într-un loc ca acesta. Undeva unde există frumuseţe. Nu unde e suferinţă şi ruşine."

Copiii mici sunt adesea mângâiaţi de micile bucurii, iar Mihai nu făcea excepţie. Dumnezeu îi umpluse viaţa tânără cu mici plăceri. Crinii lui Dumnezeu, i-a reamintit fiul ei, nu costau nimic să-i privească.

Mihai a întrebat: „De ce să nu stai într-o grădină, să miroşi florile şi să-l iubeşti pe Dumnezeu în acest fel simplu?"

„Ştii că, atunci când Domnul Isus a fost răstignit", a spus Sabina, „exista o grădină în apropiere. Ce ai face dacă, aflându-te într-o grădină superbă, ai auzi ţipetele unui om nevinovat care este crucificat? Închisorile din Văcăreşti şi Jilava nu sunt departe de această imagine. Oamenii sunt torturaţi în ele chiar în timp ce noi privim florile, ba chiar asta se petrece şi la ministerul de interne, mai jos pe stradă."

„Ţi-a fost greu mamă, nu-i aşa?", a întrebat Mihai.

CAPITOLUL 41

Sabina i-a oferit un răspuns pe care în anii ei de tinerețe nu l-ar fi crezut posibil. „Mihai, noi suntem evrei și suntem copii ai lui Dumnezeu. Ceea ce ne-a asuprit cel mai mult nu a fost aspectul fizic, ci a fost faptul că am fost puși să muncim pentru lumea comunistă utopică și astfel am fost îndepărtați de cea spirituală. Povestea Canalului ne arată cât de iluzorie poate fi această muncă fizică, dacă în spatele ei nu se află Dumnezeu."

Mihai a dat din cap în semn de înțelegere, în timp ce Sabina a continuat. „Canalul a rămas în cele din urmă fără rezultat. La fel și Imperiul Roman, republicile grecești, primul stat evreiesc, civilizațiile antice egipteană și chineză. Acum se duce de râpă și Imperiul Britanic. Toate au aparținut unor lumi utopice."

Cuvintele nu păreau să mai conteze după această afirmație. Mama și fiul s-au bucurat de restul plimbării într-o tăcere complice, reuniți în sfârșit după ce aproape își pierduseră speranța de-a se mai vedea vreodată.

***

Mai târziu în acea seară, Mihai a intrat în camera Sabinei cu o carte în mână – relatarea lui Plutarh despre viața lui Cato. I-a citit mamei sale despre maleficul tiran Sulla. Acesta avea un palat măreț care nu servea decât ca loc de execuție. Mulți au fost torturați și uciși între zidurile sale. Cato avea și el 14 ani, a explicat Mihai.

Când Cato a văzut capetele retezate ale unor lideri iluștri scoase din palat, s-a întrebat de ce oare nu l-a asasinat cineva pe Sulla. Profesorul său i-a răspuns că oamenii se temeau de tiran mai mult decât îl urau.

Atunci, Cato a spus: „Dă-mi o sabie ca să-l ucid pe acest om și să-mi eliberez țara."

Mihai a închis cartea și i-a spus Sabinei: „Este adevărat. Mă simt un pic asemeni lui Cato. Aș vrea doar să mă bucur de viață,

dar uneori mă întreb de ce atât de mulți tineri nu fac totuși ceva. Un singur băiat ca mine ar putea scăpa țara de un tiran. Despre asta e vorba în cam tot Vechiul Testament. O astfel de idee nu vine oare de la Dumnezeu?"

Sabina s-a gândit o clipă. „Nu cred că ar fi de ajutor în circumstanțele moderne", a subliniat. „Și nu cred că e cea mai bună cale. Ar trebui să încercăm să ucidem tirania, nu tiranul. Ar trebui să urâm păcatul, dar să-l iubim mai departe pe păcătos."

„Mamă", a spus Mihai, „acesta va fi cel mai greu lucru."

Sabina a aprobat din cap, apoi și-a sărutat fiul de noapte bună. Acesta va fi cel mai greu lucru, într-adevăr.

42

La aproape o săptămână după ce a fost eliberată, Sabina s-a trezit în sunetul clopotelor care răsunau în București. La început, sunetul venea din turnul catedralei Sfântul Spiridon și apoi din toate bisericile din jur. În cele din urmă, toate mănăstirile medievale din oraș au bătut împreună într-o frumoasă orchestră de jale.

Murise Iosif Stalin. Era 5 martie 1953, iar Sabina a ieșit în lumina caldă a soarelui. Chiar dacă iarna fusese cea mai grea din ultimii 30 de ani, aerul strălucea acum parcă de o speranță regăsită. Vagoanele de tramvai, care de obicei scârțâiau pe șine, zvâcneau pe la curbe, de parcă ar fi aparținut unui parc de distracții. În ciuda interdicției autorităților de a se aduna în public, toată lumea s-a oprit din ceea ce făcea și a inundat spontan piețele pentru a afla cine a murit.

Sabina mergea pe strada Victoriei, curioasă, la fel ca oamenii care i se alăturau încet. Toate magazinele, școlile și fabricile își închiseseră ușile pentru anunțul cel important, care a răsunat brusc din difuzoarele adormite.

„Dragi tovarăși și prieteni! Muncitori ai Republicii Populare Române! Prezidiul Sovietului Suprem al URSS informează cu profundă durere partidul și pe toți muncitorii români că președintele Consiliului de Miniștri al URSS și secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist, Iosif Visarionovici Stalin, a trecut în neființă în urma unei boli nemiloase."

Un oftat sonor a cuprins audiența.

„Viața înțeleptului conducător și învățător al poporului, tovarășul și discipolul credincios al lui Lenin, s-a sfârșit."

Muzica funerară a răsunat prin difuzoare, dar pentru Sabina, parcă ar fi fost cântecul unei noi vieți. Pentru prima dată după mult timp, a simțit un val de ușurare. Transmisiunea a continuat, informând populația că serviciile religioase vor marca sfârșitul omului care își petrecuse atât de mult timp și energie distrugând religia creștină.

Ani mai târziu, fiica dictatorului, Svetlana, avea să povestească detaliile ultimei zile pe pământ a tatălui ei.[1] Stalin, spunea ea, avusese parte de o moarte oribilă. S-a sufocat încet, în timp ce o hemoragie cerebrală s-a răspândit și a suprimat treptat organele care controlau respirația. În ultimele 12 ore din viața sa, respirația i-a devenit tot mai îngreunată, buzele i s-au înnegrit, iar marele om s-a sufocat încet, până la moarte. În momentele de dinaintea morții, ochii i s-au deschis și a aruncat o privire teribilă, furioasă și deopotrivă înfricoșată asupra oficialilor guvernamentali, membrilor familiei, prietenilor și cadrelor medicale înghesuite în cameră. Apoi, brusc, și-a ridicat mâna stângă într-un gest amenințător și părea că arată cu degetul spre ceva deasupra lui, ca și cum ar fi invocat un blestem asupra tuturor celor din încăpere. În clipa următoare, și-a dat duhul.

Dacă Stalin și-ar fi dedicat întreaga viață pentru a scrie într-un registru numele tuturor creștinilor pe care i-a ucis, sărmanului ateu nu i-ar fi ajuns timpul să completeze această listă până la capăt.

Când Mihai a ajuns acasă de la școală, a găsit-o pe Sabina în mansarda lor mică ascultând emisiuni radio străine despre moartea lui Stalin. Mihai i-a arătat un exemplar al ziarului pe care îl luase în drum spre casă, venind de la școală. „Scînteia", singurul ziar din București, publicase pagini întregi de elogii și de reportaje grăitoare despre moștenirea lui Stalin. Afișe imense flancaseră

[1] Svetlana Alliluyeva, *Twenty Letters to a Friend*: A Memoir, trans. Priscilla Johnson McMillan (New York: Harper Perennial, 2016), 10.

plimbarea lui Mihai prin oraș, atârnând pe fiecare cafenea sau cinematograf de pe traseu.

Unul dintre posturile de radio a difuzat o lectură din Isaia 14, pasaj care descria dispariția Imperiului babilonian, cel care îi înrobise cândva pe evrei: „Cum a încetat asupritorul! Cum a încetat furia lui!" (vezi versetul 4)

„Ce părere ai despre asta?", a întrebat Mihai.

„Nu împărtășesc această părere", a spus Sabina. „În ultimele clipe ale unui om, când acesta vede moartea în fața ochilor, se pot întâmpla mari schimbări." Din nefericire pentru Stalin, acele schimbări pe patul de moarte nu păreau să fi avut loc.

Sabina nu era deloc tristă că Stalin murise. O nouă eră avea să răsară în România, așa credea. Lagărele de muncă forțată, torturile și multe alte rele, pe care regimul intolerant le impusese, aveau să înceteze, în sfârșit. La scurt timp după moartea lui Stalin, statul a decis să-și schimbe prioritățile de la construcția de grandioase lucrări publice, cum ar fi Canalul, la producția de bunuri de consum, care promitea să ridice nivelul de trai al României.

Sabina empatiza cu evreii care s-au întors din sclavie la Ierusalim. În timp ce citea ultimele elogii din ziarul „Scînteia", Mihai și-a auzit mama șoptindu-i rugăciunea de Paște: „Am fost sclavii lui faraon în Egipt, iar Domnul, cu mâna Sa puternică, ne-a izbăvit."

***

La 18 iulie 1953, după patru ani chinuitori de construcție și cu doar o șeptime din lucrare finalizată, proiectul Canalului Dunării s-a oprit brusc. Zvonurile pe care le auzise la Târgșor erau realmente adevărate. Întreprinderea promisese să pună în evidență puterea comunistă, dar costul uman a fost uluitor. Barăcile pe care Sabina le cunoscuse îndeaproape au fost închise definitiv. Buruienile luaseră în stăpânire construcțiile dărăpănate, iar șerpii –

pe care prizonierii îi vânau odinioară pentru hrană – se strecurau acum liniștiți peste betonul crăpat. Pentru zecile de mii de bărbați și femei înrobite pe malurile Canalului, toată munca fusese în zadar. Se pierduseră aiurea nenumărate mii de vieți, iar mii de familii suferiseră cruzimi intolerabile pentru aproape nimic.

Inginerii români credeau că proiectul ar fi eșuat oricum. Nu ar fi existat niciodată suficientă apă pentru irigații, ca să justifice construcția. Inginerii și arhitecții șefi ai proiectului au fost arestați. Doi dintre proiectanți au fost împușcați pe loc. Alți 30 au fost încarcerați pentru câte 25 de ani fiecare. 23 de ani mai târziu, construcția Canalului avea să fie reluată, dar nu cu forță de muncă brută, ci cu utilaje de ultimă generație.

Și Babilonul s-a mândrit cândva cu crearea unor sisteme de irigații, care susțineau faimoasele grădini suspendate – o minune a lumii pe care evreii, se pare, ar fi văzut-o. Dar, la fel ca distrugerea Babilonului de către perși, Marea Neagră a recucerit Canalul și a șters pentru o vreme orice urmă a construcției sale.

43

Sabina se simțea ca o femeie proaspăt înviată din morți.

„Dacă aș putea ieși de aici", visase Sabina în închisoare, „aș trăi fericită doar cu pâine și apă pentru tot restul vieții mele."

După aproape trei ani de umilință, înfometare și muncă istovitoare, visul ei a devenit realitate. Sabina se bucura de libertate din plin. Coastele ei fracturate și degetele cândva însângerate se puteau în sfârșit vindeca. Gardieni brutali precum Petre nu o mai aruncau în râul înghețat. Viitorul părea din nou strălucitor, nu putea vedea umbrele care planau la orizont.

„Unde vă este cartea de muncă?", a lătrat spre ea angajatul de la biroul guvernamental.

Sabina așteptase patru ore la coadă. „Dar sunt o fostă deținută", a spus ea.

„Nu am ce face", a răspuns bărbatul. „Fără carte de muncă și fără număr de identificare, nu se poate elibera cartelă de rații."

Sabina a părăsit biroul, fără să știe de unde va veni următoarea masă.

Suferința ei nu a încetat odată ce a scăpat de pe malurile Canalului Morții. Comuniștii îi confiscaseră casa de pe strada Olteni din cartierul istoric bucureștean Văcărești. După ce au stat la cozi interminabile și au completat nenumărate formulare, ea și Mihai au fost lăsați să se mute în mansarda slab izolată a fostei lor case. Verile sufocante și iernile friguroase au pus la încercare izolația mansardei. Petele de ciuperci au împânzit tavanul, iar paturile șubrede cu arcuri rupte le perturbau mereu somnul. În fața

singurei ferestre, un zid de cărămidă le obstrucționa priveliștea. Nu exista apă curentă sau toaletă.

Foștii deținuți, precum Sabina, erau forțați să trăiască în chirii înghesuite și dărăpănate, cu pături zdrențuite care să le țină de cald. Mâncarea și electricitatea erau rare, iar obiectele de patrimoniu erau vândute în schimbul unor bunuri de primă necesitate. Una dintre prietenele Sabinei și-a vândut toate bunurile – tacâmuri, așternuturi, covoare și cărți – ca să cumpere medicamente pentru tatăl ei bolnav.

O mulțime de prieteni au vizitat-o pe Sabina, cerându-i informații despre rudele lor încarcerate.

„Sabina, ai grijă ce le spui oamenilor", a implorat-o o prietenă. „Sunt informatori peste tot! Chiar și printre cei mai de încredere cunoscuți."

Janetta, o colegă de muncă în biserica subterană, a împărțit o vreme o canapea cu Sabina. Marietta, o tânără epileptică, li s-a alăturat și ea în mansarda înghesuită.

Când Marietta a sosit prima dată, cearcănele care îi înconjurau ochii erau la fel de întunecate ca haina ei cârpită. Le-a prezentat Sabinei și lui Mihai o cutie mică ce conținea două produse de patiserie, o delicatesă rarisimă, pentru care așteptase la coadă două ore.

„Ce confortabil este aici!", a spus Marietta, simțind mirosul de cartofi prăjiți pe aragaz. Au împărțit cu bucurie masa aceea sărăcăcioasă.

„Ei bine, Marietta, e clar că acesta nu este un apartament. Este doar vechea magazie din pod în care țineam vechiturile pe vremea când locuiam la parter", a început Sabina. „Dar, dacă vrei, am putea să mai strecurăm un pat aici. Sunt sigură că putem găsi o saltea veche pe undeva."

30 de ani mai târziu, toată strada Olteni avea să fie făcută una cu pământul. Secole întregi de repere culturale și religioase aveau să fie rase, pentru a face loc noilor apartamente de bloc și

clădirilor guvernamentale. Dar, pentru moment, Sabina și fiul ei trăiau alături de prietenii lor în mica mansardă aflată undeva în spatele Cortinei de Fier.

44

Când Richard a aflat de eliberarea Sabinei, i-a crescut moralul, iar misiunea sa principală a devenit câștigarea sufletului lui Sultaniuc. Hotărât să-și sacrifice propria sănătate dându-i lui streptomicina, Richard a început o conversație elaborată cu colegul său de celulă, Iosif, un tânăr de 18 ani, în esență un om cu suflet bun, care fusese arestat de securitate în timp ce încerca să ajungă la sora sa din Germania. Acuzat că este spion, Iosif a fost crunt torturat și condamnat la muncă silnică la Canalul Dunării, nu departe de locul unde fusese Sabina, loc în care a contractat tuberculoza. Un ulcer îi deforma acum fața tânără.

„Îl urăsc pe Dumnezeu!", a răbufnit Iosif. „Dacă mai continui cu predicile, o să chem gardienii. Lasă-mă în pace!"

Richard s-a întrebat dacă nu cumva era un informator trimis să-l trădeze. Când interogatoriile nu reușeau să extragă suficiente informații de la prizonieri, erau trimise iscoade prin celule. Iosif ar putea fi un astfel de spion. Dar Sultaniuc se afla în pericol de moarte. Riscul merita recompensa.

Richard l-a implorat așadar pe Iosif să-i spună lui Sultaniuc că un simpatizant fascist îi furnizase streptomicina. Apoi Richard a jurat în fața lui Sultaniuc că medicamentul nu-i aparținea. Aflat în pragul morții, fascistul a acceptat, în cele din urmă, medicamentul sub formă de pulbere, iar în câteva zile și-a recăpătat complet sănătatea.

CAPITOLUL 44

„Streptomicina chiar nu era a mea, ci a lui Dumnezeu", i-a explicat mai târziu Richard lui Iosif. „I-am dăruit-o lui Dumnezeu chiar în momentul când a sosit."

Un episcop catolic încarcerat a auzit conversația și a pus la îndoială etica lui Richard. „Când comuniștii vă interoghează, domnule Wurmbrand, nu considerați, totuși, că trebuie să spuneți adevărul?"

„Bineînțeles că nu", a spus Richard. „Nu am nici un fel de scrupule să spun primul lucru care îmi trece prin cap, atâta timp cât îi induce în eroare pe cei care încearcă să-mi prindă prietenii în capcană. Ar trebui să le dau acestor oameni informații pe care le pot folosi pentru a ataca biserica? Eu sunt un slujitor al lui Dumnezeu! Aici, cuvântul urât minciună este folosit pentru ceva ce instinctul ne spune că este corect. Eu respect adevărul, dar aș «minți» bucuros pentru a-mi salva un prieten."

„Atunci ce numești tu minciună?", a întrebat Iosif.

„De ce te-ai aștepta la o definiție din partea mea? Propria ta conștiință, dacă este călăuzită de Duhul Sfânt, îți va spune, în orice împrejurare a vieții, ce să spui și ce lucruri să lași nespuse. Doar nu crezi că jurământul pe care i l-ai transmis lui Sultaniuc în legătură cu streptomicina a fost o minciună, nu-i așa?"

„O, nu", a spus Iosif. Un zâmbet i s-a răspândit pe față. „Mă tem că fost un act de dragoste."

Richard a văzut o îndulcire în amărăciunea lui Iosif și a întrebat: „Totuși, dragul meu, de ce spui că îl urăști pe Dumnezeu?"

„De ce?", a spus Iosif. „Spune-mi tu mai întâi de ce crezi că Dumnezeu a creat bacilul Koch vinovat de apariția tuberculozei."

„Îți pot explica", a spus Richard, „însă doar dacă mă asculți în liniște."

Iosif și-a sprijinit capul în palmă. „Voi asculta toată noaptea dacă poți explica asta."

„Un bacil trăiește și face ca aluatul să fermenteze și pâinea să crească", a spus Richard. „Un altul trăiește și dăunează plămânilor

unui biet copil. Nici unul dintre germeni nu ştie ce face, dar eu îl aprob pe unul şi îl condamn pe celălalt. Aşadar, lucrurile nu sunt bune sau rele în sine, le etichetăm în funcţie de cum ne convin sau nu. Vrem ca întregul univers să ni se conformeze nouă, dar uităm că noi suntem doar o parte infinitezimală din el. Ceea ce numim rău este adesea pur şi simplu un bine neterminat."

„În cazul meu, va fi nevoie de nişte dovezi", a spus Iosif.

„Un om pe nume Iosif a trăit acum patru mii de ani. Fraţii lui l-au vândut ca sclav şi a suferit multe alte nedreptăţi în Egipt. Apoi s-a ridicat la rangul de prim-ministru şi a reuşit să salveze ţara şi pe propriii săi fraţi nerecunoscători de la inaniţie, în timpul unei mari perioade de foamete. Aşadar, până când, asemenea lui Iosif, nu ajungi la sfârşitul poveştii, nu poţi şti nicidecum dacă ceea ce s-a întâmplat până acum se va dovedi a fi un lucru bun sau rău. Ai mereu nevoie de perspectiva completă."

„Cum rămâne cu cei care nu trăiesc pentru a vedea din nou libertatea?", a întrebat Iosif.

„Lazăr a murit în sărăcie şi boală, dar Isus ne spune într-o pildă că îngerii l-au dus în binecuvântarea veşnică, după cum scrie în Luca 16:20-22. După moarte, vine pentru noi toţi o judecată. Numai atunci când vedem sfârşitul tuturor lucrurilor, putem spera să înţelegem câte ceva."

Câteva săptămâni mai târziu, Iosif a primit vestea că va fi eliberat din închisoare. Planurile sale pentru un viitor în America depindeau de stăpânirea limbii engleze, iar Richard a promis că îl va învăţa. Dar Iosif se întreba dacă nu cumva faţa sa, acum desfigurată de ulceraţia provocată de tuberculoză, îi va împiedica şansele de angajare.

Richard l-a încurajat pe tânărul său prieten. „Scriitorul rus Nikolai Ostrovski era orb, paralizat şi atât de sărac, încât a fost nevoit să îşi scrie romanul pe hârtie de împachetat. Schiller, Chopin şi Keats au fost la rândul lor tuberculoşi, la fel ca noi. Marii oameni de cultură au fost adesea bolnavi."

CAPITOLUL 44

„Pastore”, a spus Iosif după ce s-a gândit mult, „dacă Isus seamănă cu tine, atunci mă tem că încep să-l iubesc.”

***

Un gardian a intrat în celulă și i-a cerut lui Richard să se îmbrace, înainte de a-l conduce în cătușe pe coridor într-o sală mare. Acolo îl aștepta un vizitator.

Prin gratiile de fier ale unei ferestre, Richard a zărit un profil familiar, dar tare sfrijit.

Fiul meu! Oare ar putea fi chiar el?

Richard își petrecuse ani de zile imaginându-și ce i-ar fi spus lui Mihai, dacă l-ar fi revăzut vreodată. Își amintea când Sabina îi dăduse vestea sarcinii și cum tânăra pereche a dansat de bucurie, pentru a-și întâmpina primul născut pe lume. Peste ani, oare ce ar fi crezut Mihai despre tatăl său? L-ar fi recunoscut măcar?

Gărzile stăteau în fiecare colț al camerei, monitorizând îndeaproape conversația. Dar pentru Richard, totul dispăruse – pereții, ferestrele, anchetatorii care ascultau pentru a obține informații. În ceea ce-l privea pe Richard, în cameră existau doar două persoane: un tată cu părul firav și fiul său preaiubit, slab ca un țâr.

Richard s-a uitat cu uimire în ochii lui Mihai. Băiatul avea nouă ani când Richard fusese arestat. Acum, șase ani mai târziu, fiul său părea un bărbat în toată firea, ba chiar avea și o mustață abia înfiripată, care să dovedească acest lucru.

„Mama spune că, și dacă vei muri în închisoare, nu trebuie să fii trist, pentru că ne vom reîntâlni cu toții în Paradis.”

„Ce mai face mama ta?”, a întrebat Richard. „Aveți suficientă mâncare acasă?”

„Este aproape bine din nou”, a spus el. „Și avem mâncare destulă. Tatăl nostru din ceruri este foarte bogat.”

Mihai a presărat conversaţia cu versete din Biblie, dezvăluind puţine informaţii despre Sabina, pentru a-i împiedica pe gardieni să o denunţe. Spiritul lui Richard s-a înălţat la auzul modului miraculos în care Dumnezeu îi protejase familia. Spre deosebire de soţiile a sute de alţi deţinuţi, Sabina nu a depus cerere de divorţ. Vestea aceasta bună era pentru el un medicament mai puternic decât streptomicina. Indiferent câţi ani de întuneric îl mai aşteptau, Richard putea îndura strânsoarea de fier a comunismului, ştiind că soţia şi fiul său erau, în sfârşit, în siguranţă.

45

Pe nesimțite, Sabina și-a recăpătat treptat sănătatea. Cu toate acestea, la fiecare respirație profundă, încă mai resimțea durerea care îi venea din coastele rupte. Medicii, uimiți că supraviețuise torturii, au asigurat-o că durerea era doar temporară și că va dispărea în următoarele luni.

În timp ce Sabina se plimba într-o dimineață pe strada Olteni, a trecut pe lângă ea un bărbat scund, știrb, cu părul rar. A privit-o cu atenție înainte de a se apropia. Sabina nu s-a gândit prea mult la această interacțiune, până când, după câteva minute, a băgat mâna în buzunar și a scos de acolo un pliant împăturit.

Probabil că mi l-a strecurat în buzunar, s-a gândit ea. Sabina a ținut hârtia la lumină și a citit aceste cuvinte: „Domnul îți va da odihnă după durerea, necazul și truda grea la care ai fost supus." (Isaia 14:3)

Să fi fost omul acesta un înger?

Sabina nu știa, dar simțea dragostea care emana din acest mesaj. Oriunde se uita, simțea mâna plină de îndurare a lui Dumnezeu. Bucureștiul devenise o binecuvântare pe care nu o cunoscuse niciodată. Chipurile oamenilor pe care îi întâlnea pe străzi îi trimiteau valuri de fericire prin corp. Războiul nu se terminase, dar nu se terminaseră nici încurajările pe care Dumnezeu continua să i le trimită prin membrii bisericii subterane.

Abia peste ani, Sabina avea să conștientizeze numele rezistenței creștine căreia i se alăturase. Sub strânsoarea de fier a comunismului,

biserica subterană nu avea un nume sau o etichetă organizată. Nu se mândrea cu catedrale impunătoare sau clădiri bisericești mărețe. Pastorii săi nu purtau robe sau veșminte sofisticate. De fapt, nici măcar nu puteau fi identificați după diplomele și pregătirea teologică pe care le aveau. Membrii bisericii lor secrete nu respectau legile comuniste, iar aceasta era singura lor identitate. Erau adepți ai lui Cristos, îndeplinindu-și îndatoririle cu frică de Dumnezeu și în ascultare de Sfintele Scripturi. Nimic mai mult, nimic mai puțin.

Biserici clandestine au existat dintotdeauna. De-a lungul istoriei bisericii, Dumnezeu ridicase mulți creștini care nu se puteau închina liber sau fără teama de pedeapsă. În numeroase epoci, adunări întregi și-au riscat viața pentru a se întâlni în catacombe clandestine săpate în piatră, pentru a se închina singurului Cristos adevărat și viu.

Sabina știa că, atâta timp cât vor exista guverne malefice, vor exista și biserici subterane. După ce a fost eliberată, și-a petrecut timpul mărturisind despre activitatea plină de har a lui Dumnezeu în viața ei. Celor care erau înspăimântați, le spunea cum creștinii sunt cu adevărat liberi – cetățeni ai unui oraș al cărui constructor și arhitect este Însuși Dumnezeu. A învăța oamenii acest adevăr a devenit principala slujbă de slujire a Sabinei, iar anii grei de închisoare nu au făcut decât să sporească credibilitatea mesajului transmis.

Unii dintre prieteni o evitau. De teamă să nu-și piardă locul de muncă, nu îndrăzneau nici să se apropie de apartamentul ei. Alții au renegat-o complet. Când autoritățile i-au întrebat despre ea, au susținut că nu au cunoscut-o niciodată.

Odată, Sabina a trecut pe lângă universitatea pe care o frecventase în tinerețe și a văzut un profesor pe care îl cunoștea. Sabina l-a salutat, în timp ce unul dintre colegii profesorului trecea pe lângă el. Profesorul a întrerupt-o și i-a spus: „Faceți o greșeală, doamnă. Nu vă cunosc.” Și-a întors fața de rușine, incapabil să stabilească un contact vizual.

CAPITOLUL 45

Doi tineri pastori luterani conduceau acum biserica familiei Wurmbrand. Încercau să păstorească adunarea cât puteau de bine, dar învățătura lor era făurită mai mult din cărți, nu din experiența pușcăriei. Își puteau aminti cantități uriașe de cunoștințe istorice din epocile anterioare, dar când venea momentul să aplice aceste cunoștințe în contextul României comuniste, nu prea reușeau.

În contrast total cu acești doi pastori, Sabina le inspira mult respect celor din comunitate. Uneori, numărul mare de oameni care o vizitau pentru îndrumare spirituală o stânjenea. Sabina își deschidea încontinuu ușa, pentru a încuraja sute de suflete tulburate care aveau nevoie de sfaturi, mângâiere și rugăciune.

În întreaga România, creștinii îi admirau pe cei ca Sabina, oameni care suferiseră mult pentru credința lor. La fel ca în zilele bisericii primare, creștinii ce fuseseră persecutați aveau o valoare aparte. Unii îi venerau ca pe niște eroi sau niște sfinți. Fiecare cuvânt care ieșea de pe buzele Sabinei era interpretat ca un adevăr evanghelic. Dar ea s-a împotrivit mereu faimei și idolatrizării și i-a oprit pe cei care o înălțau pe diverse socluri, amintindu-le cu modestie că era doar o simplă slujitoare a lui Cristos și atât.

Martirii nu construiesc adevărul, știa Sabina. Adevărul e cel care creează martiri.

***

„Mamă, am isprăvit-o cu școala", a răbufnit într-o zi Mihai. Venise acasă mai devreme, cu ochii strălucind de încredere și determinare.

„Cum adică «ai isprăvit-o»?", a întrebat Sabina.

„Nu mă mai întorc la școală."

Sabina n-a înțeles ce vrea să spună. „Dar, dragul meu, trebuie să-ți continui studiile."

„În nici un caz acolo!", a răspuns Mihai.

I-a explicat Sabinei că Mişcarea Tineretului Comunist îl nominalizase pentru a fi candidat de onoare – o distincţie rezervată doar celor mai buni elevi. Dar pentru a accepta nominalizarea, Mihai a fost instruit să poarte o cravată roşie, de pionier. A refuzat.

„Nu voi purta cravata roşie", îşi informase Mihai profesoara. „Este simbolul partidului care îl ţine pe tatăl meu captiv în puşcărie."

Profesoara, deşi evreică, s-a temut că îşi va pierde slujba şi l-a certat pe Mihai, înainte de a-l trimite acasă mai devreme. Sabina ştia că fiul ei avea, totuşi, nevoie de o educaţie, astfel că l-a încurajat să se întoarcă la şcoală a doua zi.

Majoritatea profesorilor – în special cei evrei – îşi urau meseria, pentru că nu puteau preda liber materia pe care o studiaseră. Comuniştii au forţat fiecare profesor din ţară să introducă ideile comuniste în planurile lor de învăţământ. Dar Sabina ştia că România nu era cu adevărat o ţară comunistă. Era doar o ţară sufocată de un comunism de import, adaptat societăţii.

A doua zi, profesoara lui Mihai l-a primit înapoi în clasă. Era pregătită să suporte consecinţele. L-a îmbrăţişat pe Mihai şi, din acel moment, a devenit cel mai protejat elev din şcoala sa. Ceilalţi profesori ştiau că Mihai era fiul unui deţinut politic şi i-au apreciat tacit curajul. Din când în când, chiar se ridica în clasă pentru a aduce argumente împotriva propagandei ateiste. Fiind doar un adolescent, nu putea câştiga întotdeauna disputele, dar îşi apăra credinţa aşa cum ştia mai bine.

***

„Mătuşa Alice" îl adoptase neoficial pe Mihai, atunci când Sabina fusese încarcerată. „Acum vei fi mămica mea", îi spusese Mihai lui Alice.

Ea avusese grijă de fiul Sabinei încă de când acesta avea 11 ani. Lucrase ca şefă a unui important departament de învăţământ, înainte de a fi eliberată din funcţie, atunci când a refuzat să se

alături membrilor Partidului Comunist. Acum, Alice abia reușea să-și câștige existența, predând limba franceză și ajutând elevi ca Mihai să se pregătească pentru examene.

Când o familie mai în vârstă a aflat de situația dificilă a lui Alice, a călătorit două zile, oarecum clandestin, pentru a-i oferi o sumă mare de bani. Fiecare bănuț a ajutat-o. O doamnă pe nume Mihailovici și-a riscat chiar și viața, călătorind sute de kilometri din satul ei până la București pentru a-i oferi tot ce avea mai bun, adică un sac de cartofi, cu scopul de a o ajuta pe Alice să-l crească pe Mihai. Când miliția a aflat acest lucru, a bătut-o pe bătrână atât de rău, încât aceasta nu și-a mai revenit niciodată.

Sărăcia lui Alice nu a împiedicat-o să îl includă pe Mihai ca pe un membru în plus al familiei, chiar dacă avea grijă și de tatăl ei îmbătrânit. Cei trei locuiau într-o singură cameră, iar Alice a cheltuit fiecare bănuț pe care îl putea câștiga pentru a le asigura un trai decent.

De asemenea, a avut grijă și de alți copii lipsiți de drepturi, ai căror părinți fuseseră uciși sau întemnițați. Îndrăzneala și curajul ei au salvat numeroși copii care, altfel, ar fi trăit pe străzi, ar fi fost înfometați și probabil ar fi murit din cauza expunerii la condiții cumplite de viață.

Datorită lui Alice, Mihai a putut să își salute mama după eliberarea din închisoare prin cuvinte pe care Sabina nu le va uita niciodată: „Mamă, să știi că sunt de partea ta și îl iubesc pe Domnul."

Dar școala s-a dovedit a fi dificilă pentru Mihai. Profesorii injectau propagandă ateistă în fiecare materie – de la științe, la literatură și chiar matematică. Copiii erau spălați pe creier zilnic prin filme comuniste. Prelegerile ridiculizau creștinismul. Fiecare librărie școlară avea un „colț fără Dumnezeu" care conținea cărți, cu poze în culori, înfățișând preoți și pastori prinși în acțiuni imorale sau comportându-se reprobabil.

Sabina l-a ajutat pe Mihai să lupte împotriva propagandei la care a fost supus la școală. Cândva atee convinsă ea însăși, a știut

cum să combată spălarea creierului fiului ei. Richard o ajutase să-şi depăşească, la rândul ei, propriile îndoieli.

Cu o anumită ocazie, Richard spusese că nimeni nu cere niciodată dovezi că natura există, fiindcă este peste tot în jurul nostru. În acelaşi mod, fiinţele spirituale sunt conştiente de realităţile ascunse, care sunt la fel de autentice, adevărate şi evidente ca orice alt lucru experimentat în lumea naturală.

Duhul Sfânt, de exemplu, nu poate fi văzut cu ochi umani. Dar nici un creştin care este plin de Duhul Sfânt nu se îndoieşte de existenţa Sa. Isus a comparat Duhul Sfânt cu adierea vântului, spunând: „Vântul suflă încotro vrea şi-i auzi vuietul, dar nu ştii de unde vine şi unde se duce" (Ioan 3:8).

Sabina nu putea vedea vântul, dar nici nu putea să-i nege efectul. În acelaşi mod, spera să-i insufle lui Mihai încrederea de a pătrunde nevăzutul. Încerca să-l facă să simtă puterea credinţei sale, o credinţă care, asemenea unei rafale puternice de vânt, îl putea ţine drept atunci când se sprijinea de ea.

„Biserica are o latură umană, precum şi o latură divină", i-a spus Sabina lui Mihai, după o zi deosebit de grea la şcoală. „Puterea lui Dumnezeu se manifestă în chiar păcătoşenia unui creştin, prin pocăinţă şi iertare."

Soţii Wurmbrand au ajuns să cunoască mulţi pastori care căzuseră în păcate mari, dar Sabina i-a spus lui Mihai că literatura comunistă de la şcoală nu a relatat niciodată despre vina şi remuşcările pe care le simţeau pastorii după ce cădeau. „Ei îţi arată doar partea lor întunecată, ratările lor", a spus ea. „Oricine poate greşi. Însă doar atunci când ne pocăim, harul lui Dumnezeu străluceşte cu adevărat."

Într-o zi, profesorii lui Mihai au spus clasei că regele David a fost un ucigaş şi un adulter. Mihai a venit acasă de la şcoală şi a întrebat: „De ce a vrut regele David să se căsătorească cu soţia lui Urie?"

CAPITOLUL 45

„Biblia nu ascunde adevărul", a răspuns Sabina. „Ea vorbește despre oameni care pot cădea în păcat și pot face greșeli. Dar când citești aceste povești cu ochii tăi, vezi că, de fapt, comuniștii sunt cei care mint și denaturează adevărul."

Fiecare mamă creștină a dus bătălia pe care o ducea Sabina. Comunismul lua în stăpânire teritoriul din mintea copiilor dimineața, iar mamele îl recuperau seara. Marxiștii aveau la dispoziție toate armele: profesori, literatură, filme și radio. Dar Mihai avea o armă mult mai puternică decât acestea – un creștinism oferit ca model de viață în fiecare zi de mama sa. Teoriile și filozofiile puteau fi contestate, dar nimeni nu putea să contrazică puterea unei femei care se ruga.

Sabina și alte femei creștine au învățat să devină la fel de feroce ca orice războinic de pe câmpul de luptă. Dacă nu se puteau înrola pentru a lupta împotriva inamicului pe front, erau sigure că îi vor înfrânge atacurile acasă.

***

Deși persecutată, biserica subterană nu și-a uitat niciodată datoria de a-i proteja pe copiii care au rămas orfani.

Unii membri ai bisericii au părăsit Bucureștiul, de teamă că ar putea fi recrutați ca informatori ai securității. Alții însă au cedat presiunii. Ispita de a-i trăda pe alți creștini a devenit atât de intensă în București, încât, în numeroase ocazii, Sabina și-a deschis ușa câte unui creștin care își mărturisea fărădelegile și căuta iertare.

„Ne aflăm într-o capcană", i-a spus o femeie Sabinei. „Îl iubim pe Domnul, vă iubim pe tine și pe Mihai, dar nu putem rezista infinit la toate aceste amenințări și hărțuiri."

Sabina a ascultat-o pe femeie, care a mărturisit: „Soțul meu își va pierde locul de muncă sau va fi trimis la închisoare. Trebuie să facem rapoarte despre toți cei care merg la biserică și despre ceea

ce spun. Încercăm să le spunem doar ceea ce nu vă va face rău, dar trebuie să aveți grijă!"

Comuniștii au dezbinat cămine, asmuțind membrii familiei unii împotriva altora. Dacă statul nu reușea să aibă succes încercând să îi facă pe copii să își denunțe părinții, putea oricând să găsească un vecin, un coleg sau un prieten băgăcios care să-i trădeze. Securitatea a adunat cantități mari de informații despre fiecare detaliu al vieții Sabinei – mâncarea pe care o cumpăra, ce gătea, unde mergea, pe ce străzi umbla și oamenii cu care vorbea pe parcursul săptămânii. Poliția a interogat fete despre băieții cu care se întâlneau. Fiecare informație era catalogată și comparată la sediul secret al securității, în speranța de a prinde și întemnița creștini.

Secretomania a devenit cea mai eficientă formă de apărare a bisericii. Fiecare activitate, de la spălatul hainelor până la conversațiile ocazionale, trebuia să fie reglementată în mod intenționat. Informatorii mișunau peste tot. Existau creștini care purtau cravata roșie a comunismului. Unii chiar dețineau poziții de notorietate la cele mai înalte niveluri ale statului, călătorind adesea departe de locul de muncă, în sate îndepărtate, pentru a se căsători religios cu binecuvântarea unui pastor sau pentru a-și boteza fiul sau fiica de către un membru al bisericii subterane.

Sabina a vorbit cu sute de informatori în mansarda sa. Le spunea întotdeauna: „Dovediți sinceritatea pocăinței voastre, spunându-ne acum despre cum suntem spionați. Să ne spuneți numele ofițerilor de la care ați primit ordine. Spuneți-ne când și unde vă întâlniți."

Veștile pe care Sabina le-a cules de la informatorii pocăiți au salvat multe vieți și au împiedicat sute de arestări. A lansat chiar și o organizație secretă menită să împiedice securitatea să dea de urma creștinilor. Cu ajutorul altora din biserica subterană, Sabina i-a urmărit, la rândul ei, pe agenții poliției secrete, le-a monitorizat activitățile și a avertizat familiile creștine, înainte de a fi prea târziu. Ea a fost vârful de lance al operațiunii de urmărire

a securiștilor pe străzi și chiar de fotografiere a acestora, în timp ce le studia cu atenție contactele.

Depistarea informatorilor șefi era riscantă, dar Sabina l-a urmărit pe colonelul Șircanu, care conducea activitatea de spionaj a serviciilor secrete împotriva bisericii, la fel de mult cum a urmărit-o și el pe ea. În fiecare zi, ieșea din casă când o făcea și el, îl spiona neobosit și îi calcula tiparele de comportament. În cele din urmă, după ce a descoperit o vastă rețea de prieteni ai acestuia, metodele neconvenționale ale Sabinei au dat roade, iar zeci de pastori și familii, care altfel ar fi fost interogate, au fost cruțate. Biserica subterană trebuie apărată cu orice preț, credea Sabina, chiar dacă acest lucru presupunea să treacă la ofensivă, pentru a vâna informatorii unul câte unul.

Mihai a devenit la rândul său un spion ideal. Tânăr și cu puține șanse de a fi detectat, și-a deschis ochii și urechile, urmărind locul unde se aflau informatorii și raportându-i mamei sale. Pe lângă faptul că a trecut cu bine peste zbaterile firești ale unui adolescent aflat în plină dezvoltare, Mihai a ajutat la întărirea bisericii subterane și a adus încurajări multora.

Dar Mihai și Sabina știau că orice pas greșit, oricât de mare sau de mic, putea duce la întemnițarea lor – sau chiar mai rău.

46

Mihai s-a întors de la şcoală cu zâmbetul pe buze. Sabina a observat, iar Mihai i-a povestit mamei sale un banc.

„Hitler, Napoleon şi Alexandru cel Mare şi-au luat o zi liberă din iad pentru a urmări o paradă în Piaţa Roşie din Moscova. Hitler, observând şirul de tancuri care treceau pe lângă el, a spus: «Dacă aş fi ştiut că Armata Roşie este atât de puternică, nu aş fi atacat niciodată Rusia.» Alexandru cel Mare a spus: «Dacă aş fi avut o armată ca aceasta, aş fi putut cuceri lumea.» Apoi, Napoleon, studiind cu atenţie un ziar rusesc, a spus: «Dacă aş fi avut un ziar la fel de obedient ca Pravda, lumea nu ar fi aflat nimic despre Waterloo.»"

Sabina ştia că nu învăţase această glumă de la profesori, dar umorul a făcut-o să zâmbească totuşi. Băiatul ei de 15 ani ajunsese la capătul educaţiei din şcoala primară şi nu putea merge mai departe. Copiii prizonierilor politici nu aveau dreptul legal de a urma o pregătire academică superioară, iar Mihai avea brusc timp liber.

Unul dintre vechii prieteni ai tatălui său l-a auzit pe Mihai cântând la pian şi i-a oferit o potenţială slujbă de acordor de piane.

„Mă ocup de instrumentele de la Opera de Stat", a spus bărbatul. „Am nevoie de un ucenic cu degete fine şi ureche bună."

Mihai le avea pe amândouă. Dar pentru a obţine slujba, a trebuit să completeze un chestionar de 16 pagini. A trebuit să furnizeze adresele a doi vecini de pe fiecare stradă pe care locuise vreodată. „Ar fi bine să fii sigur că ştiu ce să spună, atunci când va veni securitatea să-i chestioneze", l-a avertizat omul.

CAPITOLUL 46

Una dintre întrebări era: „Tatăl tău a fost arestat vreodată?" Mihai s-a gândit o clipă apoi și-a notat răspunsul: „Nu." Apoi și-a șoptit în sinea lui: „De fapt, tatăl meu a fost răpit de pe stradă, ceea ce nu seamănă deloc cu o arestare."

Mihai a lucrat la acordat piane pentru un salariu echivalent cu opt lire sterline pe lună, o sumă pe atunci uriașă pentru familia lui săracă. A primit chiar și cartele de rație alimentară, pentru a putea cumpăra pâine și alte provizii de la piața locală. După câteva luni de ucenicie, Mihai și-a dezvoltat o ureche excelentă și putea identifica notele false rapid și fără efort. Abilitățile sale l-au impresionat atât de mult pe prietenul tatălui său, încât omul i-a spus Sabinei: „Mihai se pricepe mai bine decât mine, iar eu fac această meserie de 40 de ani."

18 luni mai târziu, Mihai avea să-și piardă locul de muncă. Cineva informase autoritățile că era fiul unui deținut politic, iar acordorul de piane nu a avut de ales decât să îl concedieze. Cu toate acestea, Mihai devenise atât de talentat la repararea și acordarea instrumentelor muzicale, încât își adunase propria clientelă din rândul muzicienilor din București și astfel a continuat să câștige bani pentru familia sa.

Sabina a avut și ea câteva slujbe mărunte, pentru a-și întreține familia. Prima a fost aventura cu cooperativa de creștere a viermilor de mătase, despre care Marietta citise într-o revistă. Anunțul spunea: „Creșteți viermi de mătase acasă. Suplimentați-vă veniturile și ajutați la construirea socialismului."

Mihai nu s-a putut abține să nu zâmbească. „Marietta deja se vede într-o rochie de seară vaporoasă, făcută toată din mătase de casă."

„Nu, serios", a spus Marietta, auzind conversația. „Mătasea naturală valorează o grămadă de bani!"

Mihai a apucat revista și a spus: „A, dar trebuie să duci tot ce produci la cooperativa de stat. Cât crezi că îți vor da pe ea? Oricum, unde am putea pune viermii? Dacă crezi că am să mănânc

cu o cutie de viermi de mătase murdari și bătrâni în mijlocul mesei, te înșeli."

Toată lumea a râs.

„Ai putea să-i ții sub pat", a sugerat Sabina.

„Poate sub patul *tău*!", a ripostat Mihai.

Cu toate acestea, Sabina chiar a început să crească viermi de mătase, taman pe masa din bucătărie. Mihai a citit toate instrucțiunile cu voce tare. „Când viermele de mătase este gata să se transforme în molie, învârte în jurul său un cocon făcut din materia din propriul corp." S-a oprit o clipă și a privit-o pe Sabina. „Ar fi bine să ai grijă, mamă. Într-o zi vei lua jos capacul și toți fluturii vor zbura." Mihai a citit restul prospectului. „Când coconul este derulat, obții un fir de mătase lung de multe sute de metri. O să fie cam încâlcită treaba pe aici, nu-i așa?"

Sabina ținea larvele viermilor de mătase într-o cutie de carton cu găuri de aer perforate în partea de sus. Fiecare vierme cenușiu avea o lungime de șapte centimetri și jumătate și era hrănit cu frunze de dud, pe care Mihai le aduna din cimitirul din apropiere. După ce s-au înfruptat într-un ritm uluitor, omizile s-au înfășurat într-adevăr în coconi făcuți din propriul lor fir de mătase.

În cele din urmă, Sabina a desfăcut mătasea pentru a o vinde. Când a ajuns la 100 de coconi, și-a dus țesătura la cooperativă.

Pentru toată munca ei, Sabina a primit un câștig minimal, abia cât mâncarea pentru două zile.

47

După ce a lucrat cam în zadar la viermii ei de mătase, Sabina a decis să se orienteze către alte industrii casnice, cum ar fi cusutul și tricotatul. Banii câștigați de Mihai din acordajul de piane au suplimentat veniturile familiei, reușind astfel să evite confiscarea apartamentului.

Festivalul Internațional al Tineretului se apropia cu pași repezi, iar adolescenții comuniști din toate colțurile lumii urmau să se adune la București. Însă în cele trei luni care au precedat evenimentul, alimentele au devenit tot mai greu de procurat. Magazinele au rămas fără stocuri, iar pe străzi se întindeau cozi lungi de oameni înfometați. După așteptări interminabile, Sabina era norocoasă dacă obținea o bucată mică de unt și câteva sute de grame de făină.

Dar când a început festivalul, magazinele erau pline de produse proaspete. Toate mesele locuitorilor orașului au fost încărcate, vreme de trei săptămâni, de delicatese, cărnuri de tot felul și legume la discreție. Românii nu mai mâncaseră atât de bine de dinainte de începerea războiului.

„Mamă, am văzut cutii întregi de curmale în alimentara de stat!", a exclamat Mihai. „Acolo mai sunt și ciocolate învelite în hârtie aurită!"

Sabina l-a lăsat pe Mihai să mănânce cele mai alese alimente, pentru că știa că treaba asta nu va ține mult. Când festivalul s-a încheiat, au urmat iar luni întregi de lipsă de alimente. Numai că, de data aceasta, foametea a fost chiar mai gravă decât înainte. Bucureștiul își risipise rezervele, în speranța de a-i amăgi pe

vizitatorii străini să creadă că românii mâncau aşa de bine în fiecare zi. Nimic nu ar fi putut fi mai departe de adevăr.

Familii, de altfel cinstite, au ajuns să fure alimente pentru a-şi ţine copiii în viaţă. Muncitorii din fabrici au rămas fără salariu timp de săptămâni întregi. Bucureştiul a revenit la epuizarea obişnuită a resurselor. Pe deasupra, mai era şi un oraş plin de minciuni şi de spioni.

Deoarece atât de mulţi pastori ai bisericilor subterane fuseseră arestaţi, întreaga responsabilitate a continuării mişcării a căzut asupra soţiilor lor. La fel ca Sabina, zeci de femei au devenit slujitoare autodidacte, dobândind cât mai multă pregătire teologică, pentru a continua lucrarea soţilor lor. Femeile au învăţat să predice, ba chiar au condus servicii de închinare. Din toate colţurile României, soţiile pastorilor arestaţi au venit în masă la Bucureşti pentru a cere sfaturi şi pentru a obţine puţina pregătire pastorală pe care o puteau acumula. Femeile distribuiau volume cu literatură creştină, pe care le ascundeau pe sub rochii. Apoi, când erau singure şi departe de ochii lumii, memorau conţinutul acestora şi adesea recitau predicile.

Pentru ca sistemul comunist să cadă, era nevoie de fiecare soldat creştin, fie el bărbat sau femeie. Dacă nu existau bărbaţi care să ducă mai departe torţa adevărului, soţiile lor trebuiau să o poarte în locul lor. Lumina Evangheliei trebuia să lumineze mereu.

Fiecare creştin cunoştea semnalul. O lumânare apărea la o fereastră din apropiere. Apoi, creştinii patrulau pe scări, băteau semnalul secret în uşă şi intrau în spaţiile mici. În pivniţe şi poduri mucegăite, biserica subterană se întâlnea pentru închinare, cântare şi predicare. Chiar şi flăcările lămpilor se chinuiau să respire în spaţiile înguste în care creştinii erau forţaţi să se închine. Nici un loc, oricât de întunecat sau detestabil, nu era prea incomod pentru adunare. Isus era Lumina lumii, iar Sabina ştia că El putea ilumina chiar şi cele mai întunecate subsoluri.

CAPITOLUL 47

***

Persecuția bisericii a continuat să dizolve barierele care odată divizau confesiunile. Sub amenințarea torturii, nu mai conta din ce tradiție făceai parte – catolică, ortodoxă, luterană sau baptistă. Poporul lui Dumnezeu a descoperit punți mai puternice decât zidurile care îl despărțeau odinioară. Sub comunism, creștinismul românesc a revenit la modul în care era practicată credința în primele secole după Cristos.

Când Sabina l-a întâlnit pe preotul ortodox Grecu, tactica ei împotriva comuniștilor s-a schimbat. Grecu aparținea bisericii creștine sponsorizate de stat, pe care guvernul o aproba și o monitoriza. Autoritățile îi acordau o mare libertate, pentru că îi cunoșteau păcatul secret – îi plăcea băutura.

Preoții care beau în exces deveneau, în ochii comuniștilor, exemple excelente de erori ale creștinismului. Fotografiile lor erau adesea afișate în public și în cărțile distribuite în școli. Ceea ce nu știau comuniștii însă este că Grecu consuma alcool doar pentru a rămâne în grațiile lor. Viciul său era și virtutea sa, astfel că nu a trezit niciodată suspiciuni cu privire la adevăratul său plan, și anume acela de a ajuta biserica subterană.

Părintele Grecu a devenit principala sursă de încurajare și sprijin pentru Sabina. Munca sa a depășit orice limită impusă de stat. Grecu a învățat-o cum să adopte tactica lui Lenin de a se infiltra în organizațiile rivale. Comuniștii reușiseră să se infiltreze în seminarii și în preoțime, dar acum rolurile erau inversate. Biserica urma să-i iscodească pe cei infiltrați.

„Cristos a numit templul o peșteră de tâlhari" (vezi Matei 21:13), a explicat preotul Grecu, „dar apostolii au lucrat în mod deliberat acolo după moartea și învierea Sa. Circumstanțele ciudate reclamă acțiuni neobișnuite."

Sabina a ezitat. „Dar mulți dintre frații și surorile noastre vor avea scrupule morale", a spus ea. „Dacă se vor alătura organizațiilor

comuniste, li se va cere să facă atât de multe lucruri greşite. Oamenii cu trecut bisericesc sunt obligaţi să se dea de gol. Astfel ar fi eliminaţi într-o lună."

Părintele a dat din cap. „Da, dar unii dintre ei ar putea fi actori buni. Celor mai tineri le va fi mult mai uşor. Nu e nici o problemă să-i introducem în rândurile Tineretului Comunist. Şi de acolo în miliţie. Iar apoi chiar în securitate şi în partid."

Sabina a înţeles înţelepciunea tacticii sale şi a început să înroleze membri ai bisericii, pentru a ajuta. A împărţit mental fiecare voluntar dornic să se ofere într-una din cele două categorii. Cei mai mulţi nu ar fi fost capabili să joace rolul de informator. Înşelăciunea era prea mare. Misiunea se va dovedi prea dificilă.

Sabina putea alege doar o mână de oameni care să se infiltreze în sistem. Trebuia să aibă maximă încredere în ei. Misiunea putea să le aducă arestarea şi chiar moartea. În cazul în care acceptau provocarea, trebuiau să pătrundă adânc în teritoriul inamic, unde biserica subterană nu-i putea proteja. Trădarea nu putea fi permisă, din moment ce atâtea vieţi se aflau în joc. Doar unul din o sută de membri ai bisericii ştia despre misiunea secretă a Sabinei.

Într-o conversaţie cu Sabina, într-o seară, acasă la ea, preotul Grecu şi-a exprimat îndoiala că părinţii ar fi fost de acord să-şi pună copiii într-un pericol atât de mare.

Dar Sabina i-a spus: „Când eram la şcoală, ne povesteau despre regele Ştefan cel Mare. Odată, a fost rănit şi a ajuns la porţile castelului său. Mama lui a întrebat din fereastră: «Cine este acolo?» El a spus: «Sunt fiul tău, Ştefan.» Atunci ea a răspuns: «Nu poţi fi fiul meu. El nu ar fi părăsit câmpul de luptă cât timp armata sa era încă acolo. Aşa că du-te înapoi şi luptă. Nu recunosc un astfel de fiu.»"

Sabina cunoştea multe mame care erau dispuse să îşi sacrifice chiar şi propriii copii pentru ca Împărăţia lui Dumnezeu să înainteze.

„Trebuie să fie nişte femei foarte dăruite", a spus Grecu cu uimire.

„Știu cum se simt", a răspuns Sabina. „Dacă mi-ar dovedi comuniștii acum că Richard a murit în închisoare, nu aș fi pur și simplu tristă. Aș fi chiar mândră. Acest spirit radical se răspândește pe zi ce trece. Dacă cineva poate fi mândru de un fiu care moare luptând pentru țara sa, cu cât mai mult ar putea fi mândru de un fiu care a devenit martir pentru Isus Cristos."

Grecu s-a simțit încurajat la auzul declarațiilor ei curajoase. „Moartea este cel puțin un proces rapid", a spus el. „Există și alte feluri de martiraje."

Janetta a intervenit. „Da, sunt multe. Și poate fi un lucru mai înalt să îți sacrifici integritatea pentru cauză, decât să îți sacrifici libertatea sau poate chiar viața."

Preotul s-a ridicat dând să plece, dar s-a uitat pentru ultima oară la cele două femei curajoase și a spus: „Cât de ciudat trebuie să fie să trăiești într-o lume în care nu ți se cere să renunți la nici unul dintre aceste lucruri."

48

Într-o zi, prietena Mariettei, Trudi, a vizitat-o pe Sabina. O tânără de 18 ani, liniștită și inteligentă, Trudi avea părul lung, negru și ochi căprui fermecători, care atrăgeau atenția tuturor celor din încăpere.

„În închisoare", i-a povestit Sabina lui Trudi, „gardianul obișnuia să ne anunțe înainte de a primi o bătaie: «Ați vrut să fiți martiri, așa că acum suferiți!» Și așa am făcut. Dar chiar și în cele mai rele momente, exista bucuria de a ști că o făceam pentru Isus, precum primii creștini."

Trudi asculta cu atenție.

Sabina a continuat: „Dar acum există ceva care ar putea împinge lucrurile mai departe. Iar tu, Trudi, ne poți ajuta aici."

Trudi nu se temea să își rişte viața pentru Dumnezeu. Avea o siluetă bine conturată, cu brațe puternice, iar felul în care se purta a convins-o pe Sabina că tânăra nu va ceda ușor presiunilor. Ani de zile, fiind fiica cea mare, își îngrijise familia numeroasă și marcată de boli și devenise cunoscută pentru spiritul ei îndrăzneț și plin de compasiune.

Sabina i-a explicat că biserica subterană avea nevoie de fete care să se alăture Tineretului Comunist. „Acum a apărut ceva nou", a spus ea. „Ar putea fi o șansă minunată."

Ochii lui Trudi s-au aprins de emoție.

„Un colonel pe nume Șircanu, care lucrează pentru securitate, l-a întrebat pe sergentul său dacă nu cunoaşte vreo fată care să ajute la curățenie în casă. Au o casă mare într-unul dintre cele mai

bune cartiere ale orașului. Soția lui pare destul de extravagantă și prostuță, dar altfel destul de amabilă. Dacă ai face cerere pentru această slujbă prin intermediul biroului lor special de angajare, ai putea afla multe lucruri care ne-ar putea ajuta."

Trudi n-a spus nimic, dar asculta cu interes mai departe.

„Ei nu ar bănui nimic", a spus Sabina. „Sergentul a rugat-o pe soția lui să verifice la prietenele ei, iar una dintre ele vine la slujbele noastre. Nimeni nu știe că este creștină."

„Și eu ce ar trebui să fac?"

„Nimic, la început. Să te obișnuiești cu casa. Să-i cunoști pe toți. Am observat că oamenilor le face plăcere să-ți povestească despre problemele lor. Bătrâna doamnă Tomaziu îți arăta chiar ieri varicele ei, nu-i așa?"

Trudi a meditat un minut asupra posibilităților și apoi, cu o hotărâre plină de îndrăzneală, a acceptat misiunea care i se propunea.

***

Trudi a reușit să se infiltreze în casa colonelului Șircanu. Trecuseră deja câteva luni de când fusese angajată ca servitoare la domiciliu, iar Sabina începuse să se întrebe despre siguranța ei. Apoi a venit un mesaj urgent adresat domnișoarei Landauer, o profesoară, care a transmis informația mai departe.

Trudi aflase că Șircanu pomenise numele unui pastor informator, care venea des la întâlniri. „Oare ne trădase?", s-a întrebat Sabina. Pastorul a vizitat-o pe Sabina și i-a explicat cum autoritățile îl amenințaseră cu închisoarea pe termen lung și cum sănătatea sa șubredă îl obligase să coopereze cu Șircanu. Rușinat, pastorul s-a mutat din București, pentru a nu se mai întoarce niciodată.

Trudi a furnizat, de asemenea, numele unei studente care putea fi și ea informatoare. Când Sabina a interogat-o, fata a negat acuzația. Atunci, Sabina și-a pus mâinile pe cele ale fetei și i-a spus: „Te rog să fii sinceră. Știm ce fel de presiune trebuie să

fi folosit asupra ta. Mulți oameni ne-au spus înainte – de bună voie – cum sunt forțați să denunțe. Le ești datoare prietenilor tăi adevărați să le spui ce s-a întâmplat."

Studenta a început să plângă, în timp ce îngenunchea.

„Mergeam pe stradă", a explicat ea, „când a oprit o mașină și doi bărbați au spus: «Suntem de la miliție. Urcați.» Nu m-au dus nicăieri – doar m-au plimbat cu mașina ore întregi. Îmi tot spuneau că trebuie să raportez în fiecare săptămână despre tot ce se spunea și se făcea în casa dumneavoastră și în biserică. Dacă nu o făceam, mi-au spus că se vor întâmpla lucruri îngrozitoare cu familia mea."

Ea a jurat că nu a raportat nimic care să dăuneze bisericii subterane, dar Sabina avea îndoieli.

Trudi a continuat să furnizeze informații credibile și la zi, dar cel mai spectaculos act de rezistență al ei a venit pe neașteptate, când a transformat casa colonelului într-un refugiu pentru creștinii pe care Șircanu îi vâna.

Trudi i-a transmis Sabinei informația că Șircanu începuse să se bucure de privilegiile noii sale poziții în ierarhia comunistă și călătorea adesea în vacanțe pe litoral sau la munte. Înainte de a pleca, a însărcinat-o pe Trudi cu administrarea casei. Doamna Șircanu chiar a omagiat-o pe Trudi numind-o „mica mea comoară".

„De ce să nu ținem o întâlnire aici, chiar în casa familiei Șircanu?", i-a scris Trudi Sabinei. „Ei sunt plecați pentru câteva zile și este o casă mare, cu mai multe ieșiri. Nimeni nu va bănui nimic."

Sabina era de-a dreptul fericită de veste. La urma urmei, cine i-ar fi suspectat pe creștini că se întâlnesc tocmai în casa omului care le căuta sfârșitul?

Sabina împreună cu câțiva lideri ai bisericii subterane s-au apropiat cu nervozitate de ușa casei colonelului. Trudi și-a întâmpinat oaspeții de parcă locul ar fi fost al ei. Împrejurimile deosebite nu le erau familiare liderilor creștini, dar casa a servit drept o schimbare binevenită față de spațiile incomode în care erau obișnuiți să se întâlnească.

CAPITOLUL 48

De fiecare dată când familia Şircanu pleca în vacanţă, Trudi făcea pe spionul şi găzduia cele mai grandioase slujbe de închinare din Bucureşti, taman în casa inamicului lor.

49

Sabina prețuia mult Biblia pe care Richard i-o dăruise în 1938, anul convertirii sale. Era o carte mai ciudată, cu pagini albe intercalate, pentru a o încuraja să ia notițe, ceea ce a și făcut vreme de mulți ani. Pe aceste pagini și-a notat gândurile, rugăciunile, comentariile și experiențele. Era un fel de jurnal, o carte care comemora principalele repere ale progresului ei spiritual. Dar și-a scris notițele într-un limbaj codificat, pentru a împiedica autoritățile să le citească în cazul în care Biblia i-ar fi fost descoperită vreodată.

La slujbele de rugăciune, Sabina era adesea întrebată despre perioada petrecută în închisoare. Amintirile păreau prea îngrozitoare pentru a fi povestite la început, dar Mihai a ajutat-o pe mama sa să reflecteze asupra acelor experiențe. Ea i-a povestit cum gardienii o bătuseră, o obligaseră să mănânce iarbă și șerpi, o aruncaseră în Dunăre și o obligaseră să care pietre atât de grele, încât își simțea oasele grele ca plumbul.

„Cum ai putut să suporți toate acestea, fără să cedezi și să te lepezi de Cristos?", a întrebat Mihai.

Sabina i-a răspuns precizând că, în limba ebraică, evenimentele viitoare sunt adesea descrise la timpul perfect, ceea ce înseamnă că o acțiune viitoare este deja completă și desăvârșită în trecut. I-a explicat cum, în Isaia 53, venirea mult așteptatului Mesia a fost prezisă în acest fel. Tortura lui Mesia a fost descrisă ca având loc în trecut, nu în viitor, chiar dacă Isaia a scris profeția cu 700 de ani înainte de nașterea lui Cristos. Când Isus a citit această profeție, în timpul activității Sale publice, cu siguranță a observat acest timp

verbal. Ideea aceasta sugerează că suferințele Sale începuseră deja în trecut, deși ele încă așteptau să se petreacă în viitor.

„Exact așa m-am simțit și eu în mijlocul suferinței", și-a amintit Sabina. „Bucuria este prezentul veșnic al spiritului creștin. Era de parcă mă aflam într-un loc ceresc din care nimeni nu mă putea strămuta. Unde era deci suferința prin care tocmai trecusem? Ea aparținea trecutului. Trăisem suferința cu mult timp în urmă, în vreme ce realitatea prezentă era doar o continuă încântare de-a fi în preajma Domnului."

Într-o zi, Sabina răsfoia cu nostalgie fiecare pagină a Bibliei sale, citind însemnările pe care le scrisese despre Richard. Aproape că putea să simtă rugăciunile și prezența soțului ei în cameră. Și-a imaginat silueta lui înaltă aplecându-se peste ea și sărutând-o și aproape că îi auzea cuvintele de încurajare. Pentru tot restul vieții, Sabina va păstra cartea sacră alături de inima ei, un inventar tangibil a tot ceea ce o învățase Dumnezeu.

Bibliile erau un lucru mai rar întâlnit în biserica subterană. Membrii adunării se îmbulzeau în mansarda Sabinei pentru a o asculta citind din paginile sacre ale Scripturii. Din cauza popularității crescânde a Sabinei, deplasarea la întâlnirile lor secrete a devenit tot mai periculoasă. Rar ieșea din cartier fără să observe că cel mai adesea un bărbat o urmărea și o supraveghea.

Dar Mihai nu împărtășea popularitatea mamei sale, așa că putea merge destul de ușor la întâlniri deschise sau secrete. Multe dintre aceste slujbe se desfășurau sub masca unor petreceri. Până la treizeci de tineri se prezentau la apartamentul cuiva, se salutau zgomotos înainte de a pune discuri de vinil cu muzică atât de tare, încât oricine trecea pe acolo nu avea nici un dubiu cu privire la natura petrecerii.

Apoi, după ce dansul se oprea, muzica era oprită, iar unul dintre tineri vorbea câte ceva tălmăcind din Evanghelie. Se făceau rugăciuni pentru cei aflați în închisoare, apoi se puneau iar câteva melodii la maxim, în beneficiul vecinilor, după care urma iar o

pauză de închinare. Aceste slujbe continuau vreme de luni de zile, uneori deghizate în petreceri de zile de naştere, sărbătoriri de aniversare sau chiar picnicuri în aer liber. Magnetofonul putea călători oriunde, chiar şi în adâncul pădurilor şi în poieni, pentru diverse excursii duminicale şi întâlniri de rugăciune. Pe parcurs existau puncte de observaţie care îi atenţionau dacă erau cumva supravegheaţi.

Fiecare detaliu al unui serviciu de închinare era planificat – exista o oră precisă de întâlnire, o destinaţie specifică precum şi o parolă secretă. Pericolul făcea ca slujbele să fie şi mai intense. Adolescenţii curajoşi participau la aceste întâlniri pe propriul risc. Pentru mulţi dintre ei, orice astfel de aventură putea fi ultima dată când îşi vedeau familiile. Melodia fiecărui imn era aşadar cântată cu o imensă convingere. Cuvintele fiecărei predici aveau greutate, pentru că veneau de la un predicator care putea să nu mai aibă ocazia să predice din nou.

50

La câteva luni după eliberarea Sabinei, un oficial de la Ministerul de Interne a vizitat mansarda acesteia. Era un bărbat gras, cu o voce gravă și tunătoare, și își despărțea puținul păr negru drept pe la mijlocul capului. În mână purta o servietă umflată care părea că va exploda în fiecare secundă.

„Ești cumva mamă?", a întrebat bărbatul.

„Sunt", a răspuns Sabina.

„Atunci, aș vrea să știu ce fel de mamă ești? Nu-ți pasă deloc de copilul tău? Nu vrei să-i dai cea mai bună educație ca să poată obține cea mai bine plătită slujbă?"

Bineînțeles că Sabina îi voia binele copilului.

„Atunci, mă întreb, de ce nu-ți schimbi numele?", a întrebat el. „Cum îndrăznești să te numești o mamă adevărată?"

Bărbatul a răbufnit timp de câteva minute, dar Sabina a rămas tăcută. Cu cât spunea mai puține lucruri, cu atât mai repede se ajungea la subiect.

„La ce bun", a continuat el, „să rămâi legată de soțul tău? Richard este un contrarevoluționar și, în plus, cred că nu-l vei mai vedea niciodată."

Sabina l-a lăsat pe oficial să spună ceea ce venise să spună și a rezistat ispitei de a-l întrerupe. El a susținut că o femeie tânără și inteligentă ca ea putea obține cu ușurință un divorț de un dușman politic al statului și, dacă nu o făcea chiar imediat, cu siguranță o putea face mai târziu.

„Cât timp crezi că poți rezista împotriva statului în această nesupunere oarbă și stupidă?", a strigat el. „Ceea ce ai nevoie acum este un nou soț și un tată adevărat pentru copilul tău."

Sabina era pe punctul să urle: „Cum îndrăznești să-mi spui asta în propria mea casă?" Dar cumpătarea s-a dovedit a fi o apărare mult mai puternică.

„Nu m-am căsătorit cu soțul meu doar pentru momentele fericite", a spus Sabina cu calm. „Ne-am unit pentru totdeauna și, orice s-ar întâmpla, nu voi divorța de el."

Timp de încă 30 de minute, bărbatul a atacat-o și a șicanat-o pe Sabina, până când, în cele din urmă, a renunțat, și-a ridicat neputincios mâinile în aer și s-a retras pe scări.

„Mai devreme sau mai târziu, vei ajunge tu la noi", a spus el. „Toate vin, să știi."

Bărbatul nu se înșela foarte tare. Sabina cunoștea multe soții care divorțaseră de soții lor, când au fost puse sub presiune. Comuniștii deveniseră versați în destrămarea familiilor, punând o presiune enormă pe cea mai profundă legătură de dragoste – cea dintre soț și soție. Anchetatorii cunoșteau efectul nimicitor pe care vestea unui divorț îl putea avea asupra deținuților, modul în care adesea spulbera și ultimul strop de rezistență pe care aceștia îl puteau manifesta. Nenumărate mărturisiri, trădări și arestări au avut loc în urma veștilor că soțiile își abandonaseră soții.

Divorțul a forțat, de asemenea, multe soții creștine să se implice în stilul de viață comunist. În încercarea de a-și uita soții, deveneau vulnerabile la îndoctrinare. Zeci de femei au întors spatele soților lor. Unele chiar și-au lăsat copiii orfani.

Era nevoie de un singur cuvânt pentru a divorța de un soț: „Da". Odată ce o soție spunea acest „Da", oficialii se ocupau de toate actele, făceau toate aranjamentele și ofereau imediat stipendii familiei respective. Câteva zile mai târziu, gardienii îl informau pe soț cu satisfacție: „Soția ta a decis să divorțeze."

CAPITOLUL 50

„Cui îi mai pasă de mine acum?", se gândea deținutul. „Sunt un prost să nu cedez, mai bine să semnez orice prostie vor ei și să fiu liber."

Dar pentru acei prizonieri care semnau mărturisirile, eliberarea dura ani întregi. Până atunci, soțiile lor erau deja căsătorite cu bărbați comuniști și dăduseră naștere la copii crescuți într-un cămin comunist. Sabina cunoștea zeci de familii care fuseseră distruse în acest fel.

În închisoare, Sabina a auzit multe femei spunând: „Cât de proastă am fost certându-mă cu soțul meu pentru fleacuri. Ce soție bună și iubitoare voi fi dacă vom scăpa vreodată din temniță!"

Dar, după eliberare, gândirea lor se schimba adesea. „De ce să nu divorțez de el? S-ar putea să rămână în pușcărie toată viața! Cum pot să hrănesc copiii fără cartele de rație? Cum pot să găsesc de lucru?"

Multe soții s-au convins singure să divorțeze. Dar Sabina spusese „Da" o singură dată, la nunta ei, și nu avea de gând să o mai spună încă o dată, de dragul altcuiva.

***

Sabina era acum o femeie de 43 de ani, singură și întreținând cu greu un fiu adolescent, care avea nevoie de un tată mai mult ca oricând. Starea ei de sănătate se îmbunătățise semnificativ, iar frumusețea pe care o văzuse cândva în oglindă revenise în sfârșit. Timpul trecuse fără nici o veste de la Richard. Oare era viu sau mort? Anii curgeau cu o viteză ametitoare, iar Sabina se simțea vulnerabilă la ispite.

Vulnerabilitatea ei a fost pusă la încercare odată cu apariția unui bărbat pe nume Paul. Evreu creștin, în vârstă de 40 de ani, Paul era un burlac cu o constituție solidă și o înfățișare plăcută, care locuia într-o singură cameră cu părinții săi în vârstă. Amabil și blând, o putea face pe Sabina să râdă – la fel cum făcea Richard.

Pe deasupra, Mihai îl plăcea foarte mult, iar uneori Paul îl ducea la cinema sau îl ajuta la teme.

Iată o persoană pe care o femeie poate să o iubească şi în care poate avea încredere, s-a gândit Sabina. Şi-a învins gândul de multe ori, dar într-o zi, când el a apucat-o de mână în timp ce vorbeau, nu s-a putut abţine să nu se uite adânc în ochii lui. Un dor ciudat a izvorât în sufletul ei. Trecutul ei – cu toate ispitele şi promiscuitatea lui – a redevenit brusc mai viu ca niciodată.

Din fericire, preotul Grecu a sesizat interesul bărbatului şi i-a vorbit Sabinei deschis despre acest subiect.

„Ştii cât de mult te iubesc şi te apreciez", i-a spus el. „Şi, orice s-ar întâmpla, asta nu se va putea schimba."

Părintele a vorbit cu o emoţie neobişnuită. „Vă cunosc atât pe tine, cât şi pe Richard de mulţi ani. Şi sper să ştii că, indiferent dacă păcătuieşti sau nu, dacă îţi pierzi credinţa sau ţi-o păstrezi, eu voi continua să ţin la tine, pentru că ştiu cine eşti, nu ce faci."

Sabina bănuia încotro se îndrepta conversaţia.

„Aşa că, iartă-mă dacă întreb", a spus Grecu, „dar ce se întâmplă între tine şi Paul?"

Sabina a rămas tăcută.

„Să nu-ţi închipui că nu am avut şi eu parte de astfel de încercări", a spus el. „Te rog să-mi răspunzi la întrebare."

„Se pare că este îndrăgostit de mine", a răspuns Sabina.

„Şi tu, tu eşti îndrăgostită de el?"

„Nu ştiu", a spus ea. „Poate." Simţea cum faţa i se aprinde de ruşine.

Părintele a făcut o pauză şi apoi a spus: „Îmi amintesc de un lucru pe care obişnuia să-l spună Richard: «Nici o pasiune nu rezistă în faţa stăvilarului raţiunii.» Dacă zăboveşti, dacă îţi dai timp să te gândeşti bine, vei vedea tot răul pe care i l-ai putea face în viitor soţului tău, dar şi lui Mihai."

Sabina şi-a amintit imediat de cuvintele lui Richard.

CAPITOLUL 50

Grecu a încheiat spunând: „Vreau să iei acum o decizie dureroasă, poate cea mai grea. Te rog să nu te mai vezi deloc cu acest om."

Sabina știa că preotul avea dreptate. A evitat să-l vadă pe Paul timp de câteva săptămâni, până când acesta a renunțat la avansuri.

Mai târziu, Sabina a aflat că preotul Grecu vorbise și cu Paul, amintindu-i că Richard suferea enorm în închisoare. Sabina a îngenuncheat în camera ei și s-a rugat ca Dumnezeu să-i ierte slăbiciunea.

De-a lungul celor 14 ani de încarcerare ai lui Richard, au apărut și alte ispite. Acestea au ajutat-o pe Sabina să empatizeze cu luptele cu care Richard însuși se confruntase în această perioadă. Sabina a fost cât pe ce să cedeze în fața unora dintre bărbații care s-au îndrăgostit de ea, în timp ce trecutul ei imoral o copleșea și o ispitea să se întoarcă la vechiul ei mod de viață.

Dar îi spusese „Da" lui Richard pentru totdeauna, adică până când moartea îi va despărți. Iar Dumnezeu îi dădea acum tăria de a le spune „Nu" bărbaților mai puțin importanți care se iveau în viața ei.

51

În iunie 1955, Richard a primit vestea că va fi transferat într-o altă închisoare. Camera 4 nu reușise să îi revendice viața, iar alți deținuți cu tuberculoză aveau nevoie de patul lui, pentru a muri în acesta.

„Nu ești apt să te muți, dar nu putem face nimic", i-a spus doctorul Aldea. „Ai grijă de tine pe unde umbli. Și dacă mai pui vreodată mâna pe streptomicină, să nu o mai dai altora!"

Printre multe lacrimi de adio, Richard și-a luat rămas bun de la profesorul Popp. „Ne vom întâlni din nou", a promis Richard. „Știu asta."

Când gardianul a strigat numele lui Richard, acesta s-a alăturat unui grup de prizonieri de afară – o companie bizară de bărbați rași în cap, cu haine peticite. Cei mai slabi abia puteau să meargă și se chinuiau să se supună ordinelor de marș, pentru a forma o linie dreaptă. Apoi, un fierar a început să le încătușeze gleznele cu un lanț lung, legându-i unul după altul.

Ofițerul închisorii privea peste umărul fierarului și, când a ajuns la Richard, a spus: „Aha, Vasile Georgescu! Tu cu siguranță ai ceva de spus despre faptul că ai fost pus în lanțuri, nu-i așa?"

„Da, domnule locotenent", a răspuns Richard. „Pot să vă răspund printr-un cântec."

Ofițerul și-a încrucișat mâinile la spate și a zâmbit. „Chiar te rog! Sunt sigur că tuturor ne-ar plăcea să te ascultăm."

Richard a erupt brusc, cântând primele versuri ale imnului republicii. „Lanțurile rupte sunt lăsate în urma noastră..." Ceilalți

prizonieri, uimiți de rezistența lui Richard, se holbau la locotenent, întrebându-se oare cum va reacționa acesta.

Când fierarul a terminat de bătut lanțul cu ciocanul, Richard i-a spus ofițerului: „Voi, comuniștii, pretindeți că lanțurile rupte sunt lăsate în urmă, dar acest regim a pus mai mulți oameni în lanțuri decât oricare altul."

Sosise vremea să plece înainte ca ofițerul să poată răspunde ceva. Richard și ceilalți prizonieri au fost urcați într-un tren, unde au stat ore întregi până când roțile au scârțâit, punându-se în mișcare.

Aerul rece al primăverii s-a infiltrat în vagon prin găurile minuscule din ferestrele trenului. Richard stătea întins pe o parte, privind spre pădurile și munții de pe parcursul celor 300 de kilometri de călătorie. În următoarele două zile, tot felul de zvonuri au început să se răspândească printre prizonieri. Întrebarea care-i frământa pe toți: oare unde erau duși?

Când au zărit zidurile infamei închisori din Craiova, totul a devenit clar. Imediat ce trenul s-a oprit, ușile vagonului s-au deschis. Gardienii au scos lanțurile prizonierilor cu ciocanul și i-au adunat în grupuri mici în curte. Dintr-o celulă din spatele zidurilor închisorii se auzeau strigăte. „Nu este loc! Ne sufocăm deja!"

Un gardian l-a împins pe Richard într-o cameră slab luminată. Cu mâinile întinse, a dat peste un prizonier pe jumătate dezbrăcat, în timp ce ușa se trântea în urma lui. Ochii lui Richard s-au ajustat încet, obișnuindu-se cu întunericul, în timp ce zeci de trupuri scheletice transpirate apăreau treptat la vedere. Mulți erau îngrămădiți în rândurile de paturi suprapuse, care se aglomerau în interiorul camerei. Alții stăteau pe podea, sprijinindu-se de pereți și gâfâind. Richard aproape a leșinat din cauza duhorii, dar a reușit totuși să le spună că era pastor.

Richard a stat timp de două luni absolut chinuitoare în această celulă. Gardienii i-au permis să iasă doar pentru a căra gălețile de toaletă la haznaua de canalizare din pădurea din apropiere. A

împărțit patul cu Nassim, un musulman care îl auzise vorbind la Congresul Cultelor din 1945.

„Noroc că ți-am recunoscut vocea în întuneric", a spus Nassim. „Nu te-aș fi recunoscut deloc după cum arăți."

Nassim i-a devenit imediat prieten, așa că și-au petrecut nopțile sufocante discutând despre religie și politică. Richard îl încuraja adesea pe noul său coleg subțirel să consume fiecare înghițitură din supa oferită de gardieni, în ciuda mirosului respingător de varză stricată și de legume putrezite.

„Tu cum poți să mănânci așa ceva?", a întrebat Nassim.

Richard a luat o gură din lichidul infect, a înghițit și a spus: „Îmi amintesc de prietenii din America, care în clipa asta mănâncă pui la grătar și îi mulțumesc lui Dumnezeu, împreună cu ei, în timp ce iau prima gură de supă. Apoi, mă bucur cu prietenii din Anglia, care poate mănâncă o friptură de vită. Și mai iau încă o înghițitură. Așadar, prin intermediul multor țări prietene, mă bucur cu cei care se bucură – și astfel încerc să rămân în viață."

Deținuți ca Nassim veneau și plecau, dar aerul sufocant din interiorul celulei rămânea constant.

Discuțiile despre mâncare puteau dura toată noaptea. Un nou deținut, generalul Călescu, fost șef al justiției militare, vorbea despre diverse amintiri delicioase – pește îmbibat în sos bogat de șofran, trufe, pâine caldă prăjită cu unt proaspăt din Normandia. Tot el povestea despre vinurile exotice din Burgundia și Hock, șampania nesfârșită și despre cele mai bune trabucuri din lume. Prizonierii salivau de fiecare dată când descria astfel de luxuri.

Călescu i-a făcut semn cu ochiul lui Richard. „Îți place rața, nu-i așa, pastore? Sau mai degrabă ai prefera niște *coq au vin*?"

Lui Richard îi plăcea rața, într-adevăr. Dar o masă mai simplă i-ar fi mulțumit palatul gustativ, cum ar fi pui umplut cu banane, cartofi și dulceață de căpșuni. Tocmai când celula devenise o frenezie nostalgică de mâncăruri fabuloase, gardianul a intrat în

cameră cu butoiul obișnuit de supă stricată, pus pe un căruț cu roți. Richard nu gustase în viața lui „mâncare" mai puțin apetisantă.

Singura mare excepție de la această ciorbă i-a luat prin surprindere pe deținuți. Într-o zi, gardienii au adus un bidon de supă de ceapă însoțită de o tocăniță de carne adevărată, piure de cartofi albi și morcovi proaspeți. Fiecare om a primit două chifle și un coș cu mere. Cerul însuși a năvălit în inimile și în papilele gustative ale fiecărui prizonier în acea zi. Richard a aflat mai târziu că o delegație de femei democratice occidentale din Marea Britanie, Franța și Statele Unite veniseră să viziteze închisoarea. Femeile s-au întors acasă raportând cât de bine erau hrăniți deținuții de la închisoarea din Craiova.

***

Comunismul, Richard știa, fie va distruge Occidentul, fie va fi distrus de el. Cuvintele președintelui Eisenhower i-au adus speranță: „Nu trebuie decât să-mi închei ultimul nasture de la uniformă și toți prizonierii din Europa de Est vor fi liberi!"

O întrebare presantă apărea adesea în mintea lui Richard: Oare creștinii din Occident se roagă măcar pentru frații și surorile lor din închisoare? Richard credea cu tărie acest lucru.

Într-o seară, i-a explicat lui Nassim: „Dacă încep să fac o gaură într-o barcă pe care o împărțim și spun: «Nu te amesteca, aceasta este partea mea de barcă», oare ai fi de acord?"

Nassim a clătinat din cap.

„Exact așa e, răspunsul e nu! Gaura din partea mea va sfârși prin a ne îneca pe amândoi!", a spus Richard.

Așa stă treaba și cu biserica globală. După cum spunea apostolul Pavel: „Dacă un membru suferă, tot trupul suferă; dacă un membru este onorat, tot trupul se bucură." (1 Cor. 12:26) Dar Richard nutrea speranța că pastorii, misionarii și bisericile din

Occident conştientizau suferinţa sfinţilor sub strânsoarea de fier a comunismului malefic.

„Mă bucur împreună cu cei din Occident", a spus el, „gândindumă la casele lor confortabile şi la cărţile pe care le au, la vacanţele pe care şi le pot planifica, la muzica pe care o ascultă şi la dragostea pe care o nutresc pentru soţiile şi copiii lor. Şi îmi amintesc a doua parte a versetului, din epistola către Romani: «Plângeţi cu cei care plâng.» (Rom. 12:15) Sunt sigur că, în Occident, multe mii de oameni se gândesc acum la noi şi încearcă să ne ajute cu rugăciunile lor."

Richard s-a hotărât aşadar să se bucure împreună cu biserica occidentală, în speranţa că membrii ei suferă împreună cu el şi chiar plâng pentru el.

***

După eliberarea lui Richard din închisoarea de la Craiova, două luni mai târziu, o reţea de trenuri l-a transportat de colo-colo, în mai multe închisori din România. Călătoriile păreau nesfârşite – o umbră de lanţuri de zeci de kilograme, schelete ambulante cu bărbi stufoase şi câte o rază de lumină ocazională, care strălucea divin în interiorul infernal al vagonului. Din când în când, strigătele unui prizonier nou arestat îl mai scoteau pe Richard din ameţeală, dar în cea mai mare parte a timpului rămânea captiv într-un coşmar aflat în derulare, incapabil să distingă diferenţa dintre o închisoare şi alta.

În timp ce trenul se apropia de închisoarea de la Poarta Alba, un bandit de cea mai joasă speţă pe nume Calapod l-a pleznit pe Richard cu palma peste spate şi a strigat: „Deci acesta este sfântul părinte căruia îi plac hoţii şi tâlharii!"

„Domnule Calapod", a spus Richard, „să ştiţi că pe Isus nu l-a deranjat să se compare cu un hoţ atunci când a vorbit despre întoarcerea Sa." (vezi Matei 24:43-44)

CAPITOLUL 51

Calapod a făcut o grimasă de dezgust.

„Așa cum oamenii pe care i-ați jefuit nu au știut că veniți", a spus Richard, „tot așa, într-o noapte, Isus va veni după sufletul dumneavoastră, iar după cum vă văd, mă tem că nu veți fi pregătit."

Trenul a trecut pe lângă rămășițele lagărului de muncă de lângă Canal, unde Sabina fusese obligată să muncească. Richard știa că ea era în siguranță, locuind undeva în București, dar nu-și mai văzuse soția de opt ani. Nu trecea însă nici o zi fără să-și imagineze chipul ei.

50 de prizonieri erau înghesuiți în barăcile primitive de la Poarta Albă. Barăci dezafectate și grădini de legume năpădite de buruieni se întindeau pe lângă ziduri. Sabina le-o fi văzut, și-a imaginat Richard. Dar clipele lui fugare de melancolie, la fel ca amintirile cu familia sa, care se stingeau treptat, i-au fost din nou răpite când gardienii l-au băgat înapoi într-un tren, pentru a fi transportat la o altă închisoare.

A urmat temuta închisoare de la Gherla, o groapă infernală situată undeva în adâncul munților Transilvaniei. Pentru că tuberculoza lui Richard se agrava pe zi ce trecea, gardienii l-au închis într-un grup de celule pe care unii îl numeau „spitalul". Doctorul său, o femeie înaltă și fragilă pe nume Mariana, era proaspăt absolventă a facultății de medicină. Gherla era primul ei post și zi de zi se chinuia să suporte priveliștea îngrozitoare a pacienților muribunzi. Educația Marianei nu o pregătise pentru acest holocaust al foamei și cruzimii pe care îl avea în față.

„Ai nevoie de mâncare bună și de mult aer proaspăt", a spus ea, în timp ce îl examina pe Richard.

El a râs, chiar dacă lacrimile îi curgeau pe obraji. „Dar chiar nu știi unde ne aflăm, domnișoara doctor?"

Doctorița s-a întors stânjenită. „Eu asta am învățat la facultatea de medicină."

Câteva zile mai târziu, i-a abordat pe ofițerii de rang înalt, în galeria din fața celulelor. „Tovarăși", a spus ea, „acești oameni nu

au fost condamnați la moarte. Statul mă plătește să îi țin în viață, așa cum vă plătește pe voi să îi țineți în siguranță. Cer doar condiții minime care să-mi permită să-mi fac meseria."

„Deci sunteți de partea acestor condamnați bandiți!", a răspuns un ofițer.

„Poate că sunt bandiți pentru dumneavoastră", a spus Mariana, „dar pentru mine sunt pacienți."

În câțiva ani, tânăra doctoriță suprasolicitată a făcut febră reumatismală și, nu după multă vreme, a murit.

***

În 1956, gardienii l-au condus pe Richard într-o sală mare, unde, în spatele unei mese, aștepta un vizitator neprevăzut. Și-a amintit de vizita lui Mihai, cu ani în urmă, într-o sală asemănătoare la Târgu Ocna. Un congres multinațional de la Geneva, Elveția, făcuse presiuni asupra închisorilor din România pentru a le permite deținuților să-și vadă rudele. Din nefericire, mulți deținuți nu mai aveau familii care să îi viziteze.

Richard era emoționat, dar din ce în ce mai entuziasmat, chipul său luminându-se de un zâmbet larg la privelișteа dinaintea lui.

Sabina! Toate medicamentele din farmacie nu-l puteau vindeca mai bine decât simpla vedere a soției sale. Vreo 20 de paznici îi înconjurau, gata să monitorizeze fiecare cuvânt din conversația de la mica masă de lemn.

Închisoarea o îmbătrânise frumos pe Sabina. Zâmbetul tineresc pe care și-l amintea Richard se maturizase într-un mod la care nu se aștepta. Părea liniștită, stând așa cu mâinile împreunate.

„Sunteți bine acasă?", a spus Richard, apucând strâns de masă.

„Da, suntem cu toții bine", a spus ea. „Slavă Domnului."

Un gardian a întrerupt-o imediat. „Nu ai voie să îl pomenești pe Dumnezeu aici."

„Mama mea este încă în viață?", a întrebat Richard.

CAPITOLUL 51

Sabina a dat din cap. „Slavă Domnului, trăieşte."

Gardianul a strigat mai tare: „Ţi-am spus că nu ai voie să îl menţionezi pe Dumnezeu!"

„Tu cum stai cu sănătatea?", a întrebat ea.

Richard a încercat să îşi ascundă tusea obişnuită. „Acum sunt ţinut în spitalul închisorii."

Comandantul l-a întrerupt imediat: „Nu ai voie să spui unde anume te afli în închisoare."

„În legătură cu procesul meu", a continuat Richard, „există oare speranţa unui apel?"

„Nu ai voie să vorbeşti despre proces aici", a spus gardianul.

După interminabile întreruperi, Richard a spus, în cele din urmă: „Du-te liniştită acasă, Sabina dragă. Văd că nu ne lasă să vorbim ca oamenii."

Sabina a zâmbit şi s-a ridicat în picioare, în timp ce gardienii îl conduceau pe Richard. Uitându-se peste umăr, a surprins o ultimă privire a soţiei sale – o amintire care avea să-l ajute enorm în perioada următoare.

52

În iunie 1956, Richard a părăsit închisoarea de la Gherla, cu destinația Văcărești și, în cele din urmă, închisoarea de la periferia Bucureștiului unde fusese arestat pentru prima dată. Tuberculoza lui, acum mai gravă ca niciodată, îl chinuia cu nopți lungi de transpirații reci și tuse cu sânge. Pierderea în greutate și cicatricele celor opt ani și jumătate de închisoare îi devastaseră corpul. Fusese bătut, înfometat, biciuit, lovit cu bocancii și torturat fără încetare, dar nu-și trădase prietenii, familia și în nici un caz pe Mântuitorul său drag.

Richard a ținut două predici pentru deținuții tulburați din închisoarea din București. „Răbdare, răbdare, răbdare și iar răbdare", aceasta a fost esența mesajului.

Auzind acest lucru, gardienii l-au ridicat pentru a fi interogat.

„Tu le spui să aibă răbdare și că americanii vor veni să-i elibereze!", au spus gardienii. „Le transmiți că de fapt comuniștii nu vor mai guverna multă vreme! Acestea sunt toate niște minciuni contrarevoluționare!"

O săptămână mai târziu, gardianul a dat iar buzna în celula lui Richard și a spus: „Interogatoriu, imediat! Mișcă-te! Haide, mai repede! Mașina așteaptă."

Mașina?

Richard s-a strecurat prin coridorul cunoscut, în curtea închisorii. Dar nu era nici o mașină, ci doar un funcționar care i-a înmânat o hârtie. A luat-o în mână și, după ce a examinat-o,

aproape că s-a prăbuşit la pământ de nedumerire. Era un ordin judecătoresc care prezenta detaliile eliberării lui Richard.

„Dar stai, am făcut doar opt ani şi jumătate", a răbufnit Richard, „iar sentinţa mea este de 20 de ani."

„Trebuie să pleci imediat. Acest ordin vine de la cel mai înalt tribunal al poporului."

„Bine, dar mai am de ispăşit aproape 12 ani", a spus Richard.

Gardianul s-a enervat de-a dreptul: „Nu te contrazice cu mine! Ieşi imediat afară!"

„Dar uită-te la mine!" Richard a arătat spre cămaşa sa gri zdrenţuită şi spre pantalonii peticiţi. „Primul miliţian care mă va vedea în halul ăsta pe stradă mă va aresta din nou."

„Nu avem haine pentru tine!", a strigat paznicul. „Cară-te odată de aici!"

Cerul cald de iunie i-a răpit imediat atenţia lui Richard şi a pornit la drum. Porţile de oţel s-au închis în urma lui. Richard nu voia să-i abandoneze pe ceilalţi deţinuţi, dar *era liber*.

„Doamne", s-a rugat cu voce tare, „ajută-mă să nu mă bucur mai mult pentru că sunt liber decât pentru că ai fost alături de mine în temniţă."

Insectele îi bâzâiau în urechi, în timp ce mergea năuc pe străzi izolate şi pe drumul lung şi alb care se întindea printre câmpurile verzi. Vacile abia dacă se deranjau să observe scheletul ambulant care trecea ca o umbră pe lângă ele.

Timp de cinci kilometri, Richard şi-a târât trupul obosit prin iarba înaltă, prin păduri şi mirişti. S-a oprit pentru a admira natura şi pentru a se minuna de florile care răsăreau printre ciulini. *Florile astea îmi plac cel mai mult*. Veşmintele lui Richard, o tristă adunătură de mizerie, i se lipiseră de corpul transpirat. Dar nu îl deranjau zdrenţele. Erau preţioase ca nişte martori, care asistaseră, de-a lungul anilor, la harul şi providenţa uimitoare ale lui Dumnezeu.

Un cuplu în vârstă l-a văzut pe Richard şi s-a apropiat.

„Vii de acolo?”, a întrebat bărbatul.

Richard a dat din cap, în timp ce bărbatul i-a întins o monedă.

„Dați-mi adresa voastră”, a spus Richard, „ca să vă pot da banii înapoi.”

„Nu, nu, păstreaz-o”, a insistat omul.

În timp ce Richard continua să meargă, o femeie creștină s-a oprit să vorbească cu el. Richard i-a explicat că era pastor, iar cei doi s-au așezat pe marginea drumului pentru a discuta despre minunățiile făptuite de Cristos. Apoi ea a băgat mâna în buzunar și a scos o monedă.

„Uite, pentru biletul de tramvai”, a spus ea.

„Dar am primit deja un bănuț”, a spus Richard.

„Ia-l de dragul Domnului nostru, atunci.”

Ajuns la periferia Bucureștiului, oamenii se înghesuiau în jurul lui Richard, întrebându-l dacă are informații despre diverși membri ai familiilor lor aflați în închisoare. A insistat să plătească pentru călătoria cu tramvaiul, dar taxatoarea a refuzat. Când s-a urcat în tramvai ca un om liber, unii pasageri au renunțat imediat la locuri, invitându-l să stea jos.

Richard a zărit un coș cu căpșuni în poala unei femei de lângă el.

„Să înțeleg că n-ați mâncat anul acesta?”, l-a întrebat ea.

„N-am mâncat așa ceva de opt ani”, a răspuns Richard.

„Haideți, luați câteva!” Femeia i-a oferit un pumn din căpșunele coapte și delicioase, iar el a mâncat fructele moi ca un copil, unul după altul, fără grabă.

Când tramvaiul s-a apropiat de casa lui Richard, a coborât și s-a îndreptat spre ușa din față. Era o senzație ciudată să stea în fața unei uși fără ca gardienii sau anchetatorii să-l împingă din spate. *Ce va crede familia mea despre mine, arătând în halul ăsta?* Richard a respirat adânc, a întins mâna spre clanță și a deschis ușa propriei case, pentru prima oară după aproape un deceniu.

CAPITOLUL 52

„Tată!", a strigat deodată un glas. Mihai s-a repezit în brațele lui Richard. Avea 17 ani și deja era mult mai puternic decât Richard, care aproape a căzut din pricina acestei îmbrățișări exuberante.

Sabina li s-a alăturat, apoi și-a înfășurat brațele în jurul gâtului lui Richard. El uitase cu totul senzația atingerii ei. O fericire nemăsurată a învăluit deodată familia, în timp ce sărbătoreau reîntâlnirea.

„Înainte de a ne săruta", a spus Richard, „trebuie să spun ceva."

Sabina l-a îmbrățișat.

„Să nu crezi că am ajuns pur și simplu de la mizerie la fericire! Am ajuns de la bucuria de a fi împreună cu Cristos în închisoare la bucuria de a fi împreună cu El în familia mea. Nu vin de la străini la ai mei, ci de la ai mei din pușcărie la ai mei cei de acasă."

Sabina suspina de fericire, în timp ce Richard îi ținea chipul fin în palmele sale bătătorite.

„Acum, dacă vrei", a spus el cu un zâmbet, „poți să mă săruți."

***

Din toate colțurile Bucureștiului, confrații lui Richard i-au telefonat Sabinei, auzind vestea emoționantă. Oaspeții se revărsau încontinuu în micuța lor mansardă cu două camere. Când Richard se plimba prin magazinele și străzile din jur, toți cei pe care îi întâlnea încercau să-i ajute. El și Sabina se plimbau pe lângă barurile și cluburile de noapte pe care le frecventaseră cândva, mulțumindu-i lui Dumnezeu că intervenise la vreme în viața lor.

Noilor doctori ai lui Richard nu le venea să creadă că acesta supraviețuise timp de opt ani și jumătate fără o asistență medicală adecvată. Plămânii lui prezentau semne de cicatrice de la lupta îndelungată cu tuberculoza. Doctorii i-au dat cele mai bune paturi din spital, o rezervă însorită cu ferestre mari. Pentru a evita să atragă iar securitatea pe urmele lui, Richard se muta de la un spital la altul, pe măsură ce starea de sănătate i se îmbunătățea constant.

Nu a avut nici un ban de cheltuială, cu ocazia celei de-a douăzecea aniversări a nunții lor, așa că i-a scris Sabinei poezii de dragoste, într-un carnețel frumos. Pentru ea era destul că-și putea îmbrățișa din nou soțul.

„Tată", a spus Mihai odată, „ai trecut prin atâtea. Vreau să știu ce ai învățat din toate aceste chinuri."

Richard și-a trecut brațul în jurul umerilor fiului său și i-a răspuns: „Mihai, crede-mă, aproape că am uitat toate mesajele din Biblie în tot acest răstimp. Dar patru lucruri îmi stăruiau mereu în minte. În primul rând, faptul că există un Dumnezeu. În al doilea rând, că Cristos este Mântuitorul nostru. În al treilea rând, că există viață veșnică. Și în al patrulea rând, că dragostea este cea mai bună dintre toate căile posibile."

„Asta a fost tot ce mi-am dorit să aud de la tine", a spus Mihai.

În perioada încarcerării părinților săi, amărăciunea și izolarea îi deveniseră tovarăși, în timp ce se lupta pentru supraviețuire. La vârsta de 13 ani, împrumutase bani pentru a-și vizita mama în lagărul de muncă silnică de la Canal. I-a povestit lui Richard despre această vizită, amintindu-și de hainele murdare ale mamei sale și de fața ei înlăcrimată. Sabina îi strigase printre două seturi de zăbrele de fier: „Mihai, să crezi în Isus din toată inima ta!"

„Mamă, dacă tu mai poți să crezi în El într-un loc ca ăsta", i-a răspuns Mihai, „atunci mă tem că și eu trebuie să cred."

La patru luni după eliberarea lui Richard, Mihai s-a înscris la un mic seminar teologic din Sibiu, cu speranța de a deveni misionar în India. Și-a petrecut zilele cercetând felurite cărți în excelenta bibliotecă, învățând de la profesori și scriind o teză despre William Booth, fondatorul Armatei Salvării, și despre Charles Spurgeon, cel mai faimos predicator baptist din epoca victoriană.

Richard s-a retras în patul de lemn pe care Sabina îl împrumutase de la vecini. Ea l-a sărutat de noapte bună, întinzând pătura curată și moale peste corpul lui. Richard tânjea după odihnă și liniște, dar somnul îi fugea mereu. Fostul deținut se trezea noaptea și privea

în gol la tavan. Absența durerii era palpabilă. Nu mai existau țipete de deținuți, nu mai exista supă stricată de morcovi, nu mai existau amenințări din partea anchetatorilor, nu mai existau torturi. Spre uimirea și amuzamentul lui Richard, putea să aprindă și să stingă singur becul. De asemenea, în loc să recurgă la obișnuita găleată din colțul camerei, acum putea folosi o baie modernă. În subsol, putea chiar să facă un duș sub jeturi de apă rece și răcoritoare.

Incapabil să doarmă, Richard a deschis un exemplar al Bibliei – *întreaga* Biblie. Evanghelia lui Ioan îl susținuse în închisoare, dar acum tânjea să-și împrospăteze memoria cu Vechiul Testament. Problema era că uitase ordinea cărților. A încetat să mai caute cartea lui Daniel și, în schimb, a răsfoit a treia epistolă a lui Ioan: „Nu am bucurie mai mare decât să aud despre copiii mei că umblă în adevăr." (versetul 4) Richard s-a dat jos din pat și a mers în camera lui Mihai, așa cum visase să facă de sute de ori în închisoare. Dar de data aceasta, dragul lui Mihai era cu adevărat acolo.

***

Până în 1956, semnele destalinizării au adus o brumă de încredere în țară. Succesorul lui Stalin, Nikita Hrușciov, l-a denunțat pe Stalin la Congresul al XX-lea al Partidului Comunist și a redus foarte mult prezența miliției și a securității în România. Tot el a deschis acorduri comerciale cu întreprinderi occidentale și a eliberat sute de prizonieri politici, precum Richard. Dar teama de a fi trădat de adepți și de falși convertiți continua să existe. Cea mai bună formă de protecție împotriva unei noi răpiri și încarcerări a devenit o rețea de prieteni de maximă încredere.

Timp de doi ani și jumătate, Richard și-a reluat activitatea în biserica subterană, chiar dacă autoritățile milițienești i-au retras licența de predicator. Consecințele unei slujbe fără o identificare

corespunzătoare puteau fi dezastruoase. Dacă ar fi fost prins, miliția l-ar fi aruncat pe Richard înapoi în închisoare.

Dar Richard nu putea fi descurajat cu nici un chip. Dumnezeu îl chemase să fie pastor, cu sau fără aprobarea guvernului. Richard a profitat de noua sa libertate surprinzător dobândită, plecând adesea de acasă fără să spună familiei sale unde se ducea. În acest fel, dacă securitatea îi ridica pe Mihai sau Sabina, aceștia nu aveau nici o informație de ascuns.

Richard a continuat aceste activități cu sprijinul soției sale, în ciuda pericolului și a fricii constante. Richard a slujit în secret, adesea în poduri, subsoluri și apartamente, departe de centrul orașului. Grupuri ascunse de creștini se adunau pentru a-i asculta mărturia – una plină de curaj, îndrăzneală și putere de rezistență. Richard și-a dezvăluit chiar și cicatricele, ca dovadă a poveștilor sale, și conducea adunările clandestine, intonând imnuri religioase. Când vecinii deveneau suspicioși și puneau întrebări, le spuneau că sărbătoreau o zi de naștere. O anumită familie, cu doar trei sau patru membri, a sărbătorit 35 de asemenea „zile de naștere" într-un singur an.

Slujbele de închinare îi aminteau lui Richard de cele din biserica primară, când creștinii, care sufereau sub persecuția lui Nero, Dioclețian și a altor împărați romani, coborau adânc în catacombe și peșteri, pentru a se închina. Persecuția i-a unit pe credincioșii de toate confesiunile. Dușmanul lor era mai mare decât diferențele care îi despărțeau. Dacă părintele bisericii primare Tertulian avea dreptate că sângele martirilor este sămânța bisericii, atunci România, la fel ca Roma, tocmai devenise o grădină de creștini nou convertiți.

Deoarece biserica era adesea în imposibilitatea de a se reuni în interior, Richard a ținut slujbe de închinare afară, pe câmpurile din jurul Bucureștiului. Îi plăcea să predice în aer liber și proaspăt. Cerul a devenit noua sa catedrală, una răsunând frecvent de cântecul păsărilor. Drept tămâie, Richard se orienta spre parfumul

florilor. Pentru lumânări, arăta spre stele. După ce își încheia predicile, dispărea în obscuritate ca o fantomă, bazându-se pe protecția prietenilor săi de încredere.

Mihai îl numea cu afecțiune pe tatăl său „Predicatorul Fantomă”.

53

În timpul comunismului, studenții români nu puteau citi operele autorilor creștini, iar cărțile unor scriitori greci precum Platon și Aristotel, filosofi ca Immanuel Kant și chiar operele geniale ale lui Albert Einstein nu puteau fi cumpărate. Mulți studenți veneau la Richard cu întrebări despre cum să avanseze în educația lor. Un astfel de student la teologie de la Universitatea din Cluj i-a cerut sfatul lui Richard, cu privire la o teză pe care o scria.

„Care este subiectul?", a întrebat Richard.

„Istoria cântecului liturgic în Biserica Luterană", a răspuns studentul.

Richard, el însuși un luteran mândru, l-a mustrat pe tânărul student la teologie pentru că nu se pregătise în mod adecvat pentru persecuția pe care urma să o experimenteze în curând. „Ar trebui să începi", a spus el, „prin a scrie că nu e cazul să le umplem capul tinerilor cu banalități istorice, când mâine s-ar putea confrunta cu moartea din cauza credinței lor."

„Ce ar trebui să studiez, atunci?", a întrebat tânărul.

„Ceva despre cum să fii pregătit pentru jertfă și martiriu." Richard i-a arătat studentului cicatricele sale și i-a spus povești despre tragediile îngrozitoare pe care le-a întâlnit în spatele gratiilor. Pastorii care trăiesc în comunism ar trebui să fie pregătiți să moară. Richard s-a concentrat mai întâi asupra acestor lecții importante, înainte de a se îndrepta spre interesele secundare de cercetare ale studentului.

CAPITOLUL 53

„Profesorul nostru de teologie spune că Dumnezeu a oferit trei revelații", i-a spus un alt student lui Richard. „Prima a fost a lui Moise. A doua a fost a lui Cristos. Iar a treia, a lui Karl Marx."

Richard auzise deja de această tipică spălare de creier, dar acum refuza să mai asculte alte prostii. A fost de acord să călătorească la Universitatea din Cluj și să predice în vechea sa catedrală. Studenții au răspândit vestea despre viitoarea predică, dar nu au putut distribui publicațiile lui Richard, deoarece scrierile sale fuseseră interzise. Oricine era prins citind materialele ilegale putea fi arestat.

***

Cu mulți ani în urmă, Richard i-a promis unui deținut că îi va sprijini pe membrii Oastei Domnului, o ramură ortodoxă a creștinilor, care erau hărțuiți de securitate. Richard a decis să facă o vizită unui oficial de rang înalt pe care îl cunoștea, și anume Patriarhul Iustinian Marina, crezând că omul ar putea ajuta această mișcare.

Marina a ales cu grijă un loc discret pentru a se întâlni cu Richard, iar cei doi bărbați s-au plimbat prin grădina palatului lui Marina, departe de microfoane și, mai ales, departe de urechile funcționarilor.

„Sunteți patriarh", a început Richard. „Oamenii vin la dumneavoastră pentru posturi și pensii, și peste toate mai trebuie să predicați și să cântați. Așa că m-am gândit că ar trebui să vin și eu să vă cânt ceva."

Richard și-a dat seama că Marina nu se aşteptase la asta. Richard a spus: „Este un cântec al Oastei Domnului, pe care l-am învățat în închisoare." Apoi a început să cânte.

După ce a terminat melodia, Richard l-a rugat pe Patriarhul Marina să facă ceva pentru a-i ajuta pe cei din Oastea Domnului,

spunând: „Nu ar trebui să stea în închisoare pentru totdeauna, doar pentru că aparţin unei anumite fracţiuni a bisericii oficiale."

Marina a promis să încerce, dar Richard a simţit că patriarhul se cam îndepărtase de Dumnezeu. Marina a mai adăugat că avea mâinile legate. Nu putea face mare lucru cu Iustin Moisescu, mitropolitul de Iaşi, care îi urmărea fiecare mişcare. Dacă Marina ieşea din rând, Moisescu ar fi devenit noul patriarh, ceea ce ar fi dăunat foarte mult bisericii.

Mai târziu, Richard a descoperit că secretara lui Marina le ascultase conversaţia şi l-a raportat.

„Deci, Wurmbrand ţi-a spus să vii, nu-i aşa?", i-a spus Moisescu Patriarhului Marina. „Poate a venit vremea să se întoarcă înapoi în puşcărie."

***

Richard a mers la Universitatea din Cluj, pentru a-şi ţine prelegerea, iar vestea vizitei sale s-a răspândit pe scară largă. Aceasta a fost imediat raportată la miliţie, cu avertismente cum că Richard intenţiona să denunţe marxismul şi să instige la o revoltă în rândul studenţilor, sub pretextul unei prelegeri despre filozofia creştină. Un pastor baptist l-a abordat pe Richard chiar înainte de predică şi a pretins cu mândrie că este informatorul care l-a raportat autorităţilor.

Vestea nu a fost un şoc pentru Richard, care cunoscuse mulţi astfel de trădători de-a lungul anilor. În România, existau patru categorii de pastori. În primul rând, erau cei din închisoare, torturaţi pentru a divulga nume şi adrese ale creştinilor. În al doilea rând, existau pastori care se supuneau pasiv securităţii şi furnizau mereu note informative, fără a fi încarceraţi. Cea de-a treia categorie cuprindea pastori care au căpătat efectiv pasiunea de a denunţa alţi creştini şi erau adesea recompensaţi pentru informaţiile lor. În cele din urmă, existau cei care, precum Richard, au refuzat să

cedeze, chiar și după ce și-au pierdut licența de a predica, și, pe deasupra, au mai suferit și torturi în temniță.

Trădătorul baptist oferise pe tavă numele lui Richard unui securist fanatic pe nume Rugojanu, care a acționat imediat, în urma informațiilor. Acesta se mândrea cu faptul că îi adulmecă pe contrarevoluționarii ca Richard și, drept urmare, s-a așezat în partea din față a catedralei, pregătit pentru a asculta prelegerea.

Peste 50 de studenți și câțiva profesori au participat la evenimentul de seară. Richard le-a atras mai întâi atenția asupra dilemei eticii darwiniste. Dacă România comunistă respingea toate ideile occidentale, de ce Universitatea din Cluj preda teoriile evoluționiste descoperite de un englez?

Rugojanu s-a aplecat în bancă ciulind urechile, urmărind argumentul lui Richard. „Dacă crezi că ai fost creat de Dumnezeu, atunci vei încerca să devii un om îndumnezeit; dacă preferi să crezi că te tragi dintr-un trib de maimuțe, riști să te transformi treptat într-o fiară."

La prelegerile de luni și marți ale lui Richard de la catedrală au fost prezenți și mai mulți studenți. Până vineri, Richard s-a uitat în ochii a peste o mie de oameni, adică aproape cât întreaga universitate. Știa că mulți dintre ei îi apreciau credința, dar se temeau de consecințe. Le-a spus povestea unui pastor care a fost martirizat de mâna fasciștilor. Pastorul spusese: „Îi oferi trupul tău ca pe o jertă lui Dumnezeu, atunci când îl dai tuturor celor care vor să te bată și să te batjocorească. Isus, știind că răstignirea Sa era iminentă, a spus: «Vremea Mea este aproape.» (Matei 26:18) La fel și noi ar trebui să privim suferința ca pe o sarcină dată nouă de Dumnezeu."

Dacă un ac ar fi căzut pe podea în acel moment, fiecare persoană din catedrală l-ar fi auzit sunând. Richard și-a examinat auditoriul, în special pe Rugojanu, care era ocupat să mâzgălească febril notițe.

„Dragii mei, nu lăsați ca suferința să vă ia prin surprindere!", a continuat Richard. „Meditați des asupra ei, anticipativ. Adoptați virtuțile lui Cristos și ale sfinților Săi în viața voastră."

Apoi a relatat povestea unui lider creștin, care a suferit sub persecuția romană în biserica primară. Creștinul acela înfometat i-a spus soției sale că a găsit un remediu neprețuit împotriva durerii, spunând: „Am descoperit un ceai bun împotriva tuturor suferințelor și necazurilor. Conține șapte ierburi și ți le voi enumera."

Adunarea asculta cu mare atenție, în timp ce Richard descria cele șapte ierburi misterioase.

„Prima plantă se numește mulțumire: cum ar veni, fii mulțumit cu ceea ce ai. De exemplu, aș putea fi mulțumit să tremur îmbrăcat în zdrențe, în timp ce ronțăi o coajă de pâine, întrebându-mă cât de rău ar fi fost dacă împăratul m-ar fi aruncat gol într-o temniță udă, fără să am absolut nimic de mâncare?

A doua plantă este bunul-simț. Fie că mă bucur, fie că mă îngrijorez, tot în temniță zac, așa că de ce să sufăr în plus, fără rost? E de bun-simț să nu îmi fac griji în plus.

A treia este amintirea păcatelor din trecut: numără-le și, pornind de la presupunerea că fiecare păcat merită o zi de închisoare, calculează oare câte vieți ai putea petrece în spatele gratiilor. Nu uita că ai fost lăsat să scapi ușor!

A patra este gândul la suferințele pe care Cristos le-a îndurat cu bucurie pentru fiecare dintre noi. Dacă singurul om care putea să-și aleagă soarta pe pământ a ales durerea, cât de mare valoare trebuie să fi văzut în ea! Observăm astfel că, purtată cu seninătate și bucurie, suferința are valențe răscumpărătoare.

A cincea plantă este cunoașterea faptului că Dumnezeu ne-a dat suferința cum o dă un tată iubitor, nu pentru a ne face rău, ci pentru a ne purifica și sfinți. Orice suferință prin care trecem are scopul de a ne căli și de a ne pregăti pentru cer.

A șasea este conștientizarea faptului că nici o suferință, oricât de cruntă, nu poate dăuna unei vieți creștine. Dacă plăcerile cărnii

sunt tot ce există, atunci durerea și închisoarea pun capăt scopului vieții unui om. Dar dacă miezul vieții este adevărul, acesta este un lucru pe care nici o celulă de temniță nu îl poate schimba. Închisoarea nu mă poate împiedica să iubesc, gratiile de fier nu pot exclude credința. Dacă aceste idealuri îmi alcătuiesc viața, pot fi liber și senin, oriunde m-aș afla.

Ultima plantă din rețeta acestui ceai vindecător este speranța. Roata vieții îl poate băga în temniță chiar pe medicul împăratului, dar ea continuă să se învârtă. Ea poate readuce un pușcăriaș ca mine înapoi în palat și chiar mă poate pune pe tronul regesc."

Richard a tăcut pentru o scurtă clipă, mutându-și privirea de la notițe la auditoriu. Apoi a spus: „Vă mărturisesc că am băut butoaie întregi din acest ceai făcut din amestecul celor șapte plante de mai sus și vi-l pot recomanda cu căldură tuturor. S-a dovedit a fi bun."

În timp ce Richard se apropia de încheierea discursului, Rugojanu s-a ridicat în picioare și a mărșăluit pe culoarul catedralei fără să arunce măcar o privire înapoi. Richard a coborât de la amvon, în timp ce mulțimea izbucnea în aplauze, urmate de discuții aprinse. Zeci de studenți s-au înghesuit printre băncile aglomerate pentru a-i strânge mâna lui Richard și a-i mulțumi. După slujbă, Richard i-a telefonat Sabinei, dându-i vești cu privire la predică. Ea s-a bucurat, dar s-a și temut de repercusiunile ce păreau tot mai inevitabile.

***

A doua zi, episcopul l-a convocat pe Richard în cabinetul său. Deodată, Rugojanu a dat buzna în cameră, aruncându-i o privire crâncenă lui Richard. „Iarăși tu! Acum ce scuze mai ai de gând să inventezi? Am auzit ieri limpede cum ai turnat de la microfon un torent de trădări și minciuni!"

Richard a întrebat oare ce parte din predica sa îl nemulțumise pe domnul securist. Rugojanu avea probleme cu fiecare parte, dar

mai ales cu remediul celor șapte plante din ceaiul recomandat pentru suferință.

„Dar ce era în neregulă cu bietul meu ceai?", a întrebat Richard. „Ce plantă nu ți-a plăcut?"

Obrajii lui Rugojanu s-au aprins de mânie. „Le-ai spus că roata vieții se întoarce întotdeauna", a răbufnit el. „Dar, cu toată această izbucnire contrarevoluționară, află că te înșeli. Roata nu se va mai întoarce, prietene. Comunismul a venit și este aici să stea pentru totdeauna!"

„Dar nu am pomenit nici un cuvânt despre comunism", a replicat Richard. „Am spus pur și simplu că roata vieții continuă să se învârtă."

„Nu, nu, nu, nu! Ai vrut să spui că comunismul va cădea, iar ei toți știau exact ce ai vrut să spui. Să nu cumva să crezi că așa ceva se va petrece vreodată!"

Rugojanu s-a dezlănțuit, aducând multe alte acuzații, cum ar fi că Richard i-a otrăvit pe tinerii studenți cu atacuri voalate împotriva guvernului. Apoi, chiar înainte de a ieși pe ușă, s-a întors spre episcop și a răbufnit: „Puteți fi sigur că acest om nu va mai predica niciodată. S-a terminat cu Wurmbrand, vă jur! Wurmbrand este terminat! Wurmbrand este terminat!"

În timp ce ieșea furtunos din clădire, o mașină care trecea pe drum a derapat, intrând pe trotuar, pentru a evita să lovească un câine, și l-a izbit de Rugojanu, zdrobindu-l de perete. Cu ura prelingându-i-se încă de pe buze, Rugojanu a murit pe loc.

54

Povestea ultimelor cuvinte ale lui Rugojanu s-a răspândit în toată România. Richard nu și-a mai putut ascunde vizibilitatea, iar în ianuarie 1959, o femeie i-a spus Sabinei că sute de predici ale lui Richard fuseseră fotocopiate și puse ilegal în circulație. Poliția tocmai făcuse o razie în casa femeii și confiscase literatura clandestină.

Sabina a anticipat noul val de teroare dezlănțuit asupra bisericii. În luna iulie a anului precedent, fuseseră adoptate o serie de legi, mai dure decât toate cele anterioare. Chiar și infracțiunile minore puteau atrage pedeapsa cu moartea. Mii de tineri delincvenți și creștini au fost arestați și trimiși „la tăiat de stufăriș", pentru a curăța mlaștinile care flancau Delta Dunării. În cruciada sa de șapte ani de eradicare a oricărui vestigiu de superstiție din România, Hrușciov a ordonat autorităților să închidă definitiv bisericile sau să le transforme în cluburi comuniste, muzee sau depozite de cereale.

Micuța mansardă a lui Richard și Sabina devenise kilometrul zero al bisericii subterane. În fiecare seară, înainte de cină, Richard se ruga astfel: „Doamne, dacă știi vreun deținut căruia i-aș putea fi de folos, trimite-mă te rog înapoi la pușcărie să-l ajut."

Sabina încheia rostind un „Amin" destul de neconvingător.

Rugăciunile soților Wurmbrand au fost ascultate doar câteva zile mai târziu, respectiv miercuri, 15 ianuarie.

La ora 1:00 noaptea securitatea și miliția au spart ușa familiei Wurmbrand și au aprins toate luminile.

„Tu ești Richard Wurmbrand, da? Treci în cealaltă cameră. Și rămâi acolo!" Richard și Sabina au privit cum o grămadă de

gardieni le-au luat cu asalt dulapurile şi sertarele, împrăştiind hârtii şi confiscând pagini întregi de documente. Au confiscat până şi micul caiet pe care Richard i-l dăruise soţiei sale cu ocazia celei de-a douăzecea aniversări a nunţii lor.

„Vă rog frumos să nu luaţi asta", a spus Sabina. „Este un obiect personal, un cadou. Vă asigur că nu vă e de nici un folos."

Ignorând cererea, căpitanul responsabil cu raidul l-a despărţit pe Richard de soţia sa, i-a pus cătuşele şi l-a dus în cealaltă cameră.

„Chiar nu vă este ruşine să trataţi astfel nişte oameni nevinovaţi?", l-a întrebat Richard. A dat să fugă spre Sabina, dar miliţienii l-au apucat de braţe şi l-au ţintuit la pământ. „Nu voi părăsi această casă fără să mă lupt, dacă nu îmi permiteţi să-mi îmbrăţişez soţia la despărţire", a cerut el.

„Daţi-i drumul", a spus căpitanul.

Richard a îngenuncheat pe podea alături de soţia sa şi s-au rugat, înconjuraţi de oamenii de ordine. Apoi au început să cânte încet: „Singura temelie a bisericii este Isus Cristos, Domnul ei..."

După o vreme, căpitanul, emoţionat până la lacrimi, şi-a pus uşor mâna pe umărul lui Richard şi i-a şoptit: „Mă tem că trebuie să plecăm. Este aproape ora cinci."

„Transmiteţi-i toată dragostea mea lui Mihai şi pastorului care m-a denunţat", a mai spus Richard, în timp ce miliţienii îl conduceau pe scări şi apoi afară, unde l-au împins într-o dubă.

„Richard! Richard!", a strigat Sabina, urmărind duba până când vehiculul a dispărut după colţ. S-a prăbuşit pe strada îngheţată, aproape fără suflare şi cu inima frântă. „Doamne", s-a rugat ea, „îl încredinţez pe soţul meu în mâinile Tale. Eu nu pot face mai nimic, dar Tu poţi trece prin uşi ferecate. Poţi pune îngeri în jurul lui. Îl chiar poţi aduce înapoi într-o bună zi!"

După cinci ani şi jumătate, Dumnezeu avea să răspundă la rugăciunea disperată a Sabinei.

55

Alice îl aștepta pe Mihai în micul parc de lângă Universitatea din Sibiu. Știa că va fi răvășit de durere să afle că tatăl său fusese arestat din nou. Vestea i-ar fi pus în pericol studiile și ar fi putut duce la exmatriculare, dacă nu chiar mai rău. Dacă s-ar fi întâmplat asta, nu ar fi fost prima dată. Mihai fusese exmatriculat și forțat să schimbe școala de multe ori, întâmpinând dificultăți în încercarea de a obține o educație. Un fior i-a străbătut șira spinării lui Alice în timp ce aștepta în frigul năprasnic, sperând că Mihai va trece pe acolo. La lăsarea serii, a venit și i-a dat vestea tristă.

„Mă așteptam la asta", a spus el. „Spune-i mamei că voi veni imediat acasă. S-ar putea să o aresteze și pe ea."

„Cum rămâne cu studiile tale?", a spus Alice. „Ai muncit aproape trei ani și..."

„Ce mai contează?", a întrerupt-o Mihai. „Uneori, pastorii cu diplome sunt tocmai cei care trădează și distrug ceea ce au construit adevărații pescari de oameni. Mai bine fără diplomă. Oricum voi fi dat afară în curând, atunci când vor avea ei chef."

Când Alice și Mihai s-au întors la București, au găsit-o pe Sabina cu inima frântă și în stare de șoc.

Câteva zile mai târziu au auzit o bătaie în ușă. Sabina a deschis și a văzut un funcționar obosit, care stătea în prag. Acesta i-a întins o bucată de hârtie pe care scria: „Wurmbrand, R. născut în 1909... a fost condamnat la douăzeci și cinci de ani de temniță grea"

***

Sabina a închis uşa şi a izbucnit în lacrimi. Doi funcţionari de la biroul fiscal apăruseră mai deunăzi pentru a confisca tot ce era de valoare în mansardă, lăsând doar paturile, masa şi două scaune. În următorii câţiva ani, funcţionarii au revenit, hărţuind-o de fiecare dată pentru bani pe care nu îi avea sau pe care nu îi putea câştiga. Ea şi-a împărţit timpul între lucrarea din biserica subterană şi alergătura de la o clădire guvernamentală la alta, unde îi implora pe oamenii în uniformă să renunţe la amenda costisitoare pe care o generase încarcerarea lui Richard. Dacă nu putea plăti datoria către stat, urma să-şi piardă casa.

Pentru a obţine un venit, Sabina a găsit o maşină de cusut veche care funcţiona doar jumătate din timp. Acele erau fragile şi se rupeau des. Cu şosetele şi puloverele cusute de mână pe care le oferea pe piaţa neagră, a câştigat suficienţi bani de chirie pentru ca guvernul să nu-i confişte mansarda. Era ilegal să produci şi să distribui mărfuri neautorizate, însă prietenii Sabinei vindeau hainele la porţile fabricilor, în pieţele de vechituri, în staţiile de autobuz sau pretutindeni unde se aduna mulţimea.

Într-o zi, în timp ce stătea la maşina de cusut, o bătaie ameninţătoare i-a întrerupt munca.

„Tovarăşa Sabina Wurmbrand?"

Sabina a deschis uşa şi a dat peste un bărbat îmbrăcat într-o haină de ploaie închisă la culoare.

„Da, eu sunt doamna Wurmbrand", a răspuns.

„Mâine dimineaţă, la ora nouă, trebuie să vă prezentaţi la ministerul de interne. Veţi arăta această carte de vizită gardienilor şi veţi solicita să fiţi dusă la camera indicată pe ea." I-a aruncat Sabinei o privire rece, după care s-a întors şi a plecat.

Convinsă că cineva o trădase, Sabina a împachetat o geantă cu articole de toaletă şi haine călduroase, şi-a luat rămas bun de la familie, ştiind că ar putea fi ultima dată când îi vedea în această viaţă.

CAPITOLUL 55

În dimineața următoare, a intrat în biroul sumbru, dar altfel plin de secretare atrăgătoare. Covoare groase și colorate decorau podeaua, iar pe pereți atârnau portrete cu Lenin. Sabina s-a apropiat de un birou de dimensiunea unui pian cu coadă, unde stătea un bărbat durduliu, îmbrăcat în haine civile. Sabina a presupus că avea în jur de 40 de ani.

„Luați loc, tovarășă Wurmbrand", a spus, arătând spre un fotoliu. „V-am rugat să veniți aici pentru că ne interesează cazul dumneavoastră. Povestiți-mi despre dumneavoastră și despre familie."

Sabina a ezitat.

„Nu vă faceți griji. Nimic nu va trece dincolo de acești pereți." Bărbatul a răsfoit niște hârtii. „Aveți un fiu, Mihai? Cum decurg studiile lui?"

Sabina a înțeles în sfârșit unde bătea. Știa că aceasta era o altă încercare de a o convinge să divorțeze de Richard. Presiunea inițială eșuase, așa că acum comuniștii urmau să încerce pista cu amabilitatea. Bărbatul s-a lăsat pe spate în scaun, plin de încredere.

„Știți, îmi iubesc soțul", a spus ea. „Orice s-ar întâmpla, voi rămâne căsătorită cu el. Noi suntem uniți pentru totdeauna."

„Ei bine, acum", a spus anchetatorul, „permiteți-mi să vă fac o mică propunere. Bănuiesc că doriți ca fiul dumneavoastră să-și termine studiile. Mă gândesc că doriți să aveți dreptul de a munci, de a vă trăi propria viață. Le puteți avea pe toate acestea, foarte simplu. Doar lăsați-mi cartea dumneavoastră de identitate. Și în 48 de ore, o vom trimite aprobată pe numele dumneavoastră de fată. Uitați de cuvinte mari precum divorț. E doar o simplă formalitate pe care v-o cere statul. Nu este oare un lucru inteligent, care merită făcut?"

Sabina nu s-a clintit nici măcar un centimetru.

Apoi, omul a spus: „Bineînțeles, dacă nu cooperați, există și alte căi. Când vrem ceva, noi de obicei obținem."

„Să presupunem că într-o zi veți ajunge în pușcărie, la fel ca mulți alți funcționari", a răbufnit Sabina. „V-ar plăcea ca soția să divorțeze de dumneavoastră?"

Omul a explodat. „Nu știți unde vă aflați și nu știți cine sunt eu? Cum îndrăzniți să-mi puneți astfel de întrebări?"

Și-a aruncat creionul în șemineu. „Acum ieșiți imediat afară!", a mai strigat. „Și să nu uitați ce v-am spus! Ați priceput?"

Sabina și-a luat geanta în tăcere și a plecat. Înțelegea perfect, dar știa că și el înțelesese. Liderii comuniști se temeau adesea de închisoare la fel de mult precum creștinii. Avea să fie ultima dată când se mai făceau presiuni asupra Sabinei. În schimb, i s-a comunicat că Richard a murit în temniță.

***

Într-o noapte, au apărut la ușa ei mai mulți tineri îmbrăcați sărăcăcios. Pretindeau că sunt foști deținuți și arătau ca atare. Provocatorii l-au descris pe Richard, dar nu prea puteau să o privească pe Sabina drept în ochi.

„Bietul pastor Wurmbrand", a spus unul dintre ei. „Nu știm exact ce s-a întâmplat cu el. Devenise foarte capricios înainte de sfârșit. Nu mai voia să vorbească cu nimeni."

„Ce încercați să-mi spuneți?", a spus Sabina. „Că s-a sinucis?"

„Nu poți fi niciodată sigur de așa ceva. Dar știm că a fost scos din închisoarea Gherla cu picioarele înainte. Și cine l-ar putea învinovăți, chiar dacă a făcut-o?"

Sabina a văzut imediat dincolo de perdeaua de minciuni. „Vă rog să plecați acum", a spus ea.

„Bietul pastor Wurmbrand", a repetat unul dintre indivizi. „A fost un adevărat sfânt... Toată lumea spunea asta. Vrem să vă spunem, doamnă Wurmbrand, cât de rău ne pare..."

„Vă rog să plecați", a insistat, întrerupându-l.

CAPITOLUL 55

***

Așa cum se așteptase, Universitatea din Sibiu l-a exmatriculat pe Mihai pentru că a refuzat să se conformeze învățăturilor comuniste. A descoperit că facultatea și colegii săi știau totul despre activitatea lui în biserica subterană. Facultatea deținea dosare despre studenții creștini, iar Mihai se temea că biserica lor fusese infestată cu informatori.

Într-o zi, a spus: „Mamă, nu-mi place să spun asta, dar ești cam prea blândă și naivă."

Sabina s-a arătat nedumerită.

„I-ai lăsat pe toți acești oameni să vină în apartament. Trebuie doar să spună «Lăudat fie Domnul!» și gata, intră. Dar trebuie să fim mai fermi, fiindcă unii pot fi informatori."

Sabina a încercat să argumenteze, dar Mihai a redus-o la tăcere. „Mi-e frică să nu te aresteze din nou, mamă. Și pe mine. Ei știu că sunt băgat până în gât în activitatea secretă din biserica subterană." Mihai se gândea și la siguranța altor oameni. „Mă gândesc și la băieții pe care îi cunoșteam la Sibiu și care erau luați de două ori pe săptămână și bătuți până când promiteau să toarne. Acum sunt cu toții în pușcărie, poate unii sunt bătuți până la moarte."

Sabina s-a gândit la Alice, cea atât de dulce și blândă. Alice își dedicase întreaga viață îngrijirii copiilor deținuților politici. Din cauza legăturilor ei cu biserica subterană, securitatea a luat-o în vizor și apoi a arestat-o. Anchetatorii au încercat să-i smulgă informații, dar, nereușind, au bătut-o până la inconștiență, i-au rupt mai multe oase și i-au spart dinții din față cu cizmele lor cu montură de oțel. În următorii opt ani, Alice a îndurat torturi de nedescris, dar nu i-a denunțat niciodată pe Sabina, Mihai și pe toți ceilalți pe care îi protejase.

Sabina și-a imaginat trupul maltratat al lui Alice stând întins pe un rastel și țipetele de durere ieșind de pe buzele ei. Forțele de ordine deveniseră tot mai agresive, desființând mai multe

biserici subterane și arestându-i pe lideri. Mihai avea dreptate. Informatorilor trebuie să li se opună cumva rezistență.

56

După ce a fost anchetat, Richard a fost urcat într-un camion. Când camionul s-a oprit, în cele din urmă, ușile s-au deschis larg. Inima lui Richard s-a strâns când a văzut rampa. O cunoștea bine, fiindcă ducea la temuta închisoare Jilava.

„Scoateți-i afară!", a strigat cineva. Mai mulți gardieni, cu respirația duhnind a alcool, i-au scos pe prizonieri din camion lovindu-i cu bastoanele. Apoi, le-au aruncat niște uniforme gri, înainte de a le rade capetele și bărbile. Pe jumătate dezbrăcat și însângerat, Richard a intrat într-o celulă mare și s-a așezat pe podeaua înghețată.

„Toți preoții afară", a strigat un gardian, câteva ore mai târziu. Richard putea auzi hohote de râs și chicoteli afară, în timp ce el și ceilalți pastori ieșeau din cameră. Gărzile și-au năpustit cu toată forța bastoanele asupra prizonierilor în timp ce aceștia înaintau, iar Richard a făcut tot ce a putut pentru a-și proteja capul. Îi loveau fără milă cu picioarele și îi scuipau pe deținuții care cădeau la pământ.

Treizeci de minute mai târziu, gardienii i-au chemat din nou pe toți preoții afară, dar nimeni nu s-a mai mișcat. Gărzile s-au repezit în celulă, lovindu-i sălbatic cu bastoanele. Richard încerca să-i consoleze pe cei care sufereau în jurul său. Un anume bărbat, un preot ortodox pe nume Miron Cristescu, se ghemuise într-un colț al celulei. Richard îl întâlnise pe acest om cu ani în urmă, în timp ce aștepta să se întâlnească cu superiorul său, patriarhul ortodox, și îi împărtășise lui Cristescu necazurile sale.

„Frate", îi spusese Cristescu, punându-şi mâinile pe umerii lui Richard, „Cristos va veni din nou – noi la asta nădăjduim." Cristescu lucrase neobosit pentru a salva Biserica Ortodoxă, ca să nu devină un pion al statului, dar nu reuşise.

Acum de pe buzele lui Cristescu curgea sângele. Gărzile îl loviseră în gură cu cizmele lor grele, iar el plângea în hohote, pipăindu-şi dinţii rupţi şi dislocaţi din gingii. Buza de sus puternic umflată şi capul ras îl făceau aproape de nerecunoscut.

„Iată-mă aici, ca toţi ceilalţi", a spus Cristescu. „Am greşit încercând să fac ceva. Ar fi trebuit să mă resemnez de la bun început."

Richard a schimbat subiectul. „Nu lăsa ca acest gen de gânduri să te întristeze şi mai mult."

„Frate Wurmbrand", a spus, „eu nu cunosc decât o singură mare tristeţe, tristeţea eşecului."

Dacă Cristescu ar fi rostit aceste cuvinte în timpul unei predici, ar fi fost frumoase, dar cum stătea aşa în celulă, însângerat şi cu dinţii sparţi, aceste cuvinte dezvăluiau adevărata măreţie a omului.

***

A doua încarcerare a lui Richard a fost mai dură decât prima. Deoarece gardienii interziseseră predicarea, prizonierii care erau prinşi primeau bătăi crunte. Richard şi alţi câţiva preoţi au acceptat trocul referitor la predică, adică ei predicau şi gardienii îi băteau.

Adesea, unul dintre fraţi începea să ţină o predică, iar la jumătatea ei, gardienii dădeau buzna în celulă, îl târau pe predicator în „camera de bătaie" şi îl aduceau înapoi plin de vânătăi şi sânge. După câteva minute, omul se aduna, îşi netezea uniforma gri şi spunea: „Iar acum, fraţilor, unde rămăsesem când am fost întrerupt?"

Richard aflase despre un creştin din închisoarea Gherla, pe nume Grecu, care a fost bătut până aproape de moarte, fiindcă a predicat. Timp de săptămâni întregi, gardienii l-au maltratat

sistematic, lovindu-i tălpile cu bâte de cauciuc. După câteva minute de respiro, îl loveau din nou. L-au bătut la testicule, iar apoi doctorul i-a injectat ser pentru a-l resuscita. Câteva ore mai târziu, după ce și-a recăpătat puterile, un gardian pe nume Reck a început să-l bată din nou și din nou, până când, în cele din urmă, bietul om a murit.

Reck făcea parte din Comitetul Central al Partidului Comunist. Chiar înainte ca Grecu să moară, acesta i-a spus: „Află că eu sunt Dumnezeu. Am asupra ta puterea vieții și a morții. Cel care este în ceruri nu poate decide să te țină în viață. Totul depinde de mine. Dacă vreau eu, vei trăi. Dacă vreau eu, vei fi ucis. *Eu sunt Dumnezeu!*"

Cu puțina energie pe care o mai avea, Grecu a spus: „Află și tu că nu ai fost creat pentru a fi un torționar, un om care ucide. Ai fost creat pentru a deveni ca Dumnezeu, cu viața divinității în inima ta."

În mod miraculos, la scurt timp după moartea lui Grecu, Reck a devenit un adept al lui Cristos.

Richard a contemplat asupra marii lecții – sau beneficiu – pe care a extras-o din faptul că a fost bătut: *spiritul este stăpân peste trup*. Trupul a simțit de fiecare dată durerea torturii, dar duhul său a cunoscut o pace transcendentă, care îi depășea puterea de înțelegere. Gardienii îi puteau răni trupul, dar nu-i puteau slăbi spiritul.

***

O felie de pâine și o supă stricată – asta a fost toată mâncarea pe care Richard și ceilalți prizonieri au mâncat-o în decursul unei săptămâni întregi. Chiar și cu aceste rații sărăcăcioase însă, au dăruit o zecime din mâncare deținuților mai slabi și mai disperați.

Prizonierilor creștini care au fost condamnați la moarte li s-a permis să își vadă soțiile pentru ultima oară. „Trebuie să știi că mor

iubindu-i pe cei care mă ucid", spuneau unii în felul lor. „Ultima mea rugăminte este să-i iubiți și voi. Să nu purtați amărăciune în inimă pentru că vi l-au ucis pe cel drag. Ne vom revedea în ceruri."

Gardienii care au asistat la aceste conversații au devenit adesea ei înșiși creștini, după o vreme.

Richard a asistat la martiriul a zeci de pastori și preoți curajoși. Actele supranaturale de curaj deveniseră ceva obișnuit. Frumusețea celor câteva minute finale ale condamnaților strălucea puternic pe pereții cenușii de ciment și pe uniformele din închisoare.

Înainte de a fi încarcerat, Richard îl iubea pe Cristos cu fiecare bătaie a inimii sale. Dar, în timpul celei de-a doua încarcerări, s-a îndrăgostit la fel de mult de biserica subterană.

***

Câteva zile mai târziu, Richard a fost îmbarcat într-un tren cu destinația Gherla, orașul transilvănean în care fusese întemnițat cu trei ani mai devreme. De la ferestrele închisorii, Richard putea vedea rămășițele unor spânzurători, unde prizonierii fuseseră atârnați demult, în secolul al XVIII-lea. Comuniștii preferau o formă mai eficientă de execuție: un simplu glonte în ceafă.

Zece mii de prizonieri se înghesuiau în spațiile insalubre, care erau proiectate să găzduiască doar două mii de oameni. În timpul verii precedente, gardienii bătuseră în cuie toate ferestrele. În lipsa luminii și a aerului proaspăt, a izbucnit o revoltă. Prizonierii s-au baricadat într-o aripă a pușcăriei, dar gardienii au dărâmat ușile. Miliția a fost mobilizată și ea, iar sute de prizonieri au fost răniți și uciși. Pedeapsa pentru revoltă era încă în vigoare atunci când Richard a fost transferat la Gherla. Rațiile fuseseră reduse până la ultima limită posibilă a înfometării, iar mulți dintre deținuți, printre care și Richard, aveau să fie, în cele din urmă, mutați în alte închisori.

CAPITOLUL 56

Când a ajuns la Gherla, Richard a fost forţat să stea într-o baracă lungă şi slab luminată, care conţinea doar cincizeci de paturi pentru o sută de oameni. În paturi dormeau câte doi, dar somnul era greu de găsit printre sforăituri şi înghesuieli. Mirosul de la tinetele suprapline, ce ţineau loc de toalete, devenise de-a dreptul insuportabil.

Vizitele neaşteptate ale securităţii întrerupeau mereu puţina odihnă de care Richard se bucura. Biciuiţi şi loviţi cu cizmele cu crampoane, prizonierii erau obligaţi să se întindă la pământ, în rânduri, pentru a fi număraţi. În timpul numărătorii, gardianul călca peste mâinile şi spatele celui al cărui nume îl înregistra.

Un minim de 25 de lovituri de bici devenise pedeapsa chiar şi pentru cea mai mică încălcare a regulilor. Mulţi oameni au murit, deşi se aflau în prezenţa unui medic. Fiecare om din închisoare cunoştea usturimea biciuirii, unii suportând cele 25 de lovituri de bici chiar de mai multe ori pe săptămână. După ce au gustat o mare varietate de instrumente de tortură, Richard şi prietenii săi au fost de acord că bicele dureau mai mult decât beţele sau bastoanele. Fiecare bici ardea ca un cuptor încins pe coaste şi pe coloana vertebrală. Sistemul nervos era adesea suprasolicitat, ceea ce făcea ca prizonierul să leşine din cauza durerii. Tortura îi afecta în mod vizibil şi pe gardieni. Intoxicaţi fiind de un amestec de sânge şi putere, aceştia erau deseori cuprinşi de o frenezie vecină cu nebunia, făcând exces de zel.

În fiecare zi, Richard căra găleţile de toaletă din baracă până la singurul veceu cu apă curentă de pe palier. Stătea la cozi lungi, aşteptându-şi rândul pentru a goli conţinutul în scurgere. Încerca să facă totul cât mai igienic posibil, dar deseori dejecţiile îi pătau mâinile şi hainele.

Cimitirul închisorii, pe nume „Rozsa Sandor", ocupa un loc important în mintea fiecărui deţinut. Vederea pietrelor funerare cenuşii prin fereastră îi amintea lui Richard că vremea trece şi îmbătrâneşte. Nu putea scăpa de moarte, ci doar să o amâne. Mulţi

dintre deținuți pierdeau noțiunea timpului, atunci când ispășeau zeci de ani de detenție. Ceasul de la poarta principală a închisorii din Gherla era blocat – acele sale nu se mai mișcaseră de șase ani. În absența oglinzilor, deținuții rămâneau în mintea lor cam la aceeași vârstă din ziua arestării. Mulți visau la soțiile lor așa cum fuseseră odinioară, nicidecum ca femeile chinuite, pe care aveau să le întâlnească la eliberare.

***

Maiorul Dorobanțu era un omuleț grăsan, cu fața roșie, care îndeplinea funcția de comandant șef al închisorii din Gherla. Când vorbea emfatic despre un lucru sau altul, Dorobanțu își băga adesea mâna într-o pungă pentru a extrage o chiflă, cârnați cu usturoi sau un măr.

Richard stătea în fața comandantului, privindu-l calm cum se ospăta nestăpânit. Singurele două lucruri pe care Dorobanțu nu le ura erau mâncarea și sunetul propriei voci.

„Deci, Wurmbrand!", a spus făcând pe loc să dispară în gură o bucată de prăjitură. „Ești ceva călugăr, nu-i așa?"

„Sunt pastor", a răspuns Richard.

„Pastori, preoți, călugări! Pentru mine, toți sunteți o apă și-un pământ. Tocați puținul celor săraci pentru a vă împăuna propriile cuiburi. Vă știu eu prea bine!" Dorobanțu s-a animat în timp ce s-a apucat de povestit despre copilăria sa și despre cum, atunci când s-a apropiat prea mult de o mănăstire românească, a fost bătut cu brutalitate de călugări.

Deodată, în ochii comandantului s-a aprins o scânteie. „Ai văzut vreodată un preot care să tragă cu o pușcă cu două țevi într-un copil flămând, Wurmbrand?"

Richard își simțea inima bătând de revoltă.

„Este o imagine destul de sfântă, trebuie să recunoști!", a zis Dorobanțu.

CAPITOLUL 56

Comandantul nu era singurul personaj dur pe care îl întâlnise Richard. Printre colegii săi de celulă se aflau ucigași, hoți și criminali, care ispășeau pedepse pe viață. Cei care îi masacraseră cândva pe evrei erau teribil de dușmănoși față de Richard și, odată, chiar l-au încolțit.

„Ți-am mai spus să taci!", l-a amenințat unul dintre lideri.

Cineva l-a împins pe Richard, în timp ce altul i-a pus piedică. A aterizat cu fața la podea și a primit imediat o lovitură violentă de picior în coaste. Alții se pregăteau să se alăture asaltului exact când gărzile s-au năpustit în cameră. Agresorii s-au împrăștiat spre paturile lor, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Colindând mai apoi holurile pușcăriei, Dorobanțu a aflat despre agresiune. Unul dintre gardieni îl recunoscuse pe Richard ca fiind cel mai înalt din încăpere, dar în semiîntunericul de acolo nu i-a putut identifica pe atacatori.

„Wurmbrand, ia zi rapid, cine a făcut-o?", a cerut Dorobanțu.

Richard a refuzat să răspundă.

„De ce nu-mi spui?", a întrebat comandantul.

Richard, îngrijindu-și tăietura de pe buza de jos, a spus: „Ca un creștin ce sunt, e datoria mea să îmi iubesc și să îmi iert dușmanii. Nu am de gând să-i torn."

„Atunci înseamnă că ești un idiot!", a strigat Dorobanțu.

Richard a fost de acord. „Aici aveți dreptate. Orice creștin, care nu este creștin din toată inima lui, este un idiot."

„Adică, mă faci idiot?"

„N-am spus defel asta", a spus Richard. „Am vrut să spun că nu sunt un creștin atât de bun pe cât aș vrea să fiu."

„Luați-l de aici", a ordonat Dorobanțu. „Dați-i 30 de lovituri! Călugării ăștia nebuni numai prostii vorbesc."

În timp ce gardienii îl duceau să fie biciuit, Richard simțea cum încă îl durea gura de la ultima cunoștință făcută cu podeaua celulei.

57

Florescu, un hoț pe jumătate țigan, a tras un scăunel de lemn și s-a așezat să discute cu Richard în celulă.

„Eu cred în ceea ce pot vedea, gusta și simți", a spus Florescu. „Suntem cu toții materie, la fel ca această bucată de lemn pe care stau, iar când ești mort, gata, asta e tot."

Richard trebuia să demonstreze ceva. S-a ridicat în picioare și a dat cu piciorul în scaunul de sub Florescu. Scaunul a zburat și s-a izbit de perete. Florescu a căzut cu o bufnitură puternică pe podea.

„Pentru ce ai făcut asta?", a strigat Florescu, ridicându-se în picioare.

„Dar ai spus că ești materie, exact ca scaunul", a răspuns Richard calm. „N-am auzit niciodată vreun scăunel să se plângă vreodată de ceva!"

Ceilalți colegi de celulă au râs.

„Îmi pare rău, Florescu", a spus Richard. „Am vrut doar să-ți demonstrez că, din moment ce materia nu reacționează cu dragoste sau ură, ea este complet deosebită de noi."

Florescu s-a bosumflat câteva minute, apoi a spus: „S-ar putea să cred asta doar dacă morții s-ar întoarce vreodată să vorbească cu noi."

„Sunt sigur că mulți oameni au luat legătura cu morții", a spus Richard. „Mari oameni de știință, de la Isaac Newton la Sir Oliver Lodge, au crezut în spiritism. Biblia descrie chiar și evocarea profetului mort Samuel." (vezi 1 Samuel 28)

CAPITOLUL 57

S-au adunat și alții în jurul lui Richard, în timp ce acesta predica despre viața de după moarte. Cuvintele sale le-au captat atenția și au stârnit un interes imediat.

„Dacă Dumnezeu ne-ar fi făcut doar pentru această viață", a spus Richard, „ne-ar fi dat mai întâi vârsta cu înțelepciunea ei și abia mai apoi tinerețea cu vigoarea ei. Pare lipsit de sens să adunăm cunoștințe și înțelegere spre final, doar pentru a le duce cu noi în mormânt."

„Martin Luther compară viața noastră pe pământ cu viața unui copil nenăscut", a continuat el. „El spune că, dacă embrionul ar putea raționa în pântece, s-ar întreba de ce i-au crescut mâini și picioare și ar ajunge cu siguranță la concluzia că trebuie să existe o altă lume viitoare în care să se joace, să alerge și să muncească. La fel cum embrionul se pregătește pentru o stare viitoare încă din pântecele mamei, așa suntem și noi."

Richard și-a ridicat vocea pentru ca și ceilalți prizonieri, care zăceau în paturile lor mizere, să poată auzi. În baraca slab luminată, toți ochii erau ațintiți asupra pastorului.

„Să presupunem că eu susțin că într-o sticlă de o jumătate de litru încap zece litri de lapte. Veți spune că sunt nebun. Și totuși, pot să am laolaltă în cap gânduri despre un eveniment precum potopul, care s-a întâmplat cu mii de ani în urmă, despre soția și fiul meu în camera în care i-am lăsat, despre Dumnezeu și Diavol. Cum se face că în limitele înguste ale capului meu sunt înglobate deopotrivă lucrurile cotidiene ale vieții, atât cele finite cât și eterne? Când spiritul neîngrădit poate merge oriunde în timp sau spațiu, crezi că poate împărtăși soarta acestei cochilii trecătoare, care este corpul?"

În toți anii în care Richard păstorise în București, nu cunoscuse niciodată genul de liniște care se așternuse în celulă. Nimeni nu căsca, nu se foia, nu făcea glume. Richard s-a uitat în jurul camerei, care se întuneca în timp ce continua să predice despre Cristos. A văzut în colegii săi de celulă o adunare vie, pe care nu

o mai cunoscuse până atunci. Hainele lor erau murdare, fălcile le erau încleștate, obrajii supți, iar ochii mari de nerăbdare dezvăluiau foamea de adevărul pe care Richard tocmai li-l oferea.

***

După patru ani de la cea de-a doua încarcerare, Richard s-a îmbolnăvit din nou cumplit și a fost mutat la spitalul închisorii. După ce a stat acolo o săptămână, gardienii i-au ordonat lui și pacienților din jurul său să iasă în curte. Unii nici nu erau în stare să meargă singuri, așa că Richard i-a ajutat pe cei pe care îi putea ajuta. Timp de o oră, pacienții au fost forțați să stea afară și să asiste la o reprezentație teatrală improvizată de ceilalți deținuți. Actorii își băteau joc de creștinism, atrăgând aplauzele comandantului, care râdea, în timp ce înfuleca.

Unul câte unul, deținuții au fost forțați să iasă în față și să repete sloganuri blasfematoare la adresa lui Cristos. „*Trebuie* să spunem aceste lucruri, doar-doar se va termina odată mascarada asta", a zis unul dintre prizonieri, strângându-l în brațe pe Richard cu lacrimi în ochi.

Când Alexandrescu, noul comandant, l-a chemat pe Richard să declame la rândul său, sute de ochi au căzut asupra pastorului. „Oare va lăuda și el comunismul?", au murmurat unul către altul.

Richard și-a amintit cuvintele Sabinei de la Congresul Cultelor: „Spală această rușine de pe fața lui Cristos!"

„Haide! Vorbește!", a ordonat Alexandrescu.

Richard a început cu prudență. „Este duminică dimineața, iar soțiile, mamele și copiii noștri se roagă pentru noi, în biserică sau acasă. Ne-ar fi plăcut să ne rugăm și noi pentru ei. În schimb, am fost obligați să ne uităm la această piesă."

Richard a putut vedea cum lacrimile începeau să curgă pe fețe, în timp ce vorbea despre familii. „Mulți dintre cei de aici au vorbit împotriva lui Isus", a continuat el, „dar mă întreb ce aveți

de fapt împotriva Lui? Vorbiți despre proletariat, dar nu cumva și Isus a fost un simplu tâmplar? Spuneți că cel care nu muncește nu va mânca, dar acest lucru a fost spus cu mult timp în urmă, în cea de-a doua epistolă a lui Pavel către Tesaloniceni. (vezi 2 Tesaloniceni 3:10) Vorbiți împotriva celor bogați, dar Isus i-a alungat din templu cu biciul pe schimbătorii de bani." (vezi Ioan 2:14-15).Alexandrescu s-a încruntat, dar a ascultat mai departe, sperând, se pare, că Richard va spune suficient de multe lucruri pentru a justifica o execuție. „Vreți comunism", a spus Richard, „dar uitați că primii creștini au trăit într-o comunitate, împărțind tot ce aveau. (vezi Fapte 2:44) Doriți să-i ridicați pe cei săraci, dar cântecul Mariei la nașterea lui Isus spune că Dumnezeu îi va înălța pe cei săraci mai presus de cei bogați. (vezi Luca 1:52-53) Adevărul e că tot ceea ce este bun în comunism vine tocmai de la creștinism!"

Richard l-a citat apoi pe Karl Marx, care a spus în introducerea sa la *Capitalul* că de fapt creștinismul este cea mai potrivită formă de religie. S-a uitat la gardieni și a întrebat: „Există cineva pe aici, fie el și comunist, care să fie fără păcat?"

Richard a început să predice deschis despre Isus Cristos, despre ceea ce a realizat El pe cruce și despre cât de mult îi îndrăgea chiar și pe comuniști, de fapt *mai ales* pe comuniști. Examenele fac parte din viață, a explicat el. De la studentul universitar la muncitorul din fabrică, a fi examinat reprezintă o parte necesară a vieții.

Richard s-a întors apoi spre comandant și a spus: „Și dumneavoastră veți fi judecat într-o bună zi, domnule maior Alexandrescu." Deținuții au făcut un schimb de priviri temătoare. Richard s-ar fi putut afla acum la doar câteva minute de la moarte, dar și-a continuat nestingherit predica, spunând la final întregii închisori că Isus oferă viață veșnică oricui se pocăiește.

Înainte ca Richard să-și termine predica, închisoarea a izbucnit în urale. Prizonieri de toate categoriile au izbucnit în aplauze, strigând fără să le pese de repercusiuni. Când Richard s-a întors la

locul său, unul dintre deținuți, Miron, a spus: „Bravo, acum le-ai anulat toată osteneala cu teatrul."

Gaston a șoptit: „Ați auzit uralele?"

Richard a răspuns: „Oamenii ăștia au aplaudat ceea ce au găsit în inimile lor, nu pe mine."

Discursul lui Richard l-a costat locul în spitalul închisorii. Gardienii l-au transportat așa bolnav înapoi în „camera preoților".

Câteva zile mai târziu, un locotenent pe nume Konya i-a adus lui Richard două vești. I-a spus că Sabina se afla și ea în închisoare și, de asemenea, că va fi biciuit în seara aceea la ora zece fix pentru sfidarea repetată a autorității din discursul său. Bătăile și le asumase demult, dar vestea despre Sabina a venit ca un șoc teribil.

Așteptarea de a fi bătut putea înnebuni orice om. Dar să știe că soția lui se confrunta cu bătăi era mult mai rău. Richard a așteptat lângă ușa celulei, auzind din când în când pași care veneau și plecau. Un deținut a țipat undeva pe coridor, dar nimeni nu a venit după Richard.

În următoarele șase zile, a fost amenințat din nou și din nou. În cele din urmă, după aproape o săptămână, gardienii l-au luat și i-au aplicat atât de multe lovituri pe umeri și pe spate, încât nimeni nu credea că va supraviețui. Fiecare lovitură de bici ardea mai rău ca focul.

După ce gărzile s-au oprit, locotenentul Konya a poruncit: „Mai dați-i câteva! Hai, să fie încă zece!"

Doi gardieni au trebuit să îl târască pe Richard înapoi în celulă. Difuzoarele răsunau ca de obicei în cameră: „Creștinismul este o prostie. Creștinismul este o prostie. Creștinismul este o prostie. De ce să nu renunți la el? De ce să nu renunți la el? De ce să nu renunți la el?"

Richard nu putea renunța pentru simplul fapt că nici Isus nu renunțase. Când s-a confruntat cu tortura, Isus ar fi putut chema imediat îngerii să îl salveze, dar a îndurat toată durerea și umilința datorită iubirii față de dușmanii care îl răstigneau.

CAPITOLUL 57

Bătăile s-au intensificat în următoarele câteva săptămâni. Lui Richard și celorlalți pastori li se ordona adesea să își dea jos pantalonii pentru lovituri. „Întindeți-vă pe burtă!", strigau gardienii. Alții porunceau: „Întoarceți-vă pe spate și țineți-vă picioarele în sus!"

Când se plictiseau, gardienii izolau câțiva prizonieri și îi spuneau unuia dintre ei: „Dă-i o palmă prietenului tău!" Dacă acesta refuza, îi ziceau: „Gata, ți-ai pierdut ocazia". Apoi, celui de-al doilea om i se ordona să îl lovească pe primul. „Acum lovește-l și tu!", ziceau râzând în hohote. Deținuții se băteau adesea unii pe alții până când fețele le erau inflamate și vineții.

Tortura se dovedise inutilă în cazul lui Richard. Acesta dezvoltase o asemenea bucurie în suferința sa pentru Cristos, încât locotenentul Konya a trebuit să încerce diverse alte tactici. Odată, a intrat în celula lui Richard și i-a cerut să-și strângă lucrurile.

Konya l-a condus prin curte și l-a dus într-o clădire care conținea o celulă cu pereți albi. Richard nu mai văzuse niciodată o celulă ca aceasta. Lămpile împodobeau colțurile, umplând încăperea cu o lumină splendidă. Chiar în acel moment, difuzorul s-a aprins, bubuind: „Nimeni nu mai crede în Cristos în ziua de azi. Nimeni nu crede în Cristos în prezent. Nimeni nu mai crede în Cristos acum. Nimeni nu merge la biserică. Renunțați la credință. Renunțați la biserică. Renunțați la religie. Nimeni nu mai crede în Cristos..."

Richard a vrut să-și astupe urechile, dar și-a amintit de cătușele care îi fixau mâinile la spate.

Când Konya a intrat în cameră în dimineața următoare, i-a scos cătușele și i-a cerut lui Richard să-l urmeze pe coridor. Noua celulă care îl aștepta pe Richard aproape că i-a tăiat respirația. Pe patul cu cearșafuri curate erau așezate haine proaspăt spălate, mirosind frumos. Exista acolo și o masă acoperită cu o față de masă și într-o vază erau flori proaspete. Priveliștea l-a copleșit pe Richard, așa că tot ce-a putut face a fost să se așeze pe pat și să înceapă să plângă. Konya părea încântat.

Richard a răsfoit ziarul de pe masă – primul pe care îl vedea după atâția ani de închisoare. A întors încet paginile, absorbind cât mai multe informații. Intrase oare deja Flota a șasea a Statelor Unite în Marea Neagră? Nu se spunea nimic despre asta, în schimb era un articol despre un dictator comunist din Cuba care sfida America tocmai în pragul ușii ei.

Comandantul Alexandrescu a intrat în camera cea luxoasă. S-a arătat impresionat de condițiile de trai și i-a promis lui Richard că i-ar putea oferi permanent această celulă. Apoi s-a întors către Richard și a atacat religia, susținând că toată povestea cu Isus Cristos era o fantezie absurdă, pe care au inventat-o apostolii pentru a le oferi sclavilor speranța falsă într-o viață mai bună.

Richard i-a înmânat ziarul și i-a spus: „Acesta este tipărit de către presa de partid. Arată data de iulie 1963. Asta înseamnă exact 1963 de ani de la nașterea cuiva care – potrivit dumneavoastră – nu a existat niciodată. Nu credeți în Cristos, dar îl acceptați tacit ca fondator al civilizației noastre."

„Chestia asta nu înseamnă nimic", a spus Alexandrescu ridicând din umeri. „Așa se obișnuiește de când lumea să numărăm anii."

„Dar dacă Cristos nu a coborât niciodată pe pământ, cum de-a apărut acest obicei?"

„L-au început niște... mincinoși."

„Să presupunem că îmi spuneți că rușii tocmai au aterizat pe Marte", a propus Richard. „Nu e nevoie să vă cred. Dar dacă deschid radioul și aud cum New York-ul și americanii îi felicită, atunci știu că trebuie să fie adevărat. În același mod, trebuie să acceptăm existența lui Cristos ca pe un fapt istoric atunci când cei mai mari dușmani ai Săi, fariseii, au recunoscut-o în Talmud și au pomenit numele mamei Sale și al unora dintre apostolii Săi. Și, din nou, trebuie să fim impresionați când fariseii i-au atribuit miracole lui Cristos, protestând în același timp și invocând ideea că se folosea de magia neagră. Mulți scriitori păgâni l-au recunoscut și ei pe Isus. Numai comuniștii neagă acest fapt simplu al istoriei,

pur și simplu pentru că nu se potrivește cu teoria lor despre lume și viață."

Alexandrescu nu s-a mai lansat în diatriba sa obișnuită. În schimb, i-a trimis lui Richard o carte pe care să o citească – Manualul ateului, o lectură esențială pentru oricine își dorește o carieră în țările comuniste. Era o carte frumoasă, cu pagini bine legate și ilustrații colorate. Richard a citit fiecare cuvânt, de la istoria religiilor precum hinduismul, budismul, confucianismul și islamul până la istoria creștinismului. A fost încântat să citească faptul că, în timp ce catolicismul a fost pătat, luteranismul s-a descurcat mult mai bine, deoarece Luther îl sfidase pe papă. Cu toate acestea, știința dovedise că toate tradițiile creștine erau frauduloase și bazate pe ipoteze false. Richard a citit cu interes secțiunea despre cum au apărut riturile creștine din folclorul păgân. Titlul ultimului capitol aducea teza cărții în prim-plan: „Forme de propagandă ateistă". După ce l-a citit, a închis cartea, recunoscător că ținea totuși o carte în mână. Apoi s-a strecurat între cearșafurile curate, pregătindu-se de culcare.

***

Richard știa că Biserica Catolică a făcut apel la reconciliere între „frații despărțiți" din Est și Vest. Era oare posibilă unitatea creștină? Richard a dezbătut întrebarea în mintea sa, știind că cei care îl iubeau cu adevărat pe Cristos trebuie să se iubească și unii pe alții. Și l-a imaginat pe Isus spunându-le tuturor copiilor din întreaga lume: „V-am făcut pe toți întregi, în moduri diferite. Acum nu trebuie să vă certați, ci să vă bucurați împreună!"

Richard și-a amintit un cuvânt al celebrului autor german Goethe: „Culoarea este durerea luminii." S-a minunat la acest gând. Când lumina trece printr-o prismă, este practic sfâșiată în bucăți, iar frânturile colorate se împrăștie în toate direcțiile. Fiecare

fascicul este alcătuit din aceeaşi lumină ca celelalte, numai că acestea diferă în aspect şi direcţie.

În acelaşi mod, creştinii din Occident diferă de creştinii din Orient. Culturile lor sunt diferite, tradiţiile şi obiceiurile lor sunt diferite. Chiar şi steagurile lor naţionale se deosebesc prin culoare. Cu toate acestea, toţi copiii lui Dumnezeu din întreaga lume, cumpăraţi prin sângele lui Cristos, primesc aceleaşi raze de la soare de la aceeaşi sursă unică. Dumnezeu nu a dorit niciodată să semene toţi ca traşi la indigo; a dorit în schimb unitatea – unitatea în Fiul lui Dumnezeu, Cel care a făcut toate lucrurile noi.

Richard a adormit cu gândul că divizarea reprezenta căutarea dureroasă a adevărului din perspective diferite. Cuvintele lui Isus i-au servit drept cântec de leagăn în timp ce se lăsa cuprins de somn: „Eu sunt calea, adevărul şi viaţa. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine." (Ioan 14:6)

58

„Alice a venit acasă!", a strigat Marietta.

Sabina a încercat să creadă vestea bună, mai ales că nu o mai văzuse pe Alice de patru ani. Luându-și haina, a plecat cu Mihai și Marietta spre tramvai.

Alice îmbătrânise semnificativ. Era îmbrăcată în niște haine peticite, iar părul ei acum slăbuț îi acoperea ridurile adânci, pe care i le sculptaseră ororile torturii comuniste. Cu toate astea zâmbea, ca întotdeauna.

„Mâine îți vom aduce niște lucruri", a promis Sabina.

„Dar știu că nici tu nu ai mai nimic", a spus Alice. Avea dreptate.

„O, tu nu știi, dar noi trăim în culmea luxului", a spus Mihai, zâmbind. „Ar trebui să vezi apartamentul nostru de la înălțime."

„Covoare pe pereți", a intervenit Marietta. „Și pe ferestre! Apă curentă direct prin tavan!"

Au lăsat-o pe Alice la un apartament al verișoarei Sabinei și au plecat acasă. Sabina a încercat să doarmă în acea noapte, dar de fiecare dată când închidea ochii, își imagina că îl revede pe Richard.

La fiecare eveniment festiv din București, poliția anunța numele deținuților politici care urmau să fie eliberați în curând. Sabina a participat la fiecare sărbătoare, așteptând să audă și numele lui Richard.

Apoi, într-o zi călduroasă din vara anului 1964, Sabina a ajuns acasă și a descoperit un ziar, care o aștepta pe masă. Un prieten de familie îl adusese în drum spre serviciu. Sabina a început

să tremure când a citit literele mari și îngroșate de pe prima pagină: AMNISTIE.

***

Sabina nu știa cine urma să beneficieze de această amnistie, dar se ruga din toată inima să fie vorba și de prizonieri politici, ca Richard. A citit articolul de nenumărate ori și apoi s-a grăbit înspre casa prietenei sale, unde câteva femei discutau deja despre titlu.

„Parcă văd că va fi ca anul trecut", s-a plâns domnișoara Landauer. „O să elibereze numai infractori de rând!"

„Nu, nu!", a spus Sabina. „Nu ți-am spus de nenumărate ori? Hai să ne rugăm și să-i mulțumim lui Dumnezeu, și veți vedea."

La numai cinci minute după ce Sabina s-a întors acasă, un vecin a intrat în grabă pe ușă cu vestea că prietenul său fusese eliberat din închisoarea Gherla.

Gherla? Sabina a făcut ochii mari în timp ce vecinul a continuat. „A spus că și soțul tău era pe lista pentru astăzi. Cică l-a văzut așteptând în curte. Vine acasă, va fi eliberat!"

Sabina a încercat să curețe niște cartofi în seara aceea, dar inima aproape că-i sărea din piept de emoție și a trebuit să se așeze. Câteva ore mai târziu, altcineva a bătut la ușă. Era domnul Ionescu de la etajul de mai jos. A strâns-o de mână pe Sabina și i-a spus: „Te sună cineva din afara orașului." Sabina s-a repezit după el și a apucat receptorul telefonului din apartament.

Era vocea lui Richard! Sabina a simțit deodată că se prăbușește și chiar așa s-a întâmplat. S-a trezit după o vreme și a constatat că niște fețe neliniștite o priveau atent.

„E bine! Își revine", a strigat cineva.

„Ai leșinat!", a spus altul.

Mihai râdea și vorbea la telefon. I-a zâmbit mamei sale și i-a spus că Richard stătea acum la niște prieteni în Cluj. Richard i-a asigurat că era bine – și mai ales liber – și că se va întoarce acasă

cât mai curând posibil. Trebuise să prindă un tren, dar fusese nevoit să aştepte până a doua zi.

Mai târziu în acea noapte, după ce a vizitat o grămadă de prieteni, Sabina a primit o telegramă. A desfăcut hârtia şi i-a împărtăşit fiului ei vestea cea bună.

„Richard spune că vine cu trenul de noapte!", a spus în gura mare. „Va fi aici mâine dimineaţă la 8:30!"

Sabina nici măcar nu a încercat să doarmă în acea noapte. S-a bucurat alături de alte soţii care sărbătoreau eliberarea soţilor lor, mai ales că existau unele care nu-şi mai văzuseră soţii de 15 ani. Era ca şi cum mormântul îi readucea pe cei morţi înapoi în braţele celor vii.

Aproape din oră în oră soseau flori de la cei care nu puteau veni în mansarda Sabinei, pentru a sărbători bucuria revederii. Mica lor locuinţă era acum plină de oameni entuziasmaţi de eliberarea lui Richard.

***

Dimineaţa următoare a venit repede. Soarele a răsărit deasupra orizontului cu viteză, promiţând să facă lumină într-o zi ce se anunţa deja ca fiind foarte bună.

Pe măsură ce trenul zgomotos se apropia, mulţimi de familii nerăbdătoare priveau locomotiva alunecând pe şine, trăgând vagoane înţesate cu prizonieri. Rugăciunile pentru taţi, soţi, fraţi şi fii au umplut peronul, dar multe dintre ele au rămas fără răspuns.

Sabina cerceta ferestrele vagoanelor pe măsură ce treceau, până când ochii i-au nimerit peste un chip familiar. Richard era aplecat pe fereastră. Capul îi era ras grosolan deasupra feţei supte şi palide.

Dumnezeu mi l-a dat înapoi, a gândit Sabina, grăbindu-se să-l îmbrăţişeze.

Sabina a văzut cizmele fără şireturi ale lui Richard, mult prea mari pentru picioarele lui, şi s-a ridicat pe vârfuri până braţele lui

sfrijite i-au învăluit trupul micuț. Mihai s-a alăturat îmbrățișării, în timp ce întreaga gară izbucnea în strigăte și saluturi de bun-venit. Toată lumea voia să-l felicite și, mai ales, să afle informații despre ceilalți prizonieri. Un fotograf l-a tras pe Richard deoparte și a făcut o poză împreună cu familia sa.

„Nu spuneți nimic", le-a spus Richard cu tandrețe alor săi. „Lăsați-mă doar să vă privesc în tihnă."

***

Dacă Alexandrescu, comandantul pușcăriei, le-ar fi spus tuturor prizonierilor din Gherla cu câteva zile mai devreme: „Mâine veți fi împușcați cu toții", întregul salon principal ar fi izbucnit în urale. În sfârșit, libertate! Dar, în schimb, comandantul intrase în sală și anunțase că guvernul tocmai a acordat amnistia deținuților politici. A doua zi, aceștia urmau să fie eliberați.

Fețe lipsite de expresie peste tot. Să fie oare un alt șiretlic, ca de obicei?

Richard făcea parte din unul dintre ultimele grupuri care au părăsit închisoarea. Gardienii, care altădată se arătaseră nemiloși cu Richard, îi înmânau acum haine noi, pe care acesta le îmbrăca cu recunoștință.

„Frate Wurmbrand!" Un bărbat s-a apropiat de pastor și a spus că locuiește în Sibiu. „Am auzit atât de multe despre dumneavoastră de la fiul dumneavoastră. Am împărțit o celulă împreună."

„Fiul meu la închisoare?", a spus Richard. „Nu, nu se poate. Vă înșelați!"

Bărbatul a făcut un gest de compasiune și a spus: „Vreți să spuneți că nu știați? Este în pușcărie de șase ani."

Richard i-a întors spatele, așa cum făcuse de o grămadă de ori după ce primise câte 25 de lovituri de bici. Dar această veste îl ardea mai adânc. Sănătatea lui Mihai se deteriorase în ultima vreme. Nu avea cum să supraviețuiască atâția ani de zile în pușcărie.

CAPITOLUL 58

Richard era încă în stare de șoc, când deodată s-a apropiat Alexandrescu.

„Ei bine, Wurmbrand", a spus comandantul, „unde te vei duce acum, că ești liber?"

Richard s-a gândit o clipă. „Nu știu. Mi s-a spus oficial că soția mea este în închisoare, iar acum am auzit că și singurul meu fiu este tot acolo. Nu mai am pe nimeni altcineva."

„Aha, deci și băiatul!", a spus Alexandrescu cu un zâmbet. „Cum te simți să ai ca fiu un puşcăriaş?"

Richard a răspuns: „Sunt sigur că nu este la închisoare pentru furt sau pentru orice altă infracțiune, iar dacă este acolo pentru numele lui Dumnezeu, atunci aflați că sunt foarte mândru de el."

„Ce?", a strigat Alexandrescu. „Am cheltuit atâția bani ca să te ținem aici ani de zile, iar tu crezi că e motiv de mândrie să ai un membru al familiei în temniță!"

Richard a părăsit închisoarea îmbrăcat în hainele unui alt bărbat. Mai simțise o dată o astfel de libertate, însă, odată cu vestea că soția și fiul său erau încarcerați, abia se târa pe stradă, cu inima frântă și deznădăjduită.

Dar străzile vuiau de mașinile care treceau în viteză. Haina colorată a unei femei i-a atras atenția, la fel o explozie de flori multicolore la o fereastră sau un radio care difuza muzică. Orașul era plin de frumusețe, exuberant. Briza îi aducea un aer curat și proaspăt în plămânii suferinzi.

Richard a călătorit cu autobuzul până în orașul vecin, Cluj, unde cândva avusese prieteni. Aceștia se mutaseră de mai multe ori, iar acum trebuia să umble din casă în casă pentru a-i găsi. În timp ce autobuzul vira pe la colțuri de stradă, și-a amintit de femeia care îi oferise căpșuni după eliberarea sa anterioară din închisoare. Ce n-ar fi dat acum pentru niște fructe de pădure, care să contracareze căldura sufocantă din mijlocul verii.

Când și-a găsit în cele din urmă prietenii, aceștia chiar i-au oferit niște fructe de pădure și prăjituri, dar ceea ce își dorea

cu adevărat să mănânce era frumoasa ceapă roșie de pe masă. Mâncarea insipidă din închisoare îi produsese o dorință pentru gusturi cât mai intense.

După ce s-a hidratat bine și și-a potolit foamea, Richard a pus mâna pe telefon și a format numărul vecinului său din București. După câteva minute, a auzit vocea Sabinei.

„Sunt Richard!", a exclamat. „Credeam că ești la închisoare!"

Un zgomot puternic s-a auzit prin telefon, urmat de o cacofonie de voci. Apoi Richard a auzit glasul lui Mihai. „Tată, mama tocmai a leșinat. Așteaptă un pic la telefon!" S-au mai auzit sunete înăbușite, apoi Mihai s-a întors la telefon. „Este în ordine. Amândoi am crezut că ai murit!"

Mihai nu fusese încarcerat, până la urmă. Comandantul orchestrase vestea falsă, doar pentru a testa reacțiile lui Richard la acțiunile de spălare a creierului.

Richard s-a urcat în trenul spre București, unde îl așteptau o mulțime de bărbați, femei și copii. Lumea avea flori în mâini. Cine să fie persoana norocoasă așteptată astfel? Aplecându-se pe fereastra vagonului, Richard a scrutat mulțimea până când ochii i s-au fixat pe Sabina. Când a coborât din tren, i s-a părut că întreaga adunare venise în gară să îl întâmpine. Și-a croit drum prin mulțime, pentru a-i îmbrățișa strâns pe Sabina și pe Mihai.

***

În zilele care au urmat, Richard a meditat mult asupra detenției sale – 14 ani în total. În tot acest răstimp, uitase cum să scrie și, din cauza foametei și a drogurilor, uitase chiar și o mare parte din Scriptura pe care o memorase. Dar își amintea, totuși, un pasaj care îi oferea o dulce mângâiere: „Iacov a slujit șapte ani pentru Rahela, și anii i s-au părut doar câteva zile, din cauza dragostei pe care o avea pentru ea." (Geneza 29:20) O nouă viață de sărăcie îi aștepta acum pe Richard și Sabina, dar asta nu conta prea

mult. Se aveau unul pe celălalt și de acum aveau să trăiască în libertate împreună.

59

În fiecare zi și noapte, Sabina primea oaspeți în mansarda sa. Se părea că întreaga țară dorea să îl viziteze pe Richard. Toată lumea avea cuvinte de recunoștință și de încurajare pentru el. Nici măcar securitatea nu îndrăznea să controleze mulțimile enorme care se adunau la reședința familiei Wurmbrand. Se ascundeau pe străzi, mâzgălind notițe, în timp ce admirau popularitatea magnetică a pastorului. Chiar și spitalele, pe care Richard le vizita ocazional, erau înțesate de vizitatori.

Când spitalele nu-i puteau asigura protecția, Richard mergea la sanatoriul din Sinaia. La marginea muntelui fusese construit un palat regal, dar chiar și așa, pastorii și credincioșii din alte biserici au descoperit locul secret unde se afla Richard și călătoreau cu autobuzul, motocicleta, ba chiar cu bicicleta, pentru a-l întâlni.

Avea să dureze ani de zile până când Richard să-și recapete sănătatea. Înalt și subțire ca o trestie, pastorul cântărea doar vreo 50 de kilograme. Atâția ani de bătăi și de spălare a creierului îi slăbiseră corpul. Cicatrice mari îi împânzeau spatele, dar încă mai avea acei ochi albaștri ca gheața de care Sabina se îndrăgostise prima dată. Ea a văzut adevărata personalitate a lui Richard dincolo de acele ferestre, drept către sufletul lui.

***

În același an în care Richard a fost scos din închisoare, guvernul a eliberat zeci de mii de prizonieri, mulți dintre ei cunoscându-l

pe pastor din spatele gratiilor. Bucureștiul s-a străduit să facă față valului mare de deținuți, care aveau nevoie de locuri de muncă pentru a-și întreține familiile. Locurile de muncă erau greu de găsit și în fiecare zi aveau loc tragedii în viețile celor care suferiseră deja atât de mult.

Forțele de ordine erau ocupate cu haosul din oraș și nu aveau timp să-l împiedice pe Richard să profite de ocaziile de a predica în orice biserică care îl invita. A reușit chiar să își recapete licența de predicare. Nu avea nevoie ca guvernul să-i autorizeze vocația, dar faptul că avea o licență îi deschidea multe uși.

Sabina și Richard treceau prin cel mai agitat sezon din viața lor. Se adunau adesea în secret pentru a aduce sute de suflete la Cristos. Richard nu simțea niciodată că face suficient. În timp ce se afla în închisoare, visase cândva la cum își va petrece libertatea. Iar acest lucru tocmai se petrecea.

„Ce vei face acum?", a întrebat Sabina.

„În mod ideal", a spus Richard, „mi-ar plăcea să fiu un pustnic, să mă retrag într-un deșert ca eremiții din vechime și să-mi petrec restul vieții contemplându-l pe Dumnezeu și meditând la Cuvântul Său."

Sabina a fost de acord că odihna suna bine. În viețile lor anterioare, au urmărit bogăția, faima și plăcerea, dar Dumnezeu s-a folosit de anii de închisoare și sărăcie, pentru a transforma acest cuplu în niște contemplativi mulțumiți doar cu prezența lui Cristos.

Pereții cenușii ai celulei lui Richard nu îl îngrădiseră pe Dumnezeu. Duhul Sfânt a transformat acei pereți în exponate de o frumusețe uimitoare. Precum cărbunele nerafinat care este strivit sub pământ, Richard și Sabina au ieșit din pușcărie șlefuiți ca niște diamante de mare preț. Și, pentru tot restul vieții lor, s-au angajat să aducă lumină și viață în întuneric.

În cazul lui Richard, izolarea i-a aprofundat capacitatea de a se bucura de Mântuitor. A devenit mai meditativ, după ce și-a

stăpânit furtunile și ura din inimă. Nu mai simțea nevoia să lupte cu nimeni. Iubirea a devenit mai puternică decât violența, pentru că putea supune chiar și inima celui mai nemilos anchetator. Urmau ani senini de pace, dar Richard nu avea de gând să-i irosească. Avea să construiască temple pentru Cristos prin scris, vorbit și predicat Cuvântul lui Dumnezeu.

I-a consolat pe pastorii care, cu o tristețe imensă, au trebuit să le mărturisească membrilor congregațiilor lor că lucraseră ca informatori pentru securitate împotriva propriilor turme. Frica de închiderea bisericilor a cuprins România, iar mulți pastori și-au trădat turma pe care erau chemați să o păstorească.

Lenin a scris cândva: „Orice idee religioasă, orice idee despre Dumnezeu, chiar și cochetarea cu ideea de Dumnezeu, este o josnicie de nedescris... cel mai periculos fel de «contagiune», una de cel mai abominabil fel. Milioane de păcate, fapte murdare, acte de violență și contagiune fizică... sunt mult mai puțin periculoase decât ideea subtilă și spirituală a unui Dumnezeu."[1]

Partidul Comunist al Uniunii Sovietice a susținut punctul de vedere al lui Lenin. Pentru ei, religia era mai rea decât cancerul, tuberculoza și sifilisul la un loc. Ea amenința însăși structura identității lor naționale și trebuia exterminată cât mai eficient posibil.

În București, comuniștii au închis întâlnirile tinerilor și școlile de duminică pentru copii. Generația în creștere nu putea fi infectată cu evanghelia creștină. Richard a văzut din nou acest lucru după eliberarea din închisoare și, deși îi iubise întotdeauna pe comuniști, a dezvoltat o nouă repulsie față de comunism și a jurat să i se împotrivească. Un miliard de bărbați, femei și copii erau încă prinși în strânsoarea sa de fier. Richard a jurat că își va petrece restul vieții, încercând să-i elibereze de sub tirania terorii.

[1] Vladimir Lenin, citat de Peter Watson în cartea *The Age of Atheists: How We Have Sought to Live since the Death of God* (New York: Simon & Schuster, 2014), 216.

CAPITOLUL 59

Liniştea nu trebuie să dureze decât un interval de timp, ştia Richard. Şi-a amintit de Sfântul Anton, care se retrăsese în deşertul Egiptului, unde a stat zeci de ani. Şi-a petrecut timpul rugându-se, postind şi dobândind stăpânire asupra ispitei şi a păcatului. Dar când a aflat despre lupta dintre Atanasie şi Arie cu privire la divinitatea lui Cristos, a lăsat baltă liniştea deşertului şi s-a dus în Alexandria, pentru a ajuta la combaterea ereziei.

România nu ducea lipsă de rele care trebuiau combătute. Profesorii şi intelectualii au fost forţaţi să îşi trădeze propriile convingeri şi să predea ateismul. Mişcarea Tineretului Comunist le mustra şi ameninţa pe adolescente chiar şi pentru că sărutau un băiat creştin. Guvernul le preciza chiar şi cu ce tineri aveau voie să se întâlnească. Richard i-a întâlnit, de asemenea, pe războinicii bisericii subterane – fraţi căliţi de anii din urmă, care au rezistat torturii şi au evitat răpirile, după ce au fost eliberaţi din închisoare. Richard li s-a alăturat în luptă, participând la întâlnirile lor secrete şi conspirând împotriva guvernului. Au cântat împreună imnurile pe care Richard le compusese în închisoare şi pe care le-a publicat mai târziu.

Dumnezeu îi schimbase lui Richard planurile de viaţă demult, în tinereţe. Acum, cu toate că era mai în vârstă, ştia că Dumnezeu ar putea să o facă din nou. Gândul de a se retrage pentru a duce o viaţă liniştită a ieşit treptat din mintea lui Richard şi a fost înlocuit cu un altul: să se apuce de lupta pentru Cristos. Odată, Dumnezeu trimisese zece plăgi asupra Egiptului pentru a-şi elibera sclavii, culminând cu moartea primului născut al lui faraon. Richard ştia că Dumnezeu putea dezlănţui o mare armă asupra României, iar asta era tocmai moartea întâiului Său născut. Numai Cristos cel înviat putea oferi o viaţă nouă în faţa morţii care devastase ţara.

Unii pastori l-au criticat pe Richard pentru că predica împotriva corupţiei guvernului. L-au îndemnat să predice o „evanghelie pură", care nu avea legătură cu politica. Dar oare predicarea lui

Ioan Botezătorul nu fusese curată? Ioan nu a spus doar: „Pocăiți-vă, căci Împărăția cerurilor este aproape." (Matei 3:2) El l-a mustrat și pe regele Irod „pentru toate lucrurile rele pe care le făcuse." (Luca 3:19) Însuși Isus l-a numit pe Ioan cel mai mare om care a trăit vreodată și chiar i-a trimis cuvinte de încurajare în timpul întemnițării sale. (vezi Matei 11:2-6, 11)

Și Isus a predicat împotriva relelor din vremea Sa. Într-o zi a rostit Predica de pe Munte, dar în altă zi i-a înfruntat pe liderii bisericii, spunându-le: „Vai, vouă, cărturari și farisei fățarnici!" (Matei 23:27)

Pentru Richard, comunismul era un păcat grav și, în calitate de pastor a sute, chiar mii de oameni din întreaga țară, avea responsabilitatea de a-și proteja poporul. El știa că socialismul a eșuat pentru totdeauna ca model de comunitate, atunci când guvernele s-au dezlănțuit, în numele lui, împotriva propriilor cetățeni. Socialismul conducea inevitabil la două lucruri: corupție la vârf și marginalizare la bază.

***

După ce guvernul a relaxat interdicția asupra pastorilor, Richard a preluat o biserică în orașul Orșova. Ministerul comunist al Cultelor a spus că poate avea 35 de membri, dar nici unul în plus. De asemenea, i-au cerut în zadar lui Richard să lucreze ca agent, spionând fiecare membru și ținându-i pe tineri departe de biserică. Comuniștii învățaseră că aceasta era o armă mult mai eficientă, din punct de vedere strategic, decât încercarea de a eradica bisericile, care tot răsăreau.

Richard se temea că predicile sale vor aduce sute de creștini la biserica sa. Așa că, în loc să lucreze pentru biserica oficială, a preferat să slujească bisericii subterane, împărtășindu-și povestea și arătându-și cicatricele. Dumnezeu a lucrat în mod minunat în timpul epocilor nazistă și comunistă. El nu-și uitase poporul ales

și înrobit, ci îi auzise strigătele. La fel au făcut și frații americani care se rugaseră mereu pentru Richard.

Într-o după-amiază, Richard a auzit niște cuvinte care i-au încălzit sufletul: „Au venit câțiva frați din străinătate." Creștinii occidentali organizaseră misiuni secrete și periculoase pentru a oferi ajutor familiilor de martiri creștini. Au încălcat legea trecând clandestin literatură creștină peste granițele României, împreună cu alte materiale.

Șase dintre acești creștini occidentali veniseră de curând la București în căutarea celebrului pastor care petrecuse 14 ani în temniță.

„Eu sunt acel om", le-a spus Richard simplu.

Musafirii au fost surprinși. „Dar ne așteptam să întâlnim pe cineva bolnav, aflat în plină depresie. În schimb, iată, dăm peste un om fericit. Nu poți fi persoana pe care o căutăm, pentru că ești mult prea plin de bucurie."

Richard le-a arătat bărbaților cicatricele sale, apoi și-a exprimat recunoștința pentru rugăciunile lor. Plin de viață și cu un spirit exuberant, i-a făcut pe invitați să se simtă suficient de confortabil pentru a râde din toată inima și a schimbat cu ei povești cu amintiri plăcute. Unul dintre acești vizitatori era reverendul W. Stuart Harris, care l-a vizitat pe Richard în noiembrie 1964. Intrând în casa familiei Wurmbrand foarte târziu într-o noapte, după ce își luase multe măsuri de precauție, le-a adus cuvinte de dragoste și mângâiere din partea creștinilor din Occident. Richard nu va uita niciodată aceste întrevederi, care au fost atât de importante pentru el.

Rețeaua de prietenii care s-a format ulterior a sporit accesul la Biblii, predici și literatură creștină pentru biserica subterană. Ani la rând, Richard s-a rugat pentru creștinii din Occident. Faptul că acum știa că și ei se rugau pentru el i-a provocat lacrimi de recunoștință. Anii de spălare a creierului nu reușiseră să îl convingă pe Richard de ideea că „nimeni nu te mai iubește", așa

cum îi răsunau în urechi înregistrările din celulă. Credincioşii americani şi englezi îl iubeau profund şi chiar îşi riscau viaţa pentru a-l susţine. Erau ca nişte îngeri trimişi să îl consoleze pe Richard şi pe familia sa. În contrapartidă, Richard i-a ajutat pe creştinii occidentali să obţină un acces mai mare în România. A dezvoltat un sistem de comunicare sub acoperire, astfel încât aceştia să poată trece nedetectaţi pe sub nasul securităţii şi al miliţiei.

Dar prieteniile tot mai numeroase ale lui Richard cu lumea occidentală l-au făcut mai vulnerabil ca niciodată la o nouă arestare. Două organizaţii creştine, Misiunea Norvegiană pentru Evrei şi Alianţa Creştină Evreiască, nu ar fi permis ca acest lucru să se mai întâmple. Au plătit guvernului comunist o răscumpărare de 10.000 de dolari pentru viaţa lui Richard, adică de cinci ori mai mult decât preţul obişnuit pentru un prizonier politic.

Isus Cristos îl răscumpărase spiritual pe Richard prin moartea Sa pe cruce. Acum, trupul lui Cristos de pe pământ – Biserica – l-a răscumpărat fizic. Richard i-a împărtăşit Sabinei vestea cea bună. După atâţia ani de nesiguranţă, tortură şi interogatorii, venise timpul să părăsească România.

60

Vestea a venit rapid de la guvern cum că cei 10.000 de dolari fuseseră deja plătiți pentru vizele de ieșire ale familiei Wurmbrand. Securitatea a cerut o ultimă întrevedere cu Richard.

„Acum poți pleca", a spus un oficial. „Predică tot ce vrei tu în străinătate. Dar dacă vorbești împotriva noastră, îți promitem că vei fi redus la tăcere."

Dimineața următoare era 6 decembrie 1965. Richard, Sabina și Mihai au plecat spre aeroport. Pista se întindea în depărtare și dispărea în spatele ceții ce se ridica ușor.

Viitorul era la fel de tulbure ca orizontul, dar soții Wurmbrand s-au îndreptat cu încredere spre avionul DC-7 împreună cu alte 60 de persoane care fuseseră răscumpărate, majoritatea evrei. Autoritățile aeroportului au încercat să-i împiedice pe oameni să se adune la aeroport, dar eforturile lor au fost zadarnice. O mare mulțime s-a adunat imediat în jurul familiei Wurmbrand, pentru a-i conduce la plecare. Gardienii aruncau priviri geloase către foștii deținuți care acum se îndreptau spre Occident, ajutându-i să se îmbarce în avion.

Roțile aeronavei care accelera s-au desprins curând de pe asfaltul cenușiu. Mulți au strigat de bucurie, dar alții se luptau să facă față emoțiilor dulci-amărui. Erau recunoscători pentru libertatea proaspăt obținută, dar erau întristați gândindu-se la cei care încă mai aveau de suferit dincolo de fereastră.

Câteva ore mai târziu, avionul a aterizat la Roma. După o scurtă escală acolo, soții Wurmbrand au plecat spre Oslo, Norvegia.

Richard spera să se oprească la Geneva, în Elveția, pentru a prezenta un raport despre persecuțiile generalizate din România, dar secretarul Federației Luterane Mondiale l-a rugat să nu facă această vizită, de teamă că rușii vor afla.

Membrii Misiunii din Israel i-au întâmpinat în Norvegia. Sabina a îmbrățișat-o pe Anuța, femeia care a lucrat neobosit timp de mai bine de 15 ani pentru a le elibera familia. Richard s-a întâlnit, de asemenea, cu șeful Misiunii Israeliene din Suedia, pastorul Gote Hedenquist, care se rugase neîncetat de-a lungul anilor pentru eliberarea lui Richard. Membrii Alianței Creștine Evreiești, care plătise o parte din răscumpărarea de 10.000 de dolari, au venit și ei la aeroport aducând bunuri de primă necesitate.

Din Norvegia, soții Wurmbrand au mers în Marea Britanie, unde au fost întâmpinați de prietenul lor Stuart Harris, care a organizat o serie de evenimente. Richard urma să vorbească la universități și să predice în nenumărate biserici. În sfârșit, britanicii puteau auzi mărturii directe și exacte despre tragediile și triumfurile bisericii subterane. Bisericile englezești nu erau foarte la curent cu persecuția din România, însă, cu har și bunăvoință, Richard i-a eliberat de această ignoranță.

Richard și Sabina s-au bucurat de ospitalitatea angelică a noilor prieteni britanici. S-a format o alianță care, în timp, avea să organizeze o nouă misiune, menită să se adreseze lumii comuniste. Dar Richard știa că are nevoie mai mult decât orice de sprijinul americanilor.

61

Odată cu stabilirea familiei Wurmbrand în Statele Unite, serviciile românești de securitate au ordonat asasinarea lor în cel mai scurt timp. Deși fusese avertizat să păstreze tăcerea, Richard a refuzat și a vorbit deschis împotriva comunismului cu fiecare ocazie. Mâna lui Dumnezeu i-a protejat familia la fiecare pas.

Richard a depus mărturie în fața unor comisii ale Senatului Statelor Unite din Washington, DC, iar apoi în fața Congresului. A urcat pe podium și a privit marea de senatori și reprezentanți ai guvernului, reporteri de ziar și personal de la posturile de radio. Echipele de televiziune și-au îndreptat camerele de filmat spre el, în timp ce Richard a început să vorbească despre suferința bisericii subterane.

„O treime din lume are dreptul la o treime din rugăciunile voastre, din grija voastră, din darurile voastre. În pușcărie am văzut oameni cu lanțuri de 30 de kilograme la picioare rugându-se pentru America. Dar în America rareori auzi într-o biserică o rugăciune pentru cei aflați în lanțuri undeva în închisorile comuniste."

Un senator l-a întrebat pe Richard dacă mai purta urme de tortură. Pastorul și-a scos imediat jacheta și cămașa, dezvăluind 18 cicatrice în diverse zone de pe corp.

„Nu mă laud cu aceste cicatrice", a spus el. „Eu arăt acum trupul torturat al bisericii și al țării mele. Vorbesc pentru eroii și sfinții care nu pot vorbi pentru ei înșiși, respectiv protestanți, catolici, ortodocși și evrei, care au murit sub tortură pentru credința lor."

Sabina nu şi-a mai putut înăbuşi lacrimile. S-a alăturat majorităţii senatorilor şi a plâns fără reţinere, gândindu-se la bietele femei de la ţară, la călugăriţe şi la numeroasele fete tinere încă înrobite în România. Chipurile celor care muriseră la Canal i-au apărut imediat în minte.

Richard îşi privea soţia plângând în timp ce continua să vorbească. Mai târziu, i-a spus Sabinei: „Lacrimile tale au produs o impresie mai puternică decât toate cuvintele mele. Lacrimile, să ştii, pot dărâma chiar şi cele mai puternice ziduri."

***

De-a lungul întregii sale vieţi, Richard a ştiut că stiloul era mai puternic decât sabia. În timp ce se afla în Marea Britanie şi având amintirile din timpul întemniţării sale încă proaspete în minte, a dictat o carte intitulată *Biserica martirizată de astăzi: Torturată pentru Hristos*. Sabina a stat pe canapea şi l-a ascultat relatând poveste după poveste. În timp ce extrăgea din memorie nume uitate şi interogatorii dureroase, plânsul îi pecetluia propoziţiile.

Richard şi-a scris cartea cu stiloul şi lacrimile, în timp ce îşi amintea de suferinţele îndurate şi de calvarul multor martiri. Aceasta era şi povestea *lor*, iar el a avut grijă să o transpună pe hârtie pentru posteritate.

„Torturat pentru Cristos", aşa cum a fost redenumită această carte, a devenit un bestseller neaşteptat în Occident. A fost tradusă în zeci de limbi şi a deschis multe ocazii pentru Richard şi Sabina să călătorească în diferite ţări şi continente şi să împărtăşească puterea Evangheliei, demonstrată prin mărturia curajoasă a creştinilor persecutaţi. Au fost fondate 19 organizaţii misionare în toată Europa şi Asia, precum şi în Australia şi America. Aceste misiuni au lucrat în cooperare, pentru a creşte gradul de conştientizare cu privire la biserica subterană şi pentru a oferi literatură creştină şi ajutor familiilor martirilor.

CAPITOLUL 61

Alte cărți, una după alta, au curs din pana lui Richard. A predicat neobosit în întreaga lume și a fondat o organizație capabilă să lucreze în secret în spatele liniilor inamice. Unii oameni i-au pus la îndoială metodele, dar Richard nu a dat prea mare atenție criticilor. Nu se întorsese din morți la viață pentru a-și risipi energia pe seama unor critici. Ochii lui erau ațintiți asupra unui dușman mai mare, mai întunecat.

Oriunde mergeau, cei doi căutau unitatea creștină. Au ajuns astfel să cunoască creștini australieni, indieni și maori. Au organizat adunări sub regimul de apartheid din Africa de Sud, în timp ce creștini de toate culorile se amestecau, pentru a-l asculta pe Richard rostind cuvinte de vindecare și de adevăr. Un ziar african a relatat: „Am fost loviți de un uragan pe nume Richard."

„Urâți comunismul", declara mereu Richard, „dar iubiți-i și câștigați-i pe comuniști pentru Cristos."

Milioane de creștini i-au urmat aceste îndemnuri, știind că oamenii nu pot manifesta singuri o iubire radicală. Dar cu Dumnezeu, toate lucrurile devin posibile, până și iertarea.

Poate că abordarea Sabinei a fost mai blândă decât cea a soțului ei, dar a rămas o femeie puternică și plină de viață, care nu se dădea înapoi când venea vorba de Evanghelie și de relațiile sale de prietenie. Împreună, soții Wurmbrand au reprezentat o voce puternică pentru toți creștinii persecutați. Au provocat Occidentul cu povești inspirate de credința curajoasă în fața torturii, a închisorii și a morții, inspirându-i pe ascultători în angajamentul lor față de Cristos și în împărtășirea veștii Sale bune.

Richard și Sabina se completau din toate punctele de vedere, organizând afacerile misiunilor care se infiltrau în țările comuniste. Membrii acestor organizații aveau nevoie de pregătire, pentru a ști cum să obțină informații fără a fi arestați. Alții aveau să intre în acest rol pe măsură ce auzeau mărturia familiei Wurmbrand și erau inspirați să facă ceva. Trebuiau transportate Biblii, împreună cu literatură, casete audio și bani. Erau, de asemenea, oaspeți de

găzduit. Sabina îi trata pe toţi membrii clerului şi pe vizitatori de parcă ar fi fost Cristos Însuşi.

Richard fusese obişnuit cu neglijenţa, umilinţa şi batjocura în închisoare. Acum, roata se întorsese şi era întâmpinat cu laude şi veneraţie. Oameni mai slabi s-ar fi putut umfla de mândrie, dar Sabina nu a detectat niciodată vreo urmă de mândrie în inima soţului ei. Richard coborâse în focul arzător al cuptorului pentru a locui cu Cristos, aşa cum făcuseră cei trei bărbaţi din cartea lui Daniel. (vezi Daniel 3) Nu era loc pentru aroganţă într-un trup care fusese dezbrăcat, înfometat şi schingiuit pentru Cristos. Richard a înfruntat faima exact aşa cum a întâmpinat şi ruşinea – cu smerenie.

Soţii Wurmbrand cunoscuseră sărăcia abjectă în România, dar acum un nou pericol îi ameninţa pe cei doi soţi. Sabina se temea de acumularea de bunăstare de care s-ar fi putut bucura în Statele Unite. La fel de dăunătoare ca sărăcia, posesiunile aveau un mod subtil de a-l asupri pe posesor. Richard şi Sabina ştiau acest lucru şi, drept urmare, nu au deţinut niciodată o casă, o maşină şi nici măcar o bicicletă.

Când s-a căsătorit cu Richard, Sabina îşi dorea în secret să devină bogată. Cândva, îşi dorise o viaţă confortabilă, dar acum simţea că aceste bunuri în exces le-ar putea dăuna şi distrage atenţia de la mărturia pentru Cristos. Fiecare îmbucătură de mâncare delicioasă îi aducea aminte de sute de chipuri care nu aveau ce mânca în închisoare. Richard nu a uitat niciodată gustul supei de morcovi putrezi. De fiecare dată când deschidea frigiderul, i-a mărturisit Sabinei, îşi amintea senzaţia de-a fi aruncat în congelator de către gardieni.

„Mă bucur să aud că disprețuiești banii", i-a spus Sabina în glumă lui Richard. „Ai grijă să nu te oprești după ce ai făcut primul milion."

Richard şi Sabina au trăit alături multe bucurii şi nelinişti. Ameninţarea cu închisoarea, chiar şi în America, nu a dispărut

niciodată din mintea lor. Sabina se liniștea însă pe sine, știind că, dacă era periculos să faci lucrarea lui Dumnezeu, era și mai periculos să o lași nefăcută.

Ea îi încuraja adesea pe copii spunându-le că nu trebuie să ajungi la o vârstă înaintată pentru a schimba lumea pentru Cristos. A spus povestea băiatului care stătea pe țărm și făcea cu mâna către un vapor mare care dispărea la orizont.

„Nu te prosti", i-a spus un om băiatului. „Vaporul nu-și va schimba cursul doar pentru că-i faci tu cu mâna."

Dar, deodată, vaporul s-a întors să acosteze chiar lângă țărm. Băiatul s-a repezit pe punte și de acolo i-a strigat bărbatului: „Căpitanul este tatăl meu!"

EPILOG

Conform tradiției evreiești, atunci când egiptenii s-au înecat în Marea Roșie, îngerii au cântat împreună cu israeliții care fuseseră eliberați. Dar Dumnezeu i-a mustrat pe îngeri, spunând: „Evreii sunt oameni și ei se pot bucura de izbăvirea lor. Dar de la voi aștept mai multă înțelegere. Nu cumva egiptenii sunt și ei creaturile Mele? Nu-i iubesc Eu și pe ei la fel ca pe toți oamenii?"[1]

Întunericul celor 14 ani de închisoare i-a luminat ochii lui Richard înspre un adevăr strălucitor: Dumnezeu îi iubea pe comuniști la fel de mult ca pe creștinii pe care aceștia îi torturau. Nimeni nu se află dincolo de raza de cuprindere răscumpărătoare a lui Dumnezeu. De fapt, El are o lungă istorie de transformare a rebelilor în câștigători de suflete, a inadaptaților în misionari și a infractorilor de rând în cei mai buni creștini din istorie.

Richard a fost întrebat odată de un reporter ce le-ar spune comuniștilor. S-a uitat direct în fața camerei de filmat și a spus: „Vă iubesc din toată inima mea și să știți că toți creștinii vă iubesc. Isus vă dorește să fiți în Paradis mai mult decât vă doriți voi înșivă să ajungeți acolo. El dorește să vă ierte mai mult decât doriți voi să fiți iertați. El dorește să vă mântuie mai mult decât doriți voi să fiți mântuiți." Așa cum Iosif, care le-a spus fraților săi, cei ce l-au vândut în sclavie: „Voi ați vrut răul împotriva mea, dar Dumnezeu a vrut binele." (Geneza 50:20) la fel și Richard a văzut mâna lui Dumnezeu lucrând în umbră pentru a-și elibera poporul.

[1] „Sanhedrin 39b," Babylonian Talmud: Tractate Sanhedrin, accessed September 27, 2017, www.halakhah.com/sanhedrin/sanhedrin_39.html#PARTb.

EPILOG

Povestea lui Richard și a Sabinei ne amintește că Dumnezeu se poate folosi de oricine pentru a aduce speranță și vindecare pretutindeni. Richard, cândva ateu convins, a devenit o voce de frunte împotriva unui sistem ateu care îi persecuta pe membrii trupului lui Cristos. Când a fost întrebat cum a învățat să-și ierte dușmanii, a răspuns: „Nu putem *simți* întotdeauna compasiune pentru oameni, dar trebuie să *arătăm* compasiune până când ajungem să o simțim." După ce a fost eliberat din închisoare, a avut de făcut o alegere: „Pot alege să iert și să iubesc sau să urăsc."

Richard a ajuns să descopere motivul suprem pentru care Dumnezeu a îngăduit să fie torturat timp de 14 ani: propriul chin i-a salvat pe torționarii săi de la o eternitate întreagă de tortură. În pușcărie a descoperit speranța de salvare a comuniștilor. Acolo a dezvoltat un sentiment aparte de responsabilitate față de ei. A învățat să îi iubească, chiar în timp ce era torturat.

Mulți dintre gardienii și anchetatorii săi au devenit adepți ai lui Isus Cristos, iar unii chiar au devenit pastori. În mod ironic, Dumnezeu s-a folosit de anchetele lui Richard, pentru a extrage mărturisiri de la anchetatori. Chiar și inimile de fier ale comuniștilor s-au deschis ca niște flori, atunci când au fost atinse de mâinile sfinte străpunse de cuiele de fier ale crucii.

În timp ce Richard a pus accentul pe iertare și pe iubirea dușmanilor noștri, Sabina a pus accentul pe părtășia dintre credincioși, în special cu frații și surorile noastre în Cristos care sunt persecutați. Și ea avea o perspectivă eternă asupra suferinței: „Suferința care ne este impusă prin voia lui Dumnezeu nu contrazice dragostea. Este doar una dintre metodele ei."

***

Până la revenirea lui Isus, pe pământ persecuția va continua să existe. În fiecare generație, au avut loc acte de terorism și persecuții împotriva fraților și surorilor noastre în Cristos. Creștinii continuă

să sufere de pe urma dictatorilor comuniști și a altor dictatori, precum și a extremiștilor islamici sau hinduși din întreaga lume. Astăzi, creștinii stau singuri prin închisori, flămânzi și suferinzi. Cu toate acestea, îndură tortură, bătăi și umilințe pentru că îl iubesc pe Dumnezeu mai mult decât se tem de moarte.

Richard a spus: „După mai mult de 20 de ani petrecuți în biserica subterană – mai întâi sub naziști și apoi sub comuniști – am învățat să nu mă mai tem de nici un om. Nu mă tem că cineva mi-ar putea ucide trupul."

În lumea musulmană, mulți dintre noii convertiți la Cristos sunt nevoiți să fugă de familiile lor, care îi reneagă pentru că au întors spatele islamului. Alții mor în lagărele de muncă din Coreea de Nord pentru nimic altceva decât că se închină lui Dumnezeu. Marea lor majoritate nu va fi niciodată pomenită în cărți. Ei sunt oameni fără nume și fără chip, cunoscuți doar de același Dumnezeu, care îi ajută să-și ierte temnicerii.

În timp ce aceștia au nevoie de ajutorul, dragostea, încurajarea și rugăciunile noastre, noi avem nevoie de mărturiile lor pline de curaj, dragoste și speranță în fața bătăilor, a întemnițării și a morții. (vezi Evrei 12:1-2) Avem nevoie ca ei să ne provoace la un angajament mai profund față de Cristos și față de Marea Trimitere pe care El ne-a chemat să o îndeplinim – indiferent de costuri. (vezi Matei 28:18-20)

Richard Wurmbrand a scris: „Isus a spus: «Mergeți și propovăduiți în toate națiunile!» El nu a spus niciodată: «Mergeți și învățați toate națiunile, dar opriți-vă la Cortina de Fier sau cea de Bambus și acolo să rămâneți locului!» Primii creștini și-au riscat viața predicând Evanghelia tocmai acolo unde aceasta era interzisă. Noi trebuie să le urmăm exemplul."

Pilda fraților noștri asupriți și a surorilor noastre persecutate ne inspiră să facem la fel. Credința lor în Cristos și ascultarea față de Marea Sa Trimitere i-a costat totul. Pe voi cât vă va costa?

DESPRE VOCEA MARTIRILOR

Vocea Martirilor (VOM) este o organizație misionară non profit, interdenominațională, care slujește creștinii persecutați din jurul lumii. Fondată în 1967 de Richard și Sabina Wurmbrand, VOM își dedică lucrarea pentru a inspira credincioșii să își aprofundeze credința și angajamentul față de Cristos și de a îndeplini marea trimitere- indiferent de costuri.

Lăsați-vă inspirați de credința curajoasă a fraților și surorilor noastre care trec prin experiența persecuției și aflați cum le puteți veni în ajutor, abonându-vă gratuit la buletinul trimestrial de știri.

Număr telefon mobil: +40745977891
Adresă e-mail: info@voceamartirilor.org

Pentru a afla mai multe, aveți la dispoziție site-urile web:
Romania: www.voceamartirilor.org
Statele Unite - persecution.com
Australia - vom.com.au
Belgia - hvk-aem.be
Canada - vomcanada.com
Cehia - hlas-mucedniku.cz
Finlanda - marttyyrienaani.fi
Germania - verfolgte-christen.org
Olanda - sdok.org
Noua Zeelandă vom.org.nz
Africa de Sud - persecution.co.za

Coreea de Sud - vomkorea.kr
Marea Britanie - releaseinternational.org
Singapore: gosheninternational.org

PASTORUL ȘI SOȚIA SA, DOI OAMENI CARE AU SCHIMBAT LUMEA

În 29 februarie 1948, Richard Wurmbrand a fost arestat de pe stradă de către Securitate. Învinuirile aduse? Conducerea unor servicii creștine de închinare și mărturisirea publică a credinței – ambele fiind interzise de regimul comunist ateu din România.

Richard a petrecut 14 ani în închisoare. A fost torturat, bătut și închis singur, în izolator și la carceră. Sabina Wurmbrand a petrecut, la rândul ei, trei ani într-un lagăr de muncă silnică, aproape înghețând de frig, în timp ce, alături de alți deținuți, căra piatră, construind socialismul la Canalul Dunării. I s-a spus, în repetate rânduri, că soțul ei a murit în spatele gratiilor.

Dar Richard și Sabina Wurmbrand aveau o credință în Cristos care s-a dovedit a fi de nezdruncinat. Nu și-au pierdut nici o clipă nădejdea și nici unul dintre ei nu a încetat să vorbească despre Isus, cu fiecare ocazie posibilă.

Acum, pentru prima dată, ambele părți ale acestor uimitoare istorii personale sunt relatate într-o singură carte, în încercarea de a oferi o perspectivă completă a acestei familii.

Acest volum relatează, în detaliu, relația de profundă iubire a lui Richard și Sabina, îmbinând povestiri și documentări ce pot fi regăsite în următoarele cărți: *Soția pastorului, Cu Dumnezeu în subterană* și *Torturat pentru Cristos*. Credința cititorului va fi revigorată, pe măsură ce va pătrunde în cele mai întunecate cotloane ale pușcăriilor, pentru a vedea modul în care lumina lui Cristos a continuat totuși să strălucească în inimile celor care i s-au dedicat în mod radical și total.

Vocea Martirilor (VOM) este o organizație misionară interconfesională, non-profit, care oferă ajutor practic și spiritual creștinilor persecutați din întreaga lume. Înființată în 1967, Vocea Martirilor este consacrată încurajării tuturor credincioșilor de a-și aprofunda angajamentul față de jertfa lui Cristos și de a respecta Marea Sa Trimitere, cu orice preț.

RO

Vocea Martirilor